

**AZ OSZTRÁK
ÉLELMISZER-GAZDASÁG
MŰKÖDÉSÉNEK
ÉS SIKEREINEK
ELEMZÉSE**

Szerkesztette: Jankuné Kürthy Gyöngyi
Tikász Ildikó Edit

Szerzők: Darvasné Ördög Edit Rácz Katalin
Dudás Gyula Radócné Kocsis Teréz
Ehretné Bercei Ildikó Székelyhidi Katalin
Felkai Beáta Olga Tikász Ildikó Edit
Fogarasi József Varga Edina
Garay Róbert Varga Eszter
Jankuné Kürthy Gyöngyi Vásáry Viktória
Kálmán Ákos Vőneki Éva
Lámfalusi Ibolya Wagner Hartmut
Nagy László

Közreműködött: Petényi Dóra

Opponensek: Rieger László
Felföldi János

Felelős kiadó: Juhász Anikó

Szerkesztőbizottság: Biró Szabolcs Lámfalusi Ibolya
Dublecz Károly Pető Károly
Felföldi János Potori Norbert
Fertő Imre Rieger László
Herdon Miklós Stummer Ildikó
Illés B. Csaba Szakály Zoltán
Kapronczai István Szűcs István
Káposzta József Takács István
Kemény Gábor Tóth József
Kertész Róbert Tóth Tamás
Keszthelyi Szilárd Vágó Szabolcs

Kiadó:

Agrárgazdasági Kutató Intézet

H-1093 Budapest, Zsil utca 3–5.

Postacím: H-1463 Budapest, Pf. 944

Telefon: (+36 1) 476-3060

Fax: (+36 1) 476-3304

www.aki.gov.hu

aki@aki.gov.hu

DOI: <http://dx.doi.org/10.7896/at1601>

ISBN 978-963-491-597-3

ISSN 1418-2122 (Agrárgazdasági Tanulmányok sorozat)

Nyomda, kötészet: Primerate Kft.

© Agrárgazdasági Kutató Intézet

Minden jog fenntartva. A kiadvány bármely részének sokszorosítása, adatainak bármilyen formában (nyomtatva vagy elektronikusan) történő tárolása vagy továbbítása, továbbá bármilyen elven működő adatbázis kezelő segítségével történő felhasználása csak a kiadó előzetes írásbeli engedélyével történhet.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	5
Az élelmiszer-gazdaság nemzetgazdasági szerepe Ausztriában	7
Makrogazdasági környezet, makrogazdasági mutatók.....	7
Az osztrák gazdaság kapcsolódása a nemzetközi piacokhoz.....	7
A mezőgazdaság teljesítménye és struktúrája.....	11
Az élelmiszeripar teljesítménye és struktúrája.....	15
Az agrár- és élelmiszer-külkereskedelem alakulása.....	20
Ausztria élelmiszer-gazdasági exportjának marketingstratégiája és célpiacai.....	26
Élelmiszer-fogyasztás, élelmiszer-kiskereskedelem.....	27
Minőségrendszerek, földrajzi árujelzők, védjegyek szerepe az osztrák élelmiszer-gazdaságban.....	29
Minőségrendszerek jelentősége Ausztriában.....	29
EU-s oltalmi formák használata.....	30
Az élelmiszeriparban, mezőgazdaságban alkalmazott védjegyek.....	32
A mezőgazdasági vállalkozások eredményességét segítő tényezők	39
A mezőgazdasági üzemek bevételstruktúrája.....	39
Egyéb jövedelemtermelő tevékenységek.....	42
A mezőgazdasági üzemek támogatása.....	43
Adózás az osztrák mezőgazdaságban.....	47
A szaktanácsadás rendszere.....	50
Termelői együttműködések.....	53
A mezőgazdaságban dolgozók életkora és végzettsége.....	54
Ökológiai gazdálkodás.....	55
A fő termékpályák helyzete és működése Ausztriában	59
Sertéságazat.....	59
Szarvasmarha-ágazat.....	61
Baromfiágazat.....	65
Zöldség- és gyümölcságazat.....	68
Gabona és olajnövény ágazat.....	71
Gabona- és olajnövény-termesztés.....	71
Gabonafeldolgozás.....	74
Olajnövény-feldolgozás.....	80
Cukorágazat.....	83
Édességgyártás.....	87
Kávész, tea és fűszerek gyártása.....	89
Szőlő- és borágazat.....	92
Söripar.....	98
Erdészeti és fakitermelés.....	101
Összefoglalás	103
Summary	109
Kivonat	113
Abstract	114
Mellékletek	115
Mellékletek jegyzéke.....	115
Hivatkozások jegyzéke	127

Bevezetés

Az Agrárgazdasági Kutató Intézet 2014-ben készített tanulmányt Hollandia élelmiszer-gazdaságáról. Az idén Ausztria élelmiszer-gazdaságának vizsgálatára vállalkoztunk, különös tekintettel a sikeresség okainak feltárására, remélve, hogy némely tapasztalat a magyarországi viszonyok között is hasznosítható.

Előre kell bocsátani, hogy az osztrák „recept” a magyarországi viszonyok között nem adaptálható egy az egyben, hiszen a két ország több szempontból sem egyforma: eltérőek természeti adottságaik, mezőgazdasági üzemszerkezetük, élelmiszer-gazdaságuk makrogazdasági környezete. A különbségek ellenére mégis számos olyan piacszervezési gyakorlatot tudunk beazonosítani, ami hasznos tapasztalatokkal szolgálhat, a kapcsolódó intézkedések, módszerek magyarországi viszonyok között is eredménnyel alkalmazhatók – például a védjegyezési rendszer, az adórendszer vagy a szaktanácsadási hálózat – és hozzájárulhatnak az élelmiszer-gazdaság sikerességéhez.

A sikeresség komplex fogalom. Hogy egy élelmiszer-gazdaságot sikeresnek tekintünk-e vagy sem, az sokféle tényező és mutató függvénye, a fenntartható gazdálkodástól a lakosság egészséges élelmiszerekkel való ellátásán át a termelés jövedelmezőségétől a folyamatos technológiai megújuláson keresztül a külkereskedelmi aktívumig és az export, illetve import szerkezetéig. Kutatásunk során ezek közül azokat vettük figyelembe, amelyeknél fel tudtuk tární a sikeresség ok-okozati összefüggéseit.

A sikeresség legfőbb kiindulási alapjának azt tekintettük, hogy az élelmiszer-gazdaságban tevékenykedő vállalkozások megfelelő jövedelmet képesek realizálni. Megvizsgáltuk, hogy ehhez milyen makrogazdasági, környezeti, társadalmi és közigazgatási tényezők járulnak hozzá. Első lépésként összehasonlítottuk Magyarország és Ausztria mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termelésének hatékonyságát és jövedelmezőségét, majd elemeztük a két ország belső fogyasztását és élelmiszer-külkereskedelmét. Ezt követően tanulmányoztuk az osztrák adórendszert, a támogatáspolitikát, az együttműködések, valamint a szaktanácsadás rendszerét. Megközelítésünk termékpálya-szemléletű volt, azaz az alapanyag-termelést és -feldolgozást együtt tekintettük át, emellett ismertettük a kis-kereskedelem működését és az osztrák minőség-ellenőrzési és védjegyezési rendszert is. Tanulmányunk elkészítéséhez széles körű szakirodalmi áttekintést végeztünk, emellett többféle adatbázisra (Eurostat, KSH, Austria Statistic, OECD stb.) támaszkodtunk.

Az élelmiszer-gazdaság nemzetgazdasági szerepe Ausztriában

Makrogazdasági környezet, makrogazdasági mutatók

Ausztria az EU gyarapodó országa – a népességet, a gazdasági teljesítményt, a munkahelyteremtést és az életszínvonalat tekintve egyaránt. Az ország népessége 8,5 millió fő, az EU népességének 1,7 százalékát teszi ki. Az ország az EU GDP-jének 2,4 százalékát állítja elő, amivel a 10. helyen áll a tagországok rangsorában. Ausztria több mint háromszor annyi GDP-t termel, mint Magyarország, amelynek növekedési üteme az alpesi országban szolid, de nemzetközi összehasonlításban számottevő. Ez reálértékben a 2000–2005 közötti időszakban évi 1,7 százalékot, a 2005–2010 közötti időszakban évi 1,4 százalékot tett ki, 2012-ben viszont csak 0,7 százalékot. Ausztria a viszonylag alacsony infláció (1,6 százalék) és munkanélküliségi ráta (4,8 százalék), valamint a szociális juttatások kiterjedt hálózata miatt jelenleg az Európai Unió hatodik leggazdagabb tagállama, évi 24 ezer euró egy főre jutó jövedelemmel, ami az EU27 átlagánál több mint 40 százalékkal magasabb. Az euróövezet átlaga 20 ezer euró, Magyarországé 5 ezer euró.

Az osztrák termelékenység az EU-ban Luxemburg, Írország és Belgium után a negyedik legmagasabb. Jelentős az önálló keresők száma: 483 ezer fő volt 2012-ben. A foglalkoztatottság Ausztriában közel 4 százalékkal nőtt 2009–2012 között, míg az euróövezet átlagában csökkent. A foglalkoztatás rentabilitását elősegíti, hogy a reálbérek növekedésével párhuzamosan a fajlagos bérköltség a 2000. évi szint alatt volt 2012-ben. Ezt a termelékenység javulása révén a kibocsátás növelésével érték el. Ausztriában az adóterhek összességében konszolidáltak, de magasabbak, mint az EU27 átlaga, és jóval nagyobbak, mint Magyarországon. Az alpesi országban igen kiegyensúlyozott az adópolitika, a kiszámíthatóság jegyében ritkán és óvatosan változtatnak. Ausztria termelési helyszíneként versenyképesebbé vált és regionális fejlesztése felgyorsult. Az állótóke-beruházások aránya az éves GDP 21–23 százaléka. Az alpesi országban rendre nagyobb a beruházási ráta, mint az euróövezetben, és különösen magasabb, mint az EU27-ben, ahol átlagosan csak 18 százalékot ér el. A külföldről származó kutatás-fejlesztési ráfordítások – döntően az EU k+f keretprogramjaiban való részvételnek és az EU-beli (legnagyobb arányban németországi) nagyvállalatok osztrákiai tevékenységének köszönhetően – az 1995. évi 190 millió euróról 1,13 milliárd euróra nőttek 2012-re. A régiók közül Burgenland és Alsó-Ausztria felzárkózása a legnagyobb mértékű. Alsó-Ausztria minden befizetett eurójáért háromszor annyit kapott vissza a határvidékek EU-támogatása nyomán (Kőrösi, 2012).

Az EU-tagság nyomán bekövetkezett határnyitás az osztrák gazdaságnak évi 4,2 milliárd euró kiadásmegtakarítással járt, jóllehet az élelmiszer-gazdaságban továbbra is az import dominál. Míg Ausztria teljes külkereskedelmi egyenlege 17,4 milliárd euró aktívumot ért el 2014-ben, addig ez az élelmiszer-gazdasági termékek tekintetében negatív volt, –978 millió euró. Ezzel szemben Magyarország teljes külkereskedelmi egyenlegének 8,1 milliárd euró többlete részben az élelmiszer-gazdasági termékek 3,1 milliárd eurós pozitív forgalmának az eredménye. Az osztrák árupiac nagyobb mértékben bővült a külföldiek számára, mint fordítva. Az osztrák működőtőke-befektetések külföldön 153,56 milliárd euróra nőttek 2012-ben, míg a külföldieké Ausztriában 118,30 milliárdra, így az ország jelentős nettó FDI-exportőr. Iparuk sokat profitál az euronormák bevezetéséből, a szabványok részleges, de jelentős mértékű egységesítéséből.

Az osztrák gazdaság kapcsolódása a nemzetközi piacokhoz

A nemzetgazdaságok teljesítményét ma már jelentős mértékben befolyásolja a transznacionális vállalatok és azok beszállítóinak termelése. A globális termelési és elosztási láncok teszik lehetővé azt, hogy a világgazdaság kibocsátásának lényeges hányada eljusson a végső fogyasztóig. Továbbá ezek hatnak jelentősen arra, hogy egy adott ország gazdasági növekedése, termelékenységé és

foglalkoztatottsági szintje hogyan alakul. A globális értékláncok világában az eladott végtermék mennyisége és értéke helyett egy-egy ország határain belül az értékláncok egyes fázisaiban végzett értékteremtésnek van igazán jelentősége. A kormányzatok érdeke az, hogy minél nagyobb nemzeti hozzáadott értéket állítsanak elő¹ (OECD, 2013b).

Mindezek alapján Ausztria nemzetgazdaságának integrálódása a világgazdaságba szorosan összefügg azzal, hogy milyen a részvétele a globális értékláncokban. Ez a részvétel olyan indikátorral (GVC-index²) jellemezhető, amely azt mutatja meg, hogy az ország exportjának hány százaléka származik a globális értékláncokból, azaz az adott ország az exportra szánt output előállításánál milyen mennyiségben/értékben használ fel külföldről származó terméket, szolgáltatást, illetve más országok exportjában mekkora a hazai input/érték mértéke. Az osztrák GVC-index 55,8 volt 2009-ben. Ezzel a Luxemburgban mért felső szélsőértékhez, 71,6-hoz közelít, messze elhagyva a 30–33 közötti alsó szélsőértéket (például EU-átlag 30,2). Az index értéke alapján kijelenthető, hogy Ausztria nemzetgazdasága erősen integrálódott a nemzetközi gazdasági vérkeringésbe, ami alapvetően az exportban felhasznált külföldi köztes termék/szolgáltatás, azaz a háttérkapcsolatok (*backward participation*) magas fokával magyarázható.

Az OECD-adatbázisban számon tartott 18 különböző feldolgozóipari ágazatban³ napjainkban már nem csupán termékgyártás folyik, de egyre több szolgáltatási tevékenység is megjelenik, ezért az exportban a hozzáadott érték viszonylag nagy hányada a szolgáltatásokból származik. A cégek fokozottan vesznek igénybe például logisztikai, kommunikációs, gazdasági szolgáltatásokat. Bizonyos szolgáltatások (design, fejlesztés, marketing, jótállás, eladás utáni szolgáltatás) elősegítik a termék-differenciálást, a minőség javítását, ezáltal a nagyobb értékteremtést.

Ausztria exportjának hazai hozzáadottérték-tartalma 68 százalék volt 2009-ben, ami kevesebb, mint az OECD átlag és 4 százalékponttal alacsonyabb, mint az 1995-ös adat. Hasonlóan sok más országhoz, Ausztria exportjának hazai hozzáadottérték-tartalma valamelyest nőtt 2009-ben a 2008. évi értékhez képest, jelezve ezzel, hogy a nemzetközi kereskedelem legutóbbi pénzügyi és gazdasági világválság csúcspontjában bekövetkező szinkronizált összeomlása jobban érintette a globális értékláncokat, mint általában a hazai értékláncokat.⁴

Az egyes iparágak vizsgálata során láthatóvá válik, hogy Ausztria exportjának külföldi hozzáadottérték-tartalma a következő iparágakban volt a legmagasabb 2009-ben: járműgyártás (52 százalék), villamosgép- és műszergyártás (44 százalék), valamint vegyipar és nem fém ásványi termék gyártása (42 százalék). 1995 és 2009 között az osztrák export külföldi hozzáadottérték-

¹ Az OECD TiVA (*Trade in Value Added*, hozzáadott érték alapú kereskedelmstatistika) kezdeményezés bevezette a hozzáadott érték fogalmát a globális kereskedelem mérésében. Ezáltal kimutatható, hogy egy ország termékeinek vagy szolgáltatásainak kivételében mekkora az a hozzáadott érték (munkabér, adó, profit), amellyel az adott ország, illetve ágazat ténylegesen hozzájárult. Láthatóvá válik, hogy az adott ország importja és exportja milyen mértékben és módon járul hozzá a versenyképességhez, a gazdasági növekedéshez, illetve hogy milyen mértékben fogyasztója egyes import termékcsoportoknak vagy szolgáltatásoknak. Jelenleg 57 ország 18 iparágára állnak rendelkezésre adatok, amelyekkel a globális GDP 95 százaléka lefedhető. A TiVA adatbázis becsleseként tartalmaz, az adatok nem teljes körűek és nem véglegesek. Az adatbázisban szereplő országok: Ausztrália, Ausztria, Belgium, Kanada, Chile, Csehország, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Németország, Görögország, Magyarország, Izland, Írország, Izrael, Olaszország, Japán, Korea, Luxemburg, Mexikó, Hollandia, Új-Zéland, Norvégia, Lengyelország, Portugália, Szlovákia, Szlovénia, Spanyolország, Svédország, Svájc, Törökország, Nagy-Britannia, USA, Argentína, Brazília, Brunei Szultánátus, Bulgária, Kambodzsa, Kína, Kínai Tajpej, Ciprus, Hongkong, India, Indonézia, Lettország, Litvánia, Malajzia, Málta, Fülöp-szigetek, Románia, Oroszország, Szaúd-Arábia, Szingapúr, Dél-Afrika, Thaiföld és Vietnam.

² GVC: *Global Value Chain*, azaz globális értéklánc.

³ Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat; Bányászat, kőfejtés; Élelmiszer-, ital-, dohánytermékgyártás; Textilia, ruházat, bőr és bőrtermék gyártása; Fafeldolgozás, papírtermék gyártása, nyomdai tevékenység; Vegyipar és nem fém ásványi termék gyártása; Fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása; Gép, berendezés gyártása; Villamos gép, műszer gyártása; Járműgyártás; Máshová nem sorolt feldolgozóipar, Villamosenergia-, gáz-, gőz-, villatás; Építőipar; Kereskedelem, javítás és szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás; Szállítás, raktározás, posta, távközlés; Pénzügyi közvetítés; Gazdasági szolgáltatás; Egyéb szolgáltatás.

⁴ Általánosságban elmondható, hogy Ausztria kereskedelmében markáns visszaesés következett be 2009-ben. Az összexport 20,2 százalékkal, az összimport 18,4 százalékkal csökkent az előző évihez képest. Ugyanakkor az agrár-külkereskedelem kevésbé volt érintett. Az agrárexport 10,2 százalékkal, az import 5,6 százalékkal csökkent az előző évihez képest. (Grüner Bericht, 2010) Az EU-csatlakozás óta – 1995-ről 2013-ra – az osztrák élelmiszeripar exportja 470 százalékkal nőtt, míg a nemzetgazdaság egészének exportja csupán 196 százalékkal emelkedett. Annak ellenére, hogy a külföldi piacokon erős a verseny, a legutóbbi pénzügyi és gazdasági válság okozta visszaesés 2012-re alapvetően kiheverte az élelmiszeripar. Az exporttermékek császárának tekinthetők az energiatalok, limonádék, jeges teák, édességek és finom pékáruk. De ezen kívül kedvelt termékek külföldön az osztrák sajtok, gyümölcslevek, joghurtok, kolbász- és húskészítmények. (Wirtschaftskammer Österreich, 2014)

tartalma alapvetően nőtt a különböző iparágakban, míg viszonylag stabil maradt a szolgáltatások esetében. Ami a mezőgazdaságot illeti, a 2009. évi érték mintegy 16 százalék volt, közel a duplája az 1995. évinek.

A 18 különböző feldolgozóipari ágazatban az export előállításához felhasznált köztes import arányát elemezve érdekes kép tárul elénk. A mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat (későbbiekben röviden mezőgazdaság), az élelmiszer-, ital-, dohánytermékgyártás (későbbiekben röviden élelmiszeripar), a gépgyártás és az egyéb szolgáltatások esetében a köztes import aránya lényegesen megemelkedett – sőt a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban több mint megduplázódott – 1995 és 2009 között. A gazdaság egészét tekintve a köztes import több mint felét export-előállításra használták fel 2009-ben.

2009-ben Ausztria leglényegesebb kereskedelmi partnere mind a hozzáadott érték, mind a bruttó érték vonatkozásában Németország volt. A hozzáadott értéket vizsgálva megállapítható, hogy az USA számottevőbb partner volt az olyan szomszédos országokhoz képest, mint például Olaszország. Ugyanis számos európai ország USA-ba irányuló exportjában megjelent az osztrák hozzáadott érték. Az import szempontjából Olaszország és az USA is jelentős partnere volt Ausztriának 2009-ben.⁵

Hozzáadottérték-teremtés szempontjából Ausztria exportjának több mint fele szolgáltatást tartalmazott 2009-ben, ami alig magasabb, mint az OECD-átlag vagy az 1995. évi részesedés (OECD, 2013a).

Részletek a mezőgazdasági és az élelmiszer-ipari ágazatokra vonatkozóan

A hozzáadottérték-export aránya, azaz a bruttó export teljes hazai hozzáadottérték-aránya a mezőgazdaságban az 1995. évi 92 százalékról 83 százalékra esett vissza 2009-re, ugyanezen időszak alatt az élelmiszeriparban 74 százalékról 72 százalékra változott ez az arány. Mindkét ágazat követte a 18 feldolgozóipar egészére vonatkozó trendet. Bár míg a 18 feldolgozóipar egészét tekintve az 1995. évi érték 94 százalékára csökkent az arány 2009-re, a mezőgazdaságban nagyobb, az élelmiszeriparban kisebb mértékű volt a csökkenés, az előbbinél az 1995. évi arány 91 százalékára, az utóbbinál 98 százalékára redukálódott (1. melléklet 1. táblázat).

A külföldi végső fogyasztás hazai hozzáadottérték-tartalma a GDP százalékában kifejezve⁶ (vagy másként „a hozzáadott érték exportja”) 24 százalékról 29 százalékra emelkedett a feldolgozóipar egészében 1995 és 2009 között. (A csúcspontot 2005-ben érte el, 31 százalékkal.) Ettől eltérően mind a mezőgazdaságban, mind az élelmiszeriparban nagyobb mértékű volt a növekedés. Az előző esetében a 2009. évi érték az 1995. évi érték 132 százalékát, az utóbbinál az 550 százalékát érte el. A jelentékeny növekedés ellenére az indikátor sem a mezőgazdaságban, sem az élelmiszeriparban nem érte el a GDP 1 százalékát sem (1. melléklet 2. táblázat).

A hazai végső fogyasztás külföldi hozzáadottérték-tartalma a GDP százalékában kifejezve (vagy másként „a hozzáadott érték importja”) a mezőgazdaságban 1995 és 2000 között emelkedett, majd csökkent, és a 2009. évi érték az 1995. évi érték 92 százalékán állt meg. Az élelmiszeriparban 2005-ig töretlen emelkedésre, majd 2009-re némi visszaesésre került sor, de a 2009. évi indikátor így is elérte az 1995. évi 137 százalékát. 2009-ben a hozzáadott érték importja a hozzáadott érték exportjához viszonyítva magasabb volt a mezőgazdaságban és alacsonyabb az élelmiszeriparban. A feldol-

⁵ Hagyományos külkereskedelmi statisztikai adatok szerint 2009-ben, 2010-ben, 2011-ben, 2012-ben és 2013-ban euróban kifejezett érték alapján Ausztria legfőbb importpartnerei sorrendben Németország, Olaszország, Hollandia és Magyarország voltak, a legfőbb kiviteli partnerei nem sok eltéréssel ugyanezek az országok voltak, azaz sorrendben Németország, Olaszország és Magyarország, valamint a 4. helyen 2009-ben Szlovénia, 2010-ben és 2011-ben az USA, és 2012-ben, valamint 2013-ban Hollandia. (Grüner Bericht 2010-2014) Az osztrák élelmiszereket 180 országba exportálják.

Megjegyzendő, hogy ezekben az években az import 84-85 százaléka az EU tagállamaiból érkezett és az export 74-75 százaléka is oda irányult. Az EU-n kívüli országok közül az USA, Svájc és Oroszország voltak a legfőbb kereskedelmi partnerek.

⁶ A hozzáadottérték-export azt mutatja meg, hogy az egyes iparágak közvetlenül végtermékeket és közvetett módon köztes termékeket exportálnak külföldi végső fogyasztásra. A mutatószám rávilágít arra, hogy az egyes iparágak hogyan kapcsolódnak más országok fogyasztóihoz, még akkor is, ha közvetlen kereskedelmi kapcsolat nem áll fenn közöttük.

gozóipar egészét tekintve a hozzáadott érték importja a GDP 24,5 százalékát tette ki, ugyanakkor a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban az 1 százalékát sem érte el egyetlen vizsgált évben sem (1. melléklet 3. táblázat).

A szolgáltatások bruttó export százalékában kifejezett hozzáadottérték-tartalma nőtt a mezőgazdaságban és csökkent az élelmiszeriparban 1995 és 2009 között. De még így is az élelmiszeriparban a szolgáltatások bruttó export százalékában kifejezett hozzáadottérték-tartalma közel a duplája volt annak, amit a mezőgazdaságban mértek 2009-ben. Az előző 32 százalék, az utóbbi 17 százalék volt. Összehasonlításképpen elmondható, hogy ez az indikátor a feldolgozóipar egészében 51 százalék volt 2009-ben (1. melléklet 4. táblázat).

A mezőgazdaságban előállított hozzáadott érték aránya a mezőgazdaság bruttó exportjában a következőképpen alakult: a hozzáadott érték 98-99 százalékát Ausztria saját mezőgazdasága állította elő, a többi országnak csupán 1-2 százalék volt köszönhető. Az élelmiszeriparban előállított hozzáadott érték aránya az élelmiszeripar bruttó exportjában csupán kissé mutatott eltérő helyzetet. A hozzáadott érték 94–97 százalékát Ausztria saját élelmiszeripara állította elő, a többi országnak pedig 3–6 százalék volt tulajdonítható (1. melléklet 5. táblázat).

A GVC-index (részvételi index/participation index) az összes feldolgozóipar esetében az 1995. évi 48,4 százalékról 55,8 százalékra nőtt 2009-re. A mezőgazdaságban 2009-ben ugyanúgy 0,3 százalék volt ez az index, mint 1995-ben, ugyanakkor az élelmiszeriparban az 1995. évi 0,9 százalékról több mint másfélszeresére, 1,5 százalékra emelkedett. (Megjegyzés: szélsőértékek a mezőgazdaságban: 0 (Szaúd-Arábia) és 8,6 (Kambodzsa); szélsőértékek az élelmiszeriparban: 0,1 (Malajzia) és 5,5 (Vietnam). Ez azt jelenti, hogy a külföldi inputok és a harmadik ország exportjához felhasznált hazai (osztrák) előállítású inputok aránya az osztrák bruttó export másfél százalékát tette ki az élelmiszeriparban és kevesebb mint fél százalékát a mezőgazdaságban 2009-ben (1. melléklet 6. táblázat).

A hátra mutató kapcsolatokat jelző GVC-index a feldolgozóipar egészében az 1995. évi 27,5 százalékról 31,6 százalékra, mintegy 15 százalékkal nőtt 2009-re. A mezőgazdaságban ezen időszak alatt nem történt változás, azaz Ausztria exportjának 0,1 százalékát tette ki az importált inputok értéke. Az élelmiszeriparban más volt a helyzet: 1995-ben az index 0,9 százalék volt, 2009-ben viszont már a másfélszerese. A mezőgazdaságban végig nagyon alacsonyan maradt az importált inputok értéke az ország exportjához viszonyítva, az élelmiszeripar viszont egyre több, illetve egyre nagyobb értékben használt fél importált inputot (1. melléklet 7. táblázat).

Míg a feldolgozóipar egészében és az élelmiszeriparban a hátra mutató kapcsolatok dominálnak, addig a mezőgazdaságban az előre mutató kapcsolatokat jelző indikátor szerepe a meghatározóbb. Azaz az osztrák összexporthoz viszonyítva a mezőgazdaság nagyobb arányban exportál javakat és szolgáltatásokat, amelyek más országok exportjában (importált inputként) jelennek meg, mint amennyi külföldi inputot felhasznál. Az előre mutató kapcsolatokat jelző GVC-index 1995 és 2009 között alig változott a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban. 2009-ben a mezőgazdaságban 0,2 százalék volt, az élelmiszeriparban viszont csupán 0,1 százalék (1. melléklet 8. táblázat).

A gyártási szakaszok számát mutató index alapján elmondható, hogy a végtermék/végső szolgáltatás előállítása során milyen mértékben kerül sor köztes termékek/szolgáltatások felhasználására. Amennyiben egyetlen gyártási szakasz van, az index értéke egyenlő 1-gyel, ahogy azonban nő a köztes termékek/szolgáltatások felhasználása, úgy nő az index értéke is. (Az OECD által mért szélsőértékek 1,5 és 2,8.) A feldolgozóipar egészében 1995 és 2009 között nőtt a végtermék/végső szolgáltatás előállítása során felhasznált köztes termék/szolgáltatás mértéke. A mezőgazdaságra is ez volt a jellemző, az 1995. évi 1,5-ről 2009-re 2,2-re nőtt az index értéke. Az élelmiszeriparban ugyanakkor ellentétes tendencia figyelhető meg, az 1995. évi 3,3-ról 2009-re 2,6-re esett vissza az index. Amennyiben a mutatószámot tovább bontjuk hazai és nemzetközi gyártási szakaszok

számát mutató indexre, akkor ugyanezeket a változásokat figyelhetjük meg. 2009-ben a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban a hazai gyártási szakaszok számát mutató index alig tért el egymástól, az előbbi 1,9, az utóbbi 2,0 volt, a nemzetközi gyártási szakaszok számát mutató index pedig 0,4, illetve 0,6 volt. A mezőgazdaságban a vizsgált másfél évtized alatt a nemzetközi gyártási szakaszok hazai gyártási szakaszokhoz viszonyított jelentősége nőtt, az élelmiszeriparban viszont csökkent (1. melléklet 9., 10. és 11. táblázat).

A végső fogyasztás és a globális értéklánc adott szakasza közötti távolságot mutató index (De Backer–Mirodout, 2013) segítségével beazonosítható, hogy az adott ország hol helyezkedik el az értékláncban. Egy ország adott feldolgozóiparára vonatkozóan az index megmutatja, hogy hány termelési szakasz következik még, míg az adott iparban előállított termék/szolgáltatás eléri a végső fogyasztót. Az alacsonyabb érték arra utal, hogy a termék/szolgáltatás hamarabb eléri a végső fogyasztót. (Az OECD által mért szélsőértékek 1,3 és 2,8.) Ausztriában a feldolgozóipar egészét, illetve külön a mezőgazdaságot tekintve nőtt az index 1995 és 2009 között. Az előző esetében 1,7-ről 2,0-re, az utóbbinál 2,3-ról 2,6-ra. Ugyanakkor az élelmiszeriparban mind 1995-ben, mind 2009-ben ugyanúgy 1,5 volt ez az index. Az élelmiszeripar esetében Ausztria ugyanott helyezkedett el az értékláncban 2009-ben, mint ahol 1995-ben is volt. A mezőgazdaságban azonban olyan változás következett be másfél évtized alatt, hogy a termék, illetve szolgáltatás hosszabb utat tesz meg, míg eléri a végső fogyasztót (1. melléklet 12. táblázat).

A reexportált köztes termék/szolgáltatás aránya az összes köztes termékhez/szolgáltatáshoz viszonyítva folyamatosan nőtt a feldolgozóipar egészében, a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban is 1995 és 2009 között. Az összes köztes termék/szolgáltatás százalékában kifejezett reexportált köztes termék/szolgáltatás a mezőgazdaságban több mint megkétszereződött, az élelmiszeriparban ugyanakkor három és félszeresére nőtt a vizsgált másfél évtizedben (1. melléklet 13. táblázat).

A mezőgazdaság teljesítménye és struktúrája

Ausztriában a mezőgazdasági terület méretéhez képest kimagasló a mezőgazdaság és az erdészet 4,43 milliárd euró együttes teljesítménye; mégsem jelenthető ki, hogy Ausztria mezőgazdasági ország, mivel a mezőgazdaság az egyébként kiemelkedő nemzetgazdasági teljesítményhez alig 1,6 százalékkal járul hozzá.

A mezőgazdasági művelés alatt álló területek nagysága 2,864 millió hektár (Magyarország: 5,338 millió hektár) volt 2012-ben, az ország 8,4 millió hektár földterületéből 34 százalékkal (Magyarország: 57,4 százalék) részesedett. Az 1,3 millió hektár szántóterület 47 százalékot képviselt a mezőgazdasági területből, míg Magyarországon a 80 százalékot is meghaladja ez az arány. Ausztriában a gabonafélék és az ipari növények termelése marginális, együttesen körülbelül 1 millió hektárt (Magyarország: 3,724 millió hektár), a mezőgazdasági terület 34 százalékát (Magyarország: 70 százalék) foglalják el. A gabonafélék területe a 2002. évihez képest 4 százalékkal (Magyarország: -5 százalék), míg az ipari növényeké 31,5 százalékkal (Magyarország: +40 százalék) nőtt 2013-ban. Az erdőterületek aránya magas, a földterület közel felét, 4 millió hektárt foglalnak el, míg Magyarországon egynegyedét, 2,2 millió hektárt. A földhasználatban meghatározó szerepet töltenek be az állandó gyepterületek: az 1,441 millió hektár (Magyarország: 759 ezer hektár) az ország földterületének 17 százalékát (Magyarország: 8,2 százalék) jelenti (1. táblázat).

1. táblázat: **Földhasználat művelési ágak szerint Ausztriában és Magyarországon (2012)**

ezer hektár

Megnevezés	AT	Földterületből elfoglalt rész (százalék)	HU	Földterületből elfoglalt rész (százalék)
Földterület	8 388	100,0	9 302	100,0
ebből: Mezőgazdasági terület	2 864	34,1	5 338	57,4
Szántóterület	1 355	16,2	4 315	46,4
Gabonafélék	812	9,7	2 854	30,7
Ipari növények	149	1,8	870	9,4
Erdő	3 984	47,5	2 239	24,1
Állandó gyepterület	1 441	17,2	759	8,2
Egyéb terület	99	1,2	966	10,3

Forrás: Eurostat

A termelési szerkezetben az élő állatok és állati termékek, valamint a növénytermesztési és kertészeti termékek aránya 52:48 (Magyarország: 36,8:63,2) volt 2010–2014 átlagát tekintve Ausztriában. A mezőgazdaság legnagyobb alágazatának a tejtermelés és a szarvasmarhatartás tekinthető, együttesen 32 százalékkal részesedtek a bruttó kibocsátásból. Magyarországon a gabonafélék termesztése kiugróan magas termelési értéket képvisel, a közel 2,2 milliárd euró a mezőgazdaság kibocsátásának 31 százalékat biztosítja. A mezőgazdasági kibocsátás 26 százalékkal nőtt a 2000–2014 közötti időszakban Ausztriában, legnagyobb mértékben a tojás- (+85 százalék), a baromfi- (+72 százalék) és a gyümölcsfélék termelése (+71 százalék). Ezzel szemben a juh- és kecsketartás bruttó termelési értéke 16 százalékkal, a gabonatermelésé 5 százalékkal csökkent. Magyarországon a mezőgazdaság bruttó termelési értéke 64 százalékkal növekedett a vizsgált időszakban, az ipari növények kibocsátása csaknem megnégyszereződött, a gabonaféléké több mint a kétszeresére nőtt. A tojástermelés bruttó termelési értéke ellenben 3 százalékkal csökkent (2. táblázat).

A mezőgazdasági inputokra 4,2 milliárd eurót költöttek Ausztriában (Magyarország: 4,7 milliárd euró) 2014-ben. Ebből a takarmányokra fordított 1,5 milliárd euró jelentette a legnagyobb költség-tételt mindkét országban. Az inputráfordítások tekintetében ki kell emelni az energiafelhasználást, amely Ausztriában az alternatív energiaforrások széles körű használata miatt több mint 30 százalékkal kisebb ráfordítást (478 millió euró) jelentett a mezőgazdasági termelőknek, mint Magyarországon (721 millió euró) (European Commission, 2015).

2. táblázat: A mezőgazdaság főbb ágazatainak bruttó termelési értéke Ausztriában és Magyarországon

millió euró

Megnevezés	2000		2014		2010–2014 átlaga		2010–2014 (százalék)	
	AT	HU	AT	HU	AT	HU	AT	HU
Gabonafélék (vetőmaggal)	726	1 048	690	2 375	809	2 158	12,9	31,3
Ipari növények	246	234	267	921	297	852	4,7	12,4
Takarmánynövények	442	96	560	181	539	162	8,6	2,4
Kertészeti termékek	413	513	593	642	564	591	9,0	8,6
Burgonya (vetővel együtt)	57	108	68	117	81	109	1,3	1,6
Gyümölcsfélék	118	366	203	355	195	353	3,1	5,1
Bor	351	0	413	78	503	95	8,0	1,4
Egyéb növényi termékek	2	38	3	43	3	37	0,1	0,5
Növénytermesztési és kertészeti termékek	2 356	2 404	2 797	4 712	2 991	4 357	47,6	63,2
Állatok	1 604	1 358	1 930	1 794	1 925	1 727	30,7	25,1
Szarvasmarha	756	101	899	159	900	175	14,3	2,5
Sertés	682	708	796	713	801	681	12,8	9,9
Juh és kecske	30	37	25	54	25	55	0,4	0,8
Baromfi	109	485	188	827	175	778	2,8	11,3
Egyéb állatok	24	26	22	39	23	36	0,4	0,5
Állati termékek	987	731	1 514	884	1 362	810	21,7	11,7
Összes tej	809	496	1 252	618	1 109	535	17,7	7,8
Összes tojás	123	183	227	178	216	183	3,4	2,7
Egyéb állati termékek	56	53	35	87	38	91	0,6	1,3
Élő állatok és állati termékek	2 591	2 090	3 445	2 678	3 288	2 537	52,4	36,8
Mezőgazdasági termékek összesen	4 948	4 494	6 241	7 390	6 279	6 894	100,0	100,0

Forrás: Eurostat

A két ország birtokstruktúrájában jelentős különbség figyelhető meg. Ausztriában a tagoltabb birtokszerkezet ellenére is az átlagos birtokméret 19 hektár volt 2013-ban, kétszerese a magyarországinak. A 140 ezer mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdaság 71 százaléka 2 és 30 hektár közötti területen gazdálkodott, amihez a földhasználat 41 százaléka társult. Ezzel szemben Magyarországon a gazdaságok 76 százaléka 2 hektár alatti birtokkal rendelkezett és a területnek mindössze 2,5 százalékat művelték. Az osztrák üzemstruktúra kiegyensúlyozottságát jelzi, hogy a 30 hektár feletti birtokkategóriák azonos területarányt képviseltek, míg Magyarországon a 100 hektár feletti – amelyek a gazdaságok alig 1,3 százalékat jelentik – a terület 64 százalékat használták (3. táblázat).

Az állatállomány 2,4 millió állategység volt 2013-ban Ausztriában, a magyarországit 8 százalékkal meghaladta. A koncentrációnak köszönhetően az egy üzemre vetített 17 állategység több mint háromszor magasabb a magyarországinál, ugyanakkor az EU átlagának csupán a fele. Az állattartó gazdaságok földellátottsága is sokkal kedvezőbb Ausztriában: az állatállomány 69 százaléka a 10 és 50 hektár közötti birtokméretű gazdaságokban koncentrálódott, ezzel szemben Magyarországon az állatállomány 62 százalékat a föld nélküliek (21 százalék) és a 100 hektár feletti (41 százalék) tartották.

Az üzemek teljesítményét vizsgálva megállapítható, hogy az egy üzemre vetített standard termelési értéke az osztrák gazdaságoknak három és félszer nagyobb volt a magyarországinál, meghaladta a 40 ezer eurót 2010-ben. Ausztriában a 2 és 100 hektár közötti birtokméretű gazdaságok 2–2,5-szer nagyobb eredményt mutattak fel, a 2 hektár alatti üzemek hétszer nagyobbat. Egyedül a 100 hektár feletti gazdaságok termelési értéke maradt el a magyarországitól, kevesebb mint a fele volt 2010-ben.

Az egy gazdaságra vetített munkateljesítményt jelző mutatónak a 0,79 ÉME értéke Ausztriában 10 százalékkal elmarad a magyarországitól. A gazdaságok munkaidő-teljesítménye 100 hektár birtokméretig 20-30 százalékkal, a 100 hektár felettiéknél 80 százalékkal kevesebb.

3. táblázat: **A mezőgazdasági tevékenység főbb változói birtokméret szerint Ausztriában és Magyarországon (2013)**

Kategória	Gazdaságok száma (darab)	Gazdaságok használt mezőgazdasági területe (ezer ha)	Állatállomány nagysága (állategység)	Egy üzemre jutó éves munkaerő-egység (ÉME/üzem)	Egy üzemre jutó Standard Termelési Érték (ezer euró)
Ausztria					
Összesen	140 430	2 727	2 439 090	0,79	40,4
Földnélküli gazdaságok	820	0	56 710	0,49	81,3
< 2 ha	14 580	17	13 140	0,37	9,4
2–9,9 ha	52 100	269	241 810	0,53	13,2
10–29,9 ha	46 970	845	1 016 160	0,93	42,8
30–49,9 ha	14 660	562	673 090	1,22	92,8
50–99,9 ha	8 730	586	369 670	1,36	117,3
> 100 ha	2 570	448	68 530	1,75	151,2
Magyarország					
Összesen	491 330	4 657	2 259 080	0,88	11,4
Földnélküli gazdaságok	38 250	0	478 480	0,75	13,1
< 2 ha	334 760	115	270 400	0,58	1,3
2–9,9 ha	68 100	313	211 100	1,00	7,4
10–29,9 ha	28 510	482	170 910	1,47	19,9
30–49,9 ha	7 490	287	86 980	1,85	37,3
50–99,9 ha	6 590	458	116 310	2,69	64,4
> 100 ha	7 640	3 001	924 900	9,27	373,3

Forrás: Eurostat

A mezőgazdaság, erdészet, halászat ágazatban a 15 évesnél idősebb foglalkoztatottak száma 199 ezer fő volt Ausztriában 2014-ben, a teljes foglalkoztatáshoz 4,8 százalékkal járult hozzá, a magyarorszáigival közel azonos számban és arányban. A feldolgozóipar a foglalkoztatottak 15,6 százalékának, 643 ezer főnek biztosított munkalehetőséget Ausztriában 2014-ben, ebből 64 ezren (10 százalék) az élelmiszeriparban, 6,3 ezren (1 százalék) az italgártás területén tevékenykedtek. Magyarországon a feldolgozóiparban foglalkoztatottak aránya 22 százalékot tett ki, ezen belül 124 ezer fő (14 százalék) az élelmiszeriparban, 16 ezer fő (2 százalék) az italgártásban vállalt munkát (4. táblázat).

4. táblázat: **A mezőgazdaságban és a feldolgozóiparban a 15 évesnél idősebb foglalkoztatottak száma Ausztriában és Magyarországon**

ezer fő

Kategóriák	Ország	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Nemzetgazdaság	AT	4 077,5	4 096,3	4 143,8	4 183,7	4 175,1	4 112,7
	HU	3 781,8	3 781,2	3 811,9	3 877,9	3 938,4	4 100,8
Mezőgazdaság, erdészet, halászat	AT	214,4	214,6	219,3	204,6	197,6	198,9
	HU	174,0	168,7	184,3	201,1	193,8	191,0
Feldolgozóipar	AT	609,4	624,4	653,9	660,1	651,1	643,4
	HU	792,7	785,1	807,6	803,1	823,2	885,7
Élelmiszeripar	AT	62,6	67,9	73,1	73,9	67,1	64,3
	HU	115,0	106,1	106,2	108,8	112,6	123,6
Italgyártás	AT	6,7	6,7	8,0	7,7	7,6	6,3
	HU	13,2	15,7	14,8	14,6	16,4	15,5

Forrás: Eurostat

A mezőgazdaság támogatására az EU Közös Agrárpolitika forrásaiból összesen 1,26 milliárd eurót (Magyarország: 1,86 milliárd euró) költöttek Ausztriában 2013-ban. A kifizetések pillérek közötti megosztását tekintve a 2008–2013-as időszakban kicsi eltérés mutatkozott a két ország között. Ausztria a források 54 százalékát (Magyarország: 57 százalék) közvetlen kifizetésekre, 43 százalékát (Magyarország: 35 százalék) vidékfejlesztésre és 3 százalékát (Magyarország: 8 százalék) piaci intézkedésekre fordította. Lényeges eltérés mutatkozik ugyanakkor a közvetlen kifizetések gazdaságok közötti szétosztásában. Míg Ausztriában a támogatás 77 százalékát a gazdaságok 41 százaléka, jellemzően a közepes méretű (az 5 és 50 ezer euró közötti támogatási csoportba tartozó) üzemek realizálták és a nagyüzemek közvetlen kifizetései alig haladták meg a teljes keret 1 százalékát 2013-ban, addig Magyarországon a források 51 százalékát a gazdaságok 2 százaléka, az 50 ezer eurónál nagyobb támogatási csoportba eső üzemek kapták (European Commission, 2015).

Összességében a két ország mezőgazdasági termelését a bruttó kibocsátás oldaláról vizsgálva kis eltérés mutatkozik, jóllehet Ausztriában a gazdaságok a magyarországinál 40 százalékkal kisebb földterületen termelnek. Adottságaikat felismerve, az osztrák termelők ugyanis a nagyobb fajlagos jövedelmet biztosító állattartó gazdálkodásra rendezkedtek be. Nagy eltérés mutatkozik ugyanakkor a gazdaságok számában: Ausztriában negyedannyi üzemből végeznek mezőgazdasági termelő tevékenységet, mint Magyarországon és az üzemszerkezet is jóval kiegyenlítettebb. Jóllehet az ágazatban a foglalkoztatottak száma közel megegyezik a két országban, a ledolgozott munkaidő (ÉME) négyszer nagyobb Magyarországon. Ez egy gazdaságra vetítve különösen a nagyüzemek esetében mutat jelentős eltérést. Mindezekből következik, hogy bár az osztrák gazdaságok fajlagos kibocsátása (STÉ) elmarad az EU átlagától, a magyarországi négyszerese.

Az élelmiszeripar teljesítménye és struktúrája

Az élelmiszer- és italgyártás ágazatokban (együtt: élelmiszeripar) Ausztriában 3804 darab, Magyarországon 6731 vállalkozás tevékenykedett 2012-ben az Eurostat legfrissebb adatai szerint. Az alkalmazásban állók száma Ausztriában 76 ezer, Magyarországon mintegy 99 ezer főre rúgott.

Az élelmiszeripar nettó árbevétele Ausztriában 2012-ben 20,6 milliárd eurót ért el, ezzel szemben Magyarországon alig több mint a felét, mindössze 11,3 milliárd eurót. Az élelmiszeripar szerepe Magyarországon fontosabb, nettó árbevétele a nemzetgazdaság értékéből Magyarországon 4,5 százalékkal, Ausztriában 3,2 százalékkal, míg a feldolgozóipar hasonló értékéből Magyaror-

szágon 12,1 százalékkal, Ausztriában 11,7 százalékkal részesedett. Ausztria az élelmiszeripar nettó árbevétele tekintetében az EU–28 tagországai között a 11., Magyarország a 16. helyet foglalta el 2012-ben.

A vállalati értéktermelés teljesítményét jobban jellemző hozzáadott érték az árbevételnél nagyobb, már mintegy háromszoros különbséget mutatott a két ország között 2012-ben. Az élelmiszeriparban realizált hozzáadott érték Ausztriában 5,1 milliárd, Magyarországon 1,7 milliárd euróra rúgott. Ausztria a hozzáadott érték tekintetében az EU–28 tagországai rangsorában a 10., Magyarország a 18. helyen állt 2012-ben.

Érdeemes megvizsgálni az egy vállalkozásra jutó mutatókat: Ausztria élelmiszeriparában egy vállalkozásra átlagosan 36 százalékkal több munkaerő jutott, akik átlagosan a magyarországi nettó árbevétel háromszorosát, a hozzáadott érték több mint ötszörösét állították elő (5. táblázat).

5. táblázat: **Az élelmiszer- és az italgyártás ágazatok főbb mutatói Ausztriában és Magyarországon (2012)**

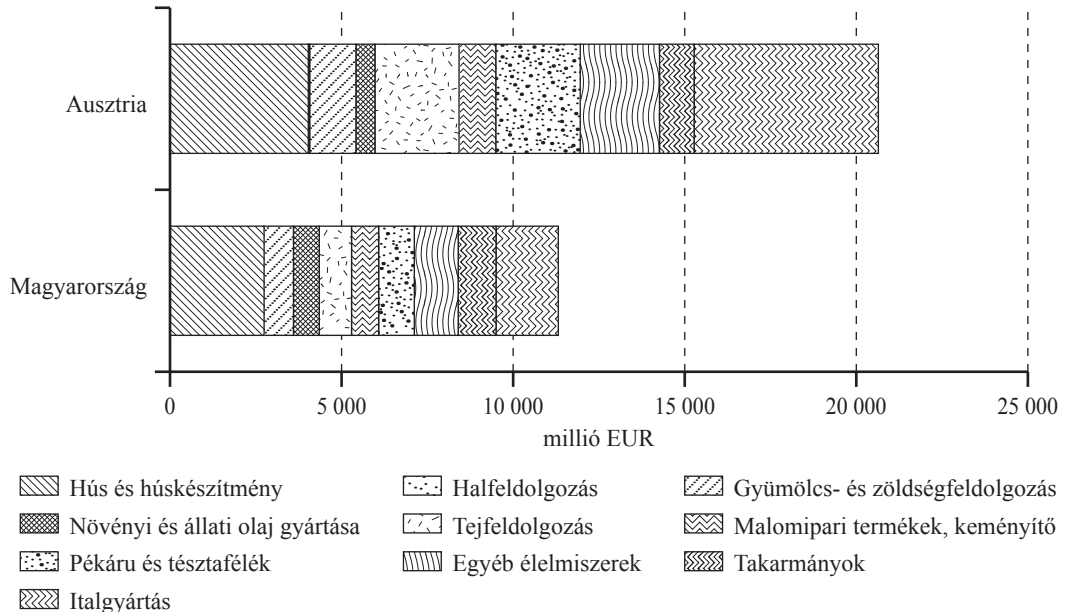
Megnevezés	Élelmiszer- gyártás		Italgyártás		Élelmiszer- és italgyártás együtt	
	AT	HU	AT	HU	AT	HU
Nettó árbevétel (millió EUR)	15 274	9 500	5 370	1 815	20 644	11 315
Hozzáadott érték tényezőlköltségen (millió EUR)	3 539	1 432	1 584	316	5 123	1 748
Vállalkozások száma (darab)	3 421	4 436	383	2 295	3 804	6 731
Alkalmazásban állók száma (fő)	67 422	87 364	8 745	11 839	76 167	99 203
Egy vállalkozásra jutó nettó árbevétel (millió EUR)	4,46	2,14	14,02	0,79	5,43	1,68
Egy vállalkozásra jutó hozzáadott érték (millió EUR)	1,03	0,32	4,14	0,14	1,35	0,26
Egy vállalkozásra jutó alkalmazásban állók száma (fő)	19,7	19,7	22,8	5,2	20,0	14,7

Forrás: Eurostat

Ausztria élelmiszeriparában az italgyártás (5,4 milliárd euró, 26 százalék), a húsfeldolgozás és a húskészítménygyártás (4,0 milliárd euró, 19,5 százalék), a pékáru- és tésztagyártás (2,46 milliárd euró, 11,9 százalék), valamint a tejfeldolgozás (2,45 milliárd euró, 11,9 százalék) voltak a legnagyobb árbevételű élelmiszer-ipari alágazatok 2012-ben. Magyarországon a húsfeldolgozás és húskészítménygyártás 2,7 milliárd euróval (24,2 százalékkal), az italgyártás alágazat 1,8 milliárd euróval (16 százalékkal), a takarmánygyártás 1,1 milliárd euróval (9,7 százalékkal), a pékáru- és tésztagyártás alágazat 1,0 milliárd euróval (8,3 százalékkal) járult hozzá az élelmiszer- és italgyártás árbevételéhez 2012-ben. Két olyan élelmiszer-ipari alágazatot találtunk 2012-ben, amelyek nettó árbevétele magasabb volt Magyarországon, mint Ausztriában, ezek a növényi és állati olajok gyártása, illetve a takarmánygyártás voltak (1. ábra).

1. ábra: Az élelmiszer- és italgyártás nettó árbevételének megoszlása Ausztriában és Magyarországon alágazatok szerint (2012)

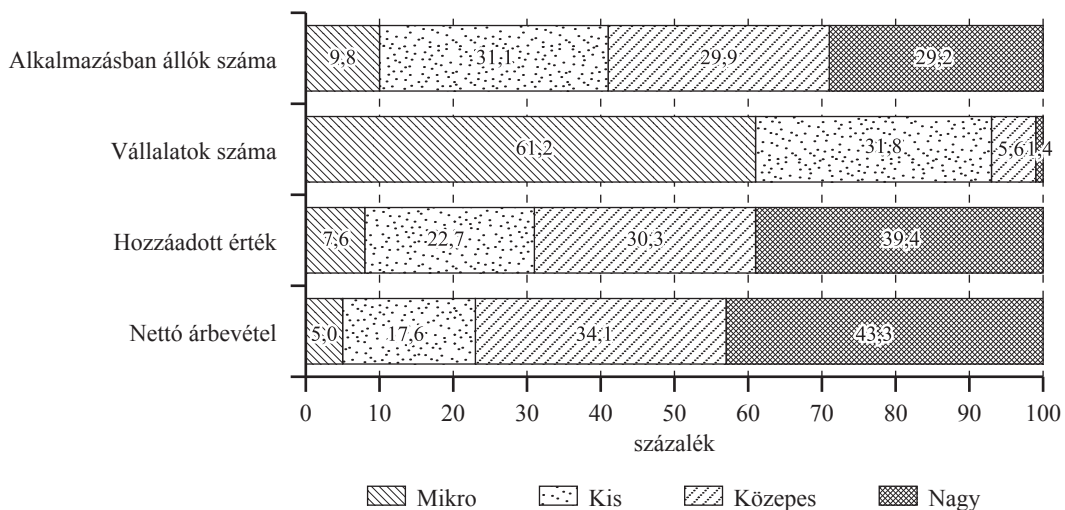

Forrás: Eurostat

Megvizsgáltuk az élelmiszer- és italgyártás vállalati szerkezetét Ausztriában és Magyarországon. Az Eurostat a foglalkoztatotti létszám alapján kategorizálja a vállalkozásokat. Mikroállalkozásnak nevezzük azt a vállalkozást, ahol a foglalkoztatotti létszám 10 főnél kevesebb, kisvállalkozásnak, ahol a foglalkoztatotti létszám 10 és 49 fő közötti, közepes vállalkozásnak, ahol a foglalkoztatotti létszám eléri az 50 főt, de nem éri el a 250 főt. Fontos kiemelni, hogy a kategorizálás ebben az esetben nem veszi figyelembe a nettó árbevétel és a mérlegfőösszeg nagyságát.

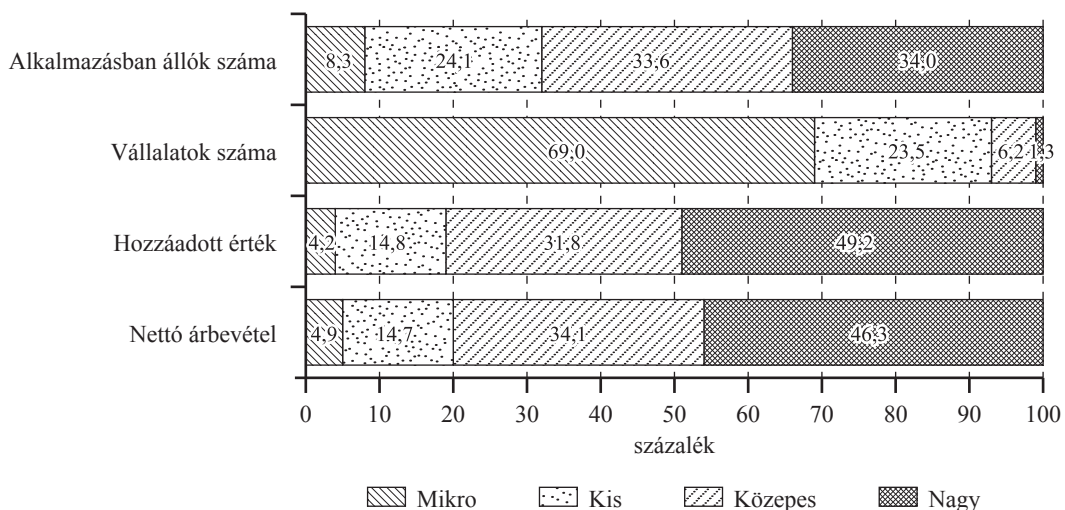
Az élelmiszergyártásban a közepes és a nagyméretű vállalkozások számaránya mindkét országban 7 százalék volt 2012-ben, ám Magyarországon a közepes és a nagyvállalatok foglalkoztatási szerepe (68 százalék) nagyobb volt, mint Ausztriában (59 százalék). Ausztriában a mikro- és kisvállalkozások nem csak a foglalkoztatásból részesedtek nagyobb arányban, mint Magyarországon, de az élelmiszergyártás árbevételéből (Ausztriában 23 százalék, Magyarországon 20 százalék) és a hozzáadott értékéből (Ausztriában 31 százalék, Magyarországon 19 százalék) is nagyobb rész esett rájuk (2 és 3. ábra).

2. ábra: Az élelmiszergyártás vállalati szerkezete Ausztriában (2012)

Forrás: Eurostat

3. ábra: Az élelmiszergyártás vállalati szerkezete Magyarországon (2012)

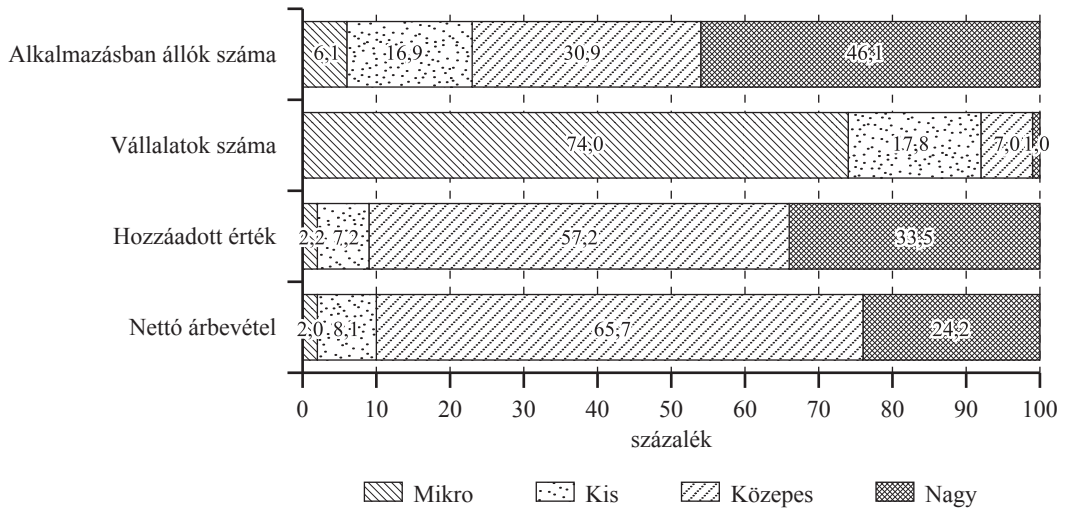

Forrás: Eurostat

Ausztriában az italgyártásban a mikro- és kisvállalkozások számaránya jelentős, 92 százalék, azonban az összes többi mutató tekintetében a nagyobb, elsősorban a közepes méretű vállalkozások a dominánsak. A közepes és nagyvállalatok adták a foglalkoztatás 77 százalékát, a nettó árbevétel 90 százalékát és a hozzáadott érték 91 százalékát 2012-ben (4. ábra). Ennek oka, hogy az italgyártás ágazatban Ausztriában a rendkívül koncentrált üdítőital- és ásványvízgyártás szakágazat adja az árbevétel 70 százalékát, a sörgyártás további 20 százalékát. Magyarországon ezzel szemben a mikro- és kisvállalkozások számaránya még az ausztriainál is nagyobb az italgyártásban, majdnem 99 százalék, és részesedésük a foglalkoztatásból (46 százalék), az árbevételből (25 százalék) és a hozzáadott értékből (28 százalék) is kiegyenlítettebb volt 2012-ben, mint a szomszéd országban (5. ábra). Ennek oka, hogy Magyarországon az üdítőitalok és az ásványvíz előállítása kevésbé koncentrált, emellett az

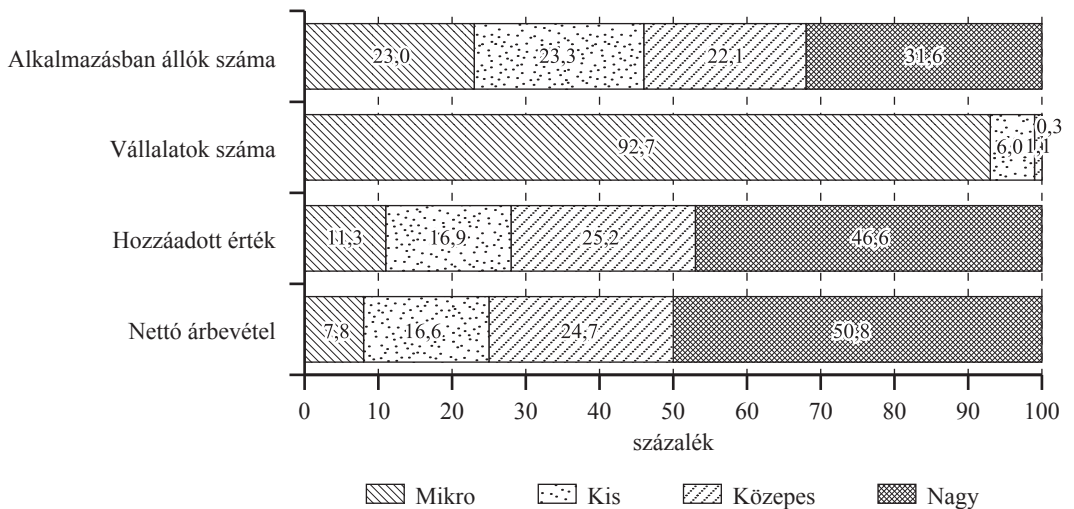
italgyártásban a kisebb vállalati méretekkel jellemezhető szőlőbor termelése és az egyéb desztillált szeszes italok gyártása is jelentős.

4. ábra: Az italgyártás vállalati szerkezete Ausztriában (2012)

Forrás: Eurostat

5. ábra: Az italgyártás vállalati szerkezete Magyarországon (2012)

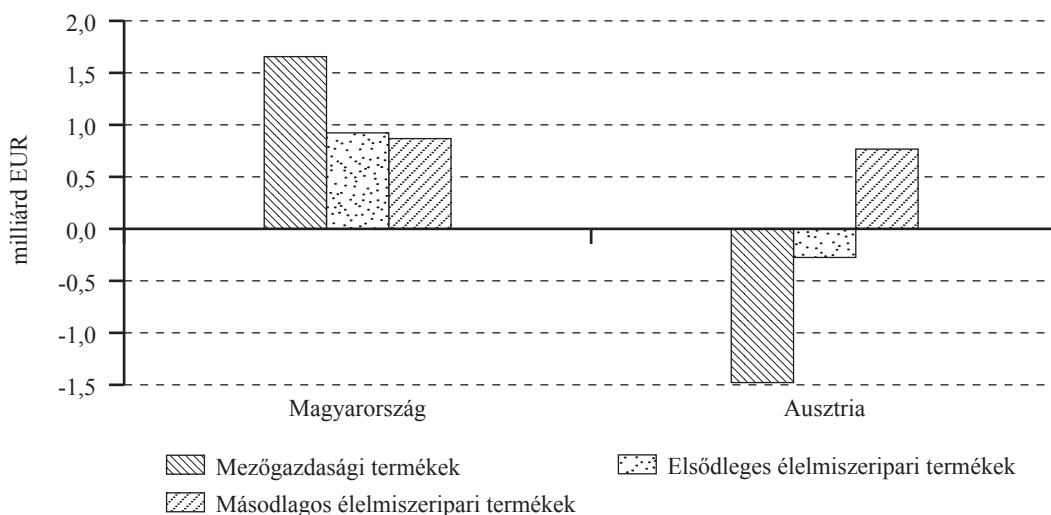
Forrás: Eurostat

Az agrár- és élelmiszer-külkereskedelem alakulása

Ausztria és Magyarország agrár- és élelmiszer-külkereskedelmi egyenlegét a 2012–2014. évek átlagában hasonlítottuk össze. A teljes élelmiszer-gazdasági egyenleg tekintetében Magyarország teljesítménye jobb, hiszen külkereskedelmi egyenlege 3,4 milliárd euró aktívumot ért el, szemben Ausztria negatív 986 millió eurós egyenlegével. A kivitel szerkezetét vizsgálva viszont kiderül, hogy bár Magyarország egyenlege minden termék kategóriában pozitív, leginkább a mezőgazdasági alaptermékek kivitelében sikeres. Magyarország mezőgazdasági alaptermékeket 2,7 milliárd euró értékben exportált és csupán 1,0 milliárd euró értékben importált 2012–2014 átlagában. Az elsődlegesen feldolgozott termékek esetében valamivel kisebb, 2,5 milliárd euró értékű volt a kivitele, ezzel szemben 1,6 milliárd euróért importált hasonló feldolgozottságú termékeket. A legkisebb aktívum a másodlagosan feldolgozott termékeknél keletkezett. Bár ennél a termékcsoporthoz is magas volt a magyar kivitel értéke, 2,8 milliárd euró, viszont jelentős mértékű volt az import is 2012–2014 között, közel 2 milliárd euró.

Ausztria külkereskedelmi egyenlege a mezőgazdasági alaptermékek esetében erősen negatív, hiszen az 1,3 milliárd euró értékű kivittel szemben 2,8 milliárd euró volt az ország importja. Elsődlegesen feldolgozott termékekből az export értéke 2,8 milliárd euró, az importé 3,1 milliárd euró volt, így a 2012–2014 évek átlagában minimális passzívumot ért el Ausztria ebben a termékcsoporthoz. Másodlagosan feldolgozott termékekből a magyarországi import több mint kétszeresét is eléri az osztrák behozatal, megközelítve az 5,3 milliárd eurót, ennek ellenére 767 millió eurónyi aktívumot mutat az egyenlegük, köszönhetően a kiugróan magas, 6,1 milliárd euró értékű kivitelnek (6. ábra).

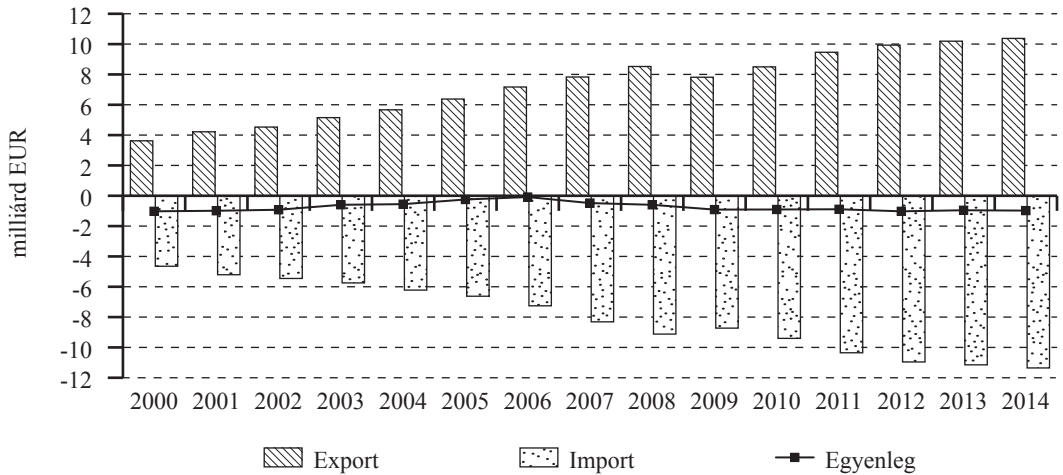
6. ábra: Ausztria és Magyarország külkereskedelmi egyenlegének alakulása feldolgozottsági szint szerint (2012–2014)

Forrás: Eurostat alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutatási Osztályán készült számítások

Ausztria nettó élelmiszer-gazdasági importőr. Élelmiszer-gazdasági külkereskedelmi egyenlege 2002 után jelentős javulásnak indult, mivel 2000 és 2006 között az export majdnem megduplázódott, az import pedig csak 56 százalékkal nőtt. A 2006–2008 közötti élelmiszerválság óta azonban ismét jelentősen nőtt Ausztria behozatala és ezzel együtt nettó importja is, így Ausztria élelmiszer-gazdasági külkereskedelmi egyenlege 2006 óta majdnem folyamatosan romlott és passzívuma 2012-ben ismét meghaladta az 1 milliárd eurót. Az osztrák élelmiszer-gazdaság élénk külkereskedelmet folytat, az ország negatív egyenlege mögött nagy értékű export- és importteljesítmény húzódik meg (7. ábra).

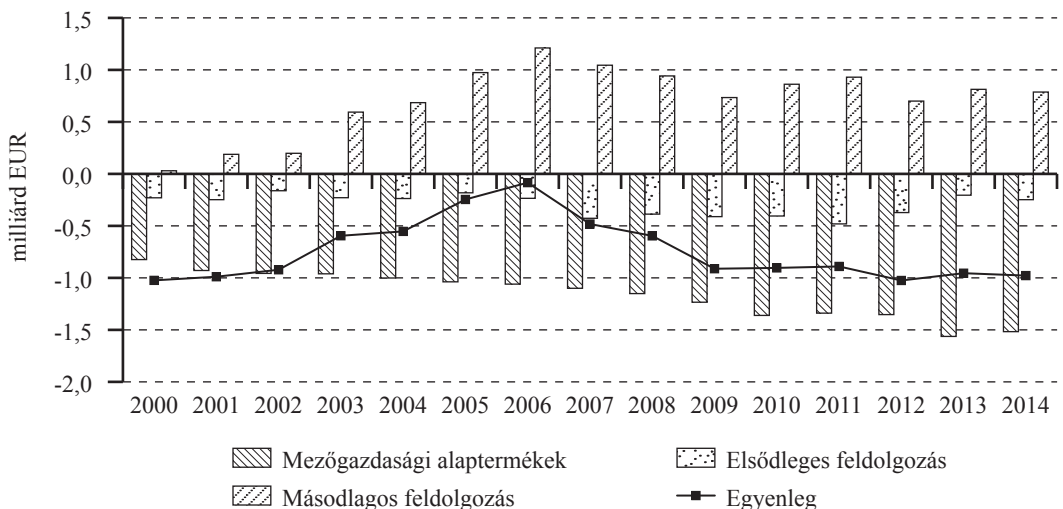
7. ábra: Ausztria élelmiszer-gazdasági külkereskedelmének alakulása (2000–2014)

Forrás: EUROSTAT adatbázis alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutató Osztályán készült számítások

Az osztrák élelmiszer-gazdasági külkereskedelmi egyenlegen belül csak kisebb arányeltolódások történtek 2000 és 2014 között. Ausztriában a mezőgazdasági alapanyag-termelés és az elsődleges élelmiszer-feldolgozás egyenlege a vizsgált időszakban végig negatív, a másodlagos feldolgozás egyenlege ezzel szemben végig pozitív volt, sőt 2006-ig folyamatosan emelkedett és meghaladta az 1 milliárd eurót is. A világgiazi agrárárak emelkedése visszavetette ezt a folyamatot, így módon az ország számára igen fontos, magasan feldolgozott termékek külkereskedelmi egyenlege az utóbbi években csökkenő tendenciát mutatott. A másodlagos élelmiszer-feldolgozás eredménye így már nem tudta ellensúlyozni a tendenciájában növekvő mezőgazdasági termékimportot, ezért az osztrák élelmiszer-gazdaság passzívuma az utóbbi három évben 1 milliárd euró körül alakult (8. ábra).

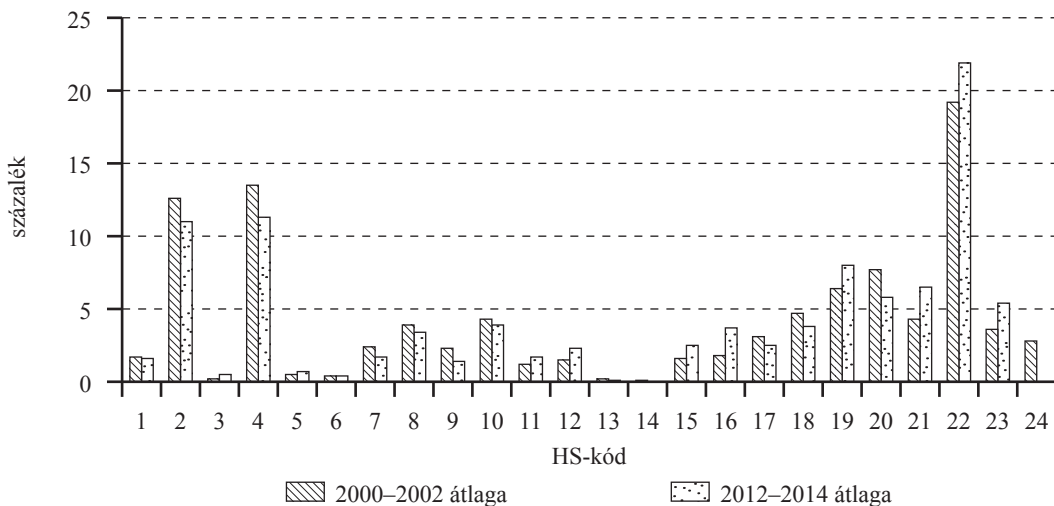
8. ábra: Ausztria élelmiszer-gazdasági külkereskedelmi egyenlege feldolgozottság szerinti megoszlásban (2000–2014)

Forrás: EUROSTAT adatbázis alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutató Osztályán készült számítások

Az árucsoportok (HS-2) szintjén történő adatelemzéshez az évek közötti ingadozások kiküszöbölése végett az ezredforduló utáni hároméves időszakot (2000–2002) hasonlítottuk össze a 2012–2014 közötti évek átlagával (9. ábra, illetve 2. és 3. melléklet).

9. ábra: Fontosabb árucsoportok részesedése Ausztria összes élelmiszer-gazdasági exportjából

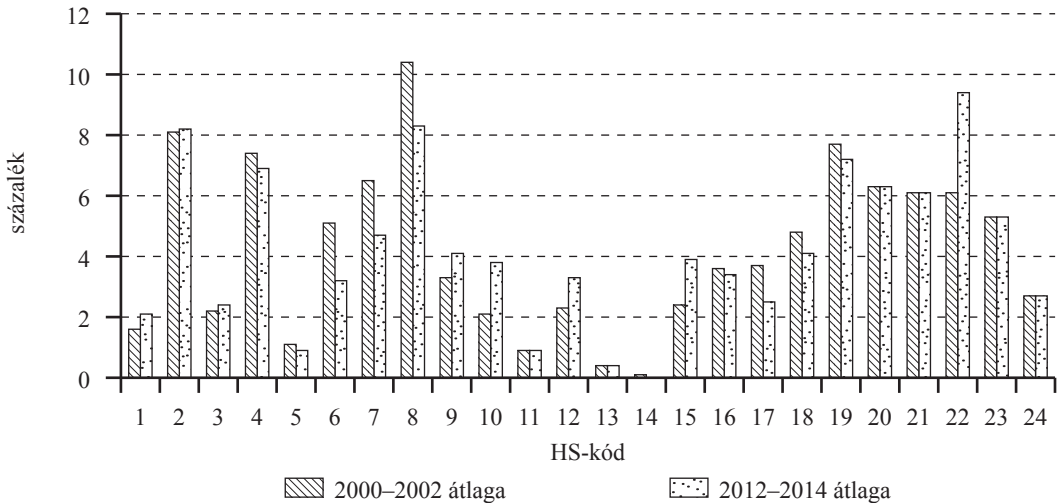

Forrás: EUROSTAT adatok alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutatási Osztályán készült számítások

Az osztrák élelmiszer-gazdasági exportban az „Ital, szesz, ecet” (HS-22) árucsoport hozta a 2012–2014-es időszak átlagában a legnagyobb árbevételt. Részesedése a két vizsgált időszak alatt 2,7 százalékponttal, 21,9 százalékra nőtt, évi átlagos exportárbevétele 792 millió euróról 2,2 milliárd euró fölé nőtt. A második-harmadik helyen a tej és tejtermékek (HS-04), illetve a hús és hústermékek (HS-02) árucsoportja állt 11,3 százalékos, illetve 11,0 százalékos részesedéssel és 2012–2014 átlagában több mint 1,1 milliárd euró árbevétellel. A másodlagos élelmiszer-feldolgozás árucsoportjai közül a zöldség- és gyümölcskészítmények (HS-20) részesedése 1,9 százalékponttal, 5,8 százalékra csökkent, de éves átlagos árbevétele már megközelíti a 600 millió eurót. A többi árucsoport közül a „Gabona, liszt, keményítő vagy tej felhasználásával készült termék; cukrászati termék” (HS-19) árucsoport részesedése 6,4 százalékról 8 százalékra, az „Élelmiszer-készítmények” (HS-21) árucsoporté 4,3 százalékról 6,5 százalékra és az állati takarmányok (HS-23) részesedése 3,6 százalékról 5,4 százalékra nőtt.

Az import árucsoportszintű elemzése (10. ábra) a vizsgált időszakokra azt mutatta, hogy egyrészt nagyon kiegyenlített az osztrák import szerkezete (egyik áruosztály sem rendelkezett a 2012–2014-es időszak átlagában 10 százaléknál nagyobb részaránnyal), másrészt nagyon sok olyan áruosztály szerepel az importranszor élén, ami az exportban is fontos szerepet játszik.

10. ábra: Fontosabb árucsoportok részesedése Ausztria összes élelmiszer-gazdasági importjából

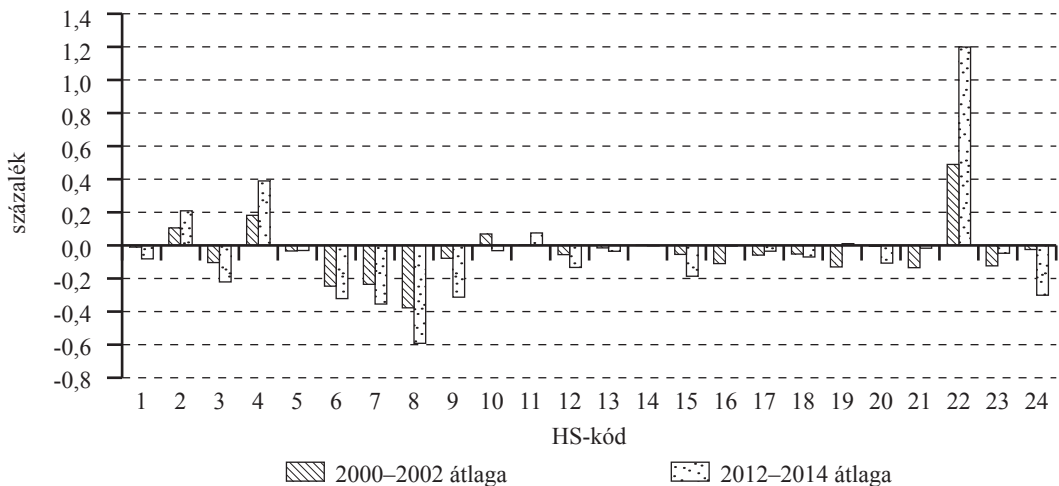
Forrás: KSH adatok alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutatási Osztályán készült számítások

A 2012–2014 közötti időszak átlaga alapján az „Ital, szesz, ecet” (HS-22) árucsoport több mint 1,1 milliárd euróval járult hozzá az osztrák külkereskedelmi egyenleghez. A második helyen a „Tej és tejtermékek” (HS-04) árucsoportja áll közel 387 millió eurós aktívummal, a harmadikon a „Hús és hústermékek” (HS-02) árucsoportja következik 197 millió euróval.

Ausztria viszonylag szélsőséges élelmiszer-gazdasági külkereskedelmi profillal rendelkezik. Ennek egyik jellegzetessége, hogy az „Ital, szesz, ecet” (HS-22) árucsoportban a virágzó energia-ital- és borexport révén a 2012–2014 közötti évek átlagos exporttöbblete két és félszer haladta meg a 2000–2002 közötti időszakét. Ezzel egy időben az árucsoport árbevétele 20 százalékkal nagyobb volt az egész ágazat abszolút értékben vett negatív egyenlegénél. A tej- és a hússzektor is jelentős javulást mutatott a két időszak között, a két ágazat együtt kiegyenlítette a negatív egyenleg közel háromötödét.

Ezzel szemben áll a mindkét periódusban negatív egyenleget mutató 18 árucsoport, amelyek közül a nyers és feldolgozott zöldség- és gyümölcsfélék árucsoportjai (HS-07, 08 és 20) pontosan annyi passzívumot hoztak, mint az egész ágazat együttvéve. A „Növényi termékek” (HS-06) és az „Állati és növényolajok” (HS-15) együtt szintén több mint félmilliárd euróval rontanak a mérlegen. A „Gabonafélékből” (HS-10) Ausztria régebben még kismértékben exporttöbblettel is rendelkezett, de 2012–2014 átlagában már itt is átlagosan 31 millió euró passzívum keletkezett (11. ábra).

11. ábra: **Ausztria „élelmiszergazdaság-külkereskedelmi profilja” a 2000–2002. és a 2012–2014. évek átlagában**

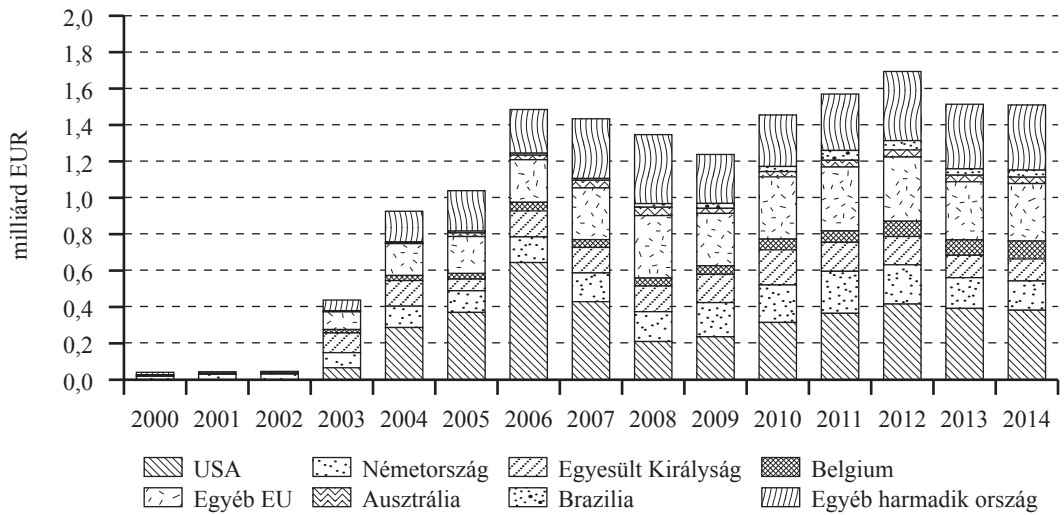
Forrás: EUROSTAT adatok alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutatási Osztályán készült számítások

Az árucsoport szintű elemzésnél részletesebb képet mutat a termékcsoport (HS4) szintű vizsgálat, de mivel itt már közel 200 csoportról van szó, e helyütt csak az osztrák export és import szempontjából legfontosabb termékcsoportokat mutatjuk be (bővebb elemzést A fő termékpályák helyzete és működése Ausztriában című fejezet tartalmaz). Az export legfontosabb termékcsoportjai közül kiemelkedik a „Víz, ásványvíz, szénsavas víz, ízesítve; alkoholmentes italok” (HS-2202) termékcsoport, amely elsősorban a Red Bull cég energiatartalmú termékeit tartalmazza és átlagon felüli növekedési ütemével, valamint 1,9 milliárd euró exportbevételével a 2012–2014-es időszakban az osztrák összexport több mint egyötödét (21,9 százalékát) adta (12. ábra). A termékcsoporton belül a „Víz, ásványvíz, szénsavas víz, cukorral vagy ízesítve” (HS-220210) elnevezés alatt szereplő termékek 2000 és 2014 között 189 különböző ország piacára jutottak el. 2014-ben 88 ország vásárolt Ausztriától egyenként több mint 1 millió euró értékben ilyen termékeket!

Ettől messze elmaradva az osztrák élelmiszer-gazdasági export második és harmadik legfontosabb termékcsoportja a „Kenyér, cukrászsütemény, kalács, biscuit és más pékáru” (HS-1905), illetve a „Sajt és túró” (HS-0406) volt a 2012–2014 időszakban. Előbbi átlagon felüli növekedési dinamikával 504 millió euró, utóbbi – a két időszak között 102 százalékos növekedést produkálva – 449 millió euró bevételt eredményezett (13. ábra, illetve 4. melléklet). A top-20 termékcsoporton belül a feldolgozott hústermékek, azaz az „Elkészített és konzervált hús, vágási melléktermék, belsőség és vér” (HS-1602) és a „Kolbász és hasonló termék húsból, vágási melléktermékből” (HS-1601) termékcsoportok exportbevétele nőtt a legjobban a két vizsgált időszak között, előbbi 396 százalékkal, utóbbi 387 százalékkal. Több mint 378 százalékkal (90-ről 431 millió euróra) emelkedett az „Étrend-kiegészítők, élelmiszer-alapanyagok, élelmiszer-adalékanyagok” (HS-2106) termékcsoport kivitele, amely ezzel a ranglista negyedik helyére került.

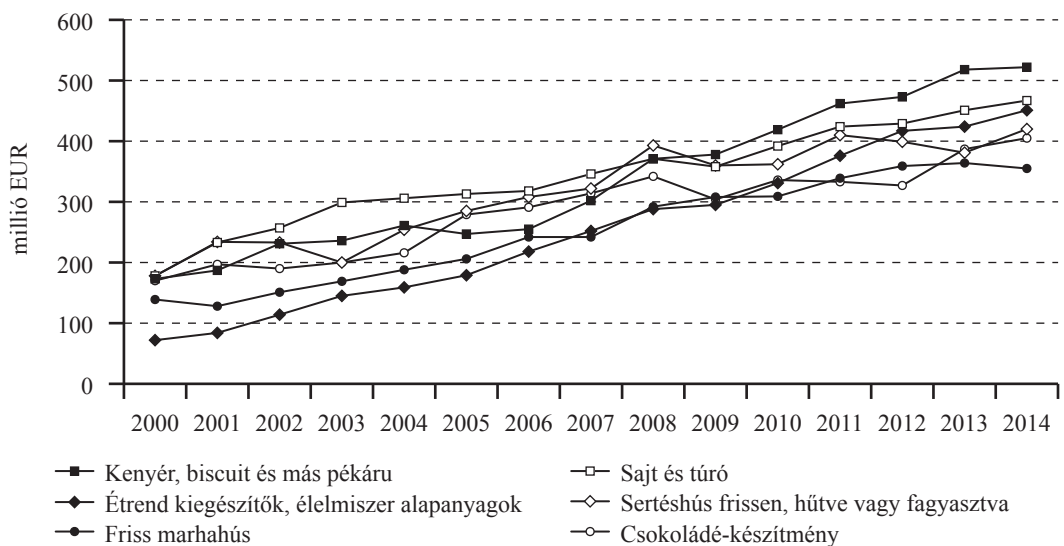

12. ábra: Az osztrák energiaital-export fontosabb célpiacai (2000–2014)

Forrás: EUROSTAT adatok alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutató Osztályán készült számítások

13. ábra: További fontos termékcsoportok exportja (2000–2014)

Forrás: EUROSTAT adatok alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutató Osztályán készült számítások

A behozatal rangsorának első három helyén ugyanazok a termékcsoportok állnak, mint a kivételén. Az import legfontosabb termékcsoportja így szintén a „Víz, ásványvíz, szénsavas víz, ízesítve; alkoholmentes italok” (HS-2202) termékcsoport, ugyanakkor valószínűsíthető, hogy mivel az import zöme Svájc-ból szárazik, ez a Red Bull svájci töltőüzemével függ össze. A lista második és harmadik helyén a „Kenyér, cukrászsütemény, kalács, biscuit és más pékáru” (HS-1905), illetve a „Sajt és túró” (HS-0406) termékcsoport áll, átlagosan több mint félmilliárd, illetve 449 millió euró behozattal. Ezek az áruk nagy valószínűséggel választékbővítést szolgálnak, illetve – mivel a pékáruk többsége Németországból származik – a német diszkontok (Aldi/Hofer, Lidl) saját márkás árubeszállításaival hozhatók összefüggésbe (Juhász, Wagner, 2012/b). A negyedik helyen álló „Kávé nyersen

vagy pörköelve, pótkávé” (HS-0901) termékcsoport importja átlagon felüli növekedést mutatott, de a 430 millió euró átlagos behozatalnak is csak egy ötöde származik harmadik országból.

Ausztria élelmiszer-gazdasági exportjának marketingstratégiája és célpiacai

Az osztrák agrárpolitika az utóbbi két évtizedben többek közt a fenntarthatóságra és a minőségi termelésre helyezi a hangsúlyt, mindkét elem megtalálható az ország 1995-ben történt EU-csatlakozása után az osztrák élelmiszer-gazdasági export felfuttatására tett erőfeszítésekben is. A Mezőgazdasági Minisztérium, az Osztrák Gazdasági Kamara (WKÖ) és az *Agrarmarkt Austria* (AMA) által 2002-ben közösen létrehozott „Élelmiszer-exportiniciatíva” azt a célt szolgálta, hogy egységes erővel javítsanak az osztrák élelmiszer-gazdaságban tevékenykedő vállalkozások nemzetközi piacra jutási esélyein és ezzel növeljék az osztrák mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termékek exportját. A marketingstratégia lényeges eleme abban állt, hogy a virágzó turizmus által megismert és magas minőségük miatt Ausztriában is szívesen vásárolt termékeket a külföldi piacok is befogadják. Az AMA ügyvezetője, Stephan Mikinovic ezt úgy fogalmazta meg, hogy „Ausztria egy delikateszbolt, és ezt ma már az egész világ tudja” (WKO, 2012). A termékek promóciójára azóta évente 1200 exporttámogató rendezvényt szerveztek az erre igényt tartó vállalkozásoknak. A kezdeményezés első tíz évében az osztrák élelmiszer-gazdasági export megduplázódott, sőt a piacra jutási esély növelése elsősorban a távolabbi piacokon érvényesült, mert Kelet-Európa felé háromszorosára és a távolabbi piacok felé két és félszeresére nőtt a kivitel.

Előnyt jelent Ausztria számára az európai német nyelvű területeken tapasztalható szoros együttműködés is. Az úgynevezett D-A-CH-országokban (Németország, Ausztria és Svájc) működő kommunikációs és *networking-platformok* nagy segítséget jelentenek a német nyelvterületeken a gazdálkodók piacra jutásában, az új piacok meghódításában, folyamatos platformot képeznek az információcserében, valamint a szakmai kapcsolatok kialakításában.

Az osztrák export fő célpiacai jelenleg is főleg az EU-tagországok: az export 77 százaléka oda irányult 2014-ben. Ausztria legnagyobb exportpiaca Németország volt, közel 3,5 milliárd euróval, öt Olaszország követte közel 1,3 milliárd euróval. A harmadik piacok közül 2014-ben a legfontosabb az USA volt 451 millió euróval, ami elsősorban a 400 millió euró nagyságú italexportnak köszönhető. Az EU-tagországok közül Magyarország állt 2014-ben a következő helyen 419 millió euróval, amit Hollandia (290 millió euró) és Csehország (268 millió euró) követett. Jelentősnek mondható a harmadik országok közül a Svájc (396 millió euró) és az Oroszország (197 millió euró) felé irányuló osztrák export is, utóbbi esetében a még érvényben levő importkorlátozások miatt főleg egyéb élelmiszer-készítményeket szállítanak.

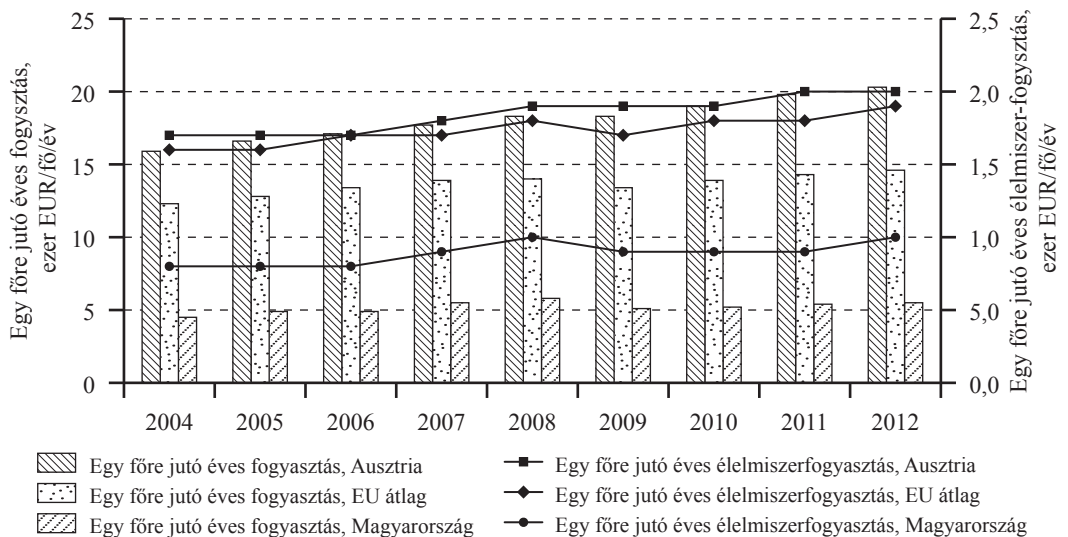
Az orosz importkorlátozások az osztrák húsexport vonatkozásában azt eredményezték, hogy az osztrák kormány piacra jutási intézkedései az utóbbi két évben határozottan a Távol-Kelet felé irányulnak. A mezőgazdasági miniszter, Andrä Rupprechter 2014. októberi kínai utazásakor áttörést sikerült elérni Ausztria Kínába történő sertéshúsexportja vonatkozásában, az állat-egészségügyi protokollt 2014. december 25-én szakmailag lezártak nyilvánították (SUS, 2014). Ezt 2015 tavaszán miniszteri szinten formális aláírás, az állat-egészségügyi tanúsítvány megkötése és a kiválasztott osztrák húsfeldolgozó üzemek engedélyeztetési eljárása követte. A kínai piac nagysága és fizetőképessége mellett azért is vonzó az osztrák sertéshúsexportörök számára, mert olyan húsrészeket is keresnek a vevők (például a hasi és szalonnás részeket), amelyeket a belpiacon vagy az EU piacán csak nehezen lehet eladni. Dél-Koreával jelenleg tárgyalások folynak a feldolgozott sertéshúskészítmények exportjáról (eddig oda csak feldolgozatlan sertéshúst szállíthatott Ausztria), illetve a BSE miatt leállított marhahúsexport újraindításával kapcsolatban. Ausztria Dél-Korea és Japán felé irányuló nyitásával komoly konkurensévé válhat Magyarországnak a sertéshúsexport tekintetében.

Élelmiszer-fogyasztás, élelmiszer-kiskereskedelem

Az EU régi tagállamaiban, így Ausztriában is a lakosság elkölthető jövedelme és ezért az éves összes fogyasztása jóval magasabb, mint Magyarországon. A magyarországi lakosság éves összes fogyasztása az EU átlagának csupán 38,1 százaléka, az osztrák lakosságénak pedig 28,7 százaléka volt 2004 és 2012 között. Ráadásul a trend nem mutat javulást: 2012-re tovább nyílt az olló az EU-átlag, az osztrák és a magyarországi összes fogyasztás között, hiszen abban az évben a magyarországi költségek az EU átlagának 35,6 százalékát, az osztrákénak pedig csak 27,1 százalékát érték el.

Az élelmiszerekre fordított kiadások terén nem ilyen mértékű, de jelentős Magyarország lemaradása. Mivel alapvető fogyasztási cikkről van szó, a szerényebb jövedelemmel rendelkezők élelmiszerekre fordított kiadásai a jövedelmen belül nagyobb arányt képviselnek. Ausztriában a lakossági fogyasztás 10 százalékát fordították élelmiszerekre és nem alkoholos italokra 2004 és 2012 között, az EU-országok átlaga pedig az időszak elején 12,5 százalék, az időszak végén pedig 13 százalék volt. (Az érték növekedésében szerepe volt az EU 2007-es bővítésének.) Ezzel szemben Magyarországon az egy főre jutó élelmiszer- és nem alkoholos ital fogyasztás az összes fogyasztásnak 17,3 és 17,6 százaléka között mozgott 2004 és 2012 között, a magasabb értéket 2012-ben érve el. A nagyobb fogyasztási arány ellenére a magyarországi lakosság élelmiszerekre és nem alkoholos italokra fordított kiadásai éves szinten fele az osztrákénak és az EU átlagának 48,2 százaléka, azaz a magyarországi élelmiszerpiac komoly keresleti korláttal néz szembe (14. ábra).

14. ábra: Az egy főre jutó éves összes fogyasztás és az éves élelmiszer- és nem alkoholos ital fogyasztás összege Ausztriában, Magyarországon és az EU átlagában (2004–2012)

Forrás: Eurostat alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutatási Osztályán készült számítások

Az élelmiszerekre és nem alkoholos italokra fordított lakossági kiadások ilyen mértékű különbsége nem vezethető vissza csupán az árszínvonal eltérésére. Az Eurostat adatai szerint a magyarországi élelmiszerárak 20 százalékkal, a nem alkoholos italok árai pedig 13 százalékkal alacsonyabbak, mint az EU-átlag. Az ausztriai élelmiszerárak 21 százalékkal, a nem alkoholos italok pedig 13 százalékkal haladták meg az uniós átlagot 2012-ben (6. melléklet). Ez az árszint hozzájárul az élelmiszer-termelők árbevételének kedvező alakulásához, nyereségességéhez. Tovább növeli az osztrák termelők árelőnyét, hogy Ausztriában az élelmiszerekre kedvezményes áfakulcsot alkalmaznak, amelynek szintje 10 százalék, míg Magyarországon néhány kivételtől eltekintve 27 százalékos áfakulcs van érvényben. Ebből az is következik, hogy a magyarországi fogyasztók nemcsak olcsóbb élelmisze-

reket vásárolnak, hanem mennyiségben is kevesebbet fogyasztanak mind az uniós átlaghoz, mind Ausztriához viszonyítva. Ezt a lakossági kalóriabeviteli adatok is igazolják (7. melléklet).

Ausztriában, Magyarországhoz hasonlóan, döntően külföldi tulajdonban lévő élelmiszer-kiskereskedelmi láncok működnek. Ennek ellenére az osztrák élelmiszerek jelenléte a kínálatban meghatározó, sőt még a saját márkás élelmiszerek esetében is jellemző, hogy az ausztriai származást külön jelzik a terméken. Nehéz utólag megállapítani, hogy ez a fogyasztói igény miatt alakult így, vagy ez a kereskedelempolitika járult hozzá az igény felkeltéséhez, de tény, hogy mind a forgalmazók, mind a fogyasztók számára fontos a termék eredete és ez kedvez az osztrák élelmiszer-termelőknek. A koncentráció jelentős a kiskereskedelmi szektorban, a három legnagyobb szereplő (Rewe csoport, Spar, Aldi) bonyolította az élelmiszer-kiskereskedelmi forgalom 72,4 százalékát 2013-ban (6. táblázat). A Rewe német tulajdonban lévő vállalatcsoport, a Billa, Penny, ADEG, AGM, Magnet bolthálózatot működteti. A Billa korábban osztrák tulajdonban álló bolthálózatként működött, amíg a Rewe csoport fel nem vásárolta. A Spar holland tulajdonban lévő kiskereskedelmi lánc, bár az osztrák leányvállalata, a Spar Austria viszonylagos önállóságot élvez. A két legnagyobb lánc területileg „felosztotta” egymás között az osztrák piacot, a Rewe csoport főleg a nyugati, míg a Spar az ország keleti területein működik. A német diszkontláncok, az Aldi és Lidl Ausztriában is erősen terjeszkednek, ott – ellentétben Magyarországgal – az Aldi sikeresebb. Az osztrák kiskereskedelmi piacnak fontos szereplője még a svájci tulajdonban lévő Markant csoport, amely élelmiszerüzletek mellett a drogéria kategóriában is ismert (DM, Müller, Rossmann), és az osztrák ZIP diszkontlánc, amely korábban a magyarországi Plus hálózatot működtette.

6. táblázat: **A legnagyobb élelmiszer-kiskereskedelmi cégek forgalma Ausztriában (2008–2013)**

	millió euró					
Kiskereskedelmi lánc	2008	2009	2010	2011	2012	2013^{a)}
Rewe csoport	5 508,6	5 467,7	5 542,5	5 546,1	5 517,0	5 623,5
Spar csoport	4 783,1	4 907,4	5 047,7	5 247,0	5,343,4	5 446,6
Aldi (Hofer)	3 300,1	3 350,0	3 278,0	3 245,2	3 248,4	3 251,7
Összesen	19 077,1	19 167,4	19 191,4	19 278,5	19 665,6	19 778,9

^{a)} Előzetes adat.

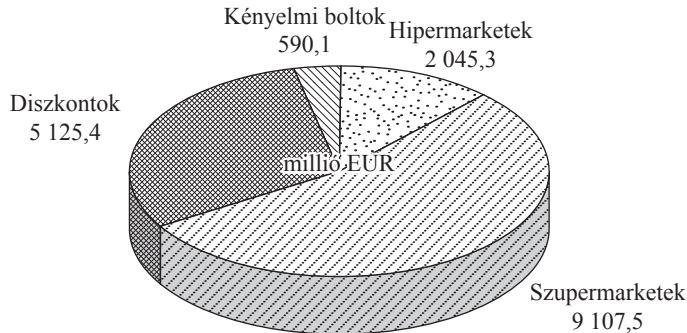
Forrás: Euromonitor International

A kiskereskedelmi forgalomban a 2008. évi gazdasági világválság nem okozott visszaesést, a szektor árbevétele lassan, de folyamatosan növekszik, 2008 és 2013 között 3,7 százalékos emelkedést mérhettünk. A legdinamikusabb forgalombővülést a Spar csoport realizálta, 13,9 százalékkal növelve árbevételét. Az Aldi mint kemény diszkontlánc – ellentétben a más országokban tapasztalható tendenciákkal – még veszített is piaci részesedéséből a vizsgált időszakban, ami arra utal, hogy az ausztriai vásárlók kevésbé árérzékenyek.

Ennek ellenére Ausztriában is jellemző, hogy a tökeerős kiskereskedelmi láncok egyre inkább kiszorítják a hagyományos regionális és helyi kereskedelmi hálózatokat. A hagyományos kiskereskedelem már csak a piac 11,6 százalékát birtokolta 2011-ben. Az USDA helyi szakértője szerint a piac oligopolisztikussá válásához az is hozzájárult, hogy az állami szabályozás az utóbbi évek liberalizációs törekvései ellenére továbbra is merev, például vasárnap és ünnepnapokon tilos a nyitva tartás, ez pedig szűkíti az alternatív kínálatot nyújtani kívánó kiskereskedelmi formák versenyképességét, lehetőségeit. A nyitva tartás merev szabályozása leginkább a benzinkutakon működő üzletek sikeréhez járult hozzá.

A kereskedelmi csatornák közül Ausztriában a legfontosabb szerepe továbbra is a szupermarketeknek van (15. ábra), azon belül a Rewe csoport részesedése 50,3 százalék, a Sparé 41,1 százalék. A hipermarketetek egyelőre kicsi, de növekvő szegmenst töltenek be az ausztriai kiskereskedelembe, a piac legfontosabb szereplője az Interspar, amely 73 százalékos részesedéssel bír ebben a kategóriában. A diszkontok jelenleg a második helyen állnak a szupermarketek mögött, az egyértelmű vezető szerepet az Aldi tölti be 63,2 százalékos piaci részesedéssel. A kényelmi boltok szerepe kicsi és várhatóan tovább fog csökkenni (USDA, 2012).

15. ábra: A kereskedelmi csatornák forgalmának megoszlása Ausztriában (2012)

Forrás: USDA, 2012

Minőségrendszerek, földrajzi árujelzők, védjegyek szerepe az osztrák élelmiszer-gazdaságban

Minőségrendszerek jelentősége Ausztriában

Az Ausztriában érvényben lévő élelmiszertörvény szigorú, az élelmiszerkönyv (*Codex Alimentarius Austriacus*) előírásaival⁷ együtt az osztrák élelmiszer-termelőkre nézve kötelező. Az osztrák élelmiszeriparban – hasonlóan a magyarországi gyakorlathoz – a HACCP rendszer használata mellett – a kiskereskedelem által megkövetelt IFS, BRC, GFSI rendszerek használata elterjedt. A GLOBALGAP használata a zöldség-gyümölcs természetnél követelmény. Egyre többet találkozhattunk a Magyarországon egyelőre kevésbé jellemző HALAL⁸ tanúsítással, amely az iszlám előírásának megfelel és az élelmiszerekre és szolgáltatásokra vonatkozik. Az ISO 22000 élelmiszerbiztonsági szabvány használata viszont kevésbé hangsúlyos. Az élelmiszeriparban alkalmazott szabvány 2005 óta érvényes és az élelmiszerláncban szereplő szervezetekre vonatkozó követelményeket tartalmazza. Ausztriában 2014-ben összesen 93 ISO 22000 szabvány szerint tanúsított élelmiszeripari vállalat működött. Magyarország élelmiszer-ipari vállalatai 2014-ig 168 tanúsítást szereztek, ezek az összes tanúsítás 0,5 százalékát, az európai tanúsítások 1 százalékát tették ki, ami az ausztriai adatnál 80 százalékkal több (7. táblázat).

⁷ Egyedül a kolbászfélékkel 105 Codex-oldal foglalkozik. Az osztrák termelőknek e szerint kell eljárniuk, miközben a külföldi kolbász akár valamennyi előírás figyelmen kívül hagyásával megjelenhet az osztrák piacon.

⁸ HALAL tanúsítás az ÖNORM osztrák szabvány – ONR 142000 kötelező érvényű irányelvei

7. táblázat: **ISO 22000 Élelmiszer-biztonsági irányítási rendszer szabvány tanúsítványainak száma (2010–2014)**

darab

ISO 22000	2010	2011	2012	2013	2014
Világ	18 580	19 351	23 231	26 847	30 500
Európa	7 083	7 361	8 426	9 733	10 654
Magyarország	124	117	148	137	168
Ausztria	50	49	52	72	93

Forrás: ISO Survey 2014-es adatai alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutatási Osztályán készült összeállítás

ISO 9001 minőségirányítási rendszert 2014-ben Ausztriában 4213-an használtak⁹, ami szintén jelentősen kevesebb a Magyarországon kiadott 6928 darab szabványhoz képest. Európában 483 710 darab ISO 9001 tanúsítvány volt 2014-ben, ebből az élelmiszeriparban 31 182, az agráriparban pedig 4701 volt jelen.

EU-s oltalmi formák használata

Mezőgazdasági termékek, élelmiszerek földrajzi jelzéssel

Az Európai Gazdasági Közösség (EGK) 1992-ben azzal a céllal hozta létre a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek földrajzi árujelzőket, valamint a hagyományos, különleges tulajdonságokkal rendelkező termékeket szabályozó rendszerét, hogy segítse az európai agrárgazdaság sokszínűségének fennmaradását. A kialakított nyilvántartási rendszer *DOOR* adatbázisában (*Database of Origin and Registration*) a kezdetekkor, 1996-ban még csak az Európai Gazdasági Közösség tagállamainak 321 terméke szerepelt. A nyilvántartás alapján 2015. decemberig az oltalom alatt álló eredetmegjelölés (OEM), az oltalom alatt álló földrajzi jelzés (OFJ) és a hagyományos különleges termék (HKT) összes kérelemszáma 1484, amelyből 1303 (599 OEM, 653 OFJ, 51 HKT) regisztrált, bejegyzett oltalom él, emellett 58 közzététel és 123 kérelem van jelenleg benyújtva. Ausztria 15 oltalmi bejegyzéssel rendelkezik, ebből 9 OEM és 6 OFJ. Regisztrált hagyományos különleges terméke nincs. Magyarországon ezek a számok 6 OEM, 7 OFJ és 1 HKT (8. táblázat).

8. táblázat: **Ausztria és Magyarország regisztrált földrajzi árujelzőinek száma (2015)**

darab

Megnevezés	Összes EU	AT	HU
Oltalom alatt álló eredetmegjelölés (OEM)	599	9	6
Oltalom alatt álló földrajzi jelzés (OFJ)	653	6	7
Hagyományos Különleges termék (HKT)	51	0	1

Forrás: Door adatbázis alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutatási Osztályán készült összeállítás

Ausztria 15 oltalom alatt álló földrajzi árujelzős terméke (9. táblázat) közül 5 darab OEM sajt, amelyek megnevezése tartalmazza a tájegység nevét is. Ezek a már 1996–1997-től regisztrált termékek a Tiroli sűrű sajt, a Tiroli hegyi/alpesi sajt, a Gail hegyi sajt, a Vorarlbergi hegyi sajt és a Vorarlbergi alpesi sajt. A másik nagy csoport a zöldségek és gyümölcsök csoportja, amelybe a különböző régiókban termesztett spárga, kajszi, mák, torma, körte tartozik. A Stájer tökmagolaj Stájerország jellegzetes terméke. A hústermékek közül a tiroli, valamint a Gail völgyben előállított baconszalonnák regisztráltak, oltalom alatt álló földrajzi jelzéssel ellátott termékek. 2014-ben további három, zöldség- és gyümölcsfélékhez besorolt termékre érkezett oltalmi kérelem Ausztriából, ezek egyfajta mák (*Waldviertler Graumohn*), stájer bab (*Steirische Käferbohne*) és egy körteféle (*Pöllauer*

⁹ Az ISO 9001 rendszer élelmiszeriparban használt arányáról országos szintű lebontásban az ISO Survey 2014 nem tartalmaz adatot.

Hirschbirne), mely utóbbi regisztrálása 2015. áprilisban megtörtént. Hagyományos különleges termék jelölésre a szénatejtel (*Heumilch*) pályáznak, amely a hagyományos, fenntartható, az erjesztett takarmányok etetését nélkülöző tejgazdaságokban tartott állatok teje.

9. táblázat: **Földrajzi árujelzővel ellátott termékek Ausztriában (2015)**

Megnevezés	Leírás	Típus	Állapot	Dátum
Tiroler Graukäse	Sajtok	OEM	Bejegyzett	1996
Steirisches Kürbiskernöl	Olajok, zsírok	OFJ	Bejegyzett	1996
Marchfeldspargel	Gyümölcsök, zöldségek	OFJ	Bejegyzett	1996
Wachauer Marille	Gyümölcsök, zöldségek	OEM	Bejegyzett	1996
Tiroler Almkäse; Tiroler Alpkäse	Sajtok	OEM	Bejegyzett	1997
Vorarlberger Alpkäse	Sajtok	OEM	Bejegyzett	1997
Tiroler Bergkäse	Sajtok	OEM	Bejegyzett	1997
Vorarlberger Bergkäse	Sajtok	OEM	Bejegyzett	1997
Waldviertler Graumohn	Gyümölcsök, zöldségek	OEM	Bejegyzett	1997
Tiroler Speck	Hústermékek	OFJ	Bejegyzett	1997
Gailtaler Almkäse	Sajtok	OEM	Bejegyzett	1997
Gailtaler Speck	Hústermékek	OFJ	Bejegyzett	2002
Steirischer Kren	Gyümölcsök, zöldségek	OFJ	Bejegyzett	2008
Mostviertler Birnmost	Gyümölcsök, zöldségek	OFJ	Bejegyzett	2011
Pöllauer Hirschbirne	Gyümölcsök, zöldségek	OEM	Közzétett	2014
Steirische Käferbohne	Gyümölcsök, zöldségek	OEM	Kérelem	2014
Waldviertler Graumohn	Gyümölcsök, zöldségek	OEM	Kérelem	2014
Heumilch	Gyümölcsök, zöldségek	HKT	Közzétett	2014
Pöllauer Hirschbirne	Gyümölcsök, zöldségek	OEM	Bejegyzett	2015

Forrás: Door adatbázis alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutatási Osztályán készült összeállítás

Az uniós földrajzi árujelzők használatának célja a földrajzi környezet hatására kialakult, különleges tulajdonságú mezőgazdasági termékek és élelmiszerek előállításának segítése, fenntartása, ezáltal a vidéki környezet fenntarthatóságának megőrzése. Ausztria, Magyarországhoz hasonlóan, nem él kellőképpen az uniós eredetmegjelölések és földrajzi jelzések oltalmának lehetőségeivel, amit a kevés regisztráció is mutat. Ehelyett a védjegyek által nyújtott termékvédelmet alkalmazzák.

Ausztriai borok, szeszes italok földrajzi jelzéssel

Az Európai Unió borpiaci reformjának 2009. augusztus 1-jétől hatályos rendeletével a borok földrajzi árujelzőire vonatkozó szabályozása egységessé vált az unióban. Az új uniós szabályok eredetvédelmi rendelkezései vezették be a borászati termékek eredetmegjelöléseinek és földrajzi jelzéseinek uniós oltalmát. Az új rendelkezések értelmében a korábbi közösségi jogszabályok alapján már oltalom alatt álló eredetmegjelölések és földrajzi jelzések automatikusan bekerültek az uniós lajstromba. Európában 2015 decemberéig 1750 oltalmi bejegyzést regisztráltak. Ausztriának és Magyarországnak hasonló számú bejegyzése¹⁰ van (10. táblázat). *Steirerland, Bergland és Weinland* megnevezéssel 3 darab OFJ osztrák regisztrálás él. Oltalom alatt álló eredetmegjelöléses bor regisztrálásuk 26 van, ilyenek *Burgenland, Tirol, Neusiedlersee, Niederösterreich, Oberösterreich és Salzburg*.

¹⁰ Ezenkívül uniós elbírálási szakaszban van a Monor OEM, a Soltvadkert Ezerjó OEM új kérelmek elfogadása, valamint a Balaton OEM OFJ-vé történő átminősítése.

10. táblázat: **Földrajzi árujelzős borok száma Ausztriában és Magyarországon (2015)**

darab

Megnevezés	EU	AT	HU ^{a)}
Oltalom alatt álló eredetmegjelölésű OEM borok	1 291	26	30
Oltalom alatt álló földrajzi jelzésű borok OFJ borok	459	3	5

^{a)} Az E-Bacchus adatbázis Magyarország vonatkozásában külön feltünteteti az oltalom alatt álló földrajzi nevek „i”-képzős változatát, ebből következően az adatbázis 54 OEM és 8 OFJ földrajzi nevet tartalmaz.

Forrás: E-Bacchus adatbázis alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutatási Osztályán készült összeállítás

A szeszes italoknál a tagállami és az uniós oltalmi rendszer egymás mellett, egymással párhuzamosan működhet. Ausztriának 13, Magyarországnak 8 földrajzi jelzős szeszes itala van. Ausztriában ezek *Kornbrand, Wachauer Weinbrand, Weinbrand Dürnstein, Wachauer Marillenbrand, Grossglockner Alpenbitter, Jägertee, Mariazeller Jagasaftl, Mariazeller Magenlikör, Puchheimer Bitter, Steinfelder Magenbitter, Wachauer Marillenlikör, Inländerrum*, valamint a Pálinka, amely megnevezés Ausztria meghatározott tartományaiban (Alsó-Ausztria, Burgenland, Stájerország, Bécs) előállított barackpárlatok esetében és Magyarországon használható.

Az élelmiszeriparban, mezőgazdaságban alkalmazott védjegyek

Az osztrák védjegyezés kezdetei

A magyar és az osztrák védjegyoltalom története összefonódott. Az első osztrák–magyar élelmiszertörvényt 1896-ban fogadta el a Monarchia parlamentje. A Codex első hivatalos megfogalmazása 1912-ben jelent meg, jelenleg is alapként, amely az élelmiszerek előállítására, és minősítésére vonatkozó eljárásokat rögzíti. Az osztrák védjegyoltalmazás igen korán, az 1858. évi osztrák védjegy törvénnyel (*Gesetz zum Schutze der gewerblichen Marken und anderen Bezeichnungen*) indult. Célja az ipar és a fogyasztók védelme a védjegyek és egyéb megjelölések visszaélészerű használatával szemben. Az oltalom – hasonlóképpen a jelenlegi helyzethez – áruajtákhöz volt kötve, a védjegy jogosultat kizárólagos használati jog (*Alleinrecht*) illette meg. A törvény hatálya kiterjedt a csomagoláson, tartályokon, burkolaton elhelyezett megjelölésekre is. A védjegy jog megsértésének minősült a védjegy önkényes átvétele, utánzása, valamint az ily módon jogsértően megjelölt áruk árusítása. A sértett kárigényét a polgári törvény alapján érvényesíthette. A magyar törvényhozás 1907 után védjegyügyekben függetlenné vált Ausztriától, a külföldi védjegyeket külön kellett lajstromoztatni Magyarországon, illetve Ausztriában (Vida, 2012). A magyar eredetű védjegybejelentések száma 1875-ben elérte az évi tízet, majd rohamos emelkedés kezdődött, 1878-ban már évi 43 magyar eredetű védjegybejelentés történt. A Magyarországon benyújtott osztrák eredetű védjegybejelentések száma évi átlagban ennek mintegy tízszerese volt,¹¹ ami mutatja, hogy Ausztriában már a XIX. században nagy hangsúlyt fektettek a védjegy jog érvényesítési gyakorlatára.

Közösségi marketing Ausztriában

Ausztriában az Európai Unióhoz történő csatlakozásáig a szigorú élelmiszertörvénynek és a magas vámoknak köszönhetően a gazdák nagyfokú piacvédelmet élvezhettek, így a védjegyezés szinte kizárólag a belpiacnak szólt. Az EU-tagsággal megnyílt osztrák élelmiszerpiac az alapélelmiszerek jelentős hányadánál belföldi termékekkel telített piac volt. A megjelenő versenytársak csak az osztrák konkurenseik rovására szerezhetek piaci részesedést. Kezdetben az uniós tagsággal együtt bővülő piaci lehetőségek az osztrák termelők számára több hátrányt jelentettek, mint előnyt (Törzsök, 1998). Az agrárgazdaság szereplői jórészt nem rendelkeztek szükséges külkereskedelmi és marketingismerettel. Az osztrák mezőgazdaság és élelmiszeripar számára megoldást jelentett a marketingeszközök használatával az osztrák eredet előnyének hangsúlyozása a bel- és a külpiacon

¹¹ Kimutatás az 1858–1886. év végéig belajstromozott összes védjegyekről. Melléklet az 1890. évi II. tv. indoklásához. Corpus Juris Hungarici CD (Vida, 2012)

egyaránt. Az EU-csatlakozásra való felkészülés fontos állomásaként 1992-ben az osztrák parlament meghozta az AMA- törvényt¹², ezzel elindítva a felülről vezérelt közösségi agrármarketinget az országban. Létrehozták az *Agrarmarkt Austria* (AMA) szervezetét, amelynek kezdetben a termékek minőségének javításán túli stratégiai célja elsődlegesen az volt, hogy meggyőzze az osztrák vevőket a hazai termékek előnyeiről. Az erős fogyasztói lojalitás megeremtése az osztrák agrártermékek kiváló minőségének hangsúlyozásával szinte az egyetlen eszköz volt, amellyel a belföldi termékeket más EU-tagországo kból érkező termékekkel szemben védhették (Törzsök, 1998). Ezekkel az intézkedésekkel felkészültek az EU-tagsággal megnyíló, az országba beáramló import élelmiszer-ipari termékek fogadására.

Az AMA feladata ezek után az osztrák élelmiszerek piacra vitelének belföldi támogatása mellett egyre inkább azok külpiacon való megismertetése volt. Ennek érdekében mind a fogyasztókat, mind pedig a termelőket, élelmiszer-előállítókat megcélolták marketingprogramjukkal. Feladataik között szerepelt és jelenleg is alkalmazott módszereik, hogy a termelők részére oktatást, képzést nyújtanak, értékesítési promóciókat alkalmaznak, jól koordinált marketingmixet használnak, amelynek alkotóelemei közé a tévé- és rádióreklámok mellett a plakátkampányok és a különböző kísérő rendezvények tartoznak. A nyomtatott médiában, interneten elhelyezett hirdetések révén is hatékony módon közvetítik az üzeneteket a fogyasztóknak. A reklámok mindig általános jellegűek, egy adott termékcsoportra fókuszálnak, és nem egy konkrét gyártó termékét népszerűsítik (például a tej egészséges voltát hangsúlyozzák). A telített piaci helyzetből adódóan az AMA Marketing a tömegtermékek értékesítésének ösztönzése mellett egyre nagyobb figyelmet fordít a regionális specialitásokra, köztük a hagyományos és tájjellegű termékekre (Szigeti, Szakály, Szente, 2006). Az osztrákok erős nemzeti érzelmeit több fogyasztói kutatás is igazolja. Reiner 2001-ben, Flöckmüller 2007-ben megállapította, hogy az osztrák fogyasztók több mint 70 százaléka büszke országa mezőgazdasági termelésére és termelőire. Egy 2013-as BEUC (*European Consumer Organisation*) kutatás szerint – amelynek keretében 1037 fő fogyasztási szokásait vizsgálták – az osztrák vásárlók több mint 80 százalékának fontos a hagyomány a vásárláskor, és több mint 70 százalékuknak elsődleges a minőségi védjegy (például *AMA Gütesiegel*) megléte. Ezek az értékek európai szinten is kimagaslóak.

Az AMA igen korán, 1994-ben saját védjegyet dolgozott ki az élelmiszer-minőség javítása és a termékek megkülönböztetése érdekében, mely fontos lépése volt a jól felépített marketingstratégiának. Az AMA *Geprüfte Qualität* minőségtanúsító védjegy a piros-fehér-piros logóval a termékminőségre és a származási országra utal. Ez a védjegy a legnagyobb elismerést élvezzi az osztrák fogyasztók körében, hiszen az ilyen megjelölést viselő termékek ausztriai eredetűek, magas minőségűek és szigorú minőségbiztosítási rendszer áll mögöttük (Klauser, Reeh 2012). A *Qualität kommt aus Österreich* szlogen megfogalmazása és széles körű ismertetése mögött szintén a kiváló osztrák minőség hangsúlyozása rejlik.

Nemzeti minőségi védjegyek

Ausztriában működik néhány nemzeti minőségi program és hozzájuk kapcsolódó védjegy. Ilyen az *AMA Gütesiegel* (16. ábra) minőségi védjegy, ami nyomon követhetőséget, származási helyet, a meghatározott élelmiszerekre vonatkozó jogszabályoknál előírt jobb minőséget és független ellenőrzéseket garantál. A mezőgazdasági termelőknek, a feldolgozóüzemeknek és a kiskereskedőknek meg kell felelniük a szigorú előírásoknak, amelyeket független vizsgáló központok felügyelnek. Az osztrák származást a védjegyben a piros és fehér szín jelképezi. Az *AMA Marketing GesmbH* különböző minőségbiztosítási programokat fejlesztett ki a hús és húskészítmények (*AMA bos*, *AMA sus*), a tojás (*AMA Ovum*), a takarmányok (*AMA pastus*) és a bio (*AMA Organic*)-élelmiszerek területén, ahol meghatározza azok előállítási folyamatait és ellenőrzi azok betartását. Ezekon kívül a leginkább minőségorientált területek, ahol a védjegy használata jellemző, a tej és a tejtermékek, a gyümölcsök és a zöldségek. A védjegy specializált változata, az *AMA Gastrosiegel* a vendéglátásban használt

¹² BGBl Nr. 376/1992., legutóbb módosítva BGBl Nr. 46/2014

mezőgazdasági nyersanyagok tanúsítási, nyomon követési rendszere. Garantálja a kiváló minőségű, helyi termékek felhasználását az éttermekben. Gyors információt ad a fogyasztóknak a nyersanyagok eredetéről, így egyfajta bizalom kialakulását eredményezi. Az *AMA Handwerksiegel* kézműves jelölést élelmiszer-előállító mesterek, pékek, hentesek különleges termékei kaphatják meg, melyeket különféle kézműves technológiával készítenek, regionális alapanyagokból. Az AMA kézműves jelöléssel ellátott terméket, amennyire csak lehetséges, osztrák nyersanyagból kell előállítani. A nemzeti színeket tartalmazó jelölés a nyomon követhető eredetű nyersanyagokat is jelzi. A termelés valamennyi szakaszában független ellenőrző szerv ellenőrzi az előírások betartását. A védjegy kiterjesztése a kézművesiparra jelenleg fejlesztés alatt áll.

16. ábra: AMA minőségi védjegy és AMA Bio védjegy

Forrás: Agrarmarkt Austria Marketing

Az *AMA Biosiegel* (16. ábra) bioélelmiszerekre vonatkozik, és ellenőrzött minőséget, nyomon követhető származást garantál. Az AMA Biovédjegyet kizárólag az organikus úton előállított termékek viselhetik, összhangban az Európai Unió vonatkozó előírásaival. Az *Austria Gütezeichen* nemzeti minőségi védjegy termékekre, szolgáltatásokra, élelmiszerekre vonatkozik, amelyek garantáltan hazaiak. Az ÖGE Gütezeichen védjegy használatával a közétkeztetésben az optimalizált tápanyagellátást szeretnék elérni.

Egyéb elterjedt védjegyek az élelmiszeriparban, mezőgazdaságban

Az eddig említett rendszereken kívül több elterjedt védjegyet használ az osztrák mezőgazdaság és élelmiszeripar. Ezek között vannak, amelyek bizonyos termékre vonatkoznak, de nincs területi lehatárolásuk és vannak, amelyek csak egy bizonyos régióban előállított termékeken használhatók. Mindegyik védjegy közös célja, hogy megkülönböztesse a jelölt termékeket a jelöletlen vagy más jelöléssel bíró terméktől, és egyfajta minőségi pluszt kommunikáljon a fogyasztók felé. A *Gutes vom Bauernhof* védjegy (17. ábra) az ország egész területén elterjedt védjegy, amelyet a meghatározott minőségi előírásoknak megfelelő mezőgazdasági termékeket előállító parasztházak használhatnak. Ezeknek a termékeknek a feldolgozása a gazdaságban, értékesítése pedig helyileg közvetlen értékesítéssel történik. A védjegy tulajdonosa az Osztrák Mezőgazdasági Kamara. A védjegy használata jelzi, hogy a gazdaságok rendszeres ellenőrzés alatt állnak. A *Tierschutzgeprüft* védjegy az állatjóléti feltételek teljesítését igazolja a tojótúkoknál azáltal, hogy ellenőrzi a termelési adatokhoz képest forgalomba hozott, megjelölt tojás mennyiségét. A *Gentechnikfrei* védjegy biztosítja, hogy az élelmiszer termelése GMO-mentes, beleértve a takarmányt is. Az AMA minőségi védjegy néhány terméknél integrálta ezt a szabványt a saját AMA minőségi előírásai közé, például a tejeiken mindkét logó egyszerre jelenik meg. Szintén a génkezelt élelmiszerek ellen lépett fel a *Donau Soja* kezdeményezés, amely Ausztriából kiinduló nemzetközi együttműködés, a Duna menti országok együttműködése a nem génkezelt fehérjebázis megteremtésére. Az élelmiszereknél és a takarmányoknál a GMO-mentes fehérjenövények termesztését, felhasználását garantálja, ami nagy támogatottságot élvez az osztrák gazdaságban. Magyarország elsőként csatlakozott a kezdeményezéshez.

A különböző régióknak saját védjegyük is lehet, amely a területileg meghatározott helyen és előírásoknak megfelelően előállított termékekre használható. Ezek a rendszerek általában önkéntesek, és független szerv ellenőrzi a védjegy kritériumának való megfelelést. Egyik ilyen a *Qualität Tirol* (Tiroli Minőség) védjegy, amely eredetet és minőséget egyaránt tanúsít, és a tiroli régióban előállított termékekre vonatkozik. A *Gewachsen und veredelt in Tirol* (Tirolban növekedett és nemesegett) szlogennel a védjegy tulajdonosa, az *Agrarmarketing Tirol* a helyi, kistermelői élelmiszerek piaci pozíciójának megerősítése céljából programokat dolgoz ki és valósít meg. Hasonló célt szolgál Voralberg tartományban a *Ländle* jelölés, amelyet a régióban előállított élelmiszereknél használnak és származási, minőségi védjegyként szolgál. A *Ländle Qualität* logót azokon a termékeken helyezik el, amelyek alapanyagának nagy része a régióból származik és a feldolgozás teljes egészében ott történik. A védjegyet termékfajtánként megkülönböztetik, más és más emblémát kap például az alma (*Ländle Apfel*), a tojás (*Ländle Eier*), a sertés (*Ländle Alpschwein*), a bárány (*Ländle Lamm*) és a burgonya (*Ländle Kartoffel*). A tartományi mezőgazdasági kamarák nagy szerepet vállalnak a regionális védjegyek működtetésében. Minden védjegynél nagy hangsúlyt fektetnek a marketingre, amelynek része a fogyasztókban történő tudatosítás a származásra és a minőségre vonatkozóan.

17. ábra: Gutes vom Bauernhof, Ländle Qualität, Qualität Tirol védjegyek

Forrás: gutesvombauernhof.at, laendle.at, amtirol.at

Az élelmiszeripar gyártói márkái és a kiskereskedelem saját márkái

Ausztriában egyes élelmiszer-termelők saját márkanevet alakítottak ki és vezettek be vagy erősítettek meg a piacon. Ilyenek például a nemzetközileg is ismert márkák, a *Red Bull*, a *Rauch*, az *Iglo*, a *Kotányi*, az *Ottakringer*; a *Pfanner* vagy a *Kornspitz*, ami húsz évvel ezelőtt kidolgozott, mára Európa legsikeresebb sütőipari márkaterméke. Az ausztriai élelmiszer-ipari vállalatoknak – a piaci részek megtalálásával – mindenekelőtt a termékminőség állandó emelése, a fogyasztók magas minőségű, kiváló termékekkel való ellátása a célja. Ezt a célt szolgálja az is, hogy a nagy élelmiszer-feldolgozók közvetlenül a nyersanyagpiacok mellé települnek (például *Iglo*, *Inzersdorfer*). Ezzel lerövidítik a mezőgazdasági alapanyag feldolgozásig tartó útját, ezáltal megőrzik a termék frissességét. Ezt erőteljesen megjelenítik a marketingkommunikációjukban, a fogyasztóknak jelezve a gyártói márkás termékeik kimagasló minőségét. A nemzetközileg kevésbé ismert, de a hazai piacon annál nagyobb hírnévre szert tett osztrák élelmiszer-ipari vállalatokra is jellemző a gyártói védjegy használata, amelyet az *AMA* minőségi védjeggyel egészítenek ki. Ilyenek többek között a *Käsehof* tejtermékek, a *Darbo* konzervek, a *Haubi* s péksütemények, a *Frierss* és a *Landhof* feldolgozott hústermékek. Ezeknek a márkáknak a közös jellemzője, hogy az osztrák eredetet és az ezzel járó kiváló minőséget, valamint a tradicionális vállalatoknál a sokszor már az 1800-as évekhez köthető alapítás évét emelik ki.

A kiskereskedelemben is jelen vannak a különféle védjegyek, melyek leginkább a népszerű természetes élelmiszerekhez köthetők, amilyen a *Billa*, a *Rewe* csoport (*ADEG*, *Merkur*, *AGM*, *Billa*, *Penny Market*, *Sutterlüty*) tagjának szlogenje, a „*ja! Natürlich*”. Az ilyen jelölésű termékek hozzájárultak ahhoz a csatlakozáskor kitűzött célhoz, hogy Ausztria a biotermékek piacán vezető pozícióhoz jusson Európában. A *Spar Natur pur bio* termékcsalád tagjai mindig friss, eredeti ízű termékek, ame-

lyek ellenőrzött ökológiai gazdálkodásból származnak. Tagjai az osztrák ellenőrző szerv (*Austria Bio Garantie*) által vizsgálatra kerülnek. A kiskereskedelem saját márkás élelmiszerei is jelen vannak az osztrák élelmiszeriparban, ami nagyfokú kiszolgáltatottságot jelent a gyártói márkával szemben, mivel a kereskedelmi márkanév alatt a gyártó anélkül lecserélhető, hogy a fogyasztó ebből bármit is észlelné. Napjainkban a kiskereskedelmi láncok üzleteiben egyre nagyobb számban találhatók meg a parasztgazdaságok helyi termékei, mivel a fogyasztói igény a magas minőségű, szezonális és regionális élelmiszerek iránt egyre növekszik. A *Merkur* szupermarketben például külön regionális polcokon (*Regional Regal*) jelennek meg a helyi termékek. A kiskereskedelmi üzletláncok (*Hofer/Aldi, Billa, Spar, Lidl*) szerepe a regionális termékek elosztásában is egyre inkább előtérbe kerül, elsősorban a nagyobb mennyiségben előállított mindennapi fogyasztási cikkek (például tej, hús, zöldségek és gyümölcsök) és feldolgozott regionális termékek (például sajt, gyümölcslé) esetében jelentős.

Kiemelt védjegy, a *Genuss Region Österreich* program

A program az első komplex nemzeti program, amely mintaként szolgál egyéb nemzetek számára is. A hagyományok tisztelete különösen hangsúlyos Ausztriában, ahol a gazdasági és társadalmi intézkedések hatására erős lojalitás alakult ki az ország mezőgazdasági termelőivel és termékeivel szemben (Szente, Temesi, 2007). Erre a mentalitásra épülve tudott a program országos jelentőségűvé válni. A francia kezdeményezésű *Euroterroirs* (Európa vidékei) program mintájára az osztrák mezőgazdasági minisztérium és az AMA Marketing 2005-ben létrehozta a *Genuss Region Österreich* gyűjteményt és bejegyzett védjegyet. Az első évben 25 régió alakult a már létező, régiókhoz köthető termelők közösségeiből. Jelenleg az egész országot, mind a 9 tartományt lefedő 120 régió terméke képezi a rendszert. A kezdeti fejlesztési terv szerint a mezőgazdaság, régió, gasztronómia és a vendéglátás egyidejű erősítése volt a cél, amivel a turizmust fejlesztik, a foglalkoztatást növelik, a legfontosabb pedig, hogy a termelőket helyben tartják. Magyarországon a Hagyományok – Ízek – Régiók Program jött létre ugyanerre a mintára, amelyben jelenleg 56 pályázó 126 terméke nyerte el a védjegyhasználati jogot.

A *Genuss Region* magyarul Ízrégiót jelent, ahol névvel ruházzák fel a mezőgazdasági specialitásokat előállító kistérségeket. A névösszetétel a régió és a termék nevéből adódik, például Középburgenlandi Dió és Mogyoró (*Mittelburgenländische Kaesten und Nuss*) vagy Észak-tiroli Zöldség (*Nordtiroler Gemüse*), Murtali Stájer Sajt (*Murtaler Steierkäs*). A régió földrajzilag körülhatárolt, például lehet a termelő körüli 50-100 kilométeres körzet, lehet egy tájegység, egy település környéke. A kritériumrendszer, aminek meg kell felelni: hagyományos előállítási mód, jellemző legyen a termék a régióra; az alapanyag helyből származzon; a feldolgozás és az előállított termék jellemzői magasabb minőséget képviseljenek, mint a törvényi előírás, a szabvány; valamint forgalomban kell lennie a terméknek a régióalapítás előtt is. Ha a régió megkapta a minősítést, akkor egyesületet, szövetséget kell létrehoznia, amelyben az összes érdekelt félnek részt kell vennie és együtt meghatároznia a régió identitását. A szövetség jogilag felelősségre vonható lesz az előírt kritériumok betartásáért. Ellenkező esetben a védjegy minden különös indoklás nélkül visszavonható. A különleges, jogszabályi megfelelésnél magasabb minőséget a termelők által már megszerzett AMA-védjegyek, a *Gutes am Bauernhof*, az *EU-bio* minősítés vagy EU földrajzi árujelzők valamelyike megfelelően garantálja. Ha ezek közül egy sincs meg, akkor kell bizonyítani külön minőségtanúsítással a hordozott magasabb minőséget. Feltétel még, hogy a tipikus helyi specialitás körül a régióban rendszeres kulturális, országos jelentőségű eseményt tartsanak¹³. Az együttműködési képesség és készség tanulása érdekében, a megalakulást követően három szemináriumon kötelező részt venni az egyesület képviselőinek, a termelőknek, a feldolgozóknak és a turizmus szereplőinek egyaránt, amit profilépítésnek hívnak. Ezekon a szemináriumokon elemzik, hogy a régió milyen mennyiségű és minőségű termék előállítására képes, milyen jelenlegi értékesítési csatornáik vannak és mit szeretnének elérni. Működési koncepciót és akciótervet készítenek, amelynek fontos eleme a marketing megtervezése.

¹³ <http://www.genuss-region.at/initiative/kriterien.html>

A GRM (*Genuss Region Marketing*) ma már biztosítja az arculati kézikönyvet, útmutatást ad. Az egyesületeknek létre kell hozniuk a saját hely- és termékleírásukat, amelyek felépítése megfelel a WIPO (*World Intellectual Property Organization*), a Szellemi Tulajdon Világszervezete elvárásainak. A régiók bekerülnek egy közös regiszterbe, amely a WIPO-elvek alapján épül fel, és annak alapján jegyzik be védelemre. A BMLFUW (*Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft*) dönt a felvételről. Ha felvesznek egy régiót, akkor használati szerződést kötnek vele, amely jogokat és kötelezettségeket is tartalmaz. A szerződő felek ingyenesen kapják a GRÖ-tagságot és a reklámot, de cserébe részt kell venniük a közös egyesületben, a közösség- és tervépítő szemináriumokon, valamint vállalni kell, hogy a saját eszközeikkel előmozdítják a régió fejlődését. A régiós jogot és a résztvevők licencjogát öt évre adják meg (Juhász, 2012).

A GRÖ program folyamatosan fejlődik,¹⁴ a termelők egyre több hazai és nemzetközi turisztikai vásáron, eseményen, fesztiválon jelennek meg. Minden évszakban egy hétig Ízhetet (*FrühlingsGenussWochen, SommerGenussWochen, HerbstGenussWochen, WinterGenussWochen*) tartanak, ahol bemutatkozhatnak a termékeikkel a termelők. Adatbázist hoztak létre és tartanak fenn, melyre alapozva online értékesítéssel szélesítették a lehetőségeiket. Az erősödő online értékesítés mellett a rövid ellátási láncban történő értékesítés jellemző a rendszerben részt vevőkre. A rövid szállítási távolságok által biztosított a termékek frissessége a helyi vendéglátásban, a helyi szaküzletekben (például a hús értékesítése többnyire ezeken keresztül történik). A programnak a regionális értékek, helyi ételek, tájfajták, valamint régi és ritka fajták megőrzése részeként a biológiai sokféleség fenntartása is az elsődleges feladata. Az ízrégiók termékeit folyamatosan hozzáférhetővé szeretnék tenni a városi fogyasztók számára is (például Graz kulináris főváros). További céljuk a régiók termékeit és szolgáltatásait nemzetközileg is ismertté tenni. A fejlődés távlati céljai közt szerepel, hogy a régiók termékei megszerezzék az EU eredetvédelmi (OEM, OFJ, HKT) oltalmi formáit, hasonlóan Magyarországon a HÍR programban szereplő termékekhez.

Az osztrák mezőgazdaságban és élelmiszeriparban a védjegyhasználat sikerességének több összetevője van. Ausztriában elengedhetetlen az élelmiszer-biztonság irányelveinek a termőföldtől az asztalig történő betartása, amely irányelvek uniós szinten is összehangoltak. Az osztrák fogyasztók a jogi minimum előírásokon túli, jobb minőségű, biztonságos élelmiszert várnak el a termelőktől, előállítóktól. Elvárásaik közé tartoznak például a környezetbarát termelési módszerek alkalmazása (korlátozottan használható vagy megszüntetendő növényvédő szerek, műtrágyák), állatjóléti előírások betartása és bioélelmiszerek termelése (Grohsebner, 2014). Az osztrák mezőgazdasági miniszter szerint az osztrák fogyasztók a jó hírnevű és a magas versenyképességű osztrák mezőgazdasági termékeket részesítik előnyben. Ausztria központi irányítású és támogatottságú, – már az EU-csatlakozásra felkészült – közösségi marketingjével jelentős lépéseket tett mezőgazdasági termelésének védelme érdekében. A marketingprogramnak köszönhetően sikerült az osztrák fogyasztók hazai termékek iránti érzékenységét növelni, a mezőgazdaságnak pozitív imázst adni, a régióknak önálló arculatot teremteni (Szakály, 2010).

Jó marketingstratégia kiépítése, a termelők folyamatos képzése, a fogyasztók rendszeres tájékoztatása, a mezőgazdaság, régió, gasztronómia és a vendéglátás egyidejű erősítése, az élelmiszeripari termékek kiváló minőségének javítása és hangsúlyozása, a piaci rések kihasználása, az uniós oltalmi formák felé nyitás mind hozzájárulhatott a sikerességhez. A kevesebb (védjegy) sokszor több elv használata megfontolandó más nemzetek számára is. A jövőben a manapság igen aktuális bioélelmiszerek, fenntarthatóság, környezetvédelem, online értékesítés előtérbe helyezése pedig hozzájárul ahhoz, hogy Ausztria élelmiszer-gazdasága vezető pozícióba jusson Európában.

¹⁴ *Genuss Produkte in Handel, Genuss ab Hof Betrieben, GenussBauernhöfe, Genuss Cafés, Genuss Hütten* jelölések alkalmazása

A mezőgazdasági vállalkozások eredményességét segítő tényezők

Ausztriában a mezőgazdaság és annak társadalmi megítélése kedvezőbb, mint Magyarországon. Ausztriában jellemzően több generáción keresztül mezőgazdasággal foglalkozó családok vesznek részt a termelésben. A vidék megtartó erejét elsősorban a vidéki munkalehetőségeknek és a falusi turizmusnak köszönheti (Bene L. és Bene Z., 2014). Az osztrák kormányzat olyan mezőgazdasági politika végrehajtására törekszik, amelynek során elkötelezett a mezőgazdaság multifunkcionális szerepének erősítésében. A mezőgazdaság, a vidékfejlesztés, a természetvédelem és a turizmus szoros kapcsolatban áll egymással. A vidéki területek megóvása és fenntartása különösen fontos Ausztria számára, hiszen egyrészt az osztrák lakosság jelentős hányada vidéki térségekben él, másrészt az ország turisztikai ágazatának az alapját biztosítja. A 2010-es általános mezőgazdasági összeírás (ÁMÖ) adatai szerint 173,3 ezer mezőgazdasági és erdészeti üzemet tartottak nyilván az országban. A 173,3 ezer üzem 54 százalékában a termelők részmunkaidőben termeltek, azaz munkaidejük kevesebb mint a felét fordították gazdálkodásra. Az üzemek 39 százalékában dolgoztak a gazdák teljes munkaidőben, míg a fennmaradó 7 százalék gazdasági társasági formában működött. Ausztriában közmegegyezésen alapul, hogy a mezőgazdasági szektornak nem a mennyiségi kibocsátásban kell versenyképesnek lennie, hanem a magas minőségű termékek előállításában, ezért az osztrák termelők a kiváló minőségre és az egészséges ételkészítés-előállításra összpontosítanak, továbbá kiemelt figyelmet fordítanak a biogazdálkodás szerepének növelésére (Opancar, 2014). Összegezve: a mezőgazdaság kulcsszerepet tölt be a vidéki megélhetés és a vidéki tájkép fenntartásában, ami nélkülözhetetlen az osztrák idegenforgalmi és szabadidő-gazdaság¹⁵ sikeréhez.

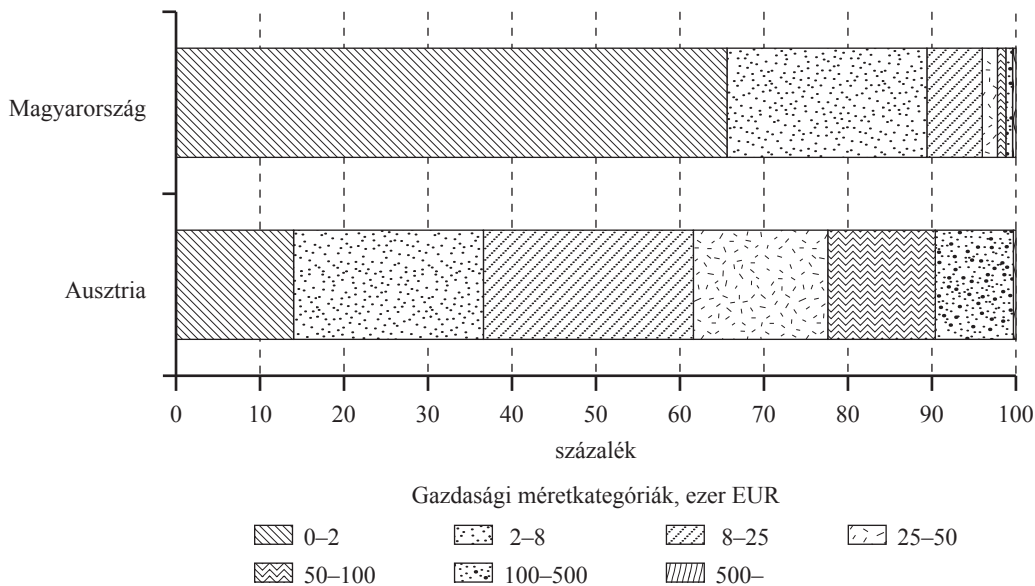
A mezőgazdasági üzemek bevételstruktúrája

Az osztrák és a magyar mezőgazdasági üzemek bevételstruktúrájának összehasonlításához az FADN-adatbázist¹⁶ használtuk fel, amelynek segítségével nemcsak országos szinten, hanem gazdasági méretkategóriánként is összevethetővé vált a két ország. Előtte azonban szükséges ismételt felhívni a figyelmet arra, hogy a két ország üzemstruktúrája jelentősen eltér egymástól. A 2010-es ÁMÖ adatai szerint Magyarországon az üzemek kétharmada nem érte el STÉ alapján a 2 ezer eurós méretet, ezzel szemben Ausztriában az ilyen kisméretű gazdaságok aránya mindössze 14 százalékot tett ki. A 2 és 8 ezer euró STÉ közötti méretkategória 23, illetve 24 százalékkal csaknem azonos arányt képviselt mindkét országban. Amíg Ausztriában a kis és közepes farmok (8–100 ezer euró STÉ) adták a mezőgazdasági üzemek nagyobb hányadát (54 százalék), addig Magyarországon ez az arány mindössze 9 százalék volt 2010-ben. Jelentős különbség mutatkozik a nagyobb méretkategóriákban is, hiszen Ausztriában több mint 14 ezer üzemet tartottak nyilván 100 ezer euró STÉ méretkategória felett, szemben Magyarországgal, ahol 6 ezer darab volt a nagyobb méretű üzemek száma 2010-ben (18. ábra).

¹⁵ Az idegenforgalmi és szabadidő-gazdaság által létrehozott közvetlen és közvetett értékteremtés 2012-ben 45,53 milliárd euró volt, ami az osztrák GDP-hez 14,8 százalékkal járult hozzá (Osztrák Statisztikai Hivatal, 2013).

¹⁶ Az FADN (Mezőgazdasági Számviteli Információs Hálózat) olyan üzemszintű adatforrás, amely EU-szinten harmonizált adatokat szolgáltat. Az adatbázisban az árutereléshez szükséges minimális üzemméretet elérő gazdaságok szerepelnek. A gazdaság ökonómiai mérete a Standard Termelési Értéke (STÉ) alapján kerül meghatározásra, euróban kifejezve, az Európai Bizottság 1242/2008/EK rendelete értelmében. Magyarországon a 4 ezer euró feletti, Ausztriában a 8 ezer euró feletti STÉ-vel rendelkező gazdaságok adatai szerepelnek az adatbázisban. Ausztriában az 500 ezer euró STÉ feletti méretkategóriában a mintaüzemek alacsony száma miatt az adatok nem publikálhatók.

18. ábra: A mezőgazdasági üzemszerkezet bemutatása gazdasági méret szerint Ausztriában és Magyarországon (2010)

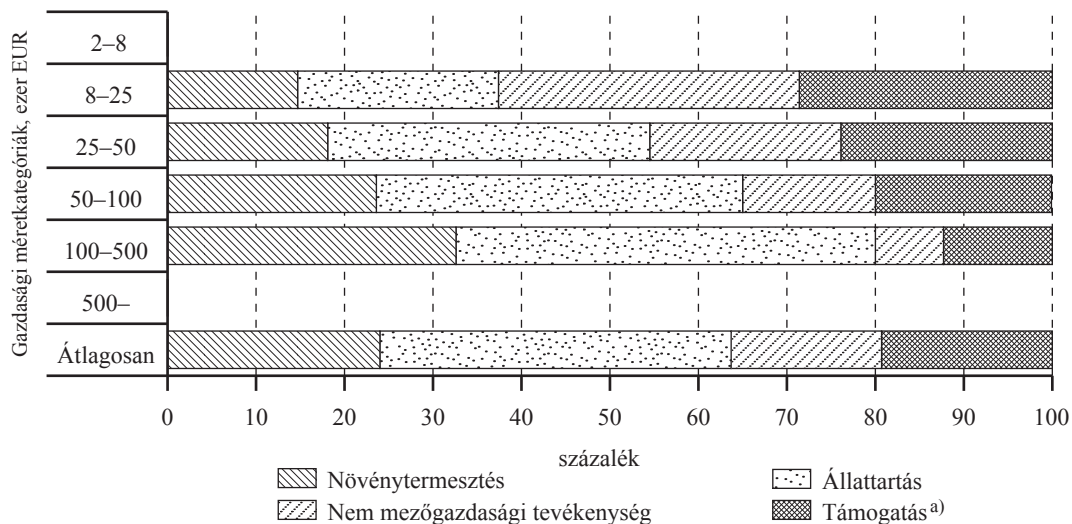
Forrás: ÁMÖ 2010 adatok alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutató Osztályán készült összeállítás

Az FADN-adatbázis adatai alapján megállapítható, hogy az osztrák farmok esetében a nem mezőgazdasági tevékenységből származó árbevétel¹⁷ aránya 2012-ben (17 százalék) jelentősen meghaladta a magyar értéket (5 százalék), ugyanakkor a támogatások összes bevételehez való hozzájárulásában nem mutatkozott jelentős különbség egy átlagos üzem szintjén (Ausztriában 19 százalék, Magyarországon 17 százalék). Az osztrák farmok bevételeihez jelentősebb mértékben járult hozzá az állattartás 2012-ben (40 százalék), míg Magyarországon a növénytermesztés töltött be hangsúlyosabb szerepet (52 százalék) (19. és a 20. ábra).

¹⁷ Ide tartoznak többek között a földterületek bérbeadásából, az erdészeti termékek értékesítéséből, a másoknak végzett szerződéses munkából és a falusi turizmusból származó bevételek.

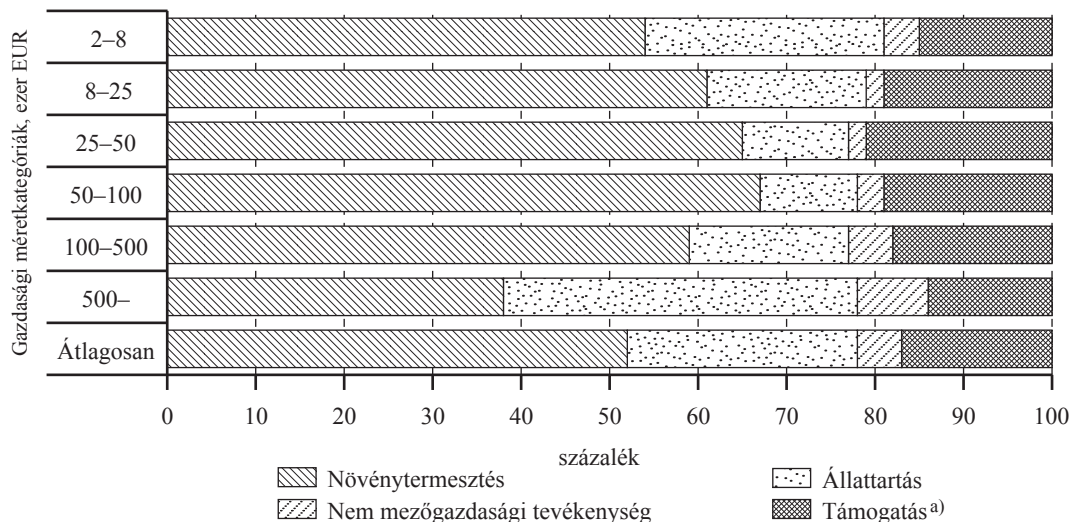
19. ábra: Egy átlagos üzem bevételének összetétele gazdasági méret szerint Ausztriában (2012)

^{a)} Beruházási támogatások nélkül.

Forrás: FADN Public Database adatai alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutatási Osztályán készült összeállítás

20. ábra: Egy átlagos üzem bevételének összetétele gazdasági méret szerint Magyarországon (2012)

^{a)} Beruházási támogatások nélkül.

Forrás: FADN Public Database adatai alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutatási Osztályán készült összeállítás

Amennyiben gazdasági méretkategóriánként hasonlítjuk össze a két országot, még jelentősebb különbségeket fedezhetünk fel. Amíg a magyar üzemek bevételük jelentős hányadát mezőgazdasági alapanyag-termelésből állították elő 2012-ben – 77–81 százalék méretkategóriától függően –, addig Ausztriában ez az érték 37 és 65 százalék között változott az első három méretkategóriában. Ausztriában Magyarországgal szemben a nem mezőgazdasági tevékenység meghatározó szerepet tölt be az üzemek gazdálkodásában: a 8 és 25 ezer euró STÉ közötti kategóriában 34 százalékot, míg

a 25 és 50 ezer euró STÉ közötti kategóriában 22 százalékot képviselt az üzemek összes bevételén belül. Mindössze a 100 és 500 ezer euró STÉ közötti csoportban érte el az osztrák üzemek mezőgazdasági alapanyag-termelésből származó bevételének aránya (80 százalék) a magyar üzemekre jellemző értéket.

A támogatásokat és a nem mezőgazdasági tevékenységből származó bevételeket együttesen vizsgálva a 8 és 25 ezer euró közötti STÉ-vel rendelkező osztrák üzemek esetében a támogatások (29 százalék) és az üzem nem mezőgazdasági tevékenységből származó bevételének aránya (34 százalék) együttesen megközelítette a 63 százalékot 2012-ben, míg Magyarországon az azonos méretű üzemek bevételében ez a két tétel együttesen mindössze 21 százalékot tett ki (19 százalék, illetve 2 százalék). A következő két méretkategóriában is jelentősebb arányt képviselt a növénytermesztéstől és állattartástól független üzemi bevétel Ausztriában 46, illetve 35 százalékkal, szemben a magyar 23, illetve 22 százalékos értékkel. Egyedül a 100 és 500 ezer euró közötti méretkategóriában haladta meg a támogatások és az üzem nem mezőgazdasági tevékenységből származó árbevételének aránya Magyarországon (23 százalék) az osztrák értéket (20 százalék).

Ezek az eredmények igazolják azt, hogy a kisebb osztrák farmok fennmaradásához az egyéb jövedelemtermelő tevékenységek (falusi turizmus, a farmon feldolgozott termékek értékesítése, szerződéses munkavégzés) és a támogatások meghatározó mértékben járulnak hozzá, míg a nagyobb osztrák üzemeknek (100 ezer euró STÉ felett) már elsősorban a növénytermesztésre és az állattartásra alapozva kell a piaci versenyben helytállniuk.

Egyéb jövedelemtermelő tevékenységek

Ausztriában a mezőgazdasági tevékenységet is folytató háztartások (*farm household*) farmhoz köthető (*on-farm*), valamint farmhoz nem köthető (*off-farm*) tevékenységekkel egészítik ki bevételeiket. A farmhoz köthető tevékenységek közé sorolható többek között a mezőgazdasági termékek feldolgozása, falusi turizmus, szerződéses munkavégzés (gépi szolgáltatás nyújtása), valamint az egyéb tevékenységek közé tartozó hóeltakarítás. Farmhoz nem köthető tevékenységek közé tartozik például a más szektorokban vállalt munkavégzés. Ezek a tevékenységek mind a részmunkaidős, mind a teljes munkaidős gazdaságokra jellemzők (OECD, 2009).

Ausztriában a 2005-ös üzemszerkezeti összeírás adatai alapján 36,5 ezer üzem (az összes üzem 19 százaléka) végzett egyéb jövedelemtermelő tevékenységet a farmhoz köthetően¹⁸. A vizsgált 36,5 ezer üzemből csaknem minden második (44 százalék) állított elő feldolgozott élelmiszertermékeket az üzemen belül megtermelt alapanyagokra támaszkodva¹⁹. A második leggyakoribb egyéb bevételi forrás a falusi turizmus volt, az üzemek több mint egyharmada (35 százalék) fogadott szállóvendégeket 2005-ben. A harmadik helyen többek között a tájképmegőrzést, a termésbetakarítást és a szállítást magába foglaló szerződéses munkavégzés szerepelt, ami az üzemek 29 százaléknál jelent meg mint farmhoz köthető egyéb jövedelemtermelő tevékenység. A kevésbé népszerű alternatívák közé tartozott a megújuló energia előállítás (6 százalék) és a fafeldolgozás (3 százalék) (OECD, 2009).

A falusi turizmus szállást, étkezést és szabadidős tevékenységet is biztosít a turistáknak a nyári és téli üdülési szezonban egyaránt. A farmerek a mezőgazdaság multifunkcionális jellege miatt a települések fenntartása, a tájképi jellemzők megőrzése és a környezet megóvása által hozzájárulnak a vidéki térségek vonzóvá tételéhez, így segítve nemcsak a falusi turizmust, hanem az ország turizmusának a fejlődését is. A falusi turizmus szerepe a mezőgazdasági hasznosításra kevésbé alkalmas, de turisztikai szempontból népszerű hegyvidéki területeken meghatározóbb (OECD, 2009).

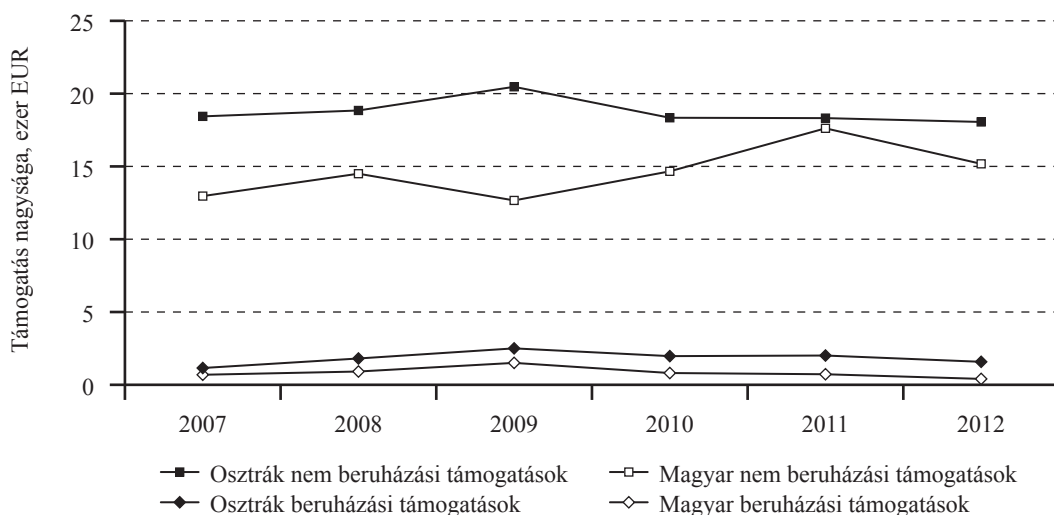
¹⁸ A felmérés nem vizsgálta a farmon kívül szerzett jövedelmeket, ami szintén meghatározó a gazdaságok életében, hiszen a gazdálkodók fele farmon kívüli tevékenységből is kapott munkajövedelmet 2006-ban.

¹⁹ Ausztria a termékfeldolgozást folytató gazdaságok aránya (11,2 százalék) tekintetében az első helyen áll az Európai Unióban (Jochum, 2008).

A mezőgazdasági üzemek támogatása

Az előző programozási időszakban (2007–2012 közti adatok alapján) a gazdálkodók mind Ausztriában, mind Magyarországon több jogcímen részesülhettek támogatásban. Mindkét országra jellemző, hogy egy átlagos üzem a támogatási időszak alatt támogatásai nagyobb részét nem beruházási célra kapta (21. ábra). Ausztriában 18 055 euró, Magyarországon 15 178 euró volt ennek átlagos összege 2012-ben, ami mindkét esetben az EU-átlag (11 125 euró) felett volt. Ez az összeg a bruttó mezőgazdasági jövedelem 37,3 százalékát jelenti az osztrák, 40,6 százalékát egy átlagos magyar üzem esetében. Beruházásokra ennél jóval kevesebb támogatást kaptak a gazdák átlagosan mindkét országban: Ausztriában 1580 eurót, a bruttó mezőgazdasági jövedelem 3,3 százalékát, míg hazánkban 406 eurót, ami mindössze 1,1 százaléka a bruttó mezőgazdasági jövedelemnek. Az uniós átlag ezen a téren 431 euró volt 2012-ben.

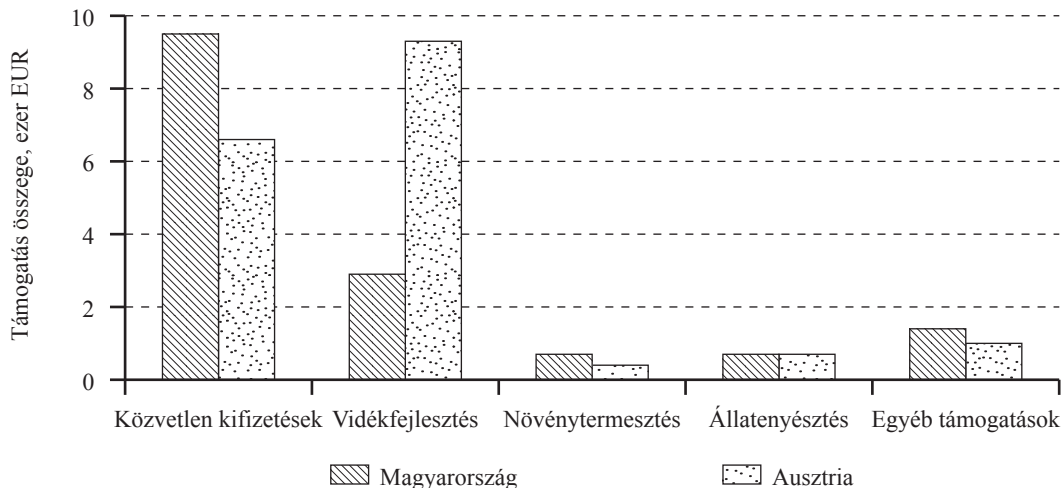
21. ábra: Egy átlagos üzemre jutó támogatások nagysága Ausztriában és Magyarországon (2007–2012)

Forrás: FADN Public Database adatai alapján az AKI Vidékpolitikai Kutatások Osztályán készült összeállítás

A nem beruházási jellegű támogatások legnagyobb részét Ausztriában a vidékfejlesztési támogatások jelentették, egy üzem átlagosan 9250 eurót kapott ezen a jogcímen 2012-ben. További jelentős források származtak a közvetlen kifizetésekből, erre átlagosan 6601 eurót kapott egy osztrák gazda. Magyarországon is ez a két támogatási típus jelentette a legnagyobb bevételt, azonban a közvetlen kifizetésekből származott a nagyobb rész, üzemenként átlagosan 9463 euró. Vidékfejlesztésre az osztrákokhoz képest jóval kevesebb támogatás jutott egy magyar üzemnek, átlagosan 2886 euró. A növénytermesztési, állattenyésztési és egyéb támogatásokban kisebb mértékű eltérések figyelhetők meg a két ország között (22. ábra).

22. ábra: Egy átlagos üzemre jutó támogatások nagysága támogatás típus szerint Ausztriában és Magyarországon (2012)^{a)}

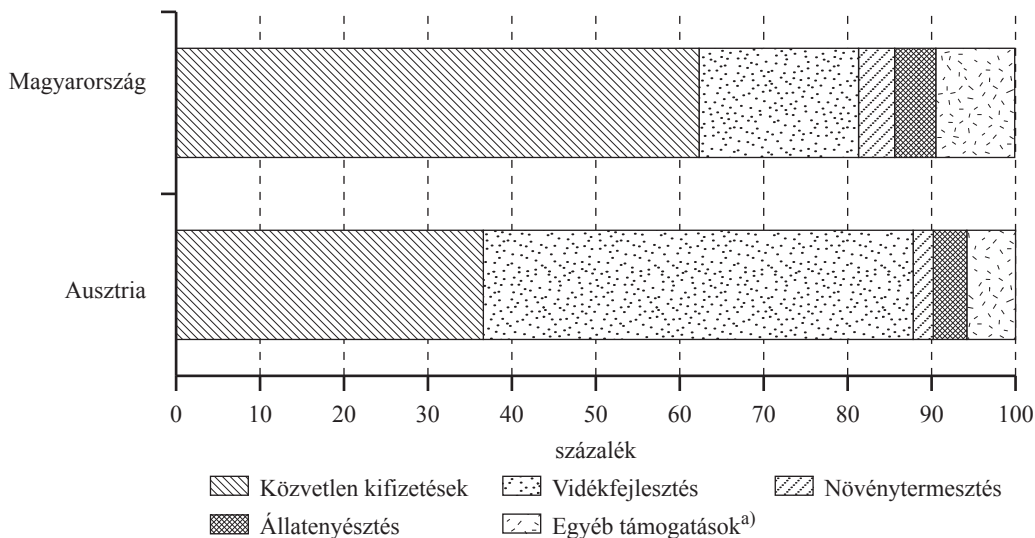

^{a)} Beruházási támogatások nélkül.

Forrás: FADN Public Database adatai alapján az AKI Vidékpolitikai Kutatások Osztályán készült összeállítás

A nem beruházási jellegű támogatások szerkezetét vizsgálva, megállapítható, hogy míg az osztrák gazdák elsősorban vidékfejlesztési célokra kapták a támogatásokat (51 százalék) 2012-ben, addig Magyarországon a közvetlen kifizetések szerepe a jelentősebb (62 százalék), a vidékfejlesztési kifizetések mindössze 19 százalékban jelentek meg az üzemeknek juttatandó támogatásokban (23. ábra).

23. ábra: Egy átlagos üzemre jutó támogatások összetétele támogatás típus szerint Ausztriában és Magyarországon (2012)

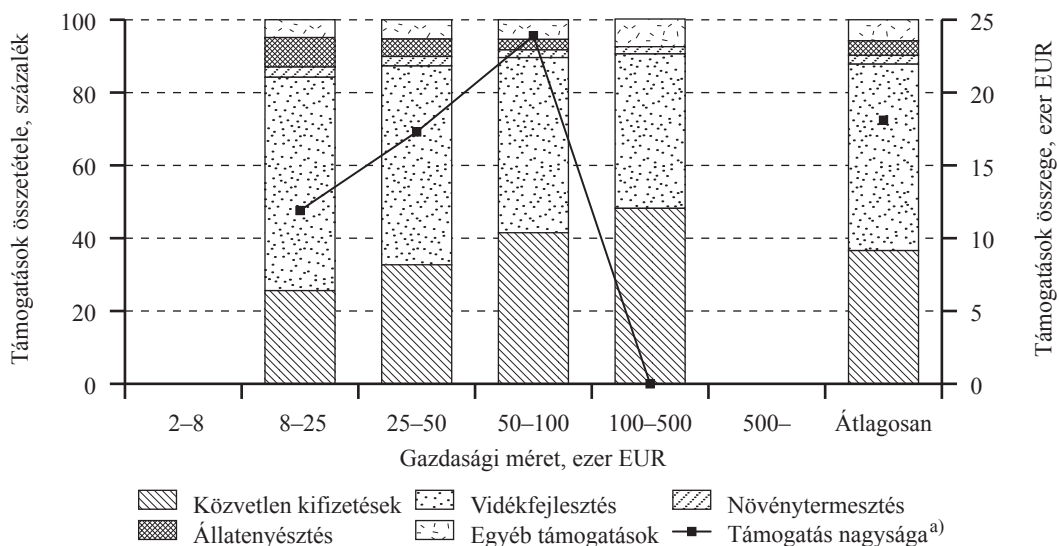

^{a)} Beruházási támogatások nélkül.

Forrás: FADN Public Database adatai alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutatási Osztályán készült összeállítás

A nem beruházási címen kapott támogatások átlagos összege mindkét országban növekedett az STÉ alapján számított gazdasági méret növekedésével 2012-ben. Amíg ez Ausztriában kisebb ütemű, addig Magyarországon exponenciális a támogatási összegek növekedése. Ausztriában a 8 és 25 ezer euró STÉ, valamint a 25 és 50 ezer euró STÉ közötti üzemek átlagosan magasabb támogatáshoz jutottak hozzá a hasonló méretű magyar gazdaságokhoz képest. A 8 és 25 ezer euró STÉ méretkategóriában az osztrák gazda által kapott 11,9 ezer euró duplája a magyar gazda 5,9 ezer eurós támogatásának, a 25 és 50 ezer euró STÉ közötti üzemek esetében az osztrák termelő 17,3 ezer eurós támogatása már csak 8 százalékkal haladta meg a magyar gazda juttatását. A nagyobb méretkategóriákban azonban már a magyar üzemek voltak előnyben. Az 50 és 100 ezer euró STÉ közötti méretkategóriában 28,4 ezer euró támogatással a magyar gazda 19 százalékkal magasabb támogatási összeget kapott az osztráknál. A 100 és 500 ezer euró STÉ közötti méretkategóriában a magyar üzemek által kapott átlagosan 70,6 ezer eurós támogatás már két és félszer nagyobb az osztrák üzem ilyen típusú bevételehez képest. Az 500 ezer euró STÉ feletti méretkategóriában az osztrák adatok nem kerültek publikálásra, ezért csak a magyar értéket tudjuk bemutatni, ami meghaladta a 424 ezer eurót 2012-ben (24. és 25. ábra).

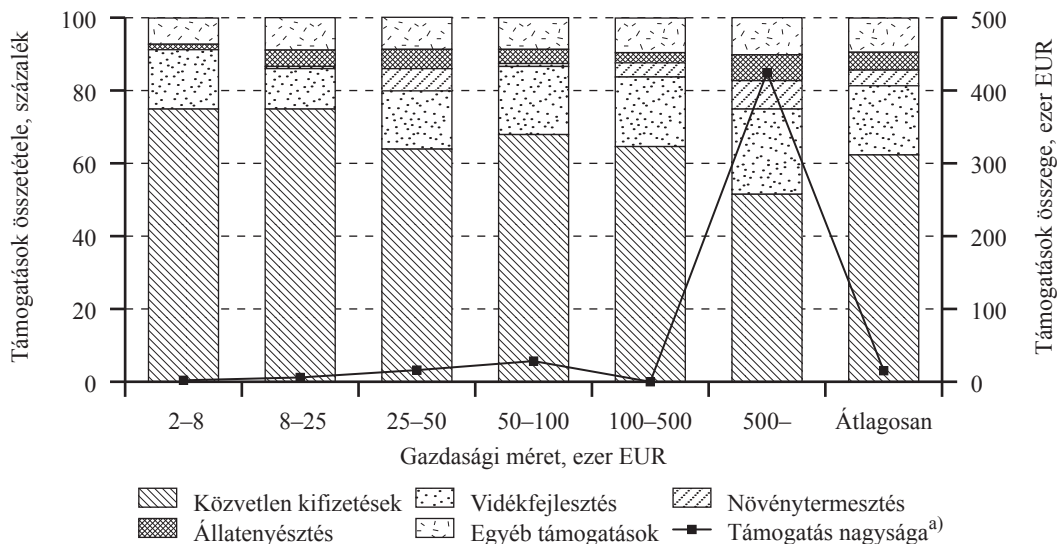
24. ábra: Egy átlagos üzemre jutó támogatások összetétele gazdasági méret szerint Ausztriában (2012)

^{a)} Beruházási támogatások nélkül.

Forrás: FADN Public Database adatai alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutató Osztályán készült összeállítás

25. ábra: Egy átlagos üzemre jutó támogatások összetétele gazdasági méret szerint Magyarországon (2012)

^{a)} Beruházási támogatások nélkül.

Forrás: FADN Public Database adatai alapján az AKI Élelmiszerlánc-kutató Osztályán készült összeállítás

Ausztriában a gazdasági méret növekedésével a vidékfejlesztési támogatások nem beruházási támogatásokon belüli aránya csökkent (59 százalékról 42 százalékra), míg a közvetlen kifizetések aránya növekedett (26 százalékról 48 százalékra). Ezzel szemben Magyarországon a vidékfejlesztési támogatások részesedésének kismértékű emelkedése mellett (16 százalékról 23 százalékra) a közvetlen kifizetések aránya csökkent (75 százalékról 51 százalékra) 2012-ben (24. és 25. ábra).

Összegezve Ausztriában egy átlagos üzem 2877 euróval több nem beruházási jellegű és 1174 euróval több beruházási támogatást kapott egy átlagos magyar üzemhez képest 2012-ben, ami 26 százalékos eltérést jelentett az osztrák üzemek javára. Jelentős különbségek figyelhetők meg a támogatás céljai között a két országban. Amíg Ausztriában a vidékfejlesztési támogatások töltenek be hangsúlyosabb szerepet, addig Magyarországon a közvetlen kifizetések. Üzemméret szerint megbontva, míg Ausztriában elsősorban a kisebb méretű gazdaságok a támogatások kedvezményezettjei, addig Magyarországon a nagyobb méretű üzemek támogatási szintje jelentősen meghaladja osztrák társaikét.

A 2014–2020 közti időszakra vonatkozó vidékfejlesztési programok alapján Magyarország 4,1 milliárd, Ausztria 7,8 milliárd euró közkiadással tervez. Mindkét országban a program költségvetésének legnagyobb hányadát a mezőgazdasággal és az erdőszettel kapcsolatos ökoszisztémák állapotának helyreállítására, megőrzésére és javítására tervezik elkölteni; Magyarországon ez a teljes összkidadás kevesebb mint harmadát (29 százalék), Ausztriában kétharmadát (66 százalék) teszi ki. Az osztrákok ennek jelentős részét a klímaváltozással és a biogazdálkodással összefüggő vízgazdálkodásra, valamint talajgazdálkodásra tervezik fordítani. Amíg a versenyképesség javítását a két országban közel hasonló arányban kívánják támogatni, addig az élelmiszerláncok szervezésére, állattóljélre, kockázatkezelésre a nálunk tervezett összeg aránya háromszorosa az ausztraiainak. Az erőforrás-hatékonyságra, a klímaváltozás hatásaival szemben ellenálló gazdaság előmozdítására szánt összegeknél ez az eltérés még nagyobb, közel hétszeres (11. táblázat).

11. táblázat: Tervezett vidékfejlesztési támogatások a 2014–2020 közötti időszakban

Prioritás	Ausztria		Magyarország	
	millió euró	százalék	millió euró	százalék
1. Innováció, tudástranszfer	222	–	150	–
2. Életképesség, versenyképesség javítása	869	11,1	752	18,3
3. Élelmiszerláncok, állatjólét, kockázatkezelés	482	6,2	772	18,8
4. Ökoszisztémák helyreállítása, fejlesztése	5 156	66,0	1204	29,3
5. Erőforrás-hatékonyság, klímaváltozás	245	3,1	633	15,4
6. Társadalmi együttműködés, szegénység, gazdaságfejlesztés	828	10,6	749	18,2
Összesen	7 812	100,0	4 110	100,0

^{a)} Az innovációra és tudástranszferre szánt összegek a többi prioritásba beépítve jelennek meg.

Forrás: Magyarország - Vidékfejlesztési Program 2014–2020 (2015.07.22); 2014–2020 Rural Development Programme for Austria, Annex I., Austria - Rural Development Programme (National) (2014.12.10)

Adózás az osztrák mezőgazdaságban

Ausztriában az adóterhelés mértéke alapvetően magas, meghaladja az EU-átlagot. Az Európai Bizottság (2014) jelentése szerint a centralizációs hányad 43,1 százalék volt 2012-ben, ezt meghaladó értéket csak Belgiumban, Franciaországban, Olaszországban, Dániában és Svédországban mutattak ki. A magas centralizációs hányad kialakulásában közel egyenlő arányban részesülnek a közvetett adók (14,8 százalék), a közvetlen adók (13,4 százalék) és a társadalombiztosítási hozzájárulások (14,9 százalék). A legjelentősebb költségvetési bevételi forrás a személyi jövedelemadóból (10,1 százalék), míg a társasági adóból csupán 2,4 százalék költségvetési bevétel származik. A magas adóterhelés a munkajövedelmeket terhelő magas implicit adókulcsnak (42,5 százalék) tulajdonítható.

A mezőgazdasági és erdészeti jövedelmek adózása a személyi jövedelemadó vagy a társasági adó alapján történik. Ezen kívül a tőkejavak adózása keretében a mezőgazdasági termelőknek földadót kell fizetniük, illetve a mezőgazdasági és erdészeti vállalkozásokra különadó vonatkozik.

Mivel Ausztriában a családi gazdaságok jelentik a domináns mezőgazdasági vállalkozási formát, ezért a legtöbb mezőgazdasági vállalkozás a személyi jövedelemadó alapján adózik. A személyi jövedelemadó kulcsai a magyar mértékekkel összevetve magasnak számítanak, igaz, a hozzájuk tartozó értékhatárok is relatíve magasak (12. táblázat) és hosszabb ideje változatlanok.

12. táblázat: Személyi jövedelemadó-kulcsok Ausztriában (2015)^{a)}

Értékhatárok	Adókulcs	
	EUR	HUF
11 000		3 300 000–
11 001–25 000		3 300 300–7 500 000
25 001–60 000		7 500 300–18 000 000
60 001–		18 000 300–
		0 százalék
		36,5 százalék
		43,21 százalék
		50 százalék

^{a)} Az értékhatárok átszámítása 300 forint/euró árfolyamon történt.

Forrás: Federal Ministry of Finance (2009)

A családi gazdaságok hosszú távú fennmaradása érdekében az adójogszabályok az üzemek mérete függvényében egyszerűsített adminisztrációt és adószámítást tesznek lehetővé. A gazdaság méretének meghatározásakor az egységértéket (az ingatlanadó és földadó alapjául is szolgáló érték, amelyet bizonyos időszakonként felülvizsgálunk) vagy az árbevételt veszik figyelembe. A mező- és erdőgazdaság jövedelmének meghatározása az alábbi módszerekkel történhet:

- kettős könyvvizetés adatai alapján (pénzügyi mérleg készítése), ha a saját használatú területek mezőgazdasági egységértéke (ideértve a bérbeadást és lízinget is) meghaladja az évi 150 000 eurót, vagy a teljes árbevétel meghaladja az 550 000 eurót (2015 előtt 400 000 euró);
- bevételek és kiadások nyilvántartása alapján, ha a mezőgazdasági egységérték 150 000 euró alatti, vagy az árbevétel 550 000 euró alatt van;
- részleges átalánnyal, ha a mezőgazdasági egységérték 75 000 és 130 000 euró között van, illetve kérésre vagy szociális alapon 75 000 euró alatt is alkalmazható;
- teljes átalánnyal, ha a mezőgazdasági egységérték nem haladja meg a 75 000 eurót (2015 előtt ez az érték 100 000 euró volt), illetve az üzemméret felső határoknak is megfelel (60 hektár mezőgazdasági földterület, 120 számosállat, 10 hektár gyümölcsös, borszőlőtermelés esetében 0,6 hektár).

A bevételek és a kiadások nyilvántartásával meghatározott adóalap tulajdonképpen egy tételes elszámolási kötelezettséget jelent. Ez könnyebb jövedelemvezetést jelent, mint a kettős könyvvitel esetében. Fő szabályként pénztári vagy banki nyilvántartást és értékcsökkenés-kimutatást (mezőgazdasági gépekre és épületekre) kell vezetni. A nettó jövedelmet a naptári évben felhalmozott működési bevételek és a kifizetett működési költségeket különbözeteként számolják. A nettó jövedelem pedig a személyi jövedelemadó szerint adózik.

A részleges átalányadózás lényege, hogy a bruttó (áfával növelt) működési bevételeket kell csupán nyilvántartani, a bevétel-ráfordítás kimutatáshoz hasonlóan, az üzemi ráfordításokat költségátalánnyal (általában a bevétel 70 százaléka, állattenyésztésnél a bevétel 80 százaléka) állapítják meg. Az így levezetett mező- és erdőgazdasági jövedelem a személyi jövedelemadó szerint adózik.

A teljes átalányadózásnál a valóságban elért jövedelmet figyelmen kívül hagyják és minden termelő esetében az egyéni jellegzetességeket figyelembe véve mezőgazdasági egységértéket (termelési értéket) számolnak, aminek 42 százaléka jelenti a mező- és erdőgazdasági jövedelmet, amely után személyi jövedelemadó szerint adóznak. A mezőgazdasági egységérték kiszámításában a természeti és gazdasági (működési) feltételek játszanak domináns szerepet (83 százalék), de figyelembe veszik az 1. pillérből származó támogatásokat (13 százalék) és az intenzív haszonállattartás támogatásait (4 százalék).

A jelentős leegyszerűsítések miatt az átalányadózási rendszer nagyon népszerű, ezért sokan csak azért osztják fel földjeiket, hogy ne lépjék túl a kategória határokat. Ezzel az osztrák adóhatóság is tisztában van, ezért ha a megosztásnak csak pénzügyi oka (adóoptimalizálás) van, akkor azt nem ismeri el.

A mezőgazdasági egységérték kiinduló átalány-egységértéke 2400 euró/hektár (korrekció előtt 2289 euró/hektár volt). Ezt korrigálják minden üzem esetében a rá jellemző helyi természetes hozamfeltételekkel – talajklimaszámmal (talaj jellege és fekvése/lejtésszöge, klimatikus és vízviszonyok) és a helyileg jellemző gazdasági hozamfeltételekkel (a helyszín regionális gazdasági viszonyai, a megművelt terület távolsága az üzemtől, a megművelt területek mérete és dőlése, üzemméret, egyéb körülmények, mint jégkárveszély, szárazság).

Mező- és erdőgazdasági jövedelmek az alábbi tevékenységek bevételeiből, illetve a mezőgazdasági és erdészeti tevékenységhez kapcsolódó másodlagos tevékenységből származó jövedelemből származnak:

- mezőgazdasági, erdészeti, kertészeti, szőlő-, gyümölcs-, zöldségtermesztő gazdaságok bevételei (ideértve a virág- és gombatermesztést is),
- állattenyésztés, állattartó gazdaságok bevételei,
- belvízi halászat, akvakultúra, haltenyésztés és méhészet bevételei,
- vadászat, vadgazdálkodás bevételei.

Mezőgazdasági és erdészeti tevékenységből származó jövedelemnek minősül még²⁰:

- a másodlagos mezőgazdasági tevékenységből (mezőgazdasági termékek feldolgozása, például füstölt húsok, kolbász stb., italkimérés) származó jövedelem, amennyiben nem haladja meg a 33 000 eurót, illetve
- a melléktevékenységből (például mezőgazdasági gépek bérbeadása, hóeltakarítás, szobakiadás 10 ágyig – falusi turizmus) származó jövedelem is.

A személyi jövedelemadó kulcsai 2016-tól változnak, összességében a csökkenés irányába. A jelenlegi négy helyett várhatóan hét kulcs kerül bevezetésre. A 11 000 euró alatti jövedelmek adókulcsa továbbiakban is nulla marad, a 18 000 euró alatti jövedelmek kulcsa 25 százalékra csökken, miközben a legmagasabb adókulcs 55 százalékra emelkedik, de csak az 1 000 000 euró feletti jövedelmekre lesz érvényes. Az 50 százalékos kulcs alsó határa 90 000 euróra nő. Az intézkedéstől a progresszivitás növelése eredményeképpen az alacsony jövedelműek adóterhelésének csökkentését, ezáltal a fogasztás ösztönzését várják, ami kedvező hatással lesz a gazdasági növekedésre.

A társasági adó mértéke Ausztriában 25 százalék. Ennél alacsonyabb mérték (12 százalék) csak privát alapítványok befektetéséből származó jövedelmére vonatkozik. A részvénytársaságok esetében a minimumadó éves összege 3500 euró, a korlátolt felelősségű társaságoké 1750 euró.

A jövedelemadózás mellett a tőkejavak adóztatása keretében Ausztriában földadót kell fizetniük a mező- és erdőgazdasági területek, valamint a kereskedelmi társaságok által használt, üzleti vagyoneként elkönyvelt területek után a helyi közösségek (önkormányzatok) részére. Az adó alanya a földtulajdonos és az adóalap kiszámításának az alapja földterület egységértéke. Az adó alapja a mező- és erdőgazdasági területnél az egységérték első 3650 eurója után 1,6 ezrelék és az egységérték ezt meghaladó része után 2 ezrelék. A földadó mértéke helyi közösségenként (önkormányzatonként) eltérő, éves összege nem haladhatja meg az adóalap 500 százalékát. Az adó megfizetésére alapvetően negyedévente kerül sor (esedékesség: febr. 15., máj. 15., aug. 15., nov. 15.). Ha az adó összege nem éri el a 75 eurót, akkor egy összegben május 15-ig kell azt megfizetni.

A mező- és erdőgazdasági vállalatok különadóját 1960-ban vezették be. Az adót a mezőgazdasági és erdőgazdasági célra használt be nem épített területek után kell megfizetni. Az adó alapjának meghatározása ugyanúgy történik, mint a földadó esetében. Az adó éves összegének kiszámításához egy 600 százalékos (2013 óta, előtte 400 százalékos) szorzót kell alkalmazni.

A jövedelmeket sújtó magas implicit adókulccsal szemben a fogyasztásra alacsony implicit adóráta (21,3 százalék) jellemző. A közvetett adók közül a legnagyobb jelentőséggel a hozzáadottértékadó (áfa) bír, melynek standard mértéke 20 százalék. A kedvezményes kulcs mértéke annak fele, 10 százalék, és elsősorban alapvető élelmiszerekre érvényes. A saját előállítású bor és gyümölcsbor esetében a kedvezményes áfakulcs 12 százalék, a vásárolt alapanyagból készülő borra, gyümölcsborra, gyümölcslére, pálinkára és pezsgőre a 20 százalékos normál kulcs érvényes. Az áfa alóli mentességre van lehetőség, például bérbeadásból, földterület bérbeadásából (például mezők, rétek) származó bevételek, exportbevételek és kisvállalkozások esetében 30 000 euró éves forgalom alatt.

Azon mező- és erdőgazdasági gazdálkodók, akiknek nincs könyvvezetési kötelezettsége, az áfa esetében is választhatják az átalányadózást. A termelő ez esetben 12 százalékos áfát számít fel más vállalkozások felé, amelyet nem kell az adóhivatal részére megfizetnie. Cserébe a gazdálkodó nem jogosult az áfa visszaigénylésére beszerzéseinél, illetve beruházásainál.

Összegezve, Ausztriában a mezőgazdasági és erdészeti jövedelmek adóztatása a személyi jövedelemadó vagy a társasági adó alapján történik. Ezen kívül a tőkejavak adóztatása keretében a mező-

²⁰ E tevékenységek azonban nem tartoznak a mezőgazdasági és erdészeti átalányadózás alá (a bevételi határoknak való megfelelésnél sem kell figyelembe venni), hanem az adóalap külön kerül megállapításra (a bevételből a költségek, illetve költségátalány levonása után). Amennyiben a másodlagos feldolgozásból származó bevétel meghaladja a 33 000 eurót, úgy a tevékenység más üzletszerű tevékenységnek minősül és más adózási szabályok lesznek érvényesek.

gazdasági termelőknek földadót kell fizetniük, illetve mezőgazdasági és erdészeti vállalkozásokra különadó vonatkozik. Mivel Ausztriában a családi gazdaságok jelentik a meghatározó mezőgazdasági vállalkozási formát, ezért a legtöbb mezőgazdasági vállalkozás a személyi jövedelemadó alapján adózik. A családi gazdaságok hosszú távú fennmaradása érdekében az adójogszabályok az üzemek mérete függvényében egyszerűsített adminisztrációt és adószámítást tesznek lehetővé. Mezőgazdasági egységérték alapján 75 és 130 ezer euró között (alapesetben 31 és 54 hektár termőterületnek felel meg) részleges, 75 ezer euró alatt (alapesetben 31 hektár alatti termőterületnek felel meg) teljes átalányadózást választhatnak az osztrák gazdák. (Az átalányadózás ebben az esetben azt jelenti, hogy átalányszámítással kerül meghatározásra az adó alapja, ami után a személyi jövedelemadót fizetik.) Ebben az esetben hozzávetőleg 11 hektár termőterületnél található a személyi jövedelemadó fizetésének az alsó határa (11 hektár * 2400 euró/hektár * 42 százalék = 11 088 euró), azaz a gazdák e méret felett a növekvő jövedelmükhöz kapcsolódó kulcsokkal sávosan adóznak. Ez a rendszer elsősorban egyszerűsített adminisztrációt jelent a gazdáknak, ugyanakkor nem adja meg a lehetőséget bizonyos méret fölött az adóelkerülésre. A másodlagos mezőgazdasági tevékenységből származó jövedelmek után, amennyiben nem haladják meg a 33 000 eurót, valamint a melléktevékenységből származó jövedelmek után szintén személyi jövedelemadót fizetnek a gazdák.

A szaktanácsadás rendszere

Az agrárgazdaság szereplőire kiterjedő ismeretátadás jelenlegi rendszerét (*Farm Advisory System*) 2007-ben vezették be Ausztriában az 1782/2003 EK-rendelet alapján. A jelentős állami támogatással működő tudás- és innovációközvetítő rendszer három pillérét (1) az egymásra épülő szakmunkás-, középfokú és felnőttképzési rendszer, (2) az agrárkamarákra támaszkodó képzési, tanácsadási szolgáltatások, valamint (3) a k+f, az oktatás és a gyakorlat közötti együttműködés képezi. A mezőgazdasági szakoktatás Ausztriában a szaktudást és a gyakorlati tapasztalatokat egyesítő, tanulószerveződések alapuló gyakornoki rendszerre épül. Középfokú szakoktatás mintegy 100 mezőgazdasági szakközépiskolában valósul meg, amelyek tevékenységüket a tartományi főiskolákkal és kutatóintézetekkel (*Lehr- und Forschungszentrum für Landwirtschaft – LFZ*) összehangoltan végzik. A szaktanácsadás gerincét a tartományi tagoltságú, 1953-ban jogi elismerést szerzett Osztrák Mezőgazdasági Kamara (*Landwirtschaftskammer Österreich – LKÖ*) adja²¹. A kilenc tartományi és 78 területi egységre tagolódó kamarai hálózat a vidéki felnőttképzési intézetekkel együttműködve (*Ländliches Fortbildungsinstitut – LFI*) képzési tevékenységet is folytat, amely a gazdák aktuális problémáira, gyakorlati kérdésekre reagál²² (13. táblázat).

A magyarországi helyzethez hasonlóan Ausztriában is működnek privát szaktanácsadók, ezek szerepe azonban a központosított szervezett szaktanácsadás rendszeréhez képest elhanyagolható.

²¹ A kamara feladata kezdetben a szaktanácsadásra alapozott termelésfokozás volt. A jelenlegi célok között a képzés, a szaktanácsadás, az érdekképviselet, valamint a nemzeti és európai uniós forrásból finanszírozott támogatások kihasználásának elősegítése áll. A jövőbeni kihívásokat az életképes mezőgazdasági üzemek segítése, az egészséges élelmiszer-előállítás, a vidék ápolása, védelme, fenntartható fejlesztése jelenti (LKÖ, 2014).

²² A *Ländliches Fortbildungsinstitut* a legnagyobb felnőttképzési központ Ausztria vidéki területein. Jelentőségét mutatja, hogy évente 14 ezer tanfolyamot, képzési programot szervez, átlagosan 300 ezer résztvevővel (BMLFUW, 2012).

13. táblázat: Az osztrák agrárkamara szervezeti háttere és feladatköre

Szervezet	Feladatkör
Szövetségi Mezőgazdasági, Erdészeti, Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium	Szaktanácsadás tervezés, irányítása; Szaktanácsadás támogatása; Szaktanácsadók képzése országszerte; Kiadványok, segédanyagok készítése.
Osztrák Agrárkamara Tartományi agrárkamarák (9 darab)	Tartomány-specifikus tanácsadási, képzési programok koordinálása; Szaktanácsadók képzése a tartományban; Speciális szaktanácsadás; Kiadványok, segédanyagok készítése.
Területi agrárkamarák (78 darab)	Szaktanácsadás, és továbbképzés a gazdálkodóknak; Támogatással kapcsolatos információk továbbítása.

Forrás: Landwirtschaftskammer Österreich, 2014

A kamarai koordinációban működtetett osztrák szaktanácsadási hálózattal szemben Magyarországon a tanácsadás szervezeti kerete összetettebb. A hagyományos értelemben vett, jogilag szabályozott, uniós forrásból támogatott szaktanácsadást a Mezőgazdasági Szaktanácsadó Rendszer (MSZR) szereplői látják el. A hálózatos formában működő rendszer központi koordináló szervezete korábban a VM-NAKVI volt, 2014. október 1-jétől ezt a feladatot a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara látja el. A rendszer szereplői a – jellemzően felsőoktatási intézményi székhelyű – regionális szaktanácsadási központok (RSZK – 7 darab), a megyénként több egységgel rendelkező területi szaktanácsadási központok (TSZK – 86 darab, ebből 33 darab aktív²³), valamint a névjegyzékben regisztrált szaktanácsadók (1070 fő). A szűkebb értelemben vett tanácsadás mellett a térítésmentes mezőgazdasági szaktanácsadási rendszer része az országosan kiterjedt humán kapacitással rendelkező falugazdász-hálózat is, amely 1993 óta többször változott intézményi kötődéssel, felügyelettel mintegy 600 fős létszámmal nyújt szolgáltatást közvetlenül a gazdálkodók részére. A térítésmentes, közforrásból finanszírozott tanácsadást erősíti a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (MNVH) 2013 tavasza óta működő megyei referenci hálózata (20 referenssel), amely többek között projekttervek benyújtásához nyújt segítséget, nyomon követi a támogatást nyert projektek megvalósulását, adatbázist épít, jó gyakorlatokat gyűjt.

Ausztriában a szaktanácsadás tartalmi elemeit tekintve a különböző célcsoportok igényeit kielégítő szaktanácsadási kínálat igazodik az osztrák mezőgazdaság multifunkcionális jellegéhez. A szaktanácsadói prioritások a minisztériummal (*Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft – BMLFUW*), a tartományi kamarákkal, valamint az oktatási és kutatóintézetekkel közösen kerülnek kialakításra. A tartományi agrárkamarák a minisztériummal kötött megállapodás alapján végzik szolgáltató tevékenységüket. Szaktanácsadói szerződéseikben elérendő célként a vállalkozói készség erősítése; a mezőgazdasági üzemek továbbfejlesztése; a fenntartható és környezetbarát mezőgazdaság támogatása; a termék-előállítás védelme és ösztönzése; a fogyasztók és a termelők közötti kommunikáció erősítése; a mezőgazdasági minőségi termékek előállítása és értékesítése; a munka- és életkörülmények javítása; az erdők tartós fejlődése; valamint az újrahasznosítható nyersanyagok és a megújuló energia előállítása szerepel. Az osztrák mezőgazdasági szaktanácsadási szolgáltatás a teljes agrárvertikumban megjelenik. A jelenleg érvényben lévő szaktanácsadói prioritások: üzemfejlesztés és vállalkozásvezetés; költséghatékony és állatbarát istállóberuházás; mezőgazdaságon belüli és kívüli jövedelemkombinációk; étel-miszer-minőség javítása; megújuló energia; marketing és értékesítés; biogazdálkodás; növénytermesztés; állattenyésztés; jogi és adózási ismeretek; információ és tanácsadás a támogatási intézkedésekhez; természetes erdőápolás.

²³ Véglegesített szerződéssel rendelkező.

Magyarországon a NAKVI adatai szerint a szaktanácsadás fő területeit a kötelezően megvalósított kölcsönös megfeleltetésre és munkavédelemre vonatkozó szolgáltatások mellett az adminisztratív, szabályozási, pályázati lehetőségek kérdésköre jelenti, míg a termelés technológiai jellegű tanácsadás iránti igény csak mérsékelten jelentkezik. A 2007–2013 közötti programidőszakban megvalósuló Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) éves jelentése szerint Magyarországon a támogatott szakképzés fókuszterületeit a kötelező tanácsadási területek mellett a menedzsment ismeretek (39,0 százalék) az agrár-környezetvédelem (21,6 százalék) jelentik, míg a köz-, állat- és növényegészség (5,6 százalék), az állatjólét, valamint a biotermelés csak kisebb jelentőségű (2,5 százalék, illetve 1,0 százalék) (FM, 2014). Hasonló eredményre jutott az AKI 2010-ben végzett kutatása, amely szerint a hazai szaktanácsadási szolgáltatások több mint fele adminisztratív jellegű, míg a termeléshez közvetlenül kapcsolódó igények a szolgáltatások mindössze 8-10 százalékát teszik ki (Székely és Halász, 2010).

A gazdálkodás során felmerülő problémák megoldásához összetett szaktanácsadási módszerek állnak rendelkezésre mindkét országban (egyéni, csoportos, projekt-szaktanácsadás, akciócsoport-tanácsadás, továbbképzési rendezvények, tájékoztató anyagok nyomtatott és elektronikus formában, szakmai tanulmányutak, kiállítások, vásárok). A tanácsadási módszerek komplexitása ellenére Magyarországon az egyéni tanácsadás elterjedtebb, míg Ausztriában a gazdák számára könnyen elérhető helyszíneken (saját településükön vagy annak közelében) megszervezett csoportos tudásátadási formák népszerűek (Vér, 2013). A szaktanácsadás ezen formái nemcsak költséghatékonyabbak, hanem az interaktív, sokszereplős szolgáltatásnyújtásnak köszönhetően problémaorientáltabb tanácsadást tesznek lehetővé.

A tudásátadás, tanácsadás terén végbement tartalmi és módszertani fejlődéssel párhuzamosan Ausztriában a szaktanácsadói létszám növekedést mutat. Jelenleg több mint 700, a naprakész tudást államilag támogatott képzések keretében megszerző osztrák szaktanácsadó tevékenykedik az országban, túlnyomórészt (642 fő) teljes munkaidőben. Magyarországon a névjegyzékben regisztrált szaktanácsadók száma 1070 fő, ebből 660 fő ténylegesen aktív (14. táblázat). A magyar szaktanácsadók többsége főfoglalkozás mellett, jövedelemkiegészítésként végzi a tanácsadói tevékenységet (Székely és Halász, 2009). Ausztriában a termelői bizalom megeremelését és fenntartását segíti, hogy a magas szintű szaktudással rendelkező szaktanácsadók körében alacsony a fluktuáció. Az osztrák szaktanácsadók bő fele 10 éves, harmada több mint 12 éves tanácsadói tapasztalattal rendelkezik (Opancar, 2014). Ausztriában az „egyablakos” rendszer, az egy helyről történő gyors és hatékony információszerezés miatt kevesebb az információk megszerzésére fordított idő. A célzottabb szolgáltatásnyújtás érdekében a minisztérium (BMLFUW) térképes képzési és tanácsadási weblapot (www.lfi.at/blk) fejlesztett ki, amely a gazdálkodók lakhelye és érdeklődése szerint ad részletes áttekintést a választható tanfolyamokról, szemináriumokról, tanácsadási szolgáltatásokról. A megszerzett ismeretek önellenőrzését segítő weblap (www.selfcheck.at) a meglévő vállalkozói készségek bővítését, fejlesztését is lehetővé teszi.

Ausztriában a szaktanácsadás finanszírozását az állam és a tartományi kamarák együttesen biztosítják. A 2008–2013 közötti időszakban a minisztérium (BMLFUW) az agrárkamarával kötött megállapodás alapján közel 300 szaktanácsadó tevékenységét és továbbképzését finanszírozza, évente 8 millió euró összegben. A finanszírozásban további szervezetek is részt vesznek, például a biomassza-szövetség, az egyik legnagyobb nonprofit szerveződésként működő, a kilenc tartományban mintegy 25 szaktanácsadót foglalkoztató Bio Austria, illetve egyéb környezetvédelmi, termelői szervezetek. A tartományi kamarák által szervezett képzési programok részben az Európai Unió által társfinanszírozottak. Magyarországon a jelenlegi rendszerben a termelők és a szaktanácsadók a területi tanácsadási központokkal állnak közvetlen szerződéses kapcsolatban, miközben a tényleges tanácsadást a szaktanácsadók (mint alvállalkozók) végzik. Magyarországon a 2007–2013-as programidőszakban a tanácsadás díjának 80 százalékát (tanácsadónként maximum 700 eurónak

megfelelő forintösszeg) az ÚMVP I. tengelyén belül a 114. „Tanácsadó szolgáltatás igénybevétele” intézkedés keretében támogatták.

14. táblázat: **Szaktanácsadók és gazdaságok száma (2013)**

	darab	
Megnevezés	Ausztria	Magyarország
Gazdaságok száma	166 318 ^{a)}	491 315
Szaktanácsadók száma	700	1070
Egy szaktanácsadóra jutó gazdák száma	238	459

^{a)} Mezőgazdasági és erdészeti üzemek együtt.

Forrás: KSH, 2013, Statistic Austria, 2013

Az osztrák kamarákra épülő szaktanácsadási rendszerrel szembeni gazdálkodói bizalmat jelzi, hogy a gazdálkodással kapcsolatos információkat az osztrák gazdák túlnyomó többsége (közel 80 százaléka) az agrárkamarától szerzi be (Opancar, 2014). A szaktanácsadás iránti gazdálkodói érdeklődés nagyságrendjét mutatja, hogy Ausztriában a kamarai szaktanácsadók 2011-ben mintegy 1 136 000 órányi tanácsadást nyújtottak 833 000 esetben. Az agrárkamara honlapjára (www.lko.at) látogatók száma meghaladta a 10,2 milliót. Magyarországon a 2007–2013 közötti időszakban megvalósuló ÚMVP 111. intézkedése keretében (2013-ig) 55 709 fő vett igénybe ingyenes tájékoztatást²⁴, míg a szaktanácsadást támogatással ösztönző 114-es intézkedés 14 268 gazdálkodót érintett. A szaktanácsadást igénybe vevők száma azonban ennél lényegesen magasabb, jelentős részük azonban a privát, üzleti alapú szolgáltatásnyújtás keretében jelenik meg.

Összegezve, az agrárgazdaság szereplőire kiterjedő ismeretátadás jelenlegi rendszerét (*Farm Advisory System*) 2007-ben vezették be Ausztriában. A jelentős állami támogatással működő tudás- és innovációkövetítő rendszer három pillérét (1) az egymásra épülő szakmunkás-, középfokú és felnőttképzési rendszer, (2) az agrárkamarákra támaszkodó képzési, tanácsadási szolgáltatások, valamint (3) a k+f, az oktatás és a gyakorlat közötti együttműködés képezi. Ausztriában a szaktanácsadás tartalmi elemeit tekintve a különböző célcsoportok igényeit kielégítő szaktanácsadási kínálat igazodik az osztrák mezőgazdaság multifunkcionális jellegéhez. A szaktanácsadói prioritások a minisztériummal, a tartományi kamarákkal, valamint az oktatási és kutatóintézetekkel közösen kerülnek kialakításra. Ausztriában a gazdák számára könnyen elérhető helyszíneken (saját településükön vagy annak közelében) megszervezett csoportos tudásátadási formák népszerűek. A szaktanácsadás ezen formái nemcsak költséghatékonyabbak, hanem az interaktív, sokszereplős szolgáltatásnyújtásnak köszönhetően problémaorientáltabb tanácsadást tesznek lehetővé. Ausztriában a termelői bizalom megerősítését és fenntartását segíti, hogy a magas szintű szaktudással rendelkező szaktanácsadók körében alacsony a fluktuáció. Az osztrák szaktanácsadók bő fele 10 éves, harmada több mint 12 éves tanácsadói tapasztalattal rendelkezik.

Termelői együttműködések

Ausztriában a gazdálkodók integrációjának komoly, több mint 100 évre visszanyúló hagyományai vannak. A mai szövetkezeti integráció a XIX. század közepén Németországban létrejött úgynevezett hitelszövetkezetek példáján alapszik. A hitelszövetkezetek működésének elméletét és gyakorlatát német nyelvterületen Friedrich Wilhelm Raiffeisen alapozta meg, akiknek nevéhez ez a hitelszövetkezeti típus fűződik²⁵. A falusi környezetben, a gazdálkodók érdekében alakuló Raiffeisen-féle szövetkezetek a közös beszerzést, közös értékesítést és a hitelellátást tűzték ki célul, de döntő mér-

²⁴ Az ÚMVP 111. intézkedése keretében a Közös Agrárpolitika által biztosított lehetőségekről, illetve az ahhoz kapcsolódó kötelezettségekről tájékozódhattak a regisztrált mezőgazdasági termelők.

²⁵ Raiffeisen F. W. (1866): *Die Darlehenskassen-Vereine als Mittel zur Abhilfe der Noth der ländlichen Bevölkerung. Neuwied 1866, Druck und Verlag der Strüderschen Buchhandlung.*

tétkben a hitelezési funkció emelkedett ki. Egy másik fontos alappillére az önsegélyezés és a kölcsönös segítség elve volt. Az ilyen típusú együttműködések keretében alakultak meg a XIX. és XX. század fordulóján a termelői tulajdonú első raktáruházak, a „Lagerhaus”-ok, amelyeknek az volt az előnye, hogy a termelőknek nem kellett egyenként tárolótereket építeni, hanem ezt közösen, olcsóbban tudták megoldani. Később az inputanyagok közös beszerzésével egészült ki az együttműködés, aminek következtében az integráció teljesen zárttá vált.

A termelők szövetkezeti formában történő együttműködése szektoronként változatos képet mutat. A 64 ezer termelőt tömörítő tejszövetkezetek 95 százalékos piaci részesedést értek el 2010-ben, de a 144 ezer termelőt magába foglaló gabonaszövetkezetek 70 százalékos piaci részesedése is figyelemre méltó. A mintegy 6 ezer termelőt koordináló zöldség- és gyümölcszövetkezetek piaci részesedése meghaladta az 50 százalékot, ugyanakkor a 2300 termelőt integráló borászati szövetkezetek csak 15 százalékos részarányt értek el 2010-ben (Kühl, 2012).

Ausztria egyik meghatározó szövetkezeti alapú vállalkozása az 1993-ban létrejött *RWA Raiffeisen Ware Austria AG*, amely a regionális *Raiffeisen*-szövetkezetek, valamint ezek szövetkezéséből kialakuló főbb szövetkezetek (*Raiffeisenhauptgenossenschaften*) együttműködéséből jött létre. Az *RWA* egy olyan vállalkozás, amely felvásárolja, tárolja és értékesíti a tagok termését, emellett biztosítja nekik a szükséges termelési eszközöket, kezdve a vetőmaggal, a műtrágyán és növényvédő szeren át egészen a betakarításhoz szükséges eszközökig. Segítséget nyújt a tagoknak a technikai eszközök karbantartásában, az energiaellátásban, valamint az építőanyaggal való ellátásban. A részvénytársaság 2013-ban 2,7 milliárd euró forgalmat ért el. A *Raiffeisen* szövetkezetek finanszírozásáról a *Raiffeisen* bankok gondoskodnak.

A mezőgazdaságban dolgozók életkora és végzettsége

Magyarországon és Ausztriában a mezőgazdasági üzemek vezetőinek életkor szerinti megoszlása igen eltérő volt a 2010. évi összeírás alapján. Ausztriában a gazdálkodás legszélesebb bázisát a 35 és 54 év közötti korosztály képezte, ezek aránya meghaladta a 60 százalékot, míg Magyarországon ebbe a korcsoportba csupán a gazdaságvezetők 35,7 százaléka tartozott. Ausztriában a fiatal gazdaságvezetők (35 évesnél fiatalabbak) aránya (10,7 százalék) szintén kedvezőbb volt, mint Magyarországon (7,1 százalék). Magyarországon a legtöbb gazdaságvezető (29,3 százalék) 65 évesnél idősebb volt 2010-ben, míg Ausztriában az e korcsoportba tartozók csak 8,2 százalékát adták a gazdaságvezetők számának (15. táblázat).

15. táblázat: A gazdaságvezetők^{a)} életkor szerinti megoszlása Magyarországon és Ausztriában (2010)

Megnevezés	Magyarország		Ausztria	
	fő	aránya (százalék)	fő	aránya (százalék)
Összesen	576 810	100,0	150 170	100,0
35 évesnél fiatalabb	40 760	7,1	16 110	10,7
35 és 44 év közötti	84 030	14,6	41 060	27,3
45 és 54 év közötti	122 010	21,2	53 640	35,7
55 és 64 év közötti	160 820	27,9	26 980	18,0
65 évesnél idősebb	169 190	29,3	12 380	8,2

^{a)} Egyéni gazdaságok és gazdálkodó szervezetek együtt.

Forrás: Eurostat, az Általános Mezőgazdasági Összeírás alapján

A magyarországi és ausztriai gazdálkodók között a mezőgazdasági végzettség tekintetében is lényeges különbségeket találunk. Magyarországon a gazdálkodók 85,4 százaléka, Ausztriában 52,0 százaléka mezőgazdasági végzettséggel nem, csak gyakorlati tapasztalattal rendelkezett 2010-ben. Magyarországon az alap- vagy középfokú mezőgazdasági végzettséggel rendelkező gazdaságvezetők 11,3 százalékát, a felsőfokú mezőgazdasági végzettséggel rendelkezők 3,3 százalékát adták a gazdálkodók számának. Ausztriában ezek az értékek sokkal magasabbak voltak, az alap- és középfokú végzettségük aránya 22,4 százalékra, a felsőfokú végzettségüké 25,6 százalékra rúgott (16. táblázat).

16. táblázat: **A gazdaságvezetők^{a)} mezőgazdasági végzettség szerinti megoszlása Magyarországon és Ausztriában (2010)**

Megnevezés	Magyarország		Ausztria	
	fő	aránya (százalék)	fő	aránya (százalék)
Összesen	576 810	100,0	150 170	100,0
Csak mezőgazdasági tapasztalattal rendelkezik, mezőgazdasági végzettsége nincs	492 380	85,4	78 030	52,0
Alap- vagy középfokú mezőgazdasági végzettségű	65 290	11,3	33 690	22,4
Felsőfokú mezőgazdasági végzettségű	19 140	3,3	38 450	25,6

^{a)} Egyéni gazdaságok és gazdálkodó szervezetek együtt.

Forrás: Eurostat, az Általános Mezőgazdasági Összeírás alapján

Ökológiai gazdálkodás

Az ökológiai gazdálkodás nagyobb hozzáadott értékű élelmiszerek előállítását teszi lehetővé a mezőgazdasági termelők és feldolgozók számára, ezért nagyarányú elterjedtsége hozzájárul a mezőgazdasági termelők kedvező jövedelmi helyzetéhez. Ausztria vezető szerepet tölt be Európában az ökológiai gazdálkodásba vont területek és az ökológiai gazdaságok arányát tekintve az összes mezőgazdasági területhez és gazdasághoz viszonyítva. 2013-ban 22 ezer gazdaság, az összes mezőgazdasági üzem 17 százaléka felelt meg az ökológiai minősítésnek, a mezőgazdasági területeknek pedig 20 százaléka, 434 ezer hektár állt ökológiai művelés alatt Ausztriában. A kérdés az állattállomány tekintetében is kiemelt szerepe van Ausztriának, az ökológiai kérődzők aránya 19 százalék a teljes állományból, az állatlétszám meghaladja a 370 ezret. Az ausztriai ökológiai gazdaságok átlagos mérete 20 hektár körül alakult 2013-ban, ami kicsivel magasabb, mint az összes gazdaságra vonatkozó érték.

Ausztriában az ökológiai gazdálkodás hosszú történetre tekint vissza, az első osztrák ökológiai gazdaságot 1927-ben alapították. A módszer széles körű elterjedésére a 90-es években került sor, 1995-ben már több mint 5000 gazdaság tért át ökológiai gazdálkodásra. Ebben a fejlődésben kiemelt szerepe volt annak, hogy 1991-től támogatási programot vezettek be az ökológiai gazdálkodásra, amit továbbfejlesztettek 1995-ben, Ausztria EU-csatlakozásakor. Az igazi „boom” a 2000-es években következett be, amikor öt év alatt (2000 és 2005 között) megduplázódott az ökológiai művelésű területek nagysága, 70 ezer hektárról 140 ezer hektárra. Ebben az időszakban leginkább Nyugat-Ausztriában, a hegyvidéki területeken nőtt az ökológiai gazdaságok száma, területe, ugyanis az ottani extenzív, legeltetésre alapozott állattartást könnyű volt ökológiai módszerré alakítani. A hirtelen megnövekedett termelés piaci zavarokat is okozott a 90-es évek végén, 2000-es évek elején: a megtermelt ökológiai minősítésű tej nagy részét csak konvencionális tejként tudták eladni a gazdák. A kereslet és a kínálat egyensúlytalansága annak ellenére megoldandó problémává lépett elő, hogy a támogatási programnak köszönhetően az ökológiai tejtermelés így is kifizetődő volt a gazdák számára. A megoldás részeként Ausztria az elsők között dolgozott ki akcióttervet az ökológiai gazdálkodás fejlesztése érdekében. Az akcióttervek létrehozását az EU éppen azért szorgalmazza a

tagországok számára, mert felismerték, hogy az ökológiai gazdálkodás egyoldalú, termelésorientált fejlesztése, támogatása piaci egyensúlytalanságokhoz vezethet, ezért a szektor sikeres növekedéséhez az alapanyag-termelés, a feldolgozás, a kereskedelem és a kereslet együttes, kiegyensúlyozott ösztönzése, fejlesztése által lehet eljutni.

Az ausztriai ökológiai gazdálkodás kiemelkedő terjedésében fontos szerepe volt a tudatos kormányzati szerepvállalásnak, ami megfelelő jogi, szabályozási környezetet biztosított az ágazat számára, segítette a szektor szereplőinek együttműködését vertikálisan és horizontálisan.

Az ökológiai termelők kétharmada tagja valamelyik ökológiai egyesületnek, melyek közül a legnagyobb a *Bio Austria*, ami 2005. január 1-jétől működik. A szervezet jelenleg Európa legnagyobb ökológiai egyesületeként működik, de mellette további vidéki egyesülések is léteznek Ausztriában. Az egyesületek feladata a gazdálkodók számára tanácsadás nyújtása, a fogyasztók informálása, promóciós programok készítése. Azok a gazdálkodók, akik még csak tervezik az ökológiai gazdálkodásra való átállást, szintén segítséget kaphatnak a *Bio Austriától* vagy más egyesülettől, de az osztrák agrárkamara is képes ökológiai témában szaktanácsot, képzést, szervezett oktatást nyújtani leendő öko-gazdálkodóknak. A *Bio Austria* és a többi egyesület ezen túl kapcsolatokat ápol a politikai döntéshozókkal, feldolgozókkal, kereskedőkkel és képviseli a gazdálkodók érdekeit.

A megfelelő egyesülések, érdekképviseletek megszervezése mellett Ausztriában az ökológiai élelmiszerek feldolgozása és a fogyasztókhöz történő eljuttatása érdekében is korán megtörténtek az első lépések. Ausztria volt az első ország, ahol hivatalos irányelvet dolgoztak ki az ökológiai termékek feldolgozására, 1983-ban pedig az első rendelet is megszületett a témában.

Az ausztriai ökológiai gazdaság fejlődésében fontos katalizátorszerepe volt annak is, hogy a kiskereskedelmi láncok korán, 1994-től forgalmazni kezdték az ökológiai élelmiszereket, sőt, a kedvező fogyasztói árak elérése érdekében saját márkás termékvonalat indítottak ökológiai minőségben. A *Rewe* csoport (*Billa*, *Penny Market*, *Merkur*, *Magnet* stb.) a „*ja! Natürlich*”, a *Spar* csoport pedig „*Naturpur*” márka keretében árusít ökológiai termékeket. A tény, hogy a modern kiskereskedelemben könnyen hozzáférhető módon, elfogadható áron lehet kapni ökológiai élelmiszereket, hozzájárult fogyasztásuk dinamikus emelkedéséhez. Ennek eredményeképpen 2013-ban a *Bio Austria* becslése szerint évi egymilliárd eurót fordítottak az osztrák fogyasztók ökológiai élelmiszerekre, ami a teljes élelmiszer-fogyasztás 7 százalékának felel meg.

Az osztrák fogyasztók jelenleg is az ökológiai termékek 72 százalékát a modern élelmiszer-kiskereskedelmi csatornákon keresztül szerzik be. Az ökológiai élelmiszerek 15 százalékát speciális bioboltokban értékesítik, további 5 százalékot képviselnek a forgalomból a közösségi menzák, gasztronómia és 8 százalékot a közvetlen értékesítés.

Némely területen további fejlődésre lenne szükség, például a kereslet és a kínálat egyensúlya még mindig nem alakult ki minden termékcsoport esetében: miközben hiány mutatkozik friss zöldségek-ből, gyümölcsökből, baromfi- és sertéshúsból, tejből és tejtermékekből továbbra is túlkínálat mutatkozik. A jelenlegi időszakra érvényes osztrák akcióterv célkitűzései között éppen azért az is szerepel, hogy minden ökológiai módszerrel termelt élelmiszert ökológiai élelmiszerként lehessen eladni és az Ausztriában előállított termékeket elsősorban az osztrák fogyasztók vásárolják meg. Ez utóbbi célt is csaknem sikerült már megvalósítani, jelenleg az ökológiai termékek 93 százaléka Ausztriában kerül piacra, csupán 7 százalék az export aránya, szemben Magyarországgal, ahol az arány fordított: az ökológiai élelmiszerek körülbelül 90 százalékát a külföldön értékesítik a magyarországi termelők.

Az ökológiai gazdálkodást bőkezűen támogatják Ausztriában. 2014-ben több mint 20 ezer gazdaság kapott ökológiai gazdálkodási programban való részvételért támogatást, 164 millió euró értékben. Ennek körülbelül egyharmadát, 98 millió eurót fedezett az Ausztriai Agrár-környezetvédelmi Program, az ÖPUL, a fennmaradó összeget az EU- és tartományi támogatási források fedezték.

Az ökológiai gazdálkodást több szervezet, több szinten ellenőrzi. Az alapvető, rendeleteknek megfelelő gazdálkodási módszerek betartását az AMA és a támogatások kifizetésére jogosult *BMLFUW* (*Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft*) ellenőrzi. Ezen túlmenően, ha az ökológiai gazdaság valamelyik egyesület tagja, az adott egyesület előírhat számára ennél magasabb követelményeket, például hogy a *Demeter* előírásai szerint kell gazdálkodnia. Ennek betartását az adott egyesület ellenőrzi és az egyesület ad ki erről certifikációt és védjegyet. Amennyiben az ökogazdaság valamelyik kiskereskedelmi lánc beszállítója, a lánc is további minőségi, élelmiszer-biztonsági követelményeket határozhat meg a számára.

Magyarországon a mezőgazdasági művelés alatt álló területek körülbelül 2,5 százalékán folyik ökológiai termelés, az ellenőrzött területek nagysága 2013-ban 131 ezer hektár volt, amiből 112 ezer hektár már átállt, a maradék átállás alatti terület volt. A lemaradásunkat tovább súlyosbítja az a tény, hogy ezt a területnagyságot már 2004-ben is elérte, sőt, meghaladta Magyarország, vagyis csaknem tíz éve stagnál az ökológiai művelés alatt álló területek nagysága. 2002-ben a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programban 2006-ig elérendő célként 300 ezer hektár ökológiai művelés alatti területet határozott meg a magyar kormány, ennek még a felét sem sikerült elérnünk, annak ellenére sem, hogy az EU-csatlakozás a művelési mód bőkezűbb támogatását tette lehetővé. A sikertelenség okai összetettek, részben szabályozási, részben szerkezeti és piaci problémákkal magyarázható.

A belső okok közül kettőt érdemes kiemelni, ami a fejlődésnek komoly gátját jelenti: a magyarországi fizetőképés kereslet korlátozottsága és az ökológiai feldolgozókapacitások hiánya, mely tényezők miatt a Magyarországon megtermelt ökológiai élelmiszerek körülbelül 90 százaléka alacsony feldolgozottságú alapanyagként exportpiacokon kerül értékesítésre.

A feldolgozás fejlődését hátráltatja, hogy az ökológiai termelők elsősorban tőke- és tapasztalathiány miatt nem kezdenek feldolgozó tevékenységbe, az élelmiszeripar jelenlegi szereplőit (a konvencionális feldolgozókat) pedig a termékkörrel kapcsolatos ismeretek hiánya, a megfelelő beszállítói kör kiépítésének nehézségei és a kereslet elégtelenségétől való félelem gátolja az ökoélelmiszerek felé történő nyitásban. Az ökológiai termékek feldolgozását bonyolítja az is, hogy állományjavítók, ízfokozók, mesterséges színezékek és tartósítószer nélkül nehéz olyan élelmiszereket előállítani, amelyek felveszik a versenyt a mindezzel megtámogatott konvencionális termékekkel. Az élelmiszer-ipari szakemberektől nagyfokú szakmai tudást, innovációkészséget követel meg és komoly kihívást jelent nekik a fogyasztó számára vonzó, jó minőségű feldolgozott ökotermék előállítása. Az ökoélelmiszert feldolgozó nagyobb vállalatok egyik legnagyobb kihívása az alapanyag-ellátás. Megfelelő minőségben, mennyiségben csak nagy nehézségek árán tudnak beszállítókat szerezni, sokszor importból kénytelenek kielégíteni az igényeiket. A kisebb, termeléssel, feldolgozással (sokszor értékesítéssel) egyaránt foglalkozó üzemek alapanyag-ellátása megoldott ugyan, általában a kis volumen miatt értékesítési gondjaik sincsenek, ám méretükből adódóan sokszor nem tudnak elég hatékonyan, nyereségesen termelni.

Noha jelenleg a Magyarországon megtermelt ökoélelmiszerek túlnyomó többsége külpiacra kerül, a nagykereskedők, exportőrök meglátása szerint az exportlehetőségek a jövőben szűkülhetnek, mert az utóbbi időben nagyon megnőtt a kínálati nyomás. Mind Európában, mind Európán kívüli térségekből (például Kínából) egyre több ökoélelmiszer érkezik az uniós piacára, ezért növekvő versenyre és csökkenő árakra kell számítani közép- és hosszú távon.

A belső piac egyelőre nagyon szűk, és hasonlóan a termeléshez, az utóbbi évtizedben nem sokat fejlődött. Magyarországon az optimista becslések is maximum 0,5 százalékra teszik az ökológiai élelmiszerek fogyasztását a teljes élelmiszer-fogyasztáson belül. Ebben nagy szerepe van annak, hogy a belső piacra termelő, régebb óta működő ökogazdálkodók szinte kizárólag az exkluzív fogyasztói igényeket kielégítő biopiacokon értékesítik termékeiket és a magas árszint fenntartásában érdekeltek.

A fő termékpályák helyzete és működése Ausztriában

Sertéságazat

Ausztriában 528 ezer tonna (Magyarország: 337 ezer tonna) sertéshúst termeltek 2013-ban. Bár ezzel a mennyiséggel csupán 2 százalékkal (Magyarország: 1,5 százalék) járult hozzá az ország az EU–28 sertéshústermeléséhez, a tagországok rangsorában a tizedik helyet foglalhatta el. Ausztriában a sertéságazat bruttó termelési értéke az összes mezőgazdasági kibocsátás 13,4 százalékát jelentette (857 millió euró) 2013-ban. Magyarországon az ágazat jelentősége az állatállomány drasztikus csökkenése miatt jelentősen megcsappant, a mezőgazdasági kibocsátás mindössze 9,8 százalékát (713 millió euró) adta 2013-ban. Ezek a számok az unió szintjén nem meghatározóak, de míg Magyarországon az élő sertés és a sertéshús külkereskedelmi egyenlege 2012-től pozitív volt, addig Ausztriában a jelentős élőállat-import miatt negatívnak bizonyult. Az önellátottsági szint vizsgálatakor jelentős eltérés ugyanakkor nem mutatható ki, hiszen amíg Ausztriában a sertéshúsfogyasztás egy főre vetített mennyisége évi 55 kilogramm körül alakul, addig ugyanez a mutató Magyarországon évek óta 27 kilogramm/fő/év (17. táblázat).

17. táblázat: A sertéságazat jelentősége Magyarországon és Ausztriában (2013)

Megnevezés	Önellátottság (százalék)	Részesedés a mezőgazdasági kibocsátásból (százalék)
HU	108 ^{a)}	9,8
AT	106	13,4

^{a)} 2012. évi adat.

Forrás: KSH, Statistik Austria, Európai Bizottság

A sertéstartók számát tekintve jelentős különbség mutatkozik Ausztria és Magyarország között. Ausztriában 27 ezer sertéstartót regisztráltak 2013-ban, ötször kevesebbet, mint Magyarországon (18. táblázat). Ausztriában a közepes méretű üzemek a jellemzőek, de ez a hatékonyságban nem jelent hátrányt a gazdálkodók integrációja miatt. A kisebb sertéstartó gazdaságok igen gyakran a falusi turizmussal karöltve folytatják tevékenységüket, ami sokszor a biogazdálkodással párosul. Ezzel szemben Magyarországon a kétpólusú szerkezet miatt az állomány zömét 1000 egyed feletti vagy 50 egyed alatti tenyészetekben tartják. A gazdaságok koncentrációja mindkét országban egyre nagyobb jelentőséggel bír, hiszen húsz éve még az osztrák sertéstartók száma is meghaladta a 100 ezret.

18. táblázat: A sertéságazat főbb jellemzői Magyarországon és Ausztriában (2013)

Megnevezés	Sertésállomány (ezer darab)	Sertéstartók száma (ezer darab)	Egy tartóra jutó sertések száma (darab)	Vágások száma (ezer darab)	Sertéshús- termelés (ezer tonna)
HU	3 004	135	22	3 750	337
AT	2 896	27	108	5 432	529

Forrás: KSH, Statistik Austria, Európai Bizottság

A sertésállomány nagysága nagyjából azonos, 3 millió egyed körül alakult mindkét országban 2013-ban. Ausztriában az utóbbi években ha lassan is, de csökken a sertésállomány, míg Magyarországon kismértékben ugyan, de növekszik. A vágások száma és a sertéshústermelés tekintetében Ausztria jóval előnyösebb pozícióban van, a sertéstartás természetes mutatói jobbak a magyarországinál. A BPEX 2013-as adatai alapján Ausztriában a kocaforgó évek óta 2,3 körül alakul, egy kocára vetítve az értékesített sertések száma évi 23, a napi súlygyarapodás a hizlalás során a 800 grammot

közelíti, míg a takarmányértékesítés 2,85 kilogramm/kilogramm. A szaporasági és termelési mutatók folyamatosan javulnak, a termelők hatékonyságát pedig tovább növeli a nagyfokú szervezettség. A tenyésztőszervezetek és a termelői szövetkezetek között szoros az együttműködés. Az osztrák sertésenyésztők az „ÖHYB²⁶” genetikai programban évente 42 ezer kocasüldőt és 1200 kant forgalmaznak, ezzel a piaci igények 85 százalékát elégíti ki. Az Osztrák Sertés Szövetség (*Verband österreichischer Schweinebauern – VÖS*) a 80-100 kocás szaporító-, malacnevelő, illetve -hizlaló telepekre, a kiváló marketingre és a naprakész információs rendszerre alapozza a tenyésztési programját. Ehhez szorosan kapcsolódik a szervezet saját tulajdonában lévő központi sajtóteljesítményvizsgáló állomás, az egységes és független vágóhídi minősítő rendszer és az általuk kidolgozott „Agrarmarkt Austria” (AMA) védjegy, ami a minőség és az osztrák származás garanciája.

Ausztriában kiemelkedő jelentőséggel bír a friss vagy hűtött sertéshús (HS-10111290) gyártása, amelynek mind a mennyiségét, mind az értékét tekintve a termelés, az export és az import esetében is az EU top-10-ében foglal helyet. Az ország friss-sertéshús-termelése (184 ezer tonna) és -exportja (69 ezer tonna) mintegy két és félszerese, értékét tekintve pedig három és félszerese a magyarországinak. A sertéshústermékek a magyarországinál magasabb feldolgozottsági fokon kerülnek értékesítésre a bel- és külföldi piacokon egyaránt. Az osztrák élelmiszerkönyv szigorú előírásai csak a belföldi termelőkre vonatkoznak, és bár ezáltal a termékeik drágábbak, de védjegyzett minőségük és származásuk miatt keresettek a belpiacon.

A hús-, baromfihúskészítmény-gyártás szakágazaton (HS-1013) belül Ausztriában kimagasló jelentőségűek a különféle kolbászok (HS-10131460), amelyek a termelés mennyiségét (188 ezer tonna) illetően Ausztriát az unión belül a kilencedik helyre, míg értékét (963 millió euró) nézve a hatodik helyre rangsorolják. Ausztriában csak mintegy 26 százalékkal nagyobb a gyártott kolbászfélék mennyisége, mint Magyarországon, ugyanakkor a termelés értékét tekintve a különbség már megközelítően két és félszeres, ami nagyon magas hozzáadott értékre utal. A szakágazat második legjelentősebb termékei Ausztriában a sózott, szárított, illetve füstölt húsok (HS-10131180). E termékek vonatkozásában Ausztria a kilencedik legnagyobb exportőr az EU-ban mennyiségben és értékben egyaránt, noha a termelése ebben a kategóriában csak a 18. A jelentős mennyiségű export és belső felhasználás csak az import hasonlóan magas szintje mellett valósítható meg.

Az osztrák húsfeldolgozó cégek közül említést érdemel a magyarországi gyárral is rendelkező *Wiesbauer*, amely magát az „osztrák kolbászok és sonkák nagyköveteként” szokta jellemezni. A cégre jellemző, hogy a forgalma mintegy 170 millió euró volt 2014-ben, ami közel 25 ezer tonna értékesített terméket jelentett.

A magas feldolgozottsági fokú termékek sikere jól nyomon követhető a különböző húsfeldolgozó, illetve húskészítménygyártó vállalkozások eltérő számában is. Amíg a húsfeldolgozás (HS-1011) szakágazatban a magyar vállalkozások száma mintegy két és félszerese az osztrákokénak, addig készítménygyártással foglalkozó (HS-1013) vállalkozás 8,5-szer több van Ausztriában, mint Magyarországon (19. és 20. táblázat). A nettó árbevétel és a hozzáadott érték tekintetében is jobbak az osztrák mutatók, ami különösen a készítménygyártással (is) foglalkozó üzemek esetében jelentős. Előbbinél mintegy három és félszeres, míg utóbbinál közel négyszeres a különbség. A húsfeldolgozás szakágban Magyarországon körülbelül két és félszer annyi embert foglalkoztatnak, mint Ausztriában, ugyanakkor ezzel összefüggésben a munkatermelékenység az osztrákoknál közel négyszerese a magyarországinak. Ez a különbség a készítménygyártással foglalkozó üzemeknél is hasonló, de az ausztriai munkavállalók száma ezen a területen mintegy másfélszerese a magyarországi munkavállalók számának. Mindkét szakágazatban az alkalmazottak személyi jellegű ráfordításai Ausztriában három-három és félszer nagyobbak, míg a hozzáadott érték aránya a termelési értékből – a magasabb feldolgozottsági fokú termékeknek köszönhetően – a készítménygyártással foglalkozó üzemek esetében Ausztriában több mint 70 százalékkal magasabb a hasonló magyarországi érték-

²⁶ Háromfajtás keresztezési program Ausztriában.

nél. Ezzel összefüggésben míg a HS-1011-es szakágban az árbevétel-arányos eredmény között csak 20 százalékos körüli a különbség az osztrák vállalkozások javára, addig ez a készítménygyártásnál már közel két és félszeres eltérést jelent.

19. táblázat: **A húsfeldolgozás, tartósítás (HS-1011) szakágzat hatékonysági mutatói Ausztriában (2012)**

Megnevezés	HU	AT	EU28
Vállalkozások száma (darab)	405	159	11 458
Nettó árbevétel (millió EUR)	1 173,5	1 525,4	100 081,7
Hozzáadott érték tényezőkielégítésén (millió EUR)	144,1	168,3	10 672,9
Alkalmazásban állók száma (fő)	1 1834	4 762	30 7500
Munkatermelékenység (ezer EUR/fő)	12,2	47,3	35
Egy alkalmazásban állóra jutó szem. jell. ráfordítás (ezer EUR)	9,8	34,7	25,6
A hozzáadott érték aránya a termelési értékből (százalék)	14,8	11,4	11,1
Árbevétel-arányos bruttó működési eredmény (százalék)	2,4	2,9	2,8

Forrás: Eurostat

20. táblázat: **A hús-, baromfi-hús-készítmény gyártása (HS-1013) szakágzat hatékonysági mutatói Ausztriában (2012)**

Megnevezés	HU	AT	EU28
Vállalkozások száma (darab)	91	777	25 825
Nettó árbevétel (millió EUR)	621,8	2 125	83 450,8
Hozzáadott érték tényezőkielégítésén (millió EUR)	89	349	15 728,9
Alkalmazásban állók száma (fő)	7 345	11 591	442 400
Munkatermelékenység (ezer EUR/fő)	12,1	43,9	36
Egy alkalmazásban állóra jutó szem. jell. ráfordítás (ezer EUR)	9,8	32,2	24,4
A hozzáadott érték aránya a termelési értékből (százalék)	15,3	26,3	20,2
Árbevétel-arányos bruttó működési eredmény (százalék)	2,7	6,4	5,9

Forrás: Eurostat

Annak ellenére, hogy Ausztriában az oltalom alatt álló földrajzi árujelzős termékeknek nagy hagyománya van, a hústermékeknek ilyen irányú megkülönböztetést csak két szalonnatípusnál (*Tiroler Speck*, *Gailtaler Speck*) találunk, tehát az osztrák sertéshúsok közkeletűsége nem ennek, hanem a jó minőségnek és a szűkebb tartománytól független, osztrák származásnak köszönhető.

Szarvasmarha-ágazat

Mivel Ausztria mezőgazdasági területének mintegy 60 százaléka gyep- és legelőterület, a szarvasmarha-ágazat az osztrák mezőgazdaság legjelentősebb ágazata: a tejágazat részesedése a mezőgazdasági termelési értékből 18,4 százalékos (1171 millió euró), a húsmarhaágazaté 14,8 százalékos (946 millió euró) volt 2013-ban. A magyarországi szarvasmarha-ágazat súlya ennél jóval kisebb: 2013-ban a tejágazat 7,9 százalékkal (571 millió euró), a húsmarhaágazat 2,5 százalékkal (178 millió euró) részesedett a mezőgazdasági kibocsátásból. Mindez az önellátottsági szintekben is megmutatkozik, amelyek Ausztria esetében lényegesen magasabbak a magyarországinál. Az osztrák szarvasmarhatartást nagyszámú kisméretű családi gazdaság jellemzi, az állatok zömét kettős hasznosítású fajták adják, szemben a Magyarországon jellemzően nagyüzemi keretek között tartott,

nagymértékben tejtermelésre specializált állománnyal²⁷. A szarvasmarhatartók száma Ausztriában több mint ötszöröse, a szarvasmarha-állomány két és félszerese volt a magyarországinak 2013-ban (21. táblázat). Bár az állomány koncentrációja mindkét országban növekedést mutat, e folyamat Magyarországon intenzívebb.

21. táblázat: A szarvasmarha-ágazat jelentősége Magyarországon és Ausztriában (2013)

Megnevezés	Önellátottság (százalék)	Részesedés a mezőgazdasági kibocsátásból (százalék)	Szarvasmarha-állomány (ezer darab)	Szarvasmarha-tartók száma (darab)
HU Tejágazat	101,9	7,9	772	12 766
Húsmarhaágazat	106,0	2,5		
AT Tejágazat	113,8	18,4	1 939	65 700
Húsmarhaágazat	146,0	14,8		

Forrás: KSH, Statistik Austria, Európai Bizottság

Ausztria a világ tejtermelésének 0,4 százalékát, az EU–28 termelésének 2,2 százalékát adta 2013-ban. Az ország tejelő tehénállománya és tejtermelése a magyarországinak mintegy kétszeresét teszi ki. Ugyanakkor az osztrák termelési szerkezet jóval szétaprózottabb: a tejhasznú tehéntartók száma négyszerese, az átlagos állományméret közel fele volt a magyarországinak 2013-ban (22. táblázat). A kvótanyilvántartás adatait tekintve a különbség még nagyobb: Ausztriában a felvásárlásban részt vevő aktív tejtermelők száma (34 546) több mint tizennégyszerese volt a magyarországinak (2388), az átlagos éves felvásárlási mennyiség (86 tonna) pedig a magyarországi (587 tonna) hetedét sem érte a 2013/2014. kvótaévben. Az eltérő fokú specializáció a tejelő tehének átlaghozamában is megmutatkozik, amely Magyarország esetében 2013-ban 11 százalékkal haladta meg az osztrák értéket. Igaz, az Ausztriában termelt tej zsír- és fehérjetartalma 14, illetve 5 százalékkal haladta meg a magyarországi értékeket 2013-ban.

22. táblázat: A tejágazat főbb jellemzői Magyarországon és Ausztriában (2013)

Megnevezés	Tejelő tehén-állomány (darab)	Tejtermelés (tonna)	Tejhasznú tehén-tartók száma (darab)	Egy tartóra jutó tejhasznú tehének száma (tehén/üzem)	Hozam (kg/tehén/év)
HU	245 000	1 777 549	10 487	23	7 140
AT	536 002	3 393 057	42 183	13	6 460

Forrás: KSH, Statistik Austria, Európai Bizottság

A tej- és tejtermék-szakágazat (HS-1051) Ausztria legjelentősebb élelmiszer-ipari szakágazata, 2,45 milliárd euró árbevétellel 2012-ben, amellyel az uniós rangsor 12. helyét foglalta el (Magyarország a 17. volt). Az osztrák önellátottság termékenként eltérő (folyadéktej: 167 százalék; tejszín: 110 százalék; sűrített tej: 62 százalék; vaj: 71 százalék; sajt: 95 százalék; ömlesztett sajt: 412 százalék 2013-ban). Ausztriában a tejfeldolgozás 2013-ban 2,9 millió tonnát tett ki, ami az EU–28 tejfelvásárlásának 2,1 százaléka, a magyarországinak pedig több mint kétszerese. A felvásárolt tejet 2013-ban 90 vállalat 159 üzeme dolgozta fel. A nagy üzemszám ellenére az osztrák tejipar viszonylag koncentrált; a legnagyobb feldolgozó (*Berglandmilch*) a felvásárlásból több mint 40 százalékkal részesedett 2013-ban, és a 10 legnagyobb vállalat adta az ágazat árbevételének 96 százalékát, míg a fennmaradó rész az elsősorban az alpesi területeken és Tirolban működő sajtüzemekre jutott. Az osztrák tejipar-

²⁷ Ausztriában a szarvasmarha-állomány 78 százaléka osztrák tarka, 8 százaléka alpesi barna, 5,6 százaléka holstein-fríz, 2,2 százaléka pinzgauer, 0,8 százaléka szürke marha, 5,4 százaléka pedig húshasznosítású és egyéb fajták. Magyarországon a tejelőtehén-állomány 83 százaléka intenzív tejtermelő holstein-fríz, a fennmaradó rész kettős hasznosítású, túlnyomórészt magyartarka fajtájú.

ban foglalkoztatottak száma közel 5 ezer fő, a magyarországi kétharmada. Az osztrák tejfeldolgozás a munkatermelékenység és a személyi jellegű ráfordítások terén az EU-n belül a 7., illetve az 5. legjobb helyezést érte el 2012-ben, míg Magyarország mindkét mutató esetében a 20. helyen állt (23. táblázat). Ausztriában mind a fizetőképes kereslet, mind a tej és tejtermékek fogyasztási szintje jóval megelőzi a magyarországit. Egy főre jutó fogyasztásuk a folyadéktej esetében a magyarországi másfélszerese, a vajnál több mint hatszorosa, a sajt esetében pedig három és félszerese volt 2012-ben.

23. táblázat: A tej és tejtermék szakágazat (HS-1051) hatékonysági mutatói Ausztriában (2012)

Megnevezés	HU	AT	EU28
Vállalkozások száma (darab)	108	159	11 998
Nettó árbevétel (milliárd EUR)	0,9413	2,4504	140
Hozzáadott érték tényezőkielégén (milliárd EUR)	0,1211	0,3357	20
Alkalmazásban állók száma (fő)	6 509	4 953	-
Munkatermelékenység (ezer EUR/fő)	18,6	67,8	
Egy alkalmazásban állóra jutó szem. jellegű ráfordítás (ezer EUR)	11,9	48,3	34
A hozzáadott érték aránya a termelési értékből (százalék)	14,4	15,1	15,1
Árbevétel-arányos bruttó működési eredmény (százalék)	4,6	3,9	-

Forrás: Eurostat

Ausztriában a tej és tejtermékek exportja 2014-ben rekordszintet (1,185 milliárd euró) ért el, így értékben kifejezve a kivitel a termelés 48,7 százalékát tette ki. Bár az import (738 millió euró) is növekedett, az ország – 447 millió euró pozitív egyenleggel – tejből és tejtermékekből nettó exportőr maradt. Legfontosabb exporttermékeik a folyadéktej, a sajt és a savanyított tejtermékek. A fő célpiacok elsősorban Németország, másodsorban Olaszország, a kelet-európai régió, az EU-n kívül Svájc, Líbia, Oroszország és Irak, illetve egyre jelentősebb az ázsiai térség, elsősorban Kína. Ausztria legfőbb beszállítói tejből és tejtermékekből Németország, Olaszország, Hollandia és Lengyelország. Az osztrák fajlagos exportár (0,91 euró/kilogramm) elmarad az egységnyi mennyiségre jutó importártól (2,60 euró/100 kilogramm), mivel a teljes osztrák tej- és tejtermékexport nagy részét (2013-ban 63 százalékát) a folyadéktej teszi ki.

Ausztria a világ marhahústermelésének 0,4 százalékát, az EU-28 termelésének 3 százalékát, míg a magyarországinak ötszörösét adta 2013-ban. Az osztrák húsmarhatartást (67,6 ezer tartó) nemzetközi összehasonlításban kis méret (átlag 29 egyed/üzem) jellemzi. Húshasznú tehénállományuk a magyarországinak több mint háromszorosa, a húshasznú tehéntartók száma tizenhatszorosa, az egy tartóra jutó húshasznú tehenek száma pedig alig ötöde volt a magyarországinak 2013-ban. Ausztriában több mint kilencszer annyi szarvasmarhát vágtak le 2013-ban, mint Magyarországon (24. táblázat). Bár az osztrák szarvasmarha-állományon belül a húshasznosítású fajták aránya csekély, a kedvező tartási körülmények és a kettős hasznosítású fajták túlsúlya lehetővé teszik a viszonylag jó minőségű marhahús előállítását.

24. táblázat: A húsmarhaágazat főbb jellemzői Magyarországon és Ausztriában (2013)

Megnevezés	Húshasznú tehénállomány (darab)	Húshasznú tehéntartók száma (darab)	Egy tartóra jutó húshasznú tehenek száma (darab)	Vágások száma (darab)	Marhahús-termelés (tonna)
HU	70 900 ^{a)}	2 470 ^{a)}	29 ^{a)}	66 743	25 400 ^{a)}
AT	240 695	38 905	6	623 272	227 000

^{a)} 2010. évi adat.

Forrás: KSH, Statistik Austria, Európai Bizottság

Az osztrákok átlagosan 12 kilogramm marhahúst és 2 kilogramm borjúhúst fogyasztanak évente, ami megközelíti az EU-átlagot és a magyarországi fogyasztás négyszerese. Ausztriában a heti egyszeri marhahús-fogyasztás és a kéthavonta egyszeri borjúhús-fogyasztás jellemző. A marhahúst magas ára és különlegessége miatt még mindig elsősorban ünnepnapokon fogyasztják. A vágás viszonylag kisfokú koncentrációja és ezáltal magas költsége, valamint a relatíve magas munkabérek versenyhátrányt jelentenek a legfőbb vágóállat-beszállító Németországgal szemben.

Ausztria élő marhából nettó importőr, marhahúsból nettó exportőr ország. Kiemelkedő a marhahús kivitelének mennyisége (346 ezer tonna 2013-ban), ami háromszorosa az importnak. Az osztrák élő marha fő célpiacai Olaszország és Németország, míg a jóval nagyobb import Csehországból, Szlovéniából, Magyarországról és Szlovákiából érkezik. Ausztria a legtöbb marhahúst Németországba, Olaszországba és Hollandiába szállította 2013-ban, míg marhahúsimportja elsősorban Németországból, másodsorban Hollandiából, Magyarországról és Olaszországból származott.

Ausztriában a jellemzően kisméretű, családi gazdaságokban folytatott gazdálkodás²⁸, a szarvasmarhatartók legelőterületeinek nagy aránya (55 százalék), a hegyvidéki tartás (a megtermelt tej 70 százaléka a hegyvidéki területekről származik)²⁹, valamint az állatok igényeit messzemenően szem előtt tartó tartási körülmények számottevően hozzájárulnak a magas minőségű és nemzetközileg is elismert tej és húsmarha előállításához. A legelésző marhák látványa szorososan kötődik az osztrák vidék képéhez, ami a turizmuson keresztül további bevételeket jelent az ágazatnak. A csapadékos és kevésbé szélsőséges hőmérsékletű osztrák klíma a hazinál kedvezőbb a szarvasmarhatartás szempontjából. Ezek az adottságok kiváló feltételeket teremtenek a biotermékek előállításához is³⁰. Ausztriában az „öko” szarvasmarhák száma folyamatosan nő, 2013-ra az egy üzemre jutó „öko” tejelő tehenek száma elérte a 11 egyedet. Ennek eredményeként az „öko” tej aránya a termelésen belül a legnagyobb (15 százalék) az EU-ban. A tenyésztést szigorú szabályozás alapján működő, jól szervezett tenyésztőszervezetek végzik. A termelői szervezeteken keresztül történő értékesítés pedig erősíti a termelők érdekérvényesítését. Hasonlóan Magyarországhoz, Ausztria a korábbi években végrehajtott, az állatbetegségek felszámolását célzó, valamint az állat-egészségügyi helyzetet felügyelő programjainak köszönhetően kedvező állat-egészségügyi státusszal rendelkezik, ami a kereskedelemben gazdasági előnyöket jelent.

Mivel Ausztria a termelési költségek terén – többek között a tejbegyűjtés viszonylag magas költsége, a vágás és húsfeldolgozás relatíve alacsony koncentrációja, valamint a magas munkabérek miatt – nem tud konkurálni a legversenyképesebb tagországokkal, mind a kisebb, mind a nagyobb feldolgozók a nagy hozzáadott érték előállítására törekednek, specialítások, szigorú minőségi, környezetvédelmi és állatjóléti standardok révén. Az osztrák tejgazdaság 2010 júniusától 100 százalékban igazoltan génmódosítás-mentes takarmánnyal állítja elő a tejet, és termékeiket ellátja az „ohne

²⁸ A kisüzemi szerkezetet mutatja, hogy az osztrák szarvasmarhatartó gazdaságok többsége az 5–50 nagyállategység (ÁE) közötti, míg a szarvasmarha-állomány zöme a 10–100 ÁE közötti üzemmegkötésbe tartozik.

²⁹ A hegyvidéki területeken működő 58,2 ezer szarvasmarhatartó gazdasághoz tartozott 2013-ban az osztrák szarvasmarha-állomány 67, a tejelő tehénállomány 68 és az anyatehenek 25 százaléka.

³⁰ Ausztriában a mintegy 21,8 ezer „bio” gazdaságból 15,4 ezer tartott szarvasmarhát (377 ezer egyed), 10,3 ezer tejelő tehenet (93,5 ezer egyed), 9,1 ezer pedig anyatehenet (59,6 ezer egyed) 2013-ban.

Gentechnik hergestellt” védjeggyel. Az „öko” minősítés mellett több speciális terméket (például legeltetett tehén teje, alpesi tej) is előállítanak. Az AMA minőségbiztosítási védjegy és a hozzá kapcsolódó minőségbiztosítási program mind a bel-, mind a külpiacon kedvező piacra jutási feltételeket teremt az osztrák termékek számára. Mindezekért a hozzáadott értékekért az osztrák piac és az importőrök is hajlandók többet fizetni.

Baromfiágazat

Ausztriában a baromfiágazat részesedése a mezőgazdaság bruttó termelési értékéből 2,6 százalék (184 millió euró), a tojáságazaté 3,3 százalék (234 millió euró) volt 2013-ban. Magyarországon a baromfiágazat 11,5 százalékkal (247 milliárd forint), a tojáságazat 2,4 százalékkal (51 milliárd forint) részesedett a mezőgazdasági kibocsátás értékéből ugyanekkor. Ausztria baromfihús-önellátottsága 70 százalék körül alakult 2013-ban, azaz a fogyasztás egy részét a világpiacról fedezte. Magyarországon ugyanez a mutató 137 százalék, az unión belül is kimagasló és erős exportorientáltságra utal (25. táblázat).

25. táblázat: A baromfiágazat főbb jellemzői Magyarországon és Ausztriában (2013)

Megnevezés	Önellátottság (százalék)	Részesedés a mezőgazdasági kibocsátásból (százalék)	Egy főre vetített fogyasztás (kg/fő/év; darab)	Állomány (ezer darab)	Baromfitartók száma (darab)
HU Baromfiágazat	137	11,5	29,5	44 406	320 937
HU Tojáságazat	-	2,4	215		
AT Baromfiágazat	70	2,6	21,2	15 751	65 780
AT Tojáságazat	81	3,3	235		

Forrás: KSH, Statistik Austria, Európai Bizottság

Az állomány nagyságát és a baromfitartók számát tekintve szignifikáns a különbség a két ország között (26. táblázat). Ágazati szinten Ausztria háromszor kisebb baromfiállománnyal rendelkezik és az állományok összetétele is igen eltérő. Ausztriában 8 százalékkal nőtt, Magyarországon 13 százalékkal csökkent a baromfiállomány 2010 és 2013 között. Ausztriában a tojóállomány 18 százalékkal nőtt, míg a pulykaállomány 2 százalékkal mérséklődött a vizsgált időszakban. A magyarországi pulykaállomány 39 százalékkal visszaesett, illetve a lúdállomány 31 százalékkal bővült ugyanekkor. A tojóállomány változásának hátterében a tartástechnológia váltásának eltérő hatása állhat. Ausztriában az elmúlt években – a szigorúbb állatvédelmi előírások (például a csörkurtítás tilalma) következtében – a ketreces tartástechnológiát szinte teljesen felváltotta a szabad tartású, a mélyalmos és az öko tojóállomány. Ezzel szemben Magyarországon a feljavított ketreces tartásmód a jellemző, de nőtt a mélyalmos állományok száma is. Ausztria a víziszárnyasok termelésében és fogyasztásában is elmarad Magyarországtól, fogyasztásának túlnyomó részét importból fedezi.

A baromfitartók száma Ausztriában nem változott számottevően 2010 és 2013 között. A tyúk- és pulykatartó gazdaságok száma együttesen nem érte el a 2000 darabot, ami az állatállomány koncentráltságával magyarázható. Egy gazdaságra ugyanis csaknem 7000 vágócsirke (Magyarország: 2300 darab) és közel 650 pulyka (Magyarország: 238 darab) jut. Ezzel szemben a víziszárnyasok termelése jóval szétaprózottabb, az alig 70 ezer darabra tehető kacsa- és libaállományt tartó gazdaságok száma megközelíti a 10 ezret.

26. táblázat: A baromfiágazat fajonkénti jellemzői Magyarországon és Ausztriában (2013)

Megnevezés	Gazdaságok száma (darab)	Állatállomány (ezer darab)	Egy tartóra jutó állatok száma (baromfi/üzem)	Hús-termelés (ezer tonna)	Fogyasztás (kg/fő/év)	Vágások száma (ezer darab)	Vágósúly (tonna)
HU	Vágócsirke	9 823	22 700	2 311	305	18,5	164 003 500 581
	Pulyka	9 414	2 236	238	89	4,8	
	Kacsa	47 611	4 630	97	76	1,4	
	Liba	19 064	3 963	208	31	1,9	
AT	Vágócsirke	1 050	7 082	6 745	89	14,0	76 954 97 269
	Pulyka	935	600	642	27	5,9	
	Kacsa	7 757	40	5	0,1	0,4	
	Liba	2 113	31	15	0,4	0,2	

Forrás: KSH, AKI Statisztikai Osztály, GSZÖ, Statistik Austria,

A vágások száma és a baromfihús-kibocsátás tekintetében Magyarország megelőzi Ausztriát. Azoknál az osztrák vállalatoknál, amelyeknél az évi vágásszám eléri az 5000 darabot, 6,4 százalékkal, 77 millió darabra nőtt a vágások száma a 2010–2013 közötti időszakban. Magyarországon a vizsgált időszakban 9,7 százalékkal, 164 millió darabra bővült a vágások száma, amelyből 20 százalékkal részesedtek a víziszárnyasok.

A *Wech*³¹ Ausztria egyik piacvezető baromfitermékeket előállító vállalkozása. A cégcsoport évente mintegy 45 ezer tonna baromfihúst és -készítményt értékesít belföldön, de jelen van Romániában, Szlovéniában és Magyarországon (*eFeF Kft.*³²) is. Az integráció a legnagyobb volumenben állít elő „öko” baromfihúsból készült termékeket Ausztriában, a cég baromfihús-termelésének 80 százaléka Karintia tartományban történik.

Ausztriában az önellátottság alacsony szintje miatt a feldolgozóipar elsősorban a hazai igényeket elégíti ki, ezért a termelés és a feldolgozás során a belföldi fogyasztók preferenciáit veszik figyelembe. Az AMA által készített fogyasztói felmérések alapján³³ az étkezési tojás vásárlásakor a fogyasztók elsődlegesen a baromfi tartásmódját, majd ezt követően a származási helyet és a termék árát veszik figyelembe.

A termékek magas minőségét egyrészt a különböző védjegyekkel, másrészt a gyakorlati ismeretek terjesztésével biztosítják. Az AMA marketing- és piacfigyelő tevékenysége, valamint a mezőgazdasági szakiskolák³⁴ mellett több olyan szakképzéssel, szaktanácsadással foglalkozó cég is működik Ausztriában, amelyek segítik a gazdák piacra jutását, illetve a hatékonyságuk javítását. A jó gyakorlatok megosztását tűzte ki célul a *Huhn & Co.*³⁵ is: farmlátogatásokat, gyakornoki képzéseket, szimpóziumokat és különféle műhelymunkákat szerveznek kifejezetten a baromfitartók számára. Az *IGV*³⁶ (*Innovative Gemeinschaft Voralpenland*) több szakágazatban szervez jövőorientált, innovációs technológiákat bemutató továbbképzéseket. A baromfiágazatban részt vevők tudásmegosztásán alapozik a *ZAG* (*Zentrale Arbeitsgemeinschaft der Österreichischen Geflügelwirtschaft*) ernyőszervezet³⁷ koordinálásával a *WiffZAG* (*Wissensportal der Österreichischen Geflügelwirtschaft*) projekt³⁸ is.

³¹ <http://www.wech.at/>

³² A pécsi székhelyű osztrák–magyar vállalkozás a baromfihús másodlagos feldolgozásával és forgalmazásával foglalkozik, termékpalettájukon megtalálható a virsli, rúdárú, sonka és a fagyaszott termékek. A cég fontos szerepet játszik a magyar víziszárnyasexportban is.

³³ AMA Konsumverhalten und Trends - http://www.ama-marketing.at/home/user/9/OEsterreichischer_Eiermarkt_Eiforum_2014_Schantl.pdf

³⁴ Landwirtschaftliche Fachschule: Schlierbach (Felső-Ausztria), Hatzendorf (Stájerország) és Edelfhof (Alsó-Ausztria)

³⁵ <http://www.gefluegelausbildung.at/>

³⁶ <http://www.igv.at/>

³⁷ <http://www.zag-online.at/>

³⁸ <http://ec.europa.eu/agriculture/cap-communication-network/best-practices/pdf/communication-to-stakeholders-2014-3.pdf>

A régiós szinten aktív baromfi-terméktanácsokat összegyűjtő szervezet olyan online portálfelületet hozott létre, amelyet kizárólag az ágazatban érintettek érhetnek el, így segítve a kapcsolatfenntartást és az információáramlást az ágazatban.

A termelői csoportok az alkupoziáció javításán túl marketingtevékenységet, piacfigyelést, szaktanácsadást és számviteli segítséget is nyújtanak a tagok számára. Az országban a tojás- és a baromfihús-ágazatban több olyan vállalkozás létezik, amely kizárólag szabad tartásban, egyedi takarmányreceptúrával tartja az állatokat. Az ellenőrzött ökotermékek „bio” jelzéssel megkülönböztetett szervezetekben vállalhatnak tagságot. A szervezetek sikerét a víziszárnasszektorban lehet legjobban tetten érni: a *WiedeGans*³⁹ 1992-es megalakulását követően az ország kacsahús-önellátottsága 5 százalékról 25 százalékra emelkedett 15 év alatt. Meghatározó termelői szervezetek: *GGÖ Baromfitermelői Szövetkezet*⁴⁰, *EZG Frischei! Tojástermelői Szövetkezet*⁴¹, *Bioer Geflügel Termelői Szövetkezet*⁴².

Ausztriában a baromfihús-termelés 125 ezer tonna körül alakult 2012-ben, ami enyhe bővülést mutat az elmúlt évek átlagához képest, ezzel egy időben Magyarországon csaknem a négyszerese, 484 ezer tonna volt a baromfihús-kibocsátás. Baromfihús feldolgozásával Ausztriában 13 üzem, Magyarországon 115 üzem foglalkozott 2012-ben. Figyelembe véve a vágások számát, arra lehet következtetni, hogy Ausztriában nagyobb fokú koncentráció ment végbe az ágazatban.

A baromfihús-készítmények gyártása szakágazatban (HS-1012) a hozzáadott érték aránya a termelési értékéből 18,2 százalék Ausztriában, 3,5 százalékponttal meghaladja az EU átlagát (27. táblázat). Ez a magas minőségű, bio-, valamint a másodlagosan feldolgozott termékek gyártásával indokolható. A minőségorientációt segíti a 2001 óta jogszabályi keretek közt működő Baromfi-egészségügyi Szolgálat (Österreichische *Qualitätsgeflügelvereinigung, QGV*)⁴³, melynek a termelőkön kívül a szülőlőpartartó gazdaságok és a keltetőüzemek a tagjai.

27. táblázat: A baromfihús-készítmények gyártása (HS-1012) szakágazat hatékonysági mutatói Ausztriában (2012)

Megnevezés	HU	AT	EU28
Vállalkozások száma (darab)	115	13	1 731
Nettó árbevétel (millió EUR)	946,1	380,1	33 444,8
Hozzáadott érték tényezőkielcségen (millió EUR)	107,8	62,8	4 286,1
Alkalmazásban állók száma (fő)	8 241	1 426	1 451
Munkatermelékenység (ezer EUR/fő)	13,1	44,0	30,0
Egy alkalmazásban állóra jutó szem. jell. ráfordítás (ezer EUR)	8,4	32,0	23,0
A hozzáadott érték aránya a termelési értékéből (százalék)	12,6	18,2	13,7
Árbevétel-arányos bruttó működési eredmény (százalék)	4,1	4,5	2,9

Forrás: Eurostat

³⁹ <http://www.weidegans.at>

⁴⁰ <http://www.gefluegelmast.at/>

⁴¹ <http://www.ezg-frischei.at/>

⁴² <http://www.schlierbacher-gefluegel.at/>

⁴³ <http://www.qgv.at/>

28. táblázat: A csirkehústermelés főbb mutatói Magyarországon és Ausztriában (2013)

Megnevezés	HU	AT
Vágósúly (kg)	2,33	1,83
Átlagos húshozam (százalék)	70,1	66,0
Elhullási ráta (százalék)	4,2	4,2
Termelési periódus (nap) ^{a)}	41,5	35,0

^{a)} Az Európai Bizottság adatgyűjtése csupán a brojlersirke hizlalásra vonatkozik, így a hosszabb tenyészidejű bio tartásból származó baromfi nincs az adatszolgáltatásban.

Forrás: Európai Bizottság

Ausztriában nagy politikai támogatottságot élvez az ökoszociális szemlélet és az állatvédelem. A legaktívabb, ausztriai székhelyű Négy Mancs szervezet nemzetközi szinten is meghatározó tevékenységet folytat az állatvédelem területén. Az állatjólét hatékonysága rendszerszemléletben a minőségbiztosítási tanúsítványokkal és védjegyekkel igazolható, így megkerülhetetlen tényező a teljes terméklánc vizsgálatakor. Külön említést érdemel az a trend, hogy a fogyasztók egyre nagyobb előnyben részesítik a génmódosított növényektől mentes (OGT) takarmányozási eljárásokat és az antibiotikumok mellőzését. A tojástermelésben Ausztria elsőként tiltotta be a cőrürkürtítés eljárását. A baromfiágazatban leggyakrabban használt minőségbiztosítási tanúsítványok: *International Food Standard (IFS)*, *Austria Bio Garantie*, *Gentechnikfreie Herstellung OGT*, *AMA*, *HALAL*.

A baromfivertikum szereplői a minőségbiztosítási irányelveknek megfelelően a fogyasztókat a weboldalaikon keresztül is tájékoztatják a termelés körülményeiről és a végtermékre vonatkozó garanciákról. Általánosságban kijelenthető, hogy Ausztriában európai viszonylatban is kimagaslóan jó az információellátottság a baromfiágazatban. A nyílt weboldalon kívül a piaci szereplők zárt rendszerű online adatbázissal is rendelkeznek, ezáltal megvalósítva a hatékony információáramlást és az ágazat hálózatosodását. Nemzetközi szinten erre kiváló példa a Pannon Egyetem Georgikon Kara és a Bécsi Állatorvostudományi Egyetem együttműködése, amelynek során a két intézmény hatékonyan ötvözte kompetenciáit a baromfi-takarmányozás és a baromfi-egészségügy területén. Az együttműködés keretében az intézmények létrehozták a határokon átnyúló Baromfi Kiválósági Központot⁴⁴.

Zöldség- és gyümölcságazat

Ausztria összes mezőgazdasági kibocsátásából a zöldség- és gyümölcsfélék 7,6 százaléka (Magyarország: 12,6 százaléka) részarányt képviseltek 2013-ban, aminek 4,2 százalékát (Magyarország: 6,8 százaléka) a zöldségfélék, 3,4 százalékát (Magyarország: 5,8 százaléka) pedig a gyümölcsök adták. A zöldségfélék bruttó termelési értéke növekvő tendenciát mutat: 202 millió euróról 34 százalékkal, 271 millió euróra nőtt (Magyarország: 501 millió euróról 488 millió euróra esett) 2009–2013 között. Ugyanakkor a gyümölcsfélék bruttó termelési értéke kisebb mértékben bővült a vizsgált időszakban, 181 millió euróról 19 százalékkal, 216 millió euróra (Magyarország: 299 millió euróról 424 millió euróra) növekedett.

Ausztria zöldség- és gyümölcsstermő területe a 30 ezer hektárt (Magyarország: 170 ezer hektár) sem érte el a 2009–2013 évek átlagában. A zöldség- és gyümölcsstermelés szerkezetében a gyümölcsstermesztés képvisel nagyobb arányt a termőterület vonatkozásában. Ausztriában 14,8 ezer hektáron (Magyarország: 92,7 ezer hektár) 505 ezer tonna (Magyarországon 754 ezer tonna) gyümölcsfélék termeltek. Zöldségstermelés 14 ezer hektáron (Magyarország: 77 ezer hektár) valósult meg Ausztriában, és 630,8 ezer tonna (Magyarország: 1,4 millió tonna) termést takarítottak be a vizsgált időszak átlagát tekintve (29. táblázat).

⁴⁴ <http://www.cepofocus.eu/>

29. táblázat: Ausztria és Magyarország zöldség- és gyümölcsstermelése (2009–2013 átlaga)

Megnevezés	Termőterület (ezer hektár)		Betakarított mennyiség (ezer tonna)	
	AT	HU	AT	HU
Zöldségfélék	14,0	77,2	630,8	1 407,7
Gyümölcsfélék	14,8	92,7	505,2 ^{a)}	754,0

^{a)}Az adat a gyümölcsfák és bogyósok betakarított termésmennyiségét tartalmazza.

Forrás: Eurostat

A zöldség- és gyümölcsstermeléssel foglalkozó osztrák üzemeket erőteljes szerkezeti átalakulás jellemezte az elmúlt években. A szabadföldi zöldségtermesztő üzemek száma csökkent, 57 darab üzemmel kevesebbet regisztráltak 2010-ben 2004-hez képest, miközben az üzemméret 15,2 százalékkal nőtt 2010-ig. A gyümölcsstermelésben érintett üzemek száma 8,4 százalékkal csökkent 2007-ben a 2002. évi adatokhoz képest, míg az üzemméret 6,8 százalékkal bővült (30. táblázat).

30. táblázat: Üzemszám és üzemméret alakulása a zöldség- és gyümölcságazatban Ausztriában

Év	Szabadföldi zöldségstermelés		Év	Gyümölcsültetvények	
	Üzemszám (darab)	Területnagyság (ha)		Üzemszám (darab)	Területnagyság (ha)
1992	–	–	1994	4 769	10 586
1998	2 647	9 893	1997	5 141	11 938
2004	2 019	9 901	2002	4 611	11 599
2010	1 962	11 406	2007	4 222	12 390

Forrás: Federal Institute of Agricultural Economics, 2012

A demográfiai változások és a táplálkozási trendek egyre inkább meghatározzák a zöldség- és gyümölcsfélék iránti jövőbeni keresletet Ausztriában. Az önellátás mértéke 60 százalékra tehető a zöldségstermelésben. Az elmúlt tíz évben jelentősen, 11 kilogrammról 110 kilogrammra nőtt a zöldségfogyasztás, a legkedveltebb zöldségféle a paradicsom volt, 25 kilogramm/fő éves fogyasztással. A termőterületet tekintve azonban a hagyma áll az első helyen. A gyümölcsfogyasztás 124–157 kilogramm/fő körül alakul évente, az ötödik legnagyobb az Európai Unióban. Többnyire almát fogyasztanak, amelyből az önellátottság 90 százalékos.

A kiváló minőségű és válogatott nyersanyagból készült osztrák termékek világszerte ismertek és elismertek, ezt a vállalatok erős exportpiaci pozíciója is jelzi. A vezető gyümölcslégyártó cégek közül kiemelkedő *Rauch*⁴⁵ vállalatcsoport 12 európai országban 17 telephelyen működik, termékeit 90 országban forgalmazza, a *Pfanner*⁴⁶ 70 országba exportál, míg a zöldségfeldolgozásban érdekelt *Felix Austria*⁴⁷ 20 országba szállít. A prémium minőségű⁴⁸ termékek széles palettája (a fogyasztói igényeknek megfelelő kiserelésben) nemcsak az élelmiszer-kiskereskedelemben, hanem a szállodaiparban és a vendéglátóegységekben egyaránt megtalálható. Jövedelemkiegészítés céljából meghatározó a családi vállalkozások regionális és szezonálistermék-előállítására. Egy-egy osztrák tulajdonban

⁴⁵ Az I. világháború után Voralbergben alapított Rauch vállalatcsoport közel 803 millió euró forgalmat realizált 2014-ben, amelynek több mint a fele exportból származott. A vállalatcsoport mintegy 1400 embernek ad munkát Európában. Legismertebb márkái a *Happy Day*, a *Bravo* és az *IceTea*.

⁴⁶ Az előbbi cégekhez képest mindössze 255 millió eurós éves forgalmat bonyolított az 1856-ban alapított osztrák *Pfanner* 2013-ban, ami viszonyításként még így is meghaladja a teljes magyar gyümölcs- és zöldségfeldolgozó szektor összes éves árbevételét. A cég árbevételének 80 százaléka exportból származik és Európában több mint 800 embert foglalkoztat.

⁴⁷ A *Felix Austria* mintegy 200 főt foglalkoztat. A forgalma elérte az 51,5 millió eurót 2014-ben, ami 29,4 ezer tonna árut jelentett. Az értékesített termékek 20 százaléka 20 országban kerül értékesítésre. Legfontosabb célpiacai: Svédország, Szlovénia, Németország, Olaszország és Magyarország.

⁴⁸ A *Darbo* vállalat éves árbevétele 123,5 millió euró volt 2014-ben. A teljes forgalom közel 50 százaléka exportértékesítésből származott. Fő profiljuk a befőttek, zselék, mézek, szirupok, kompótok, desszertek és diabetikus termékek gyártása.

lévő⁴⁹ vállalatcsoport foglalkoztató szerepe nemcsak Ausztriában jelentős, hanem a termeltetés és/vagy feldolgozás céljából más országban is működő üzemek több száz fő megélhetését biztosítják. Társadalmi felelősségvállalásuk kiemelkedő, fenntarthatósági törekvéseiket – mint a megfelelő szaktudás felkutatása, megtartása és képzése, a környezetvédelmi⁵⁰ és energiapolitikai kérdések előtérbe helyezése (környezetbarát termelési rendszerek), a nyersanyagbeszerzésen (méltányos kereskedelem – *Fairtrade*) keresztül a termék minőségének biztosítása és a nyersanyagok hatékony felhasználása (minimális veszteség) – különböző eszközökkel (tanúsítványok, PR-tevékenység) a fogyasztók tudomására hozzák⁵¹.

A gyümölcs-, zöldséglégyártás szakágazatban (HS-1032) a termelés volumenét tekintve a zöldség- és gyümölcslevek keveréke (HS-10321700) 90,7 millió liter mennyiséggel képviseli a legnagyobb részarányt Ausztriában. A termelés értéke 65,4 millió euró körül alakult 2012-ben, ezzel az alpesi ország az Európai Unió tagországainak rangsorában a hetedik. Az előállított zöldség- és gyümölcslevek nagyrészt belföldi felhasználásra kerülnek. Almaléből 48 millió litert (39,5 millió euró) állítottak elő 2012-ben, a nyolcadik legnagyobb mennyiséget az Európai Unióban. Ezzel egy időben Ausztria almaléexportja 131 millió euróra rúgott, míg az import értéke elérte a 145 millió eurót.

A szakágazatban működő vállalkozások száma 54 darab volt Ausztriában (Magyarország: 50 darab) 2012-ben, jelentősen kevesebb, mint számos tagországban (Németország: 298 darab, Litvánia: 297 darab, Lengyelország: 152 darab, Olaszország: 118 darab). Így bár a szakágazati szinten realizált 785 millió euró nettó árbevétel és a 157 millió euró hozzáadott érték alapján csupán az EU rangsorának ötödik helyét foglalta el Ausztria, egy vállalkozásra vetítve ezek az értékek Spanyolország után itt a második legnagyobbak (Magyarország: 17. és 16.) (31. táblázat). A világszerte ismert osztrák termékek ugyanis más márkákkal szemben lényegesen magasabb értékesítési áron kerülnek a kiskereskedelmi láncok polcaira. Emellett bizonyos üzemek árbevételének 50 vagy akár 80 százaléka is exportforgalomból származik. A termékek sok esetben egyedi kéréseknek (például kiszerezésre vonatkozóan) és követelményeknek megfelelően kerülnek a megrendelőkhöz, illetve a fogyasztókhoz. A termékinnováció szerepe különösen meghatározó a szakágazatban és kulcsfontosságú a hozzáadott érték növelése szempontjából, amelynek aránya a termelési értéken belül 20,6 százalék Ausztriában (Magyarország: 22,2 százalék), meghaladja az EU–28 átlagát. A szakágazatban foglalkoztatottak száma (1538 fő) uniós viszonylatban a hetedik helyre, míg a munkatermelékenység (102 ezer euró/fő) valamennyi tagország elé rangsorolja az országot.

⁴⁹ Például az *Ybbstaler Fruit Austria GmbH* és az *AGRANA Juice Holding GmbH* egyesülése által 2012-ben jött létre az *Austria Juice*. A vállalat fő profiljai a gyümölcslésűritmény- és az aromagyártás. Anyavállalata, a részben a *Raiffeisen-Holding NÖ-Wien* tulajdonában lévő *Agrana Group* (1988-ban alapították) a gyümölcslékoncentrátum-előállítás mellett vezető pozíciót tölt be Kelet-Közép-Európa cukorgyártásában, valamint keményítő-előállításban is a meghatározó vállalatok közé tartozik Európában. Ausztrián kívül Németországban, Lengyelországban, Magyarországon, Ukrajnában és Romániában rendelkezik gyümölcsléfeldolgozó üzemmel, Európán kívül pedig Kínában van jelen. A vállalatcsoport gyümölcslészegmensének 2013. évi árbevétele megközelítette az 1,2 milliárd eurót.

⁵⁰ A zöldség- és gyümölcsléfeldolgozással foglalkozó *efko* cég éves árbevétele Ausztriában 147,1 millió euró volt 2014-ben. A vállalat osztrák részlege több mint 200 embernek biztosít megélhetést egész évben. Központja Ausztriában található, de Csehországban (*efko-Veseli*) és Németországban (*efko-Simbach*) is működik leányvállalata. A cég beszámolója szerint a fenntarthatóság érdekében évente közel 2300 tonna CO₂-egyenértékkel csökkentette ÜHG-kibocsátását.

⁵¹ Úgyanakkor egyes cégek – pl. *Rauch* – csak azokban az országokban alkalmazzák ezt az eszközt, ahol a fizetőképes kereslet adott (a cég honlapjain csak a nyugat-európai országok oldalain hirdeti a társadalmi felelősségvállalást, a *Fairtrade* tanúsítvánnyal ellátott termékeket).

31. táblázat: A gyümölcs-, zöldségfélégyártás szakágazat (HS-1032) hatékonysági mutatói Ausztriában (2012)

Megnevezés	HU	AT	EU28
Vállalkozások száma (darab)	50	54	1 568
Nettó árbevétel (millió EUR)	104,1	784,9	11 669,6
Hozzáadott érték tényezőkielégén (millió EUR)	20,5	157,2	1 875,6
Alkalmazásban állók száma (fő)	517	1538	34 200
Munkatermelékenység (ezer EUR/fő)	39,6	102,2	55
Egy alkalmazásban állóra jutó szem. jell. ráfordítás (ezer EUR)	10,4	57,6	31,1
A hozzáadott érték aránya a termelési értékből (százalék)	22,2	20,6	16,5
Árbevétel-arányos bruttó működési eredmény (százalék)	14,5	8,7	6,9

Forrás: Eurostat

Gabona és olajnövény ágazat

Gabona- és olajnövény-termesztés

Ausztriában a gabonafélék 784 ezer hektár területe 58 százalékot foglalt el a szántóföld területéből 2013-ban, a termelés 4,5 millió tonna volt. A terület 45 százalékán étkezési célú, 55 százalékán pedig takarmánycélú gabonatermesztést folytatnak. A termőterület 2000 óta 5 százalékkal esett, a változás elsősorban a takarmánygabonákat érintette. A vetésszerkezetben a búza (36 százalék) és a kukorica (26 százalék) hangsúlyos, majd sorrendben az őszi és a tavaszi árpa (10-10 százalék), a rozs és a tritikálé (7 és 6 százalék) következnek (32. táblázat).

A gabonatermesztés tekintetében Ausztria az EU–28 ranglistájának középmezőnyében szerepel a 2009–2013 évek átlagában, a területi és mennyiségbeli részesedése egyaránt 1,4 százalék. A gabonák 6,2 tonna/hektár átlaghozama 23 százalékkal haladja meg az uniós átlagot (10. hely a ranglistán), a piacvezető termelők hozamaitól viszont 20-30 százalékkal elmarad (Magyarország: 4,63 tonna/hektár). A búzatermesztést illetően is középmezőnybe tartozik (18. hely), az EU termeléséből 1,2 százalékkal részesedett. A búza 5,06 tonna/hektár eredménye az uniós átlagnál 4-5 százalékkal, a vezető termelőkénél 20-30 százalékkal kisebb (Magyarország: 4,03 tonna/hektár). A kukoricatermesztése 3,3 százalékkal járul hozzá az EU–28 kibocsátásához. A 10,1 tonna/hektár átlaghozama 30 százalékkal haladta meg az uniós átlagot, és az ötödik legjobb eredménynek számít a tagországok között (Magyarország: 5,67 tonna/hektár).

32. táblázat: A gabonatermesztés főbb mutatói Ausztriában (2009–2013 átlaga)

Megnevezés	Termőterület (ezer hektár)		Betakarított mennyiség (ezer tonna)		Hozam (tonna/hektár)	
	AT	HU	AT	HU	AT	HU
Gabonafélék	809,9	2 743,3	5 026,5	12 693,3	6,2	4,6
Búza (tönkölybúzával)	304,3	1 059,7	1 539,2	4 276,4	5,1	4,0
Árpa	159,4	280,1	773,8	1 010,7	4,9	3,6
Szemeskukorica	203,7	1 184,1	2 058,0	6 805,0	10,1	5,7
Zab	25,4	52,1	99,5	125,4	3,9	2,5
Rozs ^{a)}	46,7	36,6	183,1	74,8	3,9	2,1
Tritikálé	46,5	115,0	231,5	375,5	4,9	3,3

^{a)} 2009–2011 átlaga.

Forrás: Eurostat

Az EU piacvezető gabonatermesztőinek hozameredményeitől való negatív eltérést elsősorban a kisebb birtokméret és a célirányos étkezési minőségű kalászos gabonák termesztésének nagy aránya magyarázza. A folyamatos koncentrációnak köszönhetően a 67 ezer gabonatermesztő gazdaság átlagos üzemmérete a nyolc évvel korábbi 10 hektárról 13,2 hektárra emelkedett (Magyarország: 12 hektár) 2013-ra, a kukoricatermesztők és a búzatermesztők átlagos birtokmérete csupán 8 hektárra nőtt (Magyarország: 6,6 és 14). Az üzemi koncentráció mértéke úgy tűnik, kicsit nagyobb mértékű a búzatermesztőknél: a 20 hektár feletti terület 47 százalékán folytattak gazdálkodást, míg a kukoricatermesztők a terület 40 százalékán. A 10 hektár alatti üzemek számaránya a búzatermesztőknél 74 százalék (28 százalékos területi arány), a kukoricatermesztőknél 73 százalék (32 százalékos területi arány). Az osztrák gabonatermesztésben az ökológiai gazdálkodás súlya uniós viszonylatban nézve meglehetősen magas, a kisüzemi gazdaságok alacsonyabb hozamai egyrészt ennek is tulajdoníthatók. Ausztriában az éves gabonatermés 7 százalékát (162 ezer tonna) öko gazdaságok állították elő a 2013/2014. gazdasági évben, amelynek 54 százaléka öko búza (88 ezer tonna), 17-15 százaléka ökokukorica és ökorozs volt. Jóllehet az ökológiai gazdálkodásból származó termények hozama szinte fele a hagyományos termesztésűnek, a magasabb árszínvonal révén megfelelő jövedelmet biztosít a gazdaságok számára.

A termelési színvonal folyamatos emelkedéséhez és a gazdaságok jövedelmezőségének javulásához nagymértékben hozzájárul például a 24 órás szolgáltatással fejlődött növényvédelmi szaktanácsadás, amit már nemcsak szaktanácsadók nyújtanak, hanem online módon *SmartPhonok*-on és *iPad*-en keresztül a gazdaságok bármikor igénybe vehetnek (www.spritzplan.at). A műtrágyázás optimalizálását nagymértékben segítik a *Raiffeisen Lagerhaus*-oknál kiépített igen modern, számítógép-vezérelt műtrágyakeverők, amelyek a talajmintának megfelelően állítják össze a szükséges műtrágyázási tervet és a keverékeket. A *Lagerhaus*-ok a fenntarthatósági törekvéseket szem előtt tartva a talajvizsgálatok elvégzéséhez is segítséget nyújtanak, ösztönözve ezáltal a gazdaságok egyre precízebb műtrágya-felhasználását. A költséghatékony műtrágyázási technológiák alkalmazásának tulajdonítható például, hogy Ausztria műtrágya-felhasználása 2012/2013-ra 55 százalékkal csökkent a húsz évvel korábbihoz képest. A termények bel- és külpicra juttatásában nagy segítséget nyújt a *pool*-rendszerű értékesítési modell, ami nemesak a terményértékesítés során fellépő kockázatot csökkenti, hanem minőségi tárolást is garantál.

A gabonaszektor hatékony működésének alappillérei Ausztriában a szövetkezetek: a 144 ezer szövetkezet piaci részesedése elérte a 70 százalékot 2010-ben. A szövetkezeti forma részaránya a gabonaágazatban Franciaország (74 százalék) mögött a második legmagasabb az uniós tagországok között. A széles körű szolgáltatásokat nyújtó *RWA Raiffeisen Ware Austria AG (RWA)* és a *Raiffeisen Lagerhaus*-ok elsősorban a gabonaértékesítésben, a nemzetközi piacra jutásban, a költséghatékony értékesítési struktúrák kialakításában, a magas szintű raktárszolgáltatásban és a szaktanácsadásban töltenek be a fontos szerepet. Dinamikus és innovatív partnerei a mezőgazdasági termelőknek, professzionizmus és tisztességes üzleti kapcsolatok jellemzik a működésüket. Ausztriában 86 raktárszövetkezet több mint 1016 helyen volt aktív és 133,5 ezer tagjával 12 ezer főt foglalkoztatott 2013-ban. Nem mellesleg a raktárak jelentős munkaadói a vidéki térségnek.

Az öko gazdaságok hatékony működésében is fontos szerepet tölt be az RWA egyik leányvállalata, a *Bio Getreide Austria GmbH*. A cég 100 százalékban *Raiffeisen*-érdekeltségű, tőkeerős vállalat, amely a kiváló nemzetközi kapcsolatépítés mellett a 22 *Lagerhaus*-zal professzionális módon szervezi a felvásárlást. Saját minőségbiztosítási rendszere és „*Bio Austria*” szabványa van, amelyet a svájci „*Bio Suisse*” és a németországi „*Bioland*” és a „*Naturland*” kölcsönösen elismer.

A gabonafélék termőterületének alig az ötödén történik olajnövény-termesztés Ausztriában, azaz a szántóterület 10,7 százalékán folytattak a gazdaságok termelést. Ausztria a 134 ezer hektár olajnövény termőterületével és a 340 ezer tonna olajmag-kibocsátásával az EU-28 termeléséből mindössze 1,3 százalékkal részesedett 2009–2013 átlagában. Az olajnövények vetésszerkezetén belül a repce

42 százalékot, a szójabab 26 százalékot, a napraforgómag 18 százalékot, az olajtök 13 százalékot képviselt (33. táblázat). A hidegen sajtolt olaj előállításában fontos olajlennek, máknak és az egyéb apró magvaknak egy-egy százalék alatt volt a területi aránya.

33. táblázat: Az olajnövény-termesztés főbb mutatói Ausztriában (2009–2013 átlaga)

Megnevezés	Termőterület (ezer hektár)		Betakarított mennyiség (ezer tonna)		Hozam (tonna/hektár)	
	AT	HU	AT	HU	AT	HU
Olajnövények	133,6	842,5	339,9	1 889,9	2,54	1,86
Repcemag	55,6	221,7	173,1	519,7	3,06	2,35
Napraforgó	24,5	565,6	63,1	1 280,3	2,56	2,19
Szójabab	35,4	38,7	92,4	79,7	2,64	2,16

Forrás: Eurostat

Az olajnövények közül a szójabab esetében igen intenzív területnövekedés figyelhető meg: négy év alatt 23,5 százalékkal emelkedett a szójabab termőterülete 2013-ra. Szerényebb emelkedés történt a repcemagnál (9 százalék), ugyanakkor a napraforgónál 15 százalékos, az olajtöknél és a máknál közel 40 százalékos területcsökkenés ment végbe. A szójabab területének erőteljes növekedése az Osztrák Szója Szövetség (*Verein Soja aus Österreich*) munkájának és a 2012 januárjában indított *Donau Soja* platformnak köszönhető. Az osztrák cégeket és vállalkozásokat tömörítő szakmai szövetség elsődleges feladatának a fenntartható módon történő szójatermesztés növelését tekinti Ausztriában, és elkötelezett a szójaalapú élelmiszerek egyre növekvő fogyasztásának ösztönzésében. A *Donau Soja* szervezet az országhatárokon túlmutatva, a Duna régió térségében törekszik kialakítani egy minőségi, szigorúan GMO-mentes szójatermesztést, amely az európai fehérjeellátáshoz járul hozzá. A kezdeményezés közös nemesítési programokban való részvételt tesz lehetővé a tagok számára, iránymutatásokat ad infrastrukturális fejlesztésekre, komplex minőségbiztosítási, nyomon követési rendszerek alkalmazására és a fenntarthatóságot biztosító *best practice* modellek kidolgozására.

Az olajmagvak 2,54 tonna/hektár átlaghozama az EU–28 átlagával egyező, a piacvezetők hozamától viszont 30–40 százalékkal elmarad. A repce 3,06 tonna/hektár átlagtermése a tagországok közül a 11. legnagyobb és az uniós átlagnál 10 százalékkal kisebb. A napraforgómag 2,56 tonna/hektár eredményével a ranglista 2. helyén szerepel, 10–20 százalékkal múlja felül Franciaország, Olaszország és Magyarország hozamait. Kitüntetett helyen (5.) szerepel a szójabab 2,64 tonna/hektár termésátlagával a ranglistán, amely az uniós átlagot 22 százalékkal haladja meg. A termésátlagok alakulását a termelés kisüzemi jellegén keresztül az ökológiai gazdálkodás mértéke és a minőségi követelmények miatti szigorú technológiai követelmények befolyásolják. Az alacsonyabb hozamokat a speciális igényeket biztosító alapanyagok magas árszínvonala ugyanakkor bőven kompenzálja. Például a biogazdálkodásból származó olajmagvak legalább 20–30 százalékkal magasabb áron értékesíthetők.

Olajnövény-termesztéssel közel 27 ezer gazdaság foglalkozott 2013-ban, 1 ezerrel kevesebb az öt évvel korábrinál. A gabonatermesztők 12 hektár birtokméretével szemben alig 5 hektár (Magyarország: 20 hektár) az átlagterület. A gazdaságok számának növekedése a szója- (76 százalék) és a repcetermesztőknél (12 százalék) volt a legerőteljesebb, míg a napraforgó-termesztők száma a területcsökkenéssel együtt mérséklődött (–30 százalék). Jóllehet valamennyi olajnövénynél a kisüzemi struktúra a jellemző (a 2–10 hektár közötti gazdaságok a leggyakoribbak), a folyamatos területi koncentrációnak köszönhetően már közel duplájára nőtt a 10 hektár feletti üzemek száma 2013-ra.

Az olajnövény-termesztőknél bár nem jellemző a szövetkezeti szerveződés, regionális szinten az integráció igen nagy mértékű. Az egészen kis feldolgozóüzemek is képesek számos termelőt össze-

fogni. Az élelmiszercélú növényolajokat előállító osztrák cégek és vállalkozások a védjegyekkel és árujelzővel ellátott termékeik biztonságos és elvárt minőségű alapanyag-termelése érdekében (*Rapso, Kronenöl, Osolio, Steirisches Kürbiskeröl g.g.A, DonauSoja, AMA Gütesiegel, Leinöl-Kulinarisches Erbe, Demeter*) igen szigorú követelményeket (termesztési ajánlat) támasztanak a gazdaságokkal szemben. Ennek köszönhetően a minőségi alapanyag-termelésre épített növényolajgyártás termékei világszerte ismertek.

Gabonafeldolgozás

Ausztria gabonatermelése 94 százalékban biztosítja a feldolgozóüzemek és a háztáji gazdaságok éves gabonaszükségletét. A saját gazdaságon belüli felhasználás meglehetősen magas, a 2 millió tonnát (47 százalék) is meghaladja. Takarmányozásra összességében 2,3 millió tonna került (45 százalék), élelmezési célra a malmok 767 ezer tonnát vásároltak fel (15 százalék) a 2012/2013. gazdasági évben. Ipari felhasználásra 1,5 millió tonna (29 százalék) gabona jutott, ebből a bioetanol-gyártók 502 ezer tonna terményt szereztek be, a feldolgozott kukorica és búza aránya 63:37 volt. Keményítő- és citromsav-előállításához 700-800 ezer tonna gabonát használt az ipar.

A gabona külkereskedelmi egyenlegét tekintve Ausztria a 240 ezer tonna deficittel nettó importőrnek számít. A behozatal meghaladta a 2 millió tonnát a 2012/2013. gazdasági évben, ebből 911 ezer tonna (45 százalék) volt a kukorica, 615 ezer tonna a búza (30 százalék) és 260 ezer tonna (13 százalék) az árpa. Az egyes termények arányai az exportban hasonlóak. Fő kereskedelmi partnerei az EU-tagországok. A beszállítói Magyarország, Szlovákia, Csehország és Németország, míg célpiaca valamennyi termény esetében Olaszország (70–77 százalék), illetve Németország, Svájc és Ukrajna.

Malomipar

Ausztria malomipara évente 760–790 ezer tonna gabonát (77 százaléka búza, 15 százaléka rozs és 8 százaléka durumbúza) dolgoz fel, alapanyag-szükségletét 80 százalékban belföldi termelésből biztosítja. Az ökológiai gazdálkodásból származó alapanyag mennyisége meghaladja az 55 ezer tonnát, vagyis a gabonaszükséglet 7 százalékát. A malomipar éves liszttermelése 615 ezer tonna volt 2013-ban, e tekintetben az EU-tagországok ranglistájának középmezőnyébe (14. hely) tartozik. Az éves termelésből 60 ezer tonna került exportra az EU piacára (sorrendben Németország, Szlovénia, Olaszország), ugyanakkor 80 ezer tonna lisztet importált (Németország, Csehország, Szlovénia) a 2011–2013 évek átlagában⁵². Ausztria nettó lisztimportőr a –20 ezer tonna egyenlegével, az önellátottsági fok pedig 97 százalékra tehető. Az osztrák malomipar üzemi koncentrációjának mértékét mutatja, hogy az első tíz nagyvállalat⁵³ együttesen az éves gabonafelöntés 73 százaléka felett rendelkezik, míg 62 kisüzem a gabona 2 százalékát dolgozza fel. A koncentrációs folyamat következtében a malmok száma a 2004. évi 205-ről 133-ra esett 2013-ra. Továbbra is nagy számban vannak jelen a kis őrlőüzemek⁵⁴, illetve az ökogabonát feldolgozó malmok. Jelentőségük regionális szinten meghatározó, ugyanakkor a malomipari szakágazat hatékonysági mutatóiban elsősorban a nagyobb cégek eredményei tükröződnek vissza.

Ausztriában a malomipari szakágazatba sorolt vállalatok nettó árbevétele együttesen meghaladta az 513 millió eurót 2010-ben. Jóllehet ezen értékkel csak az EU tagországainak középmezőnyébe tartozik, számos hatékonysági mutatója kimagasló a többi országéhoz képest. Például az osztrák malomipar 11 százalékot meghaladó árbevétel-arányos jövedelmezősége a negyedik legmagasabb

⁵² Ausztria a lisztet (KN1101) 0,686 euró/kilogramm határparitációs áron exportálta 2013-ban, ami a magas minőségnek és az ökolisztnek köszönhető. A határparitációs exportár 12 százalékkal volt magasabb az importénál, a magyarországi liszt határparitációs árát 76 százalékkal (Magyarország: 0,3892 euró/kilogramm) haladta meg.

⁵³ GoodMills Österreich GmbH, Anton Rauch, Assmannmühlen, Habelfellner Mühle GmbH, Komplet Mantler GmbH, Kropfisch Mühle Viktring, Pfahn Backmittel GmbH, R.u.H. Herzig Walzmühlen, Vöcklabrucker Kunstmühle, Voralberg Mühlen & Mischfutterwerke GmbH.

⁵⁴ Ausztriában több mint 91 kisüzem van, amelynek a termelése nem éri el az évi 2000 tonnát. A 2–10 ezer tonna termeléssel rendelkező malmok száma 26, 7 malomnak van 10–20 ezer tonna közötti kibocsátása, és további 9-nek van 20 ezer tonna feletti termelése (*European Flour Millers*, 2014).

értéket képviseli a tagországok között (Magyarország: 5 százalék). A hozzáadott érték aránya a termelési értéken belül 29 százalék (Magyarország: 15,1 százalék) volt, a harmadik legmagasabb a tagországok közül, munkatermelékenységi mutatója alapján hetedik a rangsorban (34. táblázat).

34. táblázat: **A malomipari szakágazat (HS-1041) hatékonysági mutatói Ausztriában (2010)^{a)}**

Megnevezés	HU ^{b)}	AT	EU27
Vállalkozások száma (darab)	133	130	6 037
Nettó árbevétel (millió EUR)	360	513	27 240
Hozzáadott érték tényezőkielégén (millió EUR)	46	126	5 332
Alkalmazásban állók száma (fő)	2 585	1 721	88 000
Munkatermelékenység (ezer EUR/fő)	18	73	61
Egy alkalmazásban állóra jutó szem. jell. ráfordítás (ezer EUR)	11	40	30
A hozzáadott érték aránya a termelési értékből (százalék)	15	29	21
Árbevétel-arányos bruttó működési eredmény (százalék)	5	11	10

^{a)} A statisztikai adatvédelem miatt a malomipari szakágazatra (1041) vonatkozóan nem érhető el 2012-es adatok, ezért a táblázatban a 2010. évi adatokat közöltük.

^{b)} A vállalkozások száma nem egyezik meg a hazai malmok számával (70-80 üzem), a TEÁOR szám alapján valószínűleg a csomagolási tevékenységet végző cégek is itt szerepelnek.

Forrás: Eurostat

A hatékonyság jórészt a korszerű malmi technológiának, a minőség- és marketingmenedzsmentnek és a termékpálya szerveztségének tulajdonítható. A malmok hatékonyságát jelző lisztkihozatali mutató a többi európai országhoz képest magas Ausztriában, eléri a 80 százalékot (Magyarország: 76). Az országos őrlőkapacitás 75 százalékos kihasználtsága a magyarországi (64 százalék) és az európai átlag (65 százalék) felett van. A termeléshez vásárolt egységnyi energiaköltség az egyik legkedvezőbb a tagországok közül (Olaszország, Finnország, Svédország és Ausztria), ami a korszerű gépek energiahatékonyságával, a sűrített levegős anyagmozgatás egyre növekvő arányával, illetve a költséghatékony, környezetbarát és magas színvonalú vasúti szállítás igénybevételével magyarázható. A fenntarthatósági törekvések miatt a bioenergia-felhasználást illetően egyre több kezdeményezés érhető nyomon már a malomiparban is.

Az ágazat piacvezető malomipari vállalata az osztrák tulajdonú *GoodMills Österreich GmbH* (200 ezer tonna gabonafeldolgozás/év), Európa vezető malomipari holdingjának cégcsoportja, és a világ négy meghatározó malomipari cége közé tartozik⁵⁵. Valamennyi őrlőüzeme magas technológiai színvonal mellett működik, termékeik fejlesztéseik kiemelkedő minőséget biztosítanak, különösen a márkázott termékeknél. Ügyfélszolgálati hálózata kiválóan szervezett, regionális és egyéni igényeket egyaránt ki tudnak elégíteni. Fenntarthatósági törekvéseik során nagy hangsúlyt fektetnek a bioenergia használatára⁵⁶, a környezetbarát gépjárműpark kialakítására és a regionális alapanyag-beszerezésre. A cég hatékonyságának növekedését az üzemegységek controllingjának központi rendszeren (*QlikView* rendszer) történő működtetése biztosítja. A rendszer a vállalati menedzsment számára gyors és hatékony értékelést készít, az adatok minősége és az átláthatóság jobb, az eredményesség nyomon követése gyorsabb.

A hozzáadott érték a szakágazatban főként a márkázott termékek előállításának köszönhető, amelyek minőségét több tanúsítvány is garantálja, úgymint az *ISF*, *SGS*, az *AMA BIO*, a *Koser*, a *Halal*, *SGS Gentechnikfrei*, illetve az *Biotask EGM*⁵⁷. Ez utóbbi például fontos szerepet tölt be a Svájcba

⁵⁵ A *GoodMills Group* hét európai országban van jelen (Németország, Lengyelország, Csehország, Magyarország, Románia, Bulgária, Görögország) és 28 malmot működtet. Évente 3 millió tonna gabonát dolgoz fel, több mint 100-féle termékének éves forgalma eléri az 1 milliárd eurót. Ausztriában 3 malmot működtet: a *Fini's Feinstes Mühle-t* Schwechatban, a grazi *Farina Mühle-t*, és a *Rannersdorfer BioMühle-t*.

⁵⁶ A *GoodMills* grazi üzemében (*Farina Mühle*) a csomagolóegység energiaigényét 100 százalékban fotovoltaiikus (400 nm- 40 ezer kWh áram) áramtermelése biztosítja 2009 óta. A *Rannersdorfer Bio-Mühle* 2012 óta saját vízi erőművel működik.

⁵⁷ Az *EGM* (*Europäisches Getreidemonitoring*) tanúsítvány szermaradványokra, növényvédő szerekre, mikrobiológiai paraméterekre állapít

és a Németországba irányuló lisztexport során. A minőségi alapanyag-beszerzés biztonságát a gazdákkal kötött termeltetői szerződések segítik (a szerződéses kapcsolatok online megtekinthetők több malom esetében is). A malmok a minőségi paraméterek teljesítése esetén jelentős prémiumot (10–15 százalék) tudnak fizetni a felvásárolt gabonáért a gazdálkodóknak, támogatva ezzel a helyi mezőgazdaságot. Az osztrák malomipar magas színvonalú minőségmenedzsmentre épül, amelynek (technikai) része a gyors és hatékony laborvizsgálat, a gabonátételenkénti elektronikus nyomon követés és a gabonatisztítás során használt optikai válogatóberendezések⁵⁸ (*Bühler Sortex*) használata.

A magas szintű termékfejlesztés eredményeként az osztrák malomipar évente többszáz-féle innovatív terméket (lisztkeverékeken túl sütőadalékok, sütőszerek, koncentrátumok) bocsát ki, egyre nagyobb hozzáadott értéket teremtve. A fejlesztéshez hasonlóan a minőségi védjegyeknek is erős értékteremtő hatása van Ausztriában, amit az erre épített marketingtevékenységek, például a fogyasztást ösztönző szlogenek használatával (*Backmischungen für Haushalt!, Welches Mehl wofür?, Backe-Backe-Bio! Schnell&Gut*) tovább erősítenek. Mivel a nagyobb malmok kiváló keverőegységekkel rendelkeznek, igény szerint bármilyen lisztkeveréket elő tudnak állítani. A cukrászok és pékek a malmokkal együttműködve azok laborjaiban lisztkeverékek, sütőkeverékek termékfejlesztéseit végezhetik (k+f tevékenység).

Az osztrák ökomalmok tanúsítványai (*Bio Austria, Aus Biologischer Landwirtschaft, SGS Bio Zertifikat, Demeter*) nemcsak magas minőséget, hanem a minőség állandóságát is garantálják. Például Ausztria legnagyobb ökomalma, a *BioMühleHans Hofer GmbH* olyan szoftvereket használ (*BioStockManager®*, *FoodResourceManager®* és *AgrarCertificationManager®*), amelyek teljes nyomon követhetőséget biztosítanak minden egyes terméktételre. Világszinten egyedülálló a náluk bevezetett *Online-System ACM* rendszer, amely a gyártmánytételék sütőipari vizsgálati eredményeit online módon elérhetővé teszi a pékségek számára. Laboratóriumi vizsgálatok keretében például képesek 460 növényvédőszer-maradványt beazonosítani, csomagolóberendezésük IFS tanúsítvánnyal rendelkezik és maximális termékbiztonságot garantál („*rein biologisch*” címkézés). Környezettudatosságukat jelzi, hogy az üzem energiaszükségletét szinte teljes mértékben saját vízi erőmű biztosítja.

Az osztrák malomipari ágazat sikerét ugyanakkor nem elegendő csak az iparági mutatók alapján mérni, hiszen a kicsi malomipari vállalkozások regionális szerepe (foglalkoztatás) valamennyi tagország számára példaértékű. Ezen kisüzemek a gabonatermesztőkkel és a pékségekkel együtt egyaránt szerves egységet képeznek az adott régióban, és magas minőségű termékeket tudnak kibocsátani. A pékségek által használt védjegyekhez csatlakozva (*Pannonia Qualitätsgetreide aus Österreich, Weinviertel Brot, Troadbacker*) szigorú minőségi követelményeket támasztanak ők is az alapanyag-termelők felé. Ugyanakkor a védjeggyel ellátott minőségi lisztet nemcsak a helyi kis pékségek, illetve vendéglátóegységek számára kínálják, hanem az agroturizmusban fontos szerepet betöltő *Bauernhof*-oknak is, sőt a mintaboltokon keresztül háziasszonyokat is kiszolgálhatnak.

Sütőipar

A sütőipar termelési értékét tekintve Ausztria 1,9 milliárd euróval a 9. helyen állt az EU tagországainak rangsorában 2012-ben. Ezzel egy időben a lista első három helyén Németország (18,8 milliárd euró), Franciaország (16,5 milliárd euró) és az Egyesült Királyság (7,8 milliárd euró) szerepelt. Magyarország sütőiparának termelési értéke kevesebb mint harmada az osztrákénak. A sütőiparra általánosságban jellemző Európában, hogy a legtöbb vállalat a saját piacára koncentrál, csak a legnagyobb cégek végeznek exporttevékenységet (Bakery and Bakeoff Market Study, 2014). A pékáru ugyanis frissessége miatt nehezen szállítható távoli helyekre, az exportnak a fagyasztott vagy csomagolt termékek esetében van létjogosultsága. Ausztriában a kézműves pékek forgalma teszi ki a piac

meg határértéket. A tanúsítványt a németországi, az osztrák és a svájci kereskedők és a malomipari szövetségek együttesen hozták létre.

⁵⁸ A svájci gyártású optikai válogatógéppel az idegen anyagokon és a tört szemeken túl az anyarozs, a liszttharmatos és a fuzáriumos szemek kiszűrését is lehetővé teszi.

83 százalékát értékben (Euromonitor, 2014), ők főként helyben árusítják termékeiket. Ez magyarázza, hogy az értékesített friss kenyér 2,8 százalékát szállították külföldre mennyiségben és értékben egyaránt. Ezzel szemben a cukrászsütemények, egyéb pékáruk (például kalács, csomagolt termékek) esetében közel 60 százalék volt a kivitel aránya az értékesítésből mennyiségben, míg értékben 27 százalék (Eurostat).

A pékáru fogyasztását tekintve két fő meghatározó tendencia érvényesül Ausztriában. Egyrészt a fogyasztók jelentős hányada a fehér kenyér helyett a magasabb minőségű és rosttartalmú, friss és egészségesebb pékáruk felé fordult, valamint a kényelmesen beszerezhető csomagolt termékek népszerűsége mellett fontossá váltak a friss kenyerek, sütemények, tészták. Másrészt a glutén-, allergén- és transzsírimmentes ételek egyre nagyobb szerepet kapnak a pékáruk területén is (Euromonitor, 2014).

A sütőiparban 1662 cég tevékenykedett Ausztriában 2012-ben. Ez az élelmiszeriparban működő 3421 vállalkozás közel fele, vagyis a legtöbb cég ebben a szakágazatban található. Ezzel az Európai Unió viszonylatában Ausztria a középmezőnyben helyezkedik el. A sütőipar egyik legmeghatározóbb szereplője az 1891-ben alapított *Ankerbrot AG*, amely 117 üzletből álló franchise-hálózatával főként a helyi piacra koncentrál, külföldön három üzlettel van jelen, Szlovákiában. Árbevétele 122,3 millió euró volt 2013-ban, 1300 főt foglalkoztat. A termékek között a fehér kenyerek mellett többféle teljes kiőrlésű és biokenyér is megtalálható. A 77 éve működő *Rudolf Ölz Meisterbäcker GmbH & Co KG* 880 főt foglalkoztat, árbevétele 200,3 millió euró volt 2013-ban. Összesen 130-féle terméket forgalmaz, jellemzően kiskereskedelmi egységekben. Termékskálájában legjellemzőbbek a csomagolt áruk, például szeletelt kenyerek, aprósütemények. Forgalmának körülbelül 43 százalékát teszi ki az export, termékeiket Németországban, Svájcban, Olaszországban, Szlovéniában, Franciaországban és Magyarországon is értékesítik. A sütőipar további meghatározó képviselője a *Haubis GmbH*. Az alkalmazottak száma körülbelül 602 fő, árbevétele 65 millió forint volt 2011-ben. Három helyen termel Alsó-Ausztriában, a termékeket kiskereskedelmi forgalomban és 5 saját üzletében is értékesíti. A fagyasztott pékáruk külpiazi értékesítéséből az árbevételének 20 százaléka származik, legfontosabb partnerei Olaszország, Horvátország, Szlovákia, Németország.

A kenyér, friss pékáru gyártása szakágazatban (HS-1071) 27 606 főt foglalkoztattak Ausztriában 2012-ben, Magyarországon ennél 4600 fővel kevesebbet. Ausztriában a munkatermelékenység (35,8 ezer euró) lényegesen magasabb, mint Magyarországon (7,6 ezer euró) (35. táblázat), viszont az Európai Unió viszonylatában Ausztria a 10. helyen, Magyarország a 23. helyen helyezkedik el. Norvégia (56,5 ezer euró), Finnország (47,8 ezer euró) és Svédország (47,1 ezer euró) állnak az első három helyen, a termelési értéke alapján első Németország a 14. helyen található (24,0 ezer euró) munkatermelékenység tekintetében. A kenyér, friss pékáru szakágazat munkatermelékenysége a többi szakágazathoz képest elmarad Ausztriában.

A nettó árbevételt tekintve Ausztria a 8. helyen áll a tagországok rangsorában, 2 milliárd eurós forgalmával, az első helyen 19,9 milliárd euró árbevétellel Németország foglal helyet. Hatékonyság tekintetében már kedvezőbb helyet foglal el az országok és szakágazatok között is: a hozzáadott érték aránya a termelési értékből 52,8 százalék Ausztriában, ezzel az EU viszonylatában csak Luxemburg előzi meg és a szakágazatok között is az élen áll (Eurostat). Ez annak köszönhető, hogy az osztrák pékek a magas minőségű, illetve a bioalapanyagokból készült termékek iránt egyre erőteljesebben jelentkező fogyasztói igényt ki tudják szolgálni. Ennek érdekében együttműködnek a korszerű laborokkal rendelkező malmokkal, így új lisztkeverékek kidolgozásával már az alapanyag szintjén kezdik a termékfejlesztést. A garantált minőséget erőteljes marketingkommunikációval támogatott védjegyekkel biztosítják, mint például a *Weinviertel Brot*, amely egy konkrét kenyérfajta eredetét és minőségét garantáló védjegy.

Az árbevétel-arányos bruttó működési eredményt tekintve (12,5 százalék) szintén kedvező helyen szerepelnek a sütőipari vállalkozások Ausztriában, az élelmiszer-ipari szakágazatok közül csak az italgyártás, a hobbiállateledel-gyártás, a jégkrémgyártás és a halfeldolgozás előzi meg. EU-szinten ez Görögország (20,6 százalék), Olaszország (14,8 százalék) és Belgium (13,7 százalék) után a negyedik legnagyobb eredmény.

35. táblázat: **A kenyér, friss pékáru szakágazat (HS-1071) hatékonysági mutatói Ausztriában (2012)**

Megnevezés	HU	AT	EU28
Vállalkozások száma (darab)	1 767	1 662	142 789
Nettó árbevétel (millió EUR)	627,6	2 024,7	82 525,2
Hozzáadott érték tényezőkielégén (millió EUR)	173,8	988,6	31 188,6
Alkalmazásban állók száma (fő)	23 005	27 606	1 198 900
Munkatermelékenység (ezer EUR/fő)	7,6	35,8	26,0
Egy alkalmazásban állóra jutó szem. jell. ráfordítás (ezer EUR)	6,1	26,6	19,5
A hozzáadott érték aránya a termelési értékből (százalék)	32,6	52,8	40,1
Árbevétel-arányos bruttó működési eredmény (százalék)	5,2	12,5	9,5

Forrás: Eurostat

A sütőiparban a regionalizáció hangsúlyosan megjelenik, a meghatározó szereplők között is vannak olyan cégek, amelyeknek a tevékenysége egy-egy régióban kiemelkedő. Például az *Ankerbrot AG* vagy a *Haubis GmbH* Alsó-Ausztriára koncentrálnak tevékenységüket. A minőségbiztosítást tekintve is tetten érhető egy-egy régió támogatása, a korábban említett *Weinviertel Brot* védjegy is egy alsó-ausztriai megye magas minőségű gabonából készített kenyérének eredetét tanúsítja.

Takarmánygyártás

Ausztriában az állattartók évente 3,5–4,2 millió tonna takarmányt használtak fel a 2010–2013 közötti időszakban. Ebből alig 1,4 millió tonna (33–40 százalék) volt az osztrák ipari keveréktakarmány-gyártóktól vásárolt mennyiség és 70 ezer tonna az import keveréktakarmány. Az EU-tagországokhoz képest Ausztriában különösen nagy jelentőséggel bír az állattartó gazdaságok saját takarmánykeverése⁵⁹, megközelíti a 2,5–3,2 millió tonnát. Az ipari keveréktakarmány-termelés évek óta folyamatos növekedést mutat, és a 2013. évi 1,497 millió tonna kibocsátás bruttó értéke – folyó áron számolva – elérte az 1,6 milliárd eurót. A mennyiség 35 százalékát a baromfitápok, 32 százalékát a szarvasmarhatápok, 18 százalékát a sertéstápok adták, míg a *pet-food* és az egyéb (vadak, haltáp) takarmányok a termelés 6,1 százalékát, a különböző fehérjék és ásványi anyagok és egyéb készítmények a 9 százalékát tették ki.

Az ipari keveréktakarmány (HS-2309) termékforgalma tekintetében Ausztria nettó exportőr, külkereskedelmi egyenlege 69 ezer tonna volt 2013-ban. A 355 ezer tonna takarmánykivitel 60 százalékát a haszonállat-eledelek adják, a 286 ezer tonna behozatalnak viszont a 73 százalékát a *pet-food* teszi ki. Összességében az éves termelés 24 százalékát exportálják a takarmánygyártók, a haszonállat-eledelnek 16 százalékát (216 ezer tonna) viszik a külföldre, a *pet-food* kivitele (138 ezer tonna) azonban a reexport miatt meghaladja a belföldi termelést. A haszonállat- és hobbiállat-eledel forgalmazását tekintve a legfontosabb exportpiacok Németország, Olaszország, Magyarország, Szlovákia és Egyesült Királyság, míg az import Németország, Svájc, Franciaország, Hollandia és Magyarország irányából érkezik.

⁵⁹ A sertéstartók a takarmányszükségletük 90 százalékát, a baromfitartók és a szarvasmarhatartók a szükséges takarmány 70-80 százalékát saját keverőüzemeikben állítják elő, amelyhez a tanácsadók által javasolt kiegészítő komponenseken túl élelmiszer-ipari melléktermékeket (melasz, dara, törköly, tejpor, élesztő) is szívesen vásárolnak.

Ausztria ipari keveréktakarmány-előállításának az EU termelésének alig 1,5 százaléka, mennyiség és érték tekintetében a tagországok ranglistájának csak a 17. helyén szerepel⁶⁰. Noha a szakágazatba sorolt 45 vállalkozás 638 millió euró árbevétele 23 százalékkal elmarad a magyarországitól, hozzáadottérték-tartama 15 százalékkal nagyobb. Ez elsősorban a hozzáadott érték 16 százalékos arányával⁶¹ magyarázható, amely nemcsak az uniós átlagot, hanem az EU legnagyobb keveréktakarmány-gyártói (Németország, Spanyolország, Franciaország, Olaszország,) eredményét is meghaladja (36. táblázat). A takarmánygyártó szakágazat 6,9 százalékos jövedelmezőségi mutatója kiugró, 20–30 százalékkal lépi túl a legnagyobb takarmánytermelők eredményét, és a tagországok rangsorának elején szerepel. Hasonlóan kiemelkedő a munkatermelékenységi mutató (87,5 ezer euró/fő) is, jóllehet a magas árszínvonalú, premixeket, illetve innovatív takarmánykomponenseket előállító norvég (például *Borregaard LignoTech*) és svéd szakágazat teljesítményétől messze elmarad, ugyanakkor az EU fő takarmánytermelőinek eredményét meghaladja (Németország, Spanyolország, Lengyelország).

36. táblázat: A takarmánygyártás (HS-1091) szakágazat hatékonysági mutatói Ausztriában (2012)

Megnevezés	HU	AT	EU27
Vállalkozások száma (darab)	135	45	3 974
Nettó árbevétel (millió EUR)	827	638	64 455
Hozzáadott érték tényezőkielégén (millió EUR)	81	92	61 65
Alkalmazásban állók száma (fő)	3 042	1 048	87 500
Munkatermelékenység (ezer EUR/fő)	26,7	87,5	70,0
Egy alkalmazásban állóra jutó szem. jell. ráfordítás (ezer EUR)	13,8	45,4	36,1
A hozzáadott érték aránya a termelési értékből (százalék)	11,9	16,0	11,3
Árbevétel-arányos bruttó működési eredmény (százalék)	4,8	6,9	4,7

Forrás: Eurostat

A hatékonysági mutatók eredményességét nagyban befolyásolja a jelenleg is zajló üzemi koncentráció. A FEFAC adatai alapján az ipari keveréktakarmány-gyártók száma 80-ra csökkent 2013-ra, ami hét év alatt csaknem 20 százalékos esést jelentett. A koncentráció mértéke viszonylag erős⁶², az AGT (*Arbeitsgemeinschaft Gesunde Tierernahrung*) szerint 24 üzem állította elő a termelés 94 százalékát 2010-ben. A termelésben meghatározó vállalkozások⁶³ az árbevételük növelését elsősorban a partnerközpontú szolgáltatásaikkal (telephelyekre adaptált takarmányozási receptúrázás, online kapcsolattartás, saját gépjárműpark, tanácsadói szolgáltatás, takarmányozási kalkulátor), a termékinnovációikkal és nem utolsósorban a márkastratégia építésével érik el. Az *RWA Raiffeisen Ware Austria AG* érdekeltségébe tartozó, piacvezető *Garant Tiernahrung Gesellschaft GmbH* (300 ezer tonna/év termelés) hatékony működését például az energiatakarékos gyártástechnológiával (fenntarthatósági törekvéseket figyelembe véve), a szövetkezeti⁶⁴, illetve a *franchise-*

⁶⁰ A takarmánytermelés növekedése az egyik legintenzívebb (sorrendben Lengyelország, Bulgária, Románia, Ausztria) a tagországok közül, a volumenindex (2000=100) 148,1 százalékos volt 2013-ban (Magyarország: 76 százalékos).

⁶¹ Az arányszám az élelmiszeripar más szakágazataihoz képest lényegesen alacsonyabb, ez leginkább azzal magyarázható, hogy maga a termék nem kerül kapcsolatba a fogyasztóval. Például az osztrák sütőipari szakágazatnak ez a mutatója az 53 százalékos is meghaladja, és az élelmiszeripar ágban is több mint 28 százalékos volt a hozzáadott érték aránya a termelési értéken belül 2012-ben.

⁶² Ausztriában 42 vállalatnak volt az éves takarmánytermelése 500 tonna alatt, 10 üzemé 0,5–1 ezer tonna, 15 üzemé pedig 1–5 ezer tonna között. 6 üzem rendelkezett 5–10 ezer tonna éves termeléssel, 9 üzemnek volt 10–25 ezer tonna termelése, 25 ezer tonna feletti éves kibocsátással pedig 15 üzem rendelkezett.

⁶³ *Garant Tiernahrung GmbH, Likra Tierernahrung GmbH, Bestmix Tierernahrung GmbH & Co KG, Solan-Kraftfutterwerk Schmalwieser GesmbH & Co KG, BonAgra,*

⁶⁴ A *Lagerhaus*-ok fontos szerepet töltenek be a kis farmerek takarmányellátásában. A magas színvonalon működtetett tárolók (folyamatos nyomon követés, minőségbiztosítás, alapanyag-kezelés) mindegyike rendelkezik tanúsítvánnyal, és az állatok igényeinek megfelelően állítják össze a takarmánykeverékeket.

rendszerekre épülő értékesítéssel, a magas színvonalú élelmiszer-biztonsággal, a rugalmas takarmányozási koncepciók kialakításával, az intenzív termékfejlesztésekkel (együttműködés a *Research Network Intercoop*-pal és egyetemekkel) és a magas színvonalú logisztikai infrastruktúrával valósítja meg.

Az osztrák takarmánygyártó szakágazat eredményességéhez hozzájárul, hogy a takarmányipar méretéhez képest meglehetősen nagy a premix-előállítás – amelynek első számú képviselője az exportban is érdekelt *Biomin GmbH*. Sokféle egyéb innovatív terméket gyártanak, többek között toxinkötőket. A termékfejlesztések és a takarmányozási receptúrázás központi kérdés a gyártók számára, hiszen a takarmányhasznosulási mutatóknak folyamatosan javulniuk kell. Ugyanakkor a fogyasztók számára is fontos, hogy az állatok mit esznek és hogyan tartják őket. Az osztrák köztudatba már beépültek olyan marketing-szlogenek, amelyek az állatok „természetes” takarmányozására hívják fel a figyelmet („*Naturkost für das liebe Vieh!*”). A takarmányok minőségét, mint minden más szakágazatban, számos tanúsítvány garantálja. Ezek közül a legjelentősebb a *Pastus+*, *Pastus+/AMA-Gütesiegel tauglich*⁶⁵, amely szinte valamennyi takarmányalapanyag-előállító és takarmánygyártó üzem számára kötelező. Emellett leggyakoribb szabványok a *BIO Austria*, a *Gentechnikfrei*, a *KAT* és az *ISO* tanúsítvány, a *QS tauglich*, *Donau Soja* és a *GMP+*, amelyek nemcsak a húsiipari termékek értékesítésekor, hanem az egyes regionális térségek háztáji termékeinek forgalmazásához is elengedhetetlenek. Szigorú kontroll alatt állnak a biotakarmányt előállító üzemek is, amelyek fontos kiszolgálói az ökológiai állattartó gazdaságoknak.

Olajnövény-feldolgozás

Ausztria olajmagtermelése 53 százalékban biztosította az ország feldolgozóiparának éves olajmagszükségletét a 2012/2013. gazdasági évben (53 százalékos önellátottsági fok). A 2009–2013 közötti időszak átlagában 502 ezer tonna olajmagot importált (Magyarország, Németország, Olaszország, Szlovénia és Csehország), ugyanakkor feldolgozatlan magot 229 ezer tonna körüli mennyiségben exportált (Németország, Olaszország, Ukrajna, Svájc) is. A külpiazi partnereitől vásárolt mag 51 százaléka repcemag (254 ezer tonna), 22 százaléka napraforgómag (109 ezer tonna) és 20 százaléka szójabab volt (99 ezer tonna). A 2012/2013. gazdasági év mérlegadatai alapján a 613 ezer tonna kínálat (termelés + készlet + import) 82 százaléka került növényolajgyártó és más ipari feldolgozóüzembe. Takarmányozásra (extruderes feldolgozás) 50 ezer tonna olajmagot használtak fel, amelynek 60 százaléka szójabab és 40 százaléka napraforgómag volt.

Jóllehet az olajnövényeket jellemzően a növényolajgyártó üzemek dolgozzák fel, például a szójabab élelmiszergyártás céljából tejalternatívákat előállító, malomipari és húsalternatívákat gyártó üzemekhez is kerül. Ausztriában a tofutermékeket gyártó osztrák *Sojarei GmbH* mellett a *Landgarten GmbH & CO KG* érdekelt a szójabab-feldolgozásban. Ez utóbbi pörkölt szójamixet és szójasnacket állít elő. A szintén osztrák tulajdonú *Mona Naturprodukte GmbH* az első olyan tejipari vállalat Európában, amelyik növényi alapú tejalternatívák előállítására váltott át. A szójaalapú termékek gyártását 2002-ben kezdte meg és 2003-ban bevezették a *Joya* márkanevet. A szójatermékeket előállító üzemegysége 2009 óta működik, éves szinten 10 ezer tonna szójababot dolgoz fel. Jelenleg a világpiacon 70 százalékos részesedése van a növényi alapú tejalternatívák kategóriájában, amely nemcsak szójára, hanem mandulára, rizsre, zabra és egyéb növényekre épül. Kimagasló innovációs tevékenységükkel néhány év alatt 140-féle terméket állítottak elő, úgymint a szójaital, a szójajoghurt, a tofu és a szójaszelet. Új üzemegységének kialakítása előtt elkezdte az osztrák szójatermesztők integrálását. Közel 600 gazdaság természetesen hagyományos termesztési technológia mellett szójababot

⁶⁵ A *Pastus+* minőségbiztosítási rendszert 2006-ban vezették be Ausztriában az *AMA-Gütesiegel* program keretében. Az *AMA-Gütesiegel* gazdák kötelesek ilyen tanúsítvánnyal rendelkező takarmányt vásárolni. A tanúsítvány irányelve széles körben kiterjesztett, a keveréktakarmány-előállítókra, -kereskedőkre és -raktározókra egyaránt vonatkozik. Megkülönböztetést kapnak az 1000 tonnánál kevesebb takarmányt előállítók, illetve a 3000 tonnánál kevesebb takarmányt forgalmazók, az éves kötelező auditok alól pedig mentesülnek a *QS* és a *GMP+* tanúsítvánnyal rendelkezők. Közel 700 regisztrált használja a tanúsítványt.

a cégnek, ezenfelül további 260 gazdaság ökológiai termesztés keretében állítja elő az alapanyagot. Fenntarthatósági törekvései keretében a növényi alapú fehérjefogyasztás emelését ösztönzi, továbbá elkötelezett a *WWF Rainforest Projekt* mellett is⁶⁶. A *Verein Soja aus Österreich* nevű szövetséggel és tagjaival (26 cég) együttműködve erős marketingkampányt indítottak a fenntartható szójaatermesztés népszerűsítése érdekében és a húst helyettesíthető szójaalapú élelmiszerek fogyasztása mellett. Célkitűzésükként szerepel a *Soja aus Österreich* szlogen által az osztrák szója hírének erősítése (a *Mozartkugel* ismertségi szintjére!).

Növényolajgyártás

Ausztriában 502 ezer tonna olajmagot dolgoztak fel a növényolajgyártó üzemek a 2012/2013. gazdasági évben, ebből 312 ezer tonna volt a repcemag (62 százalék), 108 ezer tonna a napraforgómag (22 százalék), 61 ezer tonna a szójabab (12 százalék) és 19 ezer tonna az egyéb olajnövények (4 százalék). A *crushing* mennyiségét tekintve, bár az EU-tagországok ranglistájának a középmezőnyébe (15. hely) tartozik, a meghatározó olajmag-feldolgozó tagországok termelésétől (Németország, Franciaország, Spanyolország, Hollandia, Egyesült Királyság, Olaszország) messze elmarad, és az EU–28 olajmagtöréséből alig 1,2 százalékkal részesedik (Magyarország: 3,2 százalék).

A növényolaj-termelés 196 ezer tonna volt a 2009/2010–2012/2013. gazdasági évek átlagában, a 2009. évi kibocsátáshoz képest enyhe csökkenés figyelhető meg. Ausztria önellátottsági foka – a 2011. évi 30 százalék kivételével – 23–26 százalék között mozgott 2007–2012-ben. A növényolaj-kínálat 54 százaléka (242 ezer tonna) került biodízelgyártásra és vegyipari felhasználásra, 26 százaléka (113 ezer tonna) közvetlenül étkezési célra jutott, míg 14 százalékat (61 ezer tonna) margarin és egyéb zsiradékok előállítására használták fel. Takarmányozási célból az állattartók a mennyiség 2,4 százalékat vették meg, ami alig 11 ezer tonnát jelentett (Statistik Austria).

A növényolajok külkereskedelmi forgalmát tekintve Ausztria nettó importőr: külkereskedelmi egyenlege 210–286 ezer tonna között változott a 2009–2012 közötti években (*Statistik Austria*). A 320–420 ezer tonna behozatal 46 százalékban repceolaj (sorrendben Németország, Csehország, Lengyelország, Magyarország), 25 százalékban napraforgóolaj (Szerbia-Montenegró, Magyarország, Németország) és 17 százalékban pálmaolaj beszerzését jelentette a külpiacon. Ugyanakkor kivitele is számottevő, a 90–130 ezer tonna mennyiség fele-fele részben tartalmazott napraforgóolajat (Németország, Magyarország) és repceolajat (Németország, Csehország). Amíg az importolajok 61:39 arányban kerültek étkezési és ipari felhasználásra, addig az exportra jutó növényolajok esetében 71:29 volt ugyanez az arány (FEDIOL, 2013).

Ausztria növényolajgyártásának meghatározó piaci szereplője a világ egyik legnagyobb olajmag-feldolgozó cégcsoportja a *Bunge Limited*. Osztrák leányvállalata, a *Bunge Austria GmbH* (Bruck) éves szinten 300 ezer tonna repcemagot és 100 ezer tonna napraforgómagot vásárol fel. Feldolgozóipari kapacitásának kihasználtsága eléri a 95 százalékot. Hatékony működését a minőségi alapanyag-termeltetés, a korszerű gyártástechnológia, a szigorú standardoknak – úgymint a *QS*, az *IFS*, az *EFISC*, a *Kosher*, az *SGS* tanúsítványok és az *ISCC* – való megfelelés biztosítják. Rajta kívül extrakciós technológiával olajmagot (szójabab) egyedül az osztrák *BAG Ölmühle Betriebs GesmbH* (*Güssing*) dolgoz fel Ausztriában⁶⁷. A cég évente 60 ezer tonna magot vásárol, az alapanyag-szükségletének 20–30 százalékát importból fedezi (Magyarország, Csehország, Szlovákia), ugyanis az osztrák termelők közül egyre többen tértek át élelmiszercélú szójaatermesztésre. Az üzem kizárólag GMO-mentes szójababot dolgoz fel, a keletkező GMO-mentes szójadarát az osztrák állattartóknak értékesítik. A cég elsőként csatlakozott az osztrák kezdeményezésű *Donau Soja* programhoz, így a működéséhez szükséges szokásos tanúsítványokon túl rendelkezik már *Donau Soja* tanúsítvánnyal is 2013 októbere óta.

⁶⁶ Minden eladott termék után egy eurócentet a WWF-nek fizet be.

⁶⁷ A cégcsoport 2006-ban vásárolta meg az 1989 óta szövetkezeti rendszerben működő üzemet, amely korábban még repcemagot dolgozott fel és 2011 óta sajtolnak szójababot az üzemben.

A piac további két nagyobb feldolgozóipari szereplője: a több generáción át működő *VOG Gruppe*⁶⁸ csoporthoz tartozó *RAPSO Österreich GmbH* Aschachban (20–25 ezer tonna repcemag-feldolgozás/év) és a *VFI (Vereinigte Fettwarenindustrie GmbH)*⁶⁹ Welsben. Mindkettő hidegsajtoltásos eljárással állít elő olajat. A *RAPSO Österreich GmbH* 100 százalékban hazai termelésű repcemagot dolgoz fel, ehhez 7000 hektár repceterület 1200 gazdaságát integrálja. A termeltetői szerződése igen szigorú követelményeket támaszt a gazdaságok felé, a minőségi alapanyag-szükséglet érdekében⁷⁰. A „*Rapso*” nevű prémium termékét a Felső-ausztriai Agrárkamara és a *Saatbau Linz* repceolajprojektje mentén fejlesztették ki, és az 1995. évi nemzetközi élelmiszer-ipari vásárt (*ANUGA*) követően vált ismertté az európai piacon. Az évi 13–15 ezer tonna termelés 70 százaléka ma már több mint nyolc országba jut el a cég kihelyezett leányvállalatain keresztül. A termék sikerét a 100 százalékos tisztaságának (oldószermentes előállítás) és a GMO-mentességnek köszönheti. Kiváló beltartalmi értéke a fizikai módszerrel történő kíméletes tisztításnak (finomítás) tulajdonítható (nem tartalmaz mesterséges adalékokat, például vitaminokat). A vegyi oldószermentes feldolgozás révén az üzem működése környezetbarát, a képződő vegyszermentes olajpogácsa az állattartók számára szintén magas értéket képvisel.

A *VFI GmbH* a növényolajgyártó tevékenységén túl a növényolaj-forgalmazásáról híres Ausztriában. A belföldi kiszolgálás mellett egyre nagyobb mértékben exportálja termékeit Közép-Európába. A „*Kronenöl*” (repceolaj) és az „*Osolio*” (napraforgóolaj) márkázott termékein túl a magas színvonalú k+f tevékenységének köszönhetően az élelmiszeripar speciális igényeinek megfelelően állít elő növényolajokat és zsiradékokat. Ezzel a helyi élelmiszeripar, a gasztronómiai egységek és a szállodaláncok legfontosabb beszállítója⁷¹. A vendéglátóegységek egyéb igényeit (például olívaolaj, fűszerek, ecetek) külkereskedelmi tevékenysége révén biztosítja. A vállalat számára magas hozzáadott értéket teremt például az ököolaj-előállítás vagy az ökotápszerekhez készített zsírkeverékek gyártása, illetve az *AMA Gütesiegel* tanúsítvánnyal ellátott termékek. Az üzemekben számtalan eszközzel erősítik a hatékonyságot és a környezetvédelmi törekvéseket, mint például a szállítmányozás optimalizálása és az automatizált magas raktár építése.

A két nagyobb, hidegsajtoltással működő olajmalmon túl 20-25 jelentősebb kis- és közepes méretű üzem (1000–5000 tonna/év kapacitás) működik még, amelyek kizárólag a hidegen sajtolt olaj előállításában érdekeltek és többen közülük világszerte ismertek. Szerepük nemcsak a belföldi felhasználásban, hanem az exportban is jelentős, így az egyes régiók (*Felső-Ausztria, Burgenland, Stájerország*) kisgazdaságainak olajnövény-termesztésében is fontos szerepet töltenek be. A hidegen sajtolt olajat nagyrészt repcemagból és héj nélküli olajtökből állítják elő, de meghatározó alapanyagok még az aprómagvak (az olajlen, a mák, a bogács, a kender, a porsáfrány és a mustármag), illetve a szőlőmag. Ezek az üzemek a hidegen történő olajsajtoláson kívül termékeik hozzáadott értékét olyan kiegészítő tevékenységekkel növelik, mint például reprezentációs ajándécsomagok összeállítása vagy az üzembemutatók (kulináris séták), főzőtanfolyamok szervezése (*Öhlmühle Fandler GmbH*). Egyes üzemek igen komoly hírnévre tesznek szert (*Gault Millau díj – Leopold Mühle*) és jelentős exporttevékenységet folytatnak (például a *Fandler GmbH* 38 országba szállítja termékeit). Az innováció az egészen kis üzemeknél is utolérhető, például vannak sajtolók, amelyek különleges olajkeverékeket állítanak elő, vagy esetleg igen különleges ecetek előállításával is foglalkoznak. A minőséget, a nagyüzemekhez hasonlóan, számos védjeggyel és tanúsítvánnyal garantálják. Ilyenek

⁶⁸ Az osztrák *VOG Gruppe* részvénytársaság öt felső-ausztriai cég fúziójából jött létre 1991-ben, ugyanakkor a *VOG Privatstiftung* már 1916 óta fontos szerepet tölt be (nemzetközi piacra jutás, márkanévek kialakítása, kereskedelmi hálózat kialakítása). A *VOG* 13 leányvállalatot működtet, ebből 7 található Ausztriában és 6 külföldön (Magyarország, Csehország, Németország, Lengyelország, Szlovákia, Kína). A cégcsoport tevékenységi körébe borászati, szállítványozási (szárított gyümölcsök, konzervek, delikáteszek) és csomagolási tevékenységek is beletartoznak.

⁶⁹ Hat generáció óta működő osztrák családi vállalkozás Welsben, 150 alkalmazottal.

⁷⁰ A termelők kizárólag a *VOG* által meghatározott vetőmagokat használhatnak, a betakarítást szigorúan ellenőrzik és a végén tanúsítványt állítanak ki a termény minőségével és termesztésével kapcsolatosan (*Aus kontrolliertem Bau, GoodFarm*). A növényvédelmet a cég által összeállított „*Grüne Liste*” alapján végezhetik, műtrágyázáshoz csak ásványi komponenseket, komposztot vagy friss trágyát használhatnak.

⁷¹ Sütőipari és cukrászati zsiradékok (shortening) D90, KrapfGold, Helio márkanévek, tejtermékek, fagyaltok előállításához szükséges zsiradékok, *VFI HO* napraforgóolaj, *VFI HO* repceolaj.

az ISO, az ISF, az Austria Bio Garantie, a Demeter vagy a GGA. Mindemellett léteznek egészen kicsi olajütők is, amelyek a kis- és közepes üzemekkel együttesen képesek előállítani a „Steirisches Kürbiskernöl g.g.A”-t, ami 1996 óta az oltalom alatt álló földrajzi árujelző tanúsítvánnyal ellátott tökmagolaja Ausztriának. A közel 40 olajütő üzem az alapanyagot 300 olajtöktermelő gazdaságtól vásárolja fel.

Az olajnövények főbb termőközeteinek mindegyikében található olyan olajmag-feldolgozó üzemek, amelyek az étkezési olaj előállításán túl az üzemyanycélú olajgyártásban érdekeltek. Például a Stájerországban működő murecki *SEEG GmbH* mezőgazdasági vállalkozás biodizelt (*AME, RME*) állít elő repceből és használt étolajból. A cég 600 szövetkezeti tagot tömörít, és a feldolgozást követően a termelőknek visszaadja a magnak megfelelő üzemyanyagot a géppark működtetéséhez. Nagyon sokáig a *SEEG* volt a világ első olyan cége, amelyik használt sütőolajból állított elő bioüzemyanyagot („*Von der Pfanne in den Tank*”). A vállalkozás abban a régióban működik, ahol a 2005-ben alapított *ECO World Styria* nevű Zöld Technológia Klaszter tevékenykedik, amelyet 2010-ben az amerikai *Investor & Network* a világ legeredményesebb klaszterének minősített. Ausztriában több kezdeményezés és kutatási projekt is támogatja a növényolajok egyre nagyobb mértékű üzemyanycélú felhasználását (*Alternativantriebsprogram, Klimaaktiv mobil, EU-Projekt 2ndVegoil*) a fenntarthatósági törekvések jegyében.

Cukorágazat

Ausztriában évente közel háromszor akkora területen termesztenek cukorrépát, mint Magyarországon. Az osztrák szántóterület csupán harmada a magyarországinak, a cukorrépa a terület 3,5 százalékát foglalja el, míg a magyar vetésszerkezetben a cukorrépa részesedése mindössze 0,4 százalékot tesz ki. Az osztrák gazdák egy hektárról 30–50 százalékkal több répát takarítanak be. A feldolgozóba évente négyszer annyi répa kerül Ausztriában, mint Magyarországon. Három-négyszeres különbség mutatkozik Ausztria javára az ágazat értékbeli kibocsátásában is (37. táblázat).

37. táblázat: A cukorrépa-ágazat kibocsátása és jelentősége Magyarországon és Ausztriában 2009 és 2013 között

Mutatók	Ország	2009	2010	2011	2012	2013	Átlag
Répatérsület	HU	13,8	13,9	15,2	18,7	18,8	16,1
ezer ha	AT	43,9	44,8	46,6	49,3	50,8	47,1
Szántóterület	HU	4 487	4 308	4 314	4 315	4 326	4 350
ezer ha	AT	1 366	1 364	1 360	1 355	1 354	1 360
Területi rész	HU	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4
százalék	AT	3,2	3,3	3,4	3,6	3,8	3,5
Termésátlag	HU	53,4	58,3	51,4	44,5	48,4	51,2
tonna/ha	AT	70,2	70,1	74,2	63,2	68,2	69,2
Répatermés	HU	737	819	856	882	991	857
ezer tonna	AT	3 083	3 132	3 456	3 114	3 466	3 250
Cukorrépa-kibocsátás	HU	23,0	24,2	33,4	37,2	40,2	31,6
millió euró alapján	AT	80,2	90,3	130,0	125,8	121,8	109,6
Rész a növ. term.-ből.	HU	0,7	0,7	0,7	0,9	0,9	0,8
százalék	AT	3,3	3,3	4,0	3,9	4,2	3,7
Rész a mg-i kibocsátásból	HU	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5
százalék	AT	1,5	1,6	2,0	1,9	1,9	1,8

Forrás: Eurostat

A répa cukortartalma Ausztriában valamivel magasabb, mint Magyarországon, de a különbség nem jelentős. A cukorhozamban mutatkozó osztrák előny elsődleges oka a magasabb hektáronkénti fajlagos répahozam. Míg Magyarországon a répa termesztése a közepes és a nagygazdaságokban történik, Ausztriában a lényegesen kisebb gazdaságok is bekapcsolódnak. Az átlagok torzíthatnak, de a különbség látványos (38. táblázat).

38. táblázat: **A cukorrépa termesztésének egyedi mutatói Ausztriában és Magyarországon 2008 és 2012 között**

Mutatók	Ország	2008	2009	2010	2011	2012	Átlag
A répa cukortartalma	HU	17,1	16,6	15,0	17,1	16,0	16,4
százalék	AT	17,1	16,2	17,3	17,9	16,7	17,0
Cukorhozam	HU	10,2	9,2	8,1	8,8	6,6	8,6
tonna cukor/ha	AT	13,4	8,7	9,9	11,7	9,4	10,6
Répacukor termelése	HU	66,3	125,1	120,5	121,9	112,0	109,2
ezer tonna	AT	410,6	381,2	443,6	546,9	469,0	450,3
Répatermesztő üzemek száma	HU	74	114	155	173	221	147
darab	AT	8 281	8 069	7 818	7 574	7 486	7 846
Átlagos területnagyság	HU	87,8	122,8	90,3	75,1	81,4	91,5
hektár	AT	5,2	5,5	5,7	6,2	6,6	5,8

Megjegyzés: Szemben az Eurostat adataival a CEFS adatai csak a kaposvári gyárba beszállított répara vonatkoznak.
Forrás: CEFS (2014)

A 39. táblázat adataiból kitűnik, hogy a cukorgyártás szakágazat esetében az Eurostat iparstatisztikai adatai nem nyújtanak megfelelő információt a magyarországi és az ausztriai tevékenységek hatékonyságának összevetéséhez. Ausztriában csak egy cég, az *Agrana* van a cukorgyártáshoz besorolva, ezért a statisztika adatvédelmi okokból nem közzéteheti az adatait. Magyarországon is csak egy cukorgyár van (szintén *Agrana*-tulajdonban), a kaposvári, a cukorgyártáshoz viszont 8 szervezet került besorolásra, ezért a magyar adatsor használhatósága is megkérdőjelezhető. A két ország iparát ezért más adatforrások segítségével vetettük össze.

39. táblázat: **A cukorgyártás szakágazat (HS-1081) hatékonysági mutatói Ausztriában (2012)**

	HU	AT	EU28
Vállalkozások száma (darab)	8	1	177
Nettó árbevétel (milliárd EUR)	0,209	védett	20,179
Hozzáadott érték tényezőkölségen (milliárd EUR)	0,016	védett	5,193
Alkalmazásban állók száma (ezer fő)	0,255	védett	30,8
Munkatermelékenység (ezer EUR/fő)	817,6	védett	655,2
Egy alkalmazásban állóra jutó szem. jell. ráfordítás (ezer EUR)	21,5	védett	49,7
A hozzáadott érték aránya a termelési értékből (százalék)	14,4	védett	28,4
Árbevétel-arányos bruttó működési eredmény (százalék)	5,1	védett	18,1

Forrás: Eurostat iparstatisztika

A cukorpiaci reform kevésbé érintette kedvezőtlenül az ausztriai cukoripart, mint a magyarországit. Ausztriában egy üzemet kellett bezárni, a megmaradt két üzem kapacitását viszont bővítették. A cukor kvóta feletti termelése az elmúlt öt év során háromszor meghaladta a 100 ezer tonnát, a rekordot a 2011. évi 196 ezer tonna többlet jelentette. A jelentősebb kvóta feletti termelést hozó

években a termelés összességében magasabb volt, mint a cukorpiaci reformot megelőző. Ausztria a 19 répacukrot gyártó EU-tagállam közül az egy gyárra jutó cukortermelés tekintetében az ötödik legjobb mérethatékonysági mutatóval rendelkezett 2013-ban. A két osztrák gyár egyenként átlagosan napi 12 ezer tonna répát képes feldolgozni, ami több mint másfélszerese a 7200 tonnás kaposvári kapacitásnak (40. táblázat).

40. táblázat: Az osztrák Agrana Holding pénzügyi mutatói 2009 és 2013 között

Mutatók	millió euró				
	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Árbevétel összesen	1 989	2 166	2 578	3 066	3 043
Cukorgyártás	684	713	884	1 122	1 023
Keményítőgyártás	499	583	764	804	849
Gyümölcsfeldolgozás	806	870	929	1 140	1 172
Működési eredmény összesen	92	129	232	237	171
Cukorgyártás	15	34	112	119	45
Keményítőgyártás	41	48	82	73	62
Gyümölcsfeldolgozás	36	47	38	45	65

Forrás: Agrana (2014a)

A cukor-, az etanol- és a keményítőgyártást Ausztriában az *Agrana Holding*⁷² fogja össze. A cégnek a gyümölcsfeldolgozásban, ezen belül a gyümölcslégyártásban is meghatározó a szerepe. Az *Agrana* Ausztriában (2), Csehországban (2), Romániában (2), Szlovákiában, Bosznia-Hercegovinában és Magyarországon, Kaposváron összesen kilenc cukorgyárnak, cukorfinomítónak tulajdonosa, résztulajdonosa. A csoportnak Ausztriában, Magyarországon és Romániában vannak keményítő- és etanolgyárai. A gyümölcsfeldolgozó ágazat nem fogyasztói termékeket, hanem elsősorban gyümölcslésűrítményeket gyárt öt kontinensen, több mint 40 telephelyen. A holding összesített árbevétele 2012-ben és 2013-ban meghaladta a 3 milliárd eurót. Összehasonlításképpen, Magyarország mezőgazdasági és élelmiszer-ipari exportjának értéke (a reexporttal együtt) 2013-ban rekordot jelentő 8,1 milliárd eurót ért el. A mezőgazdasági számlarendszer alapján a magyar mezőgazdaság teljes kibocsátása ugyanebben az évben 7,8 milliárd euró volt (41. táblázat).

41. táblázat: A cukoripar termelése Ausztriában, Magyarországon és az EU-ban

	Cukorkvóta		Termelés		Kvóta felett	Gyárak száma		1 gyárra jutó termelés	
	ezer tonna		ezer tonna			db		ezer tonna	
	2005	2013	2005	2013	2013	2005	2013	2005	2013
AT	387	351	406	482	131	3	2	135	241
HU	401	105	387	116	11	5	1	77	116
EU	17 428	13 520	18 921	16 393	2 873	191	107	98	149

Forrás: DG AGRI

⁷² Az *Agrana* tulajdonosi szerkezete a nagy cégekre jellemző bonyolultságot mutatja. Ha a cégeken keresztül gyakorolt befolyást is kibontjuk, egyszerűsödik a kép. A legnagyobb tulajdonos a német cukoripari óriáskonzern, a *Südzucker*, de közvetett és közvetlen részesedése együttesen sem éri el az 50 százalékot. A közkezhányad 15 százalék körüli, a maradék 40 százalék pedig közvetve az osztrák répatermesztők, a munkavállalók és a *Raiffeisen Holding* birtokában van. Döntő befolyással egyik részvényes sem rendelkezik és ezt a részvények eladásának tilalma és egyéb szigorú szabályok biztosítják a társaság alapszerződésében, amit a *Südzucker* tulajdonszerzések rögzítettek. A fenti szabályozás miatt, a német szakmai befektető jelenléte ellenére, az *Agrana Holding* továbbra is osztrák nemzeti jellegű vállalatként képes működni, előmozdítva az általa átfogott ágazatok fejlődését.

A Magyar Cukor Zrt. 2009-től kezdődően nyers nádcukrot is finomít a répacampányon kívüli időszakban, hogy a kaposvári gyár kapacitáskihasználtságát javítsa. A finomított cukor mennyisége fokozatosan emelkedett, a cég beszámolója szerint a nádcukorból finomított mennyiség már 50 ezer tonna felett volt 2013-ban. A tulajdonos *Agrana* gyáraiban összesen egyébként közel 300 ezer tonna nyerscukor finomítása történik évente.

Az Európai Unió 19 millió tonna répacukrot használ fel évente (DG AGRI, 2015). A bioetanol céljára történő és az egyéb ipari felhasználás mintegy 2 millió tonnát tesz ki, a maradék 17 millió tonnát közvetlenül vagy az élelmiszerekben a lakosság fogyasztja el. Az unió 500 millió lakosa átlagosan 34 kilogramm cukrot fogyaszt évente, de a tagországok között nagyok a különbségek. Egyes országokban (LU, EE, LT) az egy főre jutó fogyasztás eléri a 45–50 kilogrammot, míg másoknál (LV, HU) 30 kilogramm/fő alatt marad (DG AGRI, 2014). Ausztriában a lakosság fejenként 37 kilogramm cukrot fogyaszt évente, ami némileg magasabb az unió átlagánál. Magyarországon 28 kilogramm/fő éves répacukor-fogyasztást mér a statisztika. A magyar adatot a többi tagországtól eltérően kell értelmezni, tekintettel az izoglükóz magas arányára a magyar fogyasztásban. Míg az EU átlagában az izoglükóz felhasználása 5 százalék alatt marad, Magyarországon a szakértői becslések szerint a 25 százalékot is elérheti. Az izoglükóz fogyasztásával is számolva, a magyar adat nagyjából az EU átlagos fogyasztásával egy szinten lehet. Míg Ausztria nem rendelkezik izoglükóz-termelési kvótával, addig Magyarország a közösségi kvóták harmadát birtokolja.

A 8,4 milliós osztrák lakosság fogyasztása 320 ezer tonna fehér cukor évente, ezt a mennyiséget már a kvótával előállított cukor is fedezi. A többletként termelt cukrot Ausztriában ipari célra vagy etanollá dolgozhatják fel, mert a külkereskedelem számaiban nem jelentkezik. A magyar adatok szintén nem mutatják a termelés korlátozása miatt szükséges importot, de ebben vélhetően a fiktív export hatása komoly szerepet játszik.

A 2012/2013-as és a 2013/2014-es utolsó két kampányban az osztrák gyárak mintegy 800 főnek, a kaposvári gyár 300 főnek adott munkát. A kampányidőszakon kívül mindkét országban a harmadával csökken a foglalkoztatottak száma. Mivel a két osztrák gyárban (csak a répacukrot tekintve) több mint négyszer annyi cukrot termelnek, mint Kaposváron, egy főre vetítve másfélszer nagyobb az osztrák ipar termelése. Ha a cukor ára megegyezne a két piacon, az egy főre vetített árbevételben is 50 százalékkal jobb lenne az osztrák adat.

A magyarországi cukoriparban történt gyárbezárások kapcsán szerzett tapasztalatok azt mutatták, hogy a stabilan termelő cukoripar megléte az édesiparra és az egyéb kapcsolódó iparágakra is kedvező, multiplikátor hatással lehet. Amint arra az *Agrana* beszámolójában is történik utalás, az ipari (kvóta feletti) cukrot a vitamin-, az élesztő- és a citromsavgyártók használhatják alapanyagként, segédanyagként, ezért a cukorgyártás gazdasági hatása nagyobb lehet annál, mint ami a gyártói mérlegekben mutatkozik. Különösen előnyös hatása lehet a cukoripar cégcsoporton belüli megléte az *Agrana* gyümölcsle- és sűrítőanyaggyártó tevékenységére, így a koncentrátumot és a cukrot csomagban tudja a cég értékesíteni.

Az *Agrana* törekszik a fenntarthatósági szempontok érvényesítésére mind az osztrák gyárakban, mind a magyar gyárban. Az anyagvesztések és az energiaigény visszafogása nem csak környezetvédelmi, de költségcsökkentési szempontból is fontos. Az osztrák cég egyik büszkesége a kaposvári gyár biogáztermelése, melyet mára olyan szintre sikerült fejleszteni, hogy a kaposvári gyár közel került a teljes energetikai önellátáshoz. Az alapanyag részben azért állt rendelkezésre Kaposváron, mert a magyar állattenyésztők a kínált áron nem érdeklődtek a préselt répaszelet iránt.

Édességgyártás

Az osztrák édességgyártás termelési értéke 282,8 millió euró volt 2012-ben, ez 80 százalékkal meghaladja a magyarországi értéket, de az EU egészét tekintve nem jelentős (1 százalékot sem ér el), szemben például Németországgal, amely egyedül 20 százalékot fed le. A szakágazat legfontosabb alapanyagai a korábban már tárgyalt cukor és az import kakaóbab, illetve a kakaómassza. A kakaóbab ezen az éghajlaton nem terem, csak importból származhat, sok esetben azonban nem maga a kakaóbab érkezik az országba, hanem a multinacionális vállalatok működési sajátosságai folytán már kész kakaómassza.

Az exportot és az importot nézve mind mennyiségben, mind értékben a legjelentősebb tétel az édességgyártás termékei közül a krémmel, likőrrel vagy gyümölcsmasszával töltött csokoládétömb (HS-10822233), a gabona, gyümölcs vagy diófélék hozzáadásával készült csokoládétömb (HS-10822235), valamint a gumicukorka és zselécukorka, beleértve a cukorka alakban megjelenő gyümölcsmasszát is (HS-10822365). Az exportnak (értékben és mennyiségben is) több mint felét jelenti ez a három termékkör, az importnál csak a negyedét, ott jobban megoszlának az értékek az egyes kategóriák között, fontosabb szerepe van a kakaómasszának, a kakaóvajnak is (Eurostat). A kapcsolódó országokat vizsgálva a legnagyobb termékkör – a csokoládé és egyéb kakaótartalmú élelmiszerek – esetében Ausztria importja 94 ezer tonna, 532 millió USA dollár értékben, legfőbb partnere Németország. Exportja 512 millió dollár és 104 ezer tonna, legjelentősebb célpiaca szintén Németország, valamint Csehország és Lengyelország. Kakaómasszát és kakaóvaját szinte 100 százalékban Németországba exportálnak és Hollandiából importálnak.

Ausztria édességfogyasztásában jelentős szerepe van a hagyományoknak. Tradicionális süteményeik, édességeik nemzetközi hírnévre is szert tettek. Ilyen például a bécsi fánk (*Krapfen*), a Sacher torta vagy a salzburgi galuska, amelyek az idegenforgalomra is vonzerőt gyakorolnak. Nem csak a kézzel készített különlegességeknek van szerepük, hiszen ipari szinten is gyártják például a *Mozartkugelt*, ami lehetővé teszi a minél szélesebb körű nemzetközi ismertséget. A tradicionális helyi édességek mellett meghatározó a tömegtermék fogyasztása is. Az édességeken belül a csokoládét preferálják leginkább, az egy főre vetített csokoládéfogyasztás 8,20 kilogramm volt Ausztriában 2012-ben. Ez európai szinten az ötödik helyet jelentette, az élen Svájc és Németország állt 10 kilogramm/fő körüli értékkel. Az uniós átlag 4,74 kilogramm/fő/év, míg a magyar érték 2,72 kilogramm/fő/év volt (Statista, 2013⁷³). A fogyasztás összetételét vizsgálva a *Nielsen* adatai szerint a *Milka* piaci részesedése 50 százalék körüli, ezenkívül meghatározóak a *Lindt* és a *Ritter Sport*⁷⁴ termékek. A fogyasztás szerkezete azonban kezd eltolódni. Az osztrák fogyasztók jellemzően fizetőképes keresletet jelentenek, így a prémium és a speciális termékek iránt nő az igény. Egyre inkább az étcsokoládé, a karamell és a dió összetevőkből álló édességeket preferálják⁷⁵. A saját márkás termékek körében is bővülés tapasztalható. Várhatóan 2014-hez képest 4 százalékkal növekedni fog a csokoládéfogyasztás a következő években, a fogyasztók a kis kiszerelésű luxuscsokoládékat keresik (Euromonitor, 2015).

Ausztriában 31 édességgyártó vállalkozást tartottak nyilván 2012-ben (42. táblázat), ez a szám nagyon alacsony EU-s szinten. A 2012-ben realizált 326 millió euró árbevétel a 16. helyet jelenti az EU-n belül, az élen Németország, Franciaország, Olaszország, Hollandia és Belgium áll. A szakágazatban a foglalkoztatottak száma a cégek számához képest magas, jellemző a nagy létszámú, ipari termelés (61 fő/gyár, ennél nagyobb érték az EU-ban csak a németeknél, a horvátoknál és a litvánoknál fordult elő). Az egy főre jutó árbevétel nem túl magas (173 ezer euró/fő, az EU-ban 262 ezer euró/fő, Magyarországon 64 ezer euró/fő, a legmagasabb Belgiumban, 523 ezer euró/fő), jellemző a tömegtermelés. Vannak kis, kézműves üzemek is, amelyek *bean to bar* technológiát is alkalmaz-

⁷³ <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/20040/umfrage/jaehrlicher-schokoladenkonsum-pro-kopf-in-ausgewaehlten-laendern/>

⁷⁴ <http://www.konsument.at/essen-trinken/schokoladenkonsum>

⁷⁵ <http://www.confectionerynews.com/Markets/Scope-to-develop-Austria-s-dark-chocolate-sector-analyst>

nak, míg Magyarországon ez csak mikrovállalkozási szinten fordul elő, addig Ausztriában nagyobb vállalati méreteknél is⁷⁶. Ausztria élelmiszeriparán belül a többi szakágazathoz viszonyítva az édesgyártás a munkatermelékenységben és a személyi jellegű ráfordítások arányaiban a középmezőnyhöz tartozik, viszont magas a hozzáadott érték aránya (4. szakágazat), ami különleges, gondosan csomagolt termékekre és hatékony marketingtevékenységre enged következtetni.

42. táblázat: **Az édességyártás (HS-1082) szakágazat hatékonysági mutatói Ausztriában (2012)**

Megnevezés	HU	AT	EU28
Vállalkozások száma (darab)	240	31	6 279
Nettó árbevétel (millió EUR)	175	326	49 840
Hozzáadott érték tényezőlköltségen (millió EUR)	34	122	11 445
Alkalmazásban állók száma (fő)	2 619	1 880	185 900
Munkatermelékenység (ezer EUR/fő)	12,9	64,9	62,0
Egy alkalmazásban állóra jutó szem. jell. ráfordítás (ezer EUR)	8,5	45,6	35,8
A hozzáadott érték aránya a termelési értékből (százalék)	21,7	43,2	25,7
Árbevétel-arányos bruttó működési eredmény (százalék)	6,6	11,1	9,6

Forrás: Eurostat

Az édesiparhoz kapcsolódó cégek közül meghatározó volt a *Mondeléz* és a *Ferrero* szerepe Ausztriában 2014-ben. A *Mondeléz* piaci részesedése a fogyasztásból 35 százalékos, köszönhetően a *Milka*, *Suchard* és *Toblerone* márkáknak (Euromonitor, 2015⁷⁷). A világot behálózó nemzetközi multinacionális vállalatok jelenléte egy adott országban nem jelent egyben termelést is, a *Mondeléz* és a *Ferrero* sem feltétlenül helyben gyárt, vagy nem minden terméket. Gyártásban meghatározó az osztrák tőketulajdonú *Manner*, a többségi tulajdon jelenleg is az alapító családjának a kezében van. A cég 700 embert foglalkoztat, 3 gyára van, árbevételének 50 százaléka exportból származik. A *Candy Industry* adatai alapján a 220 millió dollárt meghaladó árbevételét tekintve a *Manner* a 65. volt az édességyártó cégeket tartalmazó világranglistán 2013-ban és 2014-ben is⁷⁸. Jelentős termelést produkál a német tulajdonú *Haribo*, amely 1988-ban vásárolt magának Ausztriában egy már működő gyárat. Az itt előállított termékek között találhatóak a *HARIBO GOLD* medvék vagy a *HARIBO HAPPY COLA*. A gyár 240 főt foglalkoztat, fő exportpiaca Svájc és a kelet-európai országok. Ezenkívül Ausztriában található a *Mondeléz* vállalat harmadik legnagyobb európai csokoládégyára (*Bludenz*), ahol *Milka* és *Suchard* csokoládét is gyártanak. A *Mozartkugelt* gyártó *Mirabelle* vállalat szintén *Mondeléz*-tulajdonban van. A *Lindt* hat európai gyára közül az egyik Ausztriában található. Ezenfelül a forgalmazásban meghatározó nagyvállalat még a *Nestlé* és a *Ferrero*.

A tanúsítványok tekintetében jellemzően nem a helyi igények dominálnak, hanem a gyártó és forgalmazó multinacionális vállalatok sajátosságai. Általában adott cég nem mindegyik terméke esik ugyanazon tanúsítvány hatálya alá. A *Manner* *UTZ*-t alkalmaz, de fontos szerepe van Ausztriában a *Fairtrade*-nek is. Ez utóbbi az értékesített csokoládétermékek 18 százalékához kapcsolódott 2011-ben (*Fairtrade*, Österreich). A kínálatban megtalálhatók a helyben előállított biotermékek⁷⁹ is, illetve megjelenik a *bean to bar* technológia is.

⁷⁶ <http://www.zotter.at/en/about-zotter.html>

⁷⁷ <http://www.euromonitor.com/chocolate-confectionery-in-austria/report>

⁷⁸ <http://www.candyindustry.com/articles/86039-global-top-100-candy-industrys-exclusive-list-of-the-top-100-confectionery-companies-in-the-world>

⁷⁹ http://www.chocobio.com/produkte_en.htm

Kávé, tea és fűszerek gyártása

A kávé a legkedveltebb forró ital Ausztriában, az egy főre vetített fogyasztás a globális átlag hétszerese, meghaladta a 8 kilogrammot 2011-ben. Az ország az EU-n belül közepes nagyságú kávéimportőr (12. hely) az évi 60-70 ezer tonna körüli mennyiséggel, amelynek az importértéke a prémium minőségű alapanyag iránti magas igény miatt 350 millió euró körül alakul éves szinten, a nyolcadik legnagyobb az unióban. A kávé fele-fele arányban érkezett nyers és pörkölt formában egészen 2013-ig, ezt követően a fogyasztási trendek változása⁸⁰ miatt a nyers kávé aránya 30 százalékra csökkent. Pörkölt kávé 240 millió euró értékben importált Ausztria a 2009–2013 közötti időszak átlagában, ami a világon a hatodik, az EU-ban a harmadik helyre rangsorolta az alpesi országot. Az élelmiszeripari termékek importján belül a pörkölt kávé a negyedik legnagyobb értékkel szereplő árucsoport Ausztriában. A behozott mennyiség több mint fele Németországból érkezett 2013-ban, tekintettel arra, hogy a legkedveltebb kávé márkák – sorrendben a *Nespresso*, az *Eduscho*, a *Jacobs* és a *Tchibo* – közül az utóbbi kettőt ott gyártják. A nyers kávé feldolgozása kevésbé jelentős Ausztriában, mindössze 12,5 ezer tonnára rúgott a 2009–2013. évek átlagában, ezzel az EU-ranglista végén szerepel. Az osztrák kávépiac legjelentősebb szereplői közül csak a piacvezető németországi *Eduscho (Austria) GmbH*⁸¹, valamint az ausztriai *Julius Meinl Austria GmbH* és a *Helmut Sachers Kaffee GmbH* rendelkezik feldolgozó (pörköltő)-kapacitással. A külföldi tőketulajdonban lévő *Mondelēz Österreich GmbH* 2013-ban bezárta pörköltőüzemét (*Jacobs*), és a *Nestlé Österreich GmbH*-hoz hasonlóan külföldi gyárából hozza be a forgalmazott kávéfajtáit. A nyers kávé pörkölését inkább az alapanyagban és a termékben is prémium minőséget képviselő, egyedi márkás termékeket gyártó és saját üzletükben értékesítő osztrák cégek végzik. Legismertebb, mára világméretű franchise-hálózatát fejlődött képviselőjük a *Coffeeshop Company*. A jelentős belföldi fogyasztás miatt a beérkező kávé mennyiségének alig 20 százaléka, főleg pörkölt kávé kerül exportra, elsősorban a németországi piacra.

A tea gyártása és piaca a kávéhoz képest marginális Ausztriában. Fogyasztása a kávé népszerűségének növekedésével párhuzamosan 2005 óta csökken: egy főre vetítve 0,2 kilogramm volt a 2009–2011 közötti években. A vezető teamárkák a német *Teekanne*, az angol *Twinings* és a szintén német *Milford*. Teagyártással 13 cég foglalkozik az országban, a legnagyobbak a németországi *Teekanne GmbH & Co. KG* leányvállalata, a *Teekanne GmbH Österreich*⁸² és a német *Laurens Spethmann Holding Aktiengesellschaft & Co. KG* tulajdonában lévő *Milford Austria GmbH*⁸³, amelyek teakeverékek és filteres teák előállításában érdekeltek. A 3 ezer tonna mennyiségű alapanyag (80 százalék fekete, 20 százalék zöld tea) az anyacégek révén Németországból származik, míg a gyógynövény- és a gyümölcssteák alapanyagait többnyire helyben termelik. A gyógy- és fűszernövény-termesztés 26 százalékának helyet adó felső-ausztriai *Waldviertel* ökolgazdaságaiban termelt alapanyagok jellemzően a *Milford Austria GmbH* és a kézműves termékeiről elhíresült *Sonnenor Kräuterhandels GmbH*⁸⁴ kínálatában jelennek meg.

A kávé- és teafeldolgozással foglalkozó cégek száma 30 volt Ausztriában 2012-ben (Magyarország: 37), 198 millió euró nettó (Magyarország: 477 millió euró) árbevételüket tekintve az alpesi ország az EU középmezőnyében foglalt helyet, az első helyen 3,8 milliárd euróval Olaszország szerepelt. Tekintettel arra, hogy Ausztriában a kávéfeldolgozás gyakorlatilag a pörkölést és a csomagolást, a teagyártás pedig elsősorban az átsomagolást és a filtergyártást jelenti, a szakágazat hatékonysága uniós viszonylatban nem kiemelkedő (43. táblázat). A 41 millió euróra rúgó hozzáadott érték az EU viszonylatában csak a 14. helyre elegendő, 4,5 százaléka a feldolgozásban élen álló Olaszországnak

⁸⁰ A filteres kávéfőzők helyett ma már a háztartások 30 százalékában automata, 35 százalékában kapszulás berendezéseket használnak. Ez utóbbi elterjedését az segítette, hogy országszerte megoldották a hulladék kapszulák begyűjtését és újrahasznosítását.

⁸¹ A *Tchibo GmbH*-val együtt a németországi *Maxingvest Ag* holding tulajdonában van.

⁸² Piacvezető, 63 százalékos piaci részesedés 2015-ben.

⁸³ A teafiltergyártást 2015. szeptember végével megszüntette.

⁸⁴ Az 1988-ban alapított vállalat célja a régió biogazdaságaiban megtermelt gyógy- és fűszernövényekből előállított készítmények közös márkánév alatti értékesítése volt. Mára 150 gazdaság termékeit kínálja a világ 50 országában. Az árbevételének a 80 százaléka exportból származik. Az ausztriai központ mellett 2006-tól Csehországban, Romániában és Albániában is üzemetet fióktelepet.

(900 millió euró). A munkatermelékenység 71 ezer euró/fő (Magyarország: 34 ezer euró/fő), míg a legnagyobb Norvégiában, 213 ezer euró/fő. A jövedelmezőség (7,5 százalék) jelentősen elmarad az EU-átlagtól (11,6 százalék), a piacvezető országoknál (Egyesült Királyság, Görögország, Írország) 17–20 százalék körül alakul. Ugyanakkor a termelési értéken belüli hozzáadott érték aránya (28,6 százalék) magasabb az EU átlagánál (Magyarország: 18,6 százalék), ami a kávé- és teakivonatok, eszenciák, koncentrátumok⁸⁵ gyártásának, illetve az értékesítési csatornák bővítése által a termékek mellé kapcsolt non food termékek⁸⁶ forgalmazásának és az egyéb szolgáltatásoknak köszönhető. Például Ausztriában a cégek a fogyasztói preferenciák alakítására kiválóan alkalmazzák a társadalmi felelősségvállalás népszerűsítését, aminek következtében nőtt a kereslet a fenntarthatósági tanúsítvánnyal (*Bio* és *Fairtrade*⁸⁷) rendelkező kávé- és teatermékek iránt. E piaci rés kihasználása a termékpálya valamennyi szereplőjének hasznot termel az eladások növelése és a nagyobb nyereség által (ICO, 2003⁸⁸). A vidéki kisüzemek ezenkívül turisztikai szolgáltatásokat – mint kóstolóval egybekötött üzemlátogatás, szemináriumok, rendezvények tartása – is biztosítanak telephelyükön.

Európa egyik legnagyobb gyógy- és fűszernövény-termelőjének tartják Ausztriát, ahol 2,9 ezer hektáron termesztették e növényeket 2013-ban (2010: 3,9 ezer hektár), a terület 21 százalékán pedig ökotermesztést folytattak. A termőterület 70 százaléka Alsó-Ausztriában, 26 százaléka Felső-Ausztriában és 4 százaléka Burgenland tartományban található. Döntően máriatövis (40 százalék) és fűszerkömény (30 százalék) termesztenek⁸⁹. A termelés elsősorban két nagy termelőszövetkezethez, az alsó-ausztriai *Waldland Naturstoffe GmbH*-hoz és a felső-ausztriai *Saatbau Linz eGen*-hez kapcsolódik. A vidéki foglalkoztatás szempontjából a kisebb termelői szerveződések, mint az *Österreichische Bergkräutergenossenschaft*⁹⁰ is nagy jelentőséggel bírnak.

A belföldön termelt gyógy- és fűszernövények kis hányada kerül gyógyszeripari feldolgozásra, jellemzően a tea- és a fűszergyártás alapanyagait biztosítják. Emellett Ausztria évi 70 millió euró értékben importál egyéb fűszereket, amelynek 80 százalékát a bors és a fűszerpaprika, valamint a fűszerkeverékek adják. Az egyes fűszercsoportokat tekintve is az EU tíz legnagyobb importőre között foglal helyet. Nem véletlen, hiszen Ausztria a fűszerek és az ételízesítők gyártását, valamint kereskedelmét tekintve az EU élvonalában szerepel. A fűszerek, ételízesítők (1084) gyártásán belül különösen kiemelkedő a mártások, fűszerkeverékek⁹¹ 138 millió euró termelési értéke a 2009–2013. évek átlagában, ezzel az EU tagországainak rangsorában Ausztria a tizedik. A szakágazatban tevékenykedő vállalkozások száma 28, a legnagyobb ausztriai érdekeltségű cégek a *Kotányi GmbH*⁹² és a *Wiberg GmbH*, míg külföldi tőketulajdonúak az *Unilever Austria GmbH (Knorr)*, a *Nestlé Österreich GmbH (Maggi)*, a *Raps GmbH* és a *Hela Österreich*. Nemcsak a vidéki családi gazdaságok fenntartásában, hanem a prémium minőségű biotermékek iránti kereslet kielégítésében is fontos szerepet töltenek be a helyben termelt alapanyagok feldolgozására specializálódott kisüzemek, szerveződések, mint például a teánál már tárgyalt *Sonnentor Kräuterhandels GmbH*. A fűszerek, ételízesítők exportja ugyancsak jelentős bevételi forrás Ausztria számára. A szakágazat 164 millió euró értékű kivitelének 86 százaléka, 140 millió euró a mártások, fűszerkeverékek külföldi értékesítéséből származott 2013-ban, és a kilencedik legnagyobb értéket képviselte az EU-tagországok viszonylatában.

⁸⁵ Kávékivonatot, eszenciát, illetve koncentrátumot 20,5 millió euró értékben, nagyjából 10 ezer tonna mennyiségben állítottak elő Ausztriában 2009–2013-ban, jellemzően édes- és gyógyszeripari felhasználás céljából. Ugyanez a tea esetében tizedekkora mennyiséget és értéket jelent, és jellemzően nem a vezető teagyártókhöz, hanem a termékekre specializált kis cégekhez kapcsolódik.

⁸⁶ Kiváló példa erre a Tchibo: a márkanév ma már nemcsak kávé, hanem számos egyéb terméket (háztartási eszköz, ruha, műszaki cikk) jelent.

⁸⁷ A *Fairtrade* tanúsítvánnyal ellátott kávék részaránya megháromszorozódott, 25 százalékra nőtt a teljes kínálaton belül 2005–2012 között.

⁸⁸ ICO (2003): Executive Summary. International Coffee Organization. <http://dev.ico.org/libser/executive%20summary.pdf>

⁸⁹ Jelentős még a mák, a kender, a torma, a közönséges orbáncfű, a borsmenta, a petrezselyem és a lándzsás útifű termesztése.

⁹⁰ Alulról jövő kezdeményezés, kezdetben önszervezés céljából jött létre 1986-ban. A térségben állattartással foglalkozó kis családi gazdaságok fennmaradásának biztosítását gyógy- és fűszernövények együttműködésen alapuló biotermesztésében és értékesítésében látták megvalósulni. A gazdaságok üzemmérete 2–20 hektár között van. Mára a közös szárítózem mellett értékesítési helyet, internetes weboldalt, online boltot hoztak létre, amelyeken keresztül promótálják és értékesítik termékeiket. Díjazás ellenében szervezett üzemlátogatást is biztosítanak.

⁹¹ Ipari termékkód 10841270: Mártás (szósz) és ennek előállítására szolgáló készítmény; ételízesítő és fűszerkeverék (a szójamártás, a paradicsomketchup és más paradicsommártás, a mustárliszt és -dara, az elkészített mustár kivételével).

⁹² Több országban, köztük Ausztriában és Magyarországon is piacvezető, összesen 20 országba exportál.

A fűszerek, ételízesítők gyártásával foglalkozó vállalkozások viszonylag alacsony száma miatt a szakágazat 2012. évi 467 millió euró nettó árbevétele és 125 millió euró hozzáadott értéke alapján Ausztria az EU középmezőnyébe sorolható, egy vállalkozásra vetítve azonban ezek az értékek Németország után itt a legnagyobbak (Magyarország: 21.). A hozzáadott érték EU átlagát meghaladó, 27 százalékos (Magyarország: 24,6 százalék) arányát tekintve hetedik a tagországok rangsorában (a legnagyobb Ciprusban: 47 százalék), a 11 százalékos (Magyarország: 8,9 százalék) jövedelmezőség pedig az ötödik helyre rangsorolja Ciprus, Bulgária, az Egyesült Királyság és Olaszország után. Mivel a világ fűszertermesztő országaiban nő a helyben történő feldolgozás volumene, ezért az EU-ban a gyártók az elsődleges feldolgozás hiányában specializációra kényszerültek, mint például a fűszerkeverékek gyártása, új ízek fejlesztése és a beszállítókkal való hatékonyabb együttműködés. A legnagyobb vállalatok az importtól kezdve a fogyasztói csomagolásig mindent egy cégen belül végeznek (CBI, 2013⁹³). Ausztriában mindezek mellett olyan specializált szolgáltatásokat is nyújtanak a termékeken felül, mint az egyéni vagy a csoportos, séfek által nyújtott szaktanácsadás a csúcsgasztrónómia számára, illetve receptszolgálat a fogyasztók részére. A fenntartható alapanyag iránti kereslet ebben az ágazatban is növekszik. A tanúsítványok közül jelenleg döntően az „Austria Bio Garantie” és a Fairtrade védjegy hitelesíti a megfelelő termékeket.

43. táblázat: A tea, kávé (HS-1083), valamint a fűszer, ételízesítő (HS-1084) szakágazatok hatékonysági mutatói Ausztriában (2012)

Megnevezés	Tea, kávé feldolgozása			Fűszer, ételízesítő gyártása		
	HU	AT	EU28	HU	AT	EU28
Vállalkozások száma (darab)	37	30	2975	60	28	1 800
Nettó árbevétel (millió EUR)	477,0	197,7	20 184,1	112,8	467,3	16 102,5
Hozzáadott érték tényező-költségen (millió EUR)	78,8	41,4	4 670,5	25,1	124,7	3 295,7
Alkalmazásban állók száma (fő)	2 311	582	56 500	1 391	1 615	62 400
Munkatermelékenység (ezer EUR/fő)	34,1	71,2	83,0	18,1	77,2	53,0
Egy alkalmazásban állóra jutó szem. jell. ráfordítás (ezer EUR)	19,4	45,6	41,2	10,9	45,4	34,4
A hozzáadott érték aránya a termelési értékéből (százalék)	18,6	28,6	26,1	24,6	27,4	22,3
Árbevétel-arányos bruttó működési eredmény (százalék)	7,1	7,5	11,6	8,9	11,0	7,1

Forrás: Eurostat

⁹³ CBI (2013): CBI Tradewatch spices and herbs. CBI Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands.
http://www.cbi.eu/system/files/marketintel_platforms/2013_tradewatch_spices_and_herbs_0.pdf

Szőlő- és borágazat

Magyarországon a 2009–2013. évek átlagában 72 ezer hektáron termeltek szőlőt, míg Ausztriában ennek mintegy 60 százaléka, 44 ezer hektáron. Köszönhetően a magasabb hozamoknak (a 2009–2013. évek átlagában az ausztriai hozamok 17 százalékkal haladták meg a magyarországit) és a magasabb kihozatalnak, az ausztriai bortermelés ugyanebben az időszakban évente csak mintegy 300 ezer hektoliterrel (13 százalékkal) maradt el a hazaitól. Az EU 28 tagországa közül 17 országban termelnek bort. A 2009–2013. évek átlagában regisztrált bortermelésével Magyarország és Ausztria a 8–9. helyet foglalták el a bort termelő tagországok között.

A mezőgazdaság nemzetgazdasági ágához sorolt magyarországi szőlészek és borászok öt éves átlagban évente 174 millió euró termelési értéket állítottak elő (folyó alapáron), amiből 75 millió euró borszőlőtermesztésből, 98,9 millió euró bortermelésből származott. Az ausztriai borászatok ezzel szemben évi átlagban több mint 500 millió euró termelési értéket realizáltak, ami a magyarországi érték háromszorosa volt⁹⁴ (44. táblázat).

44. táblázat: A szőlő- és bortermelés fontosabb jellemzői Magyarországon és Ausztriában (2009–2013)

Megnevezés	Ország	2009	2010	2011	2012	2013	Átlag
Termőterület (ezer hektár)	HU	79,0	70,2	71	71,8	69,9	72,4
	AT	45,6	43,7	43,8	43,6	43,6	44,1
Szőlőtermés (ezer tonna)	HU	528,1	279,1	470	368	476,6	424,4
	AT	312,9	231,7	375,3	287,3	318,9	305,2
Hozam (100 kg/ha)	HU	66,8	39,8	66,2	51,3	68,2	58,4
	AT	68,6	53,1	85,6	65,9	69,0	68,4
Bortermés (millió hl)	HU	3,34	1,76	2,82	2,24	2,94	2,6
	AT	2,35	1,74	2,81	2,15	2,39	2,3
Borszőlőtermelés termelési értéke folyó alapáron (millió EUR)	HU	62,8	52,6	87,6	75,0	96,8	75,0
	AT	0	0	0	0	0	0
Bortermelés termelési értéke folyó alapáron (millió EUR)	HU	95,9	68,1	119,3	102,2	108,8	98,9
	AT	457,1	424,1	622,0	527,3	530,7	512,2

Forrás: Eurostat

A folyamatos ültetvénykoncentráció ellenére Magyarországon a szőlőtermesztés üzemszerkezete még mindig kétpólusú; a gazdaságszerkezeti összeírás adatai szerint az összes szőlőterületből a legnagyobb területi aránnyal a legkisebb, 0,5 hektár alatti és a legnagyobb, 30 hektárnál nagyobb szőlőterületet művelő gazdaságok rendelkeztek 2013-ban. Ausztriában ezzel szemben a közepes méretű, az 5 és 10 hektár, valamint a 10 és 19 hektár közötti gazdaságok foglalták el a legnagyobb területet (45. táblázat). A szőlőtermesztő gazdaságok átlagos ültetvényterülete Magyarországon 0,65 hektár volt 2013-ban, míg Ausztriában több mint ötszöröse, 3,57 hektár.

⁹⁴ Az osztrák szőlősgazdák az alapanyagot zömében saját gazdaságukon belül dolgozzák fel, ez az oka annak, hogy a statisztikában a borszőlőtermelés értéke nem szerepel külön soron, azt a bortermelés adata tartalmazza.

45. táblázat: A szőlőtermesztő gazdaságok megoszlása birtokméret szerint Magyarországon és Ausztriában (2005, 2013)

2005								
HU					AT			
Méretkategóriák	Gazdaságok száma	százalék	Terület (ezer ha)	százalék	Gazdaságok száma	százalék	Terület (ezer ha)	százalék
Összesen	150 180	100,0	70,1	100,0	17 800	100,0	50,1	100,0
< 0,5 ha	129 530	86,2	15,4	22,0	4 770	26,8	1,4	2,8
0,5-0,99 ha	8 350	5,6	5,5	7,8	3 530	19,8	2,5	5,0
1-1,9 ha	5 780	3,8	7,6	10,8	3 070	17,2	4,4	8,8
2-4,9 ha	4 430	2,9	13,1	18,7	3 390	19,0	10,8	21,6
5-9,9 ha	1 270	0,8	8,3	11,8	2 020	11,3	14,1	28,1
10-19,9 ha	550	0,4	7,0	10,0	840	4,7	11,3	22,6
20-29,9 ha	120	0,1	2,7	3,9	110	0,6	2,7	5,4
30 ha <	150	0,1	10,5	15,0	70	0,4	2,9	5,8
2013								
HU					AT			
Méretkategóriák	Gazdaságok száma	százalék	Terület (ezer ha)	százalék	Gazdaságok száma	százalék	Terület (ezer ha)	százalék
Összesen	85 220	100,0	55,8	100,0	12 690	100,0	45,3	100,0
< 0,5 ha	73 250	86,0	8,6	15,4	3 270	25,8	0,9	2,0
0,5-0,99 ha	4 270	5,0	2,9	5,1	2 230	17,6	1,6	3,5
1-1,9 ha	2 930	3,4	3,9	6,9	2 180	17,2	3,1	6,8
2-4,9 ha	2 710	3,2	8,2	14,7	2 260	17,8	7,8	17,1
5-9,9 ha	1 130	1,3	7,7	13,8	1 600	12,6	11,0	24,3
10-19,9 ha	590	0,7	8,1	14,4	870	6,9	11,9	26,1
20-29,9 ha	150	0,2	3,6	6,5	160	1,3	3,7	8,3
30 ha <	190	0,2	12,9	23,1	130	1,0	5,4	11,8

Forrás: Eurostat, a Gazdaságszerkezeti Összeírás (Agrarstrukturhebung) adatai alapján

Magyarországon a szőlőültetvények korösszetétele kedvezőbb volt 2009-ben, mint Ausztriában. Bár Magyarországon alacsonyabb volt a fiatal ültetvények aránya, de a legidősebb korcsoportba arányaiban számottevően kevesebb ültetvény tartozott, mint Ausztriában (46. táblázat).

46. táblázat: A szőlőültetvények kor szerinti összetétele Magyarországon és Ausztriában (2009)

Az ültetvények kora	Ausztria (százalék)	Magyarország (százalék)
3 évnél fiatalabb	4,1	1,3
3–9 év között	21,7	18,6
10–19 év között	20,9	56,5
20 évnél idősebb	53,3	23,5
Összesen	100,0	100,0

Forrás: Eurostat, az Ültetvényösszeírás (Weingartengrunderhebung) adatai alapján

Magyarországon a szőlőültetvények 66 százalékán fehér borszőlő, 29 százalékán vörös borszőlő, 1 százalékán csemegeaszőlő, 4 százalékán egyéb szőlő (direkt termő) volt 2009-ben. Ausztriában a fajtacsoport szerinti összetétel igen hasonló, ugyanebben az évben a terület 66 százalékát fehér borszőlőfajták, 34 százalékát vörös borszőlőfajták foglalták el.

Ausztria nagy hangsúlyt helyez arra, hogy a szőlő- és bortermelés fenntartható módon valósuljon meg. Ökológiai vagy biodinamikus módszerrel 2013-ban 4,4 ezer hektáron termesztettek szőlőt. A tanúsító szervezetek adatai szerint Magyarországon ezzel szemben mintegy 1200 hektár területen folyt ökológiai szőlőművelés 2013-ban.

Ausztriában a borok kiskereskedelmi értékesítésében, de a közvetlen termelői (*ab Hof*) értékesítésében is a palackos kiszérelés⁹⁵ jelentős. Ebből következik, hogy a palackozást végző borászati üzemek jelentik az ausztriai borgazdaság gerincét, ezért ezekről a pincészetekről tesznek közzé statisztikai adatokat. Az elérhető statisztikai adatok (Szövetségi Pincefelügyelet: *Bundeskellereiinspektion*) alapján az elmúlt években a borpalackozók koncentrációja nőtt Ausztriában. A borpalackozást is végző borászati üzemek száma 2009 és 2013 között mintegy 6,5 ezerről 4,65 ezerre csökkent. Miközben azonban a kis kapacitású (5 ezer és 10 ezer liter közötti) palackozók száma 2,6 ezerrel lett kevesebb, addig az Osztrák Bor Marketing Társaság (Österreich Wein Marketing *GmbH*) szerint az ausztriai borgazdaság élvonalát jelentő, 30 ezer liter feletti kapacitású palackozók száma 976-ról 1552-re emelkedett (47. táblázat).

47. táblázat: A borpalackozást is végző borászati üzemek számának megoszlása Ausztriában a palackozó kapacitása szerint (2009 és 2013)

Palackozó kapacitása	2009	2013	2009/2013
1 millió liter felett	19	17	-2
500 000–1 millió liter	18	30	12
100 001–500 000 liter	159	299	140
50 001–100 000 liter	340	539	199
30 001–50 000 liter	440	667	227
10 001–30 000 liter	1 653	1 867	214
5 001–10 000 liter	3 852	1 236	-2 616
Összesen	6 481	4 655	-1 826

Forrás: Österreich Wein Marketing (2014) a Bundeskellereiinspektion adatai alapján

⁹⁵ Az eladott mennyiség (közvetlen termelői – *ab Hof* – értékesítés) megoszlása a kiszérelés típusa szerint a következőképpen alakult 2013-ban: 38 százalék 0,75 literes palackos, 49 százalék 1 literes kiszérelés és 11 százalék 2 literes kiszérelésben, 2 százalék egyéb.

Az Eurostat adatai alapján összehasonlítottuk az EU gazdasági tevékenységek statisztikai osztályozása (NACE Rev. 2) rendszere szerint a 1102 számú, szőlőbor termelése szakágazatba besorolt vállalkozások néhány hatékonysági mutatóját Magyarországon és Ausztriában (48. táblázat). (Az adatgyűjtés csak bizonyos nemzetgazdasági ágakra terjed ki, a mezőgazdaságra nem, így a mezőgazdasági ágazatba sorolt borászatok mutatóit nem tartalmazza a táblázat.) Az ide tartozó magyarországi borászatok 2012-ben 338 millió euró, az ausztriai vállalkozások 250 millió euró nettó árbevételt értek el. Két hatékonysági mutató (a hozzáadott érték aránya a termelési értékből és az árbevétel-arányos bruttó működési eredmény) esetében a magyarországi borászatok értéke közel áll az EU–28 tagországaihoz és kedvezőbb az ausztriaiánál. Ebből levonható az a következtetés, hogy a hazai borászatok inputfelhasználása hatékony és alacsonyabb költséggel (lásd személyi jellegű ráfordítások) dolgoznak. Amiben azonban komoly elmaradás mutatkozik, az az egy vállalkozásra jutó árbevétel és hozzáadott érték, valamint a munkatermelékenység. Az ausztriai borászatokban egy vállalkozásra vetítve közel kétszer annyi alkalmazásban álló több mint hétszeres árbevételt és hatszor nagyobb hozzáadott értéket állított elő 2012-ben, mint a magyarországi borászatok. Ez összefügg a vállalkozások technológiai színvonalával és innovációs képességével, a termékek minőségével, de erősen hozzájárul a két ország belső és külső piacainak eltérő fizetőképessége és vélhetően az intenzív ausztriai bormarketing is.

48. táblázat: A szőlőbor termelése szakágazat (1102) hatékonysági mutatói Ausztriában (2012)

Megnevezés	HU	AT	EU28
Vállalkozások száma (darab)	887	89	11 039
Nettó árbevétel (millió EUR)	337,8	250,3	29 796,8
Hozzáadott érték tényezőkölségen (millió EUR)	73,5	44,6	6 328,4
Alkalmazásban állók száma (fő)	3 819	660	91 800
Egy alkalmazásban állóra jutó szem. jell. ráfordítás (ezer EUR)	9,0	35,5	31,1
A hozzáadott érték aránya a termelési értékből (százalék)	23,7	20,7	21,4
Árbevétel-arányos bruttó működési eredmény (százalék)	11,6	8,4	11,7
Egy vállalkozásra jutó létszám (fő)	4,3	7,4	8,3
Egy vállalkozásra jutó árbevétel (millió EUR)	0,38	2,81	2,70
Egy vállalkozásra jutó hozzáadott érték (millió EUR)	0,08	0,50	0,57
Munkatermelékenység (ezer EUR/fő)	19,2	67,5	69

Forrás: Eurostat

Ausztriában a családi borászatok dominálnak. A családi borászatok a saját gazdaságban termelt szőlőt dolgozzák fel, amit sokan közülük közvetlen értékesítés keretében, saját gasztronómiában, szálláshely-szolgáltatással egybekötve értékesítenek. Emellett létrejöttek olyan nagyobb pinceszövetkezetek, amelyek a szőlőtermelő tagok termését dolgozzák fel, szintén modern technológiával, igen jó minőségben. A kis üzemméretű, a technikai felszereltség és a termelési volumen hátrányosan befolyásolja a kisebb borászatok értékesítési lehetőségeit. Tekintve, hogy az egyedi marketing nem kifizetődő, Ausztriában az utóbbi néhány évben a kisebb borászatok helyi és regionális márkaközösségeket (*Markengemeinschaften*) hoztak létre. A márkaközösségek szorosan együttműködnek a bor termelése, marketingje és értékesítése során.

Néhány borászati vállalkozás bemutatása

Winzerkeller Andau und Umgebung (Andau és Környéke Pinceszövetkezet): A pinceszövetkezet 1959-ben alakult, 50 hektáron, 38 taggal. *Burgenland*-ban található, a *Neusiedlersee* nevű borvidéken. Jelenleg 140 taggal rendelkezik, akik 665 hektárról szállítják be a termésüket. A területek 40 száza-

lékán fehér borszőlőt termesztnek. Évente 7 ezer tonna szőlőt dolgoznak fel. Az elmúlt években történt fejlesztések következtében Ausztria egyik legmodernebb borászatának számít. Értékesítési áraik 4,90–9,90 euró/palack között változnak.

Weingut Bründlmayer: Csúcsmínőségű borai révén világszerte ismert ausztriai borászat. Tulajdonosát, Willi Bründlmayert a *Decanter* brit magazin a világ azon 50 személyisége közé sorolta, akik a jövő évtizedekben a legnagyobb hatással lehetnek a világ borászatára. A pincészet a *Wine & Spirits* (USA) magazintól ötször vehette át a „*Winery of the Year*” címet. A borászat a *Kamptal* nevű borvidéken található, ahol mintegy 100 hektár szőlőterületen környezetkímélő termesztést folytatnak. A körültekintő technológiának köszönhetően boraik – függetlenül a fajtától – hagyományosan az évjáratok legjobbjaiknak számítanak. A bor mellett pezsgőt is készítenek. Termékeiket igen drágán, akár az 50 eurót is elérő palackáron értékesítik. A borászat mellett éttermet, borozót működtetnek, szobakiadással foglalkoznak. Több mint 30 országba exportálnak.

Weingut F.X. Pichler: Ötödik generációs családi borászat *Wachauban*, amely 16 hektáron termeszt szőlőt. Ültetvényei főként meredek teraszokon találhatók. Három fajtát termesztnek: 50 százalék Zöld veltelini, 48 százalék Rizling és 2 százalék *Sauvignon blanc*. A termelt Zöld veltelini fajtájuk még az 1900-as évek elején, a saját gazdaságukban végzett szelekcióból származik (alacsony termőképesség, kis bogyók, magas extrakt). Modern borászatuk 2009-ben épült. Boraikat 34 és 48 euró közötti palackáron kínálják. A világ 25 országába, közöttük Magyarországra is exportálnak.

A megtermelt borok mintegy 80 százaléka minőségi bor (OEM) Ausztriában (szüreti adatok alapján). Magyarországon az OEM borok aránya évjáratától függően 50-60 százalék között alakul. Ausztriában az EU-ban meghatározott eredetvédelmi szabályok alapján kialakított minőségi rendszer szerint három néven lehet forgalmazni tájbort (OFJ: Oltalom alatt álló földrajzi jelzéses bor): *Weinland*, *Bergland* és *Steierland*⁹⁶. A minőségi borok (OEM: Oltalom alatt álló eredetmegnevezéses bor) esetén kettős stratégia érvényesül. A szabályozás egyrészt elegendő teret ad a borászatoknak az innovatív termékszerkezet kialakításához és segíti a több kisebb borvidékről szőlőt felvásárló borászatok termékeinek minőségi borként történő forgalmazását. Másrészt jól átgondolt módon termőhely-specifikus bortípusokat alakítanak ki, amelyek az osztrák borstílus/stílusokat a legmagasabb szinten reprezentálják. A minőségi borok az osztrák tartományok neveit viselhetik, ebből 8 darab van plusz Bécs, ezeket általános borvidékeknek nevezik (nagyobb szőlőterület azonban csak három tartományban és Bécsben található). Emellett van további 16 specifikus borvidék (jogi értelemben 18), például *Weinviertel*, *Wachau*, *Bécs*. (Bécs speciális helyzetben van, mert egyszerre általános és specifikus borvidék is.) Az említett borvidékeken jelenleg 35, minőségi bor előállítására engedélyezett szőlőfajtából készíthetnek bort. Minden specifikus borvidék azon dolgozik, hogy létrehozza a maga származásihely-specifikus *terroir* borát, amihez először meg kell határozniuk azt a fajtát és borstílust, ami a legjobban tükrözi a termőhely adottságait. Ezt nevezik DAC bornak (*DAC: Districtus Austriae Controllatus*), amelyet miniszteri rendelettel ismernek el. Jelenleg 9 ilyen *DAC* státusú bort ismertek el hivatalosan Ausztriában, például *Weinviertel DAC* (fajtája a Zöld veltelini), *Mittelburgenland DAC* (fajtája a Kékfrankos), *Kremstal DAC* (két szőlőfajtája van, a Zöld veltelini és a Rizling). Abban az esetben, ha valamely specifikus borvidék már megalkotta a maga *DAC* borát, az adott termőhelyről származó, ettől eltérő minőségi bor már csak annak az általános borvidéknek (tartománynak) a nevét viselheti, amely tartományban az adott specifikus borvidék található.

Az előző támogatási ciklusban (2009–2013) a teljes egészében az EU által finanszírozott, bor nemzeti támogatási program keretében Ausztria 57,8 millió eurót, Magyarország 122,2 millió eurót oszthatott szét a borászati ágazatban. Ausztriában a források 50 százalékát a borászati technológia fejlesztésére, 35 százalékot a szőlőültetvények szerkezetátalakítására, 11 százalékot promócióra fordítottak. Magyarország a forrásai 84 százalékát költötte szerkezetátalakításra és csupán 8 százalék

⁹⁶ Ezek a borrhíók a tartományoknál nagyobb földrajzi egységet képeznek, és a tájborknak az adott borrhíóhoz tartozó tartományokból kell származnia, például a *Weinland* földrajzi név viselése esetén Alsó-Ausztriából, Burgenlandból és Bécsből.

jutott borászati gépberuházásra. A többi forrás más borpiaci intézkedésekre került felhasználásra. Megjegyzendő, hogy Ausztria már a 2000/2001. borpiaci évtől támogatta a szőlőültetvények átalakítását és az intézkedés már a bevezetésétől fogva igen sikeresen működött. A következő költségvetési időszakban (2014–2018) Ausztria 67,3 millió euróval, Magyarország ezzel szemben 145,5 millió euróval gazdálkodhat. A tervek szerint Magyarországon ismét a szerkezetátalakítás kapja a legtöbb forrást (az összes támogatás 82 százalékát), emellett azonban már a promócióra is költ (7 millió eurót, azaz 5 százalékot). Ausztria ezzel szemben szerkezetátalakításra 39 százalékot, borászati fejlesztésre 41 százalékot, míg a borai népszerűsítésére 19 százalékot tervez fordítani.

Ausztriában a borfogyasztás 30 liter/fő/év körül alakul, ennek mintegy 30 százaléka importból származik. Magyarországon a fejenkénti éves borfogyasztás 2007-ben 30 liter alá esett, jelenleg 24 liter körüli. A gyengébb termésű éveket követően Magyarországon az import aránya meghaladta a fogyasztás 20 százalékát, 2013-ban pedig már a 25 százalékát.

Ausztria összes bortermelésének 22,4 százalékát exportálta az elmúlt öt év átlagában (2010–2014), Magyarországon ez az arány 27,5 százalékot tett ki. Az ausztriai borexport mennyisége 500 ezer hektoliterre, értéke 146,2 millió euróra rúgott 2014-ben. Ezzel szemben Magyarország 769 ezer hektoliter bort exportált, mindössze 85,3 millió euró értékben. A mennyiséget tekintve a palackozott bor aránya az ausztriai kivitelben 85 százalékot, a magyarországiiban 48 százalékot⁹⁷ tett ki (palackozott bor és pezsgőbor együtt). A kivitel egységértéke az ausztriai boroknál 2,69 euró/liter, míg a magyarországinál 1,1 euró/liter volt. Ausztria borexportja a legjobb fizetőképességű importőrökhöz kerül. Értékben kifejezve kivitele a következőképpen oszlott meg az exportpiacok között 2014-ben: 54,7 százalék Németország, 10,3 százalék Svájc, 6,5 százalék skandináv országok és 6,4 százalék USA. A fenti piacokon Magyarország is jelen van a borexportja révén, ám kivitelében sokkal szerényebb mértékben, csak 25 százalékkal osztoztak 2014-ben az említett országok, míg Ausztria esetében 78 százalékkal.

Az osztrák borgazdaságban a máig ható minőségi változások az 1985-ben kirobbant glikolbotrány után kezdődtek el. Ekkor fogadták el az akkoriban igen szigorúnak számító bortörvényüket, később bevezették a zárjegyet és a bor minőségét igazoló állami ellenőrző számot, valamint a különleges minőségű borok (*Prädikatswein*) szürettől kezdődő ellenőrzését. Az ellenőrzéseket végző hatóságok, például a Szövetségi Pincefelügyelet a borászati üzemek és a bort forgalmazó üzletek ellenőrzése mellett szaktanácsadást is végez. Ugyanígy a Szövetségi Borászati Hivatal (*Bundesamt für Weinbau*) a borok analitikai és érzékszervi vizsgálatán túl kutatási tevékenységgel is foglalkozik, amelynek nyomán egyre jelentősebb szolgáltatásokat nyújt a szaktanácsadás és oktatás területén, például érésiállapot-tájékoztatók az optimális szüreti időponthoz, komplex borászati technológiák összeállítására. Az ellenőrző szervek működésének célja a fogyasztók védelme és a termelők közötti tisztességes verseny szavatolásán túl az, hogy a termelők javítsák versenyképességüket és képesek legyenek maximálisan megfelelni a piacok által támasztott minőségi követelményeknek.

Az Agrárkamara – ahol a tagság kötelező – egyik fő feladata az ingyenes szaktanácsadás termeszéstechnológiai, üzemviteli, adóügyi, jogi kérdésekben, valamint segítik a gazdálkodókat az agrártámogatások ügyintézésével kapcsolatban. Az Agrárkamara másik fő feladata a képzés, továbbképzés (például az integrált termesztéssel kapcsolatos kötelező képzések is a kamara részvételével valósulnak meg).

⁹⁷ Magyarországon adatvédelmi okok miatt háromnál kevesebb adatszolgáltató esetén a statisztikai adat nem hozható nyilvánosságra. A külkereskedelmi adatok ezért csak a magasabb aggregáltságú HS4 terméklebontás szintjén megbízhatóak, jelen esetben a HS6 szintű terméklebontás (HS 220410: pezsgőbor és HS 220421: szőlőbor legfeljebb 2 literes palackban) adatai inkább csak tájékoztató jellegűek.

Az Osztrák Bor Marketing Társaság (Österreich Wein Marketing GmbH⁹⁸) 1997-ben jött létre. Tevékenységének két fő célja van, az osztrák borok minél nagyobb részarányt érjenek el a belső piacon a minőségi borok szegmensében, illetve a palackozott borok exportjának fokozása. Az ÖWM a szervezője a több mint húsz éve indult „SALON győztes” ausztriai borversenynek. A győztes borokról évente könyv jelenik meg. Számos kiadványuk van a bor és az étkezés témakörében (például a bor és a spárga, a sajt vagy az ausztriai borok és az igen népszerű ázsiai konyha összekapcsolásáról). A fröccskultúra terjesztésével céljuk a fiatalok megnyerése a borfogyasztás számára. A borturizmus egyre növekvő népszerűségnek örvend⁹⁹, ezt a trendet segítve az ÖWM honlapján utazási tippeket kínál és kirándulástervezőt működtet az érdeklődők számára. A nemzetközi borszakíróknak rendszeresen szerveznek borvidéki látogatásokat. Munkájuk és a szőlészek-borászok munkája nyomán az ausztriai borokat mind a borszakírók, mind a borkedvelő fogyasztók egyformán nagyra értékelik.

Söripar

Az Eurostat iparstatisztikája a sörgyártás esetében sem teljes körű, ezért vélhetően pontatlan, ennél a szakágnál azonban már van lehetőség legalább a nagyságrendek összevetésére (49. táblázat). Az adatbázisban szereplő cégek átlagos árbevétele Ausztriában valamivel nagyobb (15 millió euró), mind a magyar (9 millió euró) cégminta mutatójánál, mind az európai átlagnál (14 millió euró). Az osztrák főzdeket üzemeltető cégek képessége a hozzáadott érték növelésére kimagasló (45 százalék), jóval meghaladja az európai átlagot (30 százalék) és háromszorosa a magyar söripari cégek átlagos mutatójának (15 százalék), annak ellenére, hogy a munkatermelékenységben lényegesen kisebb a különbség. Az adatok értelmezésekor figyelembe kell venni, hogy az átlagos mutatók a söripar esetében nagyon félrevezetőek lehetnek, a szereplők között óriásiak a méretbeli különbségek és az iparág szerkezete országonként nagyon eltérő képet mutathat.

49. táblázat: **A sörgyártás (HS-1105) szakágazat hatékonysági mutatóinak összehasonlítása Ausztriában és Magyarországon (2012)**

	Magyarország	Ausztria	EU28
Vállalkozások száma (ezer darab)	52	75	3 050
Nettó árbevétel (milliárd EUR)	0,463	1,133	43,6
Hozzáadott érték tényezőkielégítési (milliárd EUR)	0,068	0,483	11,955
Alkalmazásban állók száma (ezer fő)	1,948	3,939	118,6
Munkatermelékenység (ezer EUR/fő)	237,5	287,6	367,8
Egy alkalmazásban állóra jutó szem. jell. ráfordítás (ezer EUR)	21,2	70,6	44,9
A hozzáadott érték aránya a termelési értékből (százalék)	15,1	45,1	29,6
Árbevétel-arányos bruttó működési eredmény (százalék)	5,6	18,1	15,2

Forrás: Eurostat

Magyarországon a sörpiac rendkívül koncentrált. A három nagy multinacionális tulajdonban lévő szereplő (*Heineken*, *Dreher*, Borsodi) négy sörgyár termelésével a termelés megközelítőleg 95 százalékát lefedi, a maradék 5 százalékból pedig további 4-et az osztrák (*Ottakringer*) tulajdonban lévő Pécsi Sörfőzde Zrt. termeli.

⁹⁸ Tulajdonosai az Agrárkamara (25 százalék) és a Gazdasági Kamara Mezőgazdasági Kereskedelmi Bizottsága (25 százalék), valamint négy tartományi kormányzata (egyenként 10-15 százalékban). Az ÖWM tulajdonában van az Osztrák Borakadémia, ami különféle képzéseket kínál a bor iránt érdeklődők számára több szinten és több, a bort és az étkezést érintő témákban.

⁹⁹ A turizmus vendégéjszakáinak száma 2012-ben 131 millió volt, amiből mintegy 2 millió éjszaka esett a borturizmusra. A borturizmusra eső becslült forgalom megközelítőleg 500 millió euróra rúg (ÖWM, 2014).

Ausztriában az iparág szerkezete jóval kiegyensúlyozottabb. Piacmeghatározó szereplő itt is van, a *Heineken* leányvállalataként működő *BrauUnion*, mely azonban összesen 8 korábban független sörgyárat üzemeltet, amelyek önálló, egyedi arculattal, termékpalettával és regionális jellegüket megőrizve maradtak a piacon. Az önálló márkák és gyárak megtartását üzleti szempontok is vezethették, mivel ezek az üzemek sokszor 400-600 éves tradícióval, jelentős helyi beágyazottsággal és fogyasztói körrel rendelkeznek. A *BrauUnion* 4,5 millió hektoliterrel ugyan az osztrák sörök felét termeli meg, de az több közepes méretű 0,5–1 millió hektoliteres gyár, illetve márka (*Puntigamer*, *Gösser*, *Schwechater*, *Zipfer*), illetve néhány kisebb üzem együttes főzéséből adódik. A *BrauUnion* mellett még jelentős kapacitással rendelkezik például az *Ottakringer* és a *Stiegl* is. Az összesen nyolc 500 ezer hektoliter feletti termelésű gyár állítja elő az osztrák termelés háromnegyedét, a közepes (20–500 ezer hektoliteres) üzemekből származik további 23 százalék. A kisebb főzdek csupán 2 százalékot tudnak hozzáadni az osztrák kibocsátáshoz, annak ellenére, hogy számuk folyamatosan nő (50. táblázat).

50. táblázat: A sörtermelés és -fogyasztás főbb mutatói Ausztriában és Magyarországon, 2008–2013

		2008	2009	2010	2011	2012	2013
Termelés	AT	8 937	8 728	8 670	8 917	8 924	9 045
(1000 hl)	HU	7 049	6 348	6 295	6 249	6 312	6 181
Fogyasztás	AT	9 146	8 905	8 878	9 105	9 110	9 005
(1000 hl)	HU	7 181	6 500	6 100	6 249	5 958	5 704
Fogyasztás	AT	110	107	106	108	108	106
(l/fő/év)	HU	72	65	61	60	60	60
Sörgyárak	AT	69	69	71	73	81	85
(darab)	HU	-	-	-	4	4	4
Mikrofőzdek(1)	AT	104	103	101	97	92	109
(darab)	HU	-	-	-	20	46	46
Összesen	AT	173	172	172	170	173	194
(darab)	HU	-	-	-	24	50	50
Foglalkoztatás	AT	4 000	4 000	3 900	3 800	3 800	3 800
(fő)	HU	2 100	2 000	2 000	1 700	1 600	1 700
Jövedéki befizetés	AT	190	193	198	190	191	197
(millió euró)	HU	150	135	139	141	130	133

Megjegyzés: A Brewers of Europe üzemkategóriái eltérnek a nemzeti sörszövetségeknél alkalmazottól.

Forrás: Brewers of Europe

A koncentráció az 1980-as évektől Ausztriában is megjelent: míg 1980-ban még 40 közepes (20 ezer hektoliter feletti) vagy annál nagyobb üzem működött, mára ezekből 30 maradt a piacon. Az egy-egy nagyobb sörozót vagy egy-egy települést, kistrégiót kiszolgáló kis főzdek száma 2000 óta megduplázódott, 2013-ra elérte a 164-et. Itt nem a történelmi tradíciók, hanem a szabályozás és a különlegesebb, kézműves jellegű regionális termékek iránti vásárlói igény volt a fejlődés mozgatórugója.

Az uniós szabályozás mellett, hogy a sörre kiróható legalacsonyabb jövedékiadó-szintet rögzíti, lehetőséget teremt arra is, hogy a 200 ezer hektoliter alatt termelő független sörfőzdeket legfeljebb 50 százalékos adókedvezményben részesítsék a tagországok¹⁰⁰. Ausztriában a kedvezményt régóta alkalmazzák sávos formában évi 50 ezer hektoliter termelésig (51. táblázat). Magyarország a lehetőséggel 2004-től 2011-ig nem élt, majd 2012 januárjától a 8 ezer hektoliter alatt termelő főzdek adóját csökkentette a maximális 50 százalékkal. Egyéb okok mellett a késedelmes jogharmonizáció lehet az egyik oka, hogy a magyarországi független sörfőzdek száma elmarad az osztrák főzdek számától, fejlődésük tíz év szünet után indulhatott meg. Gyaníthatóan hátráltatta a fejlődést az a magyarországi gyakorlat is, amely az italgyártást mérlegelés nélkül kizárta a beruházási pályázatok többségéből.

51. táblázat: A sör jövedéki adóztatása Ausztriában és Magyarországon, 2015 elején

	Méretkategória	Átlag sör (12 P°, 5 alk. %)	
		termelés/év	euró/hl * ÁFA
AT	általános	24,0	28,8
	12 500 hl-ig	14,4	17,3
	25 000 hl-ig	16,8	20,2
	37 500 hl-ig	19,2	23,0
	50 000 hl-ig	21,6	25,9
HU	általános	26,1	33,1
	8 000 hl-ig	13,1	16,6

Forrás: Az Európai Bizottság adatai alapján, az AKI számításai

Az osztrák söripar viszonylagos sikerességének és versenyképességének az egyik kulcstényezője az osztrák fogyasztók által fizetett magas ár, illetve a lényesen magasabb egy főre jutó fogyasztás, a sörkultúra magasabb szintje. A bolti árakban ugyan kisebb a különbség, a vendéglátásban viszont háromszoros, így a termékek átlagos fogyasztói ára (a bolti és a vendéglátás súlyozásával számolva) kétszerese a hazainak, annak ellenére, hogy az adóterhelés Ausztriában a magyarországihoz hasonló (52. táblázat).

52. táblázat: A sör fogyasztói árai és az értékesítés szerkezet Ausztriában és Magyarországon 2008–2013

			2008	2009	2010	2011	2012
AT	vendéglátás	euró/liter	6,08	6,24	6,26	6,42	6,60
	bolt	euró/liter	1,50	1,56	1,54	1,58	1,62
	vendéglátás	százalék	34	34	33	33	32
	bolt	százalék	66	66	67	67	68
HU	vendéglátás	euró/liter	1,69	1,84	2,09	2,05	2,02
	bolt	euró/liter	0,97	1,05	1,1	1,12	1,14
	vendéglátás	százalék	40	40	38	38	38
	bolt	százalék	60	60	62	62	62

Forrás: VBÖ (2014)

¹⁰⁰ A TANÁCS 92/83/EGK IRÁNYELVE (1992. október 19.) az alkohol és az alkoholtartalmú italok jövedéki adója szerkezetének összehangolásáról.

A söripar Ausztriában a regionális szerkezetével nyilvánvalóan pozitív hatással van a turizmusra, a vidékfejlesztésre. A hatás a magyarországinál nagyobb lehet a mezőgazdaság esetében is. Ausztriában a malátagyártás színvonala kiváló, több regionális gyár indított sörárpa-, sőt a biosörökhöz biosörárpa-termesztési programokat, ráadásul a komló termesztéséhez is megfelelő az éghajlat, így az ágazat nagyobb mértékben tud támaszkodni a helyi, az osztrák alapanyagra, mint a magyarországi üzemek.

Erdészet és fakitermelés

Az erdészet gazdasági jelentősége kiemelkedő Ausztriában. A fás ökoszisztéma hozzájárul a megújuló energiaforrások fenntartásához, szerepet kap a klímavédelemben és nemcsak élőhelyet biztosít, hanem turisztikai szempontokat figyelembe véve értékes rekreációs szféra. A szövetségi tartományok erdőlefedettsége egyes esetekben meghaladja a 60 százalékot (Karintia, Stájerország), de minden esetben hús százalék fölötti az erdővel borított területnagyság.

A bruttó hozzáadott érték alapján az erdészet és fakitermelés 1,2 milliárd eurót képviselt folyó áron Ausztriában, így az Európai Unió tagországai sorában a hatodik helyen szerepelt Svédország, Finnország, Németország, Franciaország és Olaszország után 2012-ben. A mezőgazdaság, erdészet és halászat teljes bruttó hozzáadott értékéből (4,4 milliárd euró) közel 28 százalékot adott az erdészet és fakitermelés.

Az erdészeti fejlesztési terv alapján az erdők különböző kulcsfontosságú szerepet töltenek be az osztrák gazdaságban: az erdők funkcióját tekintve a gazdasági szerep (61,9 százalék) a legmeghatározóbb, de a védőfunkciókat ellátó szerepvállalás is eléri a 30 százalékot. A jelenleg is megfigyelhető klímaváltozás hatására az erdők ökoszisztémája jelentős változás elé néz közép- és hosszú távon. Az erdők ellenálló képességének fenntartása az osztrák erdészeti politika egyik kiemelkedő célkitűzése. Árvíz- és lavinavédelemre összesen 1109 projekt, 196,9 millió euró értékben valósult meg 2013-ban. Az erdők rekreációs és további jótékony célú rendeltetései is 8 százalékkal bírnak.

Ausztriában az erdővel borított terület 3,6 millió hektárt foglalt el 2012-ben. Ennek 9,5 százaléka (346,7 ezer hektár) közösségi, 15 százaléka állami és más köztulajdonban lévő erdőterület, 2,2 százaléka települési, 1,3 százaléka (46,3 ezer hektár) pedig tartományi tulajdonban van. A 200 hektárnál nagyobb magánerdők 21,9 százalékot (797,7 ezer hektár) foglalnak el a teljes erdőterületből, míg a 200 hektárnál kisebbek 50,2 százalékot (1829,0 ezer hektár). A fafajok megoszlása szerint a fenyőfélék 63,5 százalékot tettek ki, a lombos fák aránya 24,4 százalék volt. A fafélék közül együttesen a lucfenyő (50,7 százalék) és a bükkfa (10 százalék) dominanciája érvényesül. A fakitermelés okozta károk számottevően csökkentek, ami annak köszönhető, hogy olyan, ökoszisztémát figyelembe vevő kitermelési technikák terjedtek el, amelyek az adott területhez és állapothoz igazodnak. A élőfa-készlet meghaladja az 1,1 milliárd köbmétert Ausztriában, míg Magyarország 370 millió köbméter élőfa-készlettel rendelkezik. Az éves növekmény 31 millió köbméterre rúg Ausztriában, míg Magyarországon ez a szám 13,1 millió köbméterre tehető. Az éves fakitermelés 26 millió köbméter, 3,2-szer nagyobb, mint Magyarországon. A kéreg nélküli faanyag kitermelése 17,3 és 18,7 millió köbméter között változott Ausztriában. Méretkategória alapján az erdészeti vállalatok kétharmada, azaz 47,5 százaléka 5 hektárnál kisebb, 23,1 százaléka 5–10 hektár nagyságú területtel rendelkezik. A 200 hektárnál nagyobb vállalatok csupán 1,1 százalékot tesznek ki az üzemek körében.

Ausztria fa-külkereskedelmi egyenlege pozitív, de az egyes alapanyagok tekintetében eltérő mértékű az export és az import aránya. A faanyagok összes exportértékének közel 84 százalékát a fűrészáru, a forgácslap- és farostlemezek és a feldolgozott fa exportja tette ki 2012-ben. A nyersfa és a furnérlemezek exportja 15 százalékot képviselt. Az országba érkező import faáru értékének 35,4 százalékát a nyersfaimport adta, de a fűrészáru és a feldolgozott fa importja is meghatározó, 38 százalékot képviselt az import értékéből.

Összefoglalás

Az osztrák élelmiszer-gazdaság működésének és sikereinek elemzése

Jankuné Kürthy Gyöngyi (szerk.) és Tikász Ildikó Edit (szerk.)

Ausztria nem „agrárország”: a mezőgazdaság az ország GDP-jéhez mindössze 1,6 százalékkal járul hozzá, mégis, az osztrák élelmiszer-gazdaság többféle értelmezésben is sikeresnek nevezhető. Maguk az osztrákok nagyon kiemelkedő teljesítménynek tartják, gyakran hangsúlyozzák, hogy a rendelkezésre álló viszonylag szűkös földterület ellenére sok élelmiszerből önellátó az ország, sőt, egyes árucikkekből a nettó exportőr pozíciót is elérték. Sikerként értelmezhető, hogy olyan multifunkcionális élelmiszer-gazdaságot hoztak létre, amely nem csupán az élelmiszer-termelésre fókuszál, de a környezetvédelem, a tájkép, a vidéki életforma megőrzésére is kiemelt figyelmet fordít és ezáltal a turizmus sikereihez is hozzájárul. Emellett – nem elhanyagolható szempontként – az ausztriai élelmiszer-termelés kellő jövedelmet biztosít a benne tevékenykedő részvevők számára, így e tevékenység gazdaságilag is fenntartható. Anyagunk e sikertényezők okainak feltárását tűzte ki célul, legfontosabb következtetéseinket az alábbiakban lehet összefoglalni:

1. Ausztria élelmiszer-gazdasági külkereskedelmi egyenlege negatív, ellentétben Magyarországgal. E mögött azonban a magyarországinál nagyobb export- és importteljesítmény húzódik meg, vagyis az osztrák élelmiszer-gazdaság jobban integrálódott a nemzetközi kereskedelemben. Ausztria csak a másodlagos feldolgozású élelmiszerekből bír külkereskedelmi aktívummal, kivitelének értéke ezekből elérte a 6,2 milliárd eurót 2014-ben. Ez az eredmény azonban döntően néhány, a nemzetközi piacokon jól ismert, ausztriai központú multinacionális élelmiszeripari cégcsoport teljesítményének tudható be (például *Red Bull*, *Agrana*, *Rauch*, *Manner*). Az osztrák élelmiszer-gazdaság sikerességéhez az is hozzájárul, hogy Ausztria élelmiszer-gazdasági kivitelének fő felvevőpiacai az igen magas fizetőképességű országok (például az EU régi tagországai, Japán, Dél-Korea stb.). E piacokon a marketingstratégia fontos eleme, hogy az osztrák élelmiszer megbízható, egészséges, ellenőrzött minőségű.
2. Ausztria belső piaca is kiemelkedő fizetőképességgel rendelkezik, köszönhetően annak, hogy GDP-je háromszor olyan magas, mint Magyarorszáé. A lakossági jövedelmekben még nagyobb az eltérés, az egy főre jutó jövedelem Ausztriában 24 ezer euró, szemben a magyarországi adattal, ami 5 ezer euró. A jobb életszínvonal miatt az osztrák vásárlók fejenként és évente körülbelül kétszer annyit tudnak élelmiszer-vásárlásra költeni, mint a magyarországi fogyasztók. Az ausztriai élelmiszerek fogyasztói árszintje is kedvezőbb az élelmiszer-előállítók számára, mint Magyarországon: míg az osztrák átlagos élelmiszerárak 21 százalékkal meghaladják az EU-átlagot, addig a magyarországi árszint attól 13 százalékkal elmarad. Tovább növeli az osztrák termelők által elérhető bevételt, hogy Ausztriában az élelmiszerekre kedvezményes áfakulcsot alkalmaznak, amelynek szintje 10 százalék, míg Magyarországon néhány kivételtől eltekintve 27 százalékos áfakulcs van érvényben. Ezáltal az osztrák piacon jelen lévő élelmiszer-előállítók bevétele és nyeresége jóval kedvezőbb, mint a magyarországi piacra termelőké.
3. A jobb jövedelmi helyzetük mellett az osztrák fogyasztók rendkívül tudatosak és vásárlásaik során előnyben részesítik az ausztriai termékeket. Az osztrák fogyasztók meggyőzése tudatos programon alapult, aminek lényege a fogyasztói gondolkodás és preferenciák formálása volt, arra alapozva, hogy az ausztriai élelmiszerek minőségét, megbízhatóságát jól átlátható, védjeggyel igazolt ellenőrzési rendszer szavatolja. A rendszer sikeres működését segíti, hogy egyrészt a védjegyek száma nem túl nagy, ezért a fogyasztók könnyen eligazodnak közöttük, másrészt minden védjegy mögött tényleges és rendszeres minőség-ellenőrzés áll.

4. Az osztrák kormány már az EU-csatlakozás (1995) előtt felkészült a piacnyitásra és célirányosan hasznosította a regionális fejlesztési forrásokat (eredetvédelem és multifunkcionális tevékenységek támogatása, a belföldön előállított termékek fogyasztásának ösztönzése). Ausztria azóta is jól épít a regionális különbségekre, speciális adottságokra, és azóta is stratégiai cél a belpiaci élelmiszer-kereslet minél nagyobb hányadának osztrák termékekkel történő kielégítése, ami főleg a kisebb termelők helyzetét segíti, ugyanis ők azok, akik elsődlegesen belpiacra értékesítenek.
5. Ausztriában a mezőgazdaság megítélése is alapvetően más, mint Magyarországon. Közmegegyezésen alapul, hogy a mezőgazdasági szektornak nem a mennyiségi kibocsátásban kell versenyképesnek lennie, hanem a magas minőségű termék-előállításban, emellett a vidék megtartó erejének megőrzése és a környezet, tájkép fenntartása is fontos feladata az ágazatnak. Mindez nélkülözhetetlen az osztrák idegenforgalmi és szabadidő-gazdaság sikeréhez is.
6. Az ausztriai mezőgazdasági termelők jövedelmezőségéhez jelentősen hozzájárulnak a kiegészítő tevékenységek, főleg a kisebb méretű gazdaságok esetében. A legelterjedtebb kiegészítő tevékenységnek az élelmiszer-feldolgozás számít, ezt követi a falusi turizmus, a szerződéses munkavégzés, a megújuló energia előállítása, végül a fakitermelés. Az erőteljes diverzifikáció a jövedelmi adatokban is megmutatkozik. Míg a magyar üzemek bevételük jelentős hányadát mezőgazdasági alapanyag-termelésből állították elő 2012-ben – 77–81 százalék méretkategóriától függően –, addig Ausztriában ez az érték 37 és 65 százalék között változott az első három méretkategóriában (100 ezer euró STÉ alatt), és csak a 100 és 500 ezer euró STÉ közötti csoportba tartozó üzemek érték el a magyarországi értéket (80 százalék) a mezőgazdasági alapanyag-termelésből származó bevételek tekintetében.
7. A vidékfejlesztési támogatások súlya a közvetlen támogatásokéhoz képest nagy, és a második pilléres forrásokból elsősorban a kisebb gazdaságok tájfenntartó, vidéki életformát ápoló szerepét ösztönzik. A nagyobb üzemek fajlagos támogatottsága (első és második pillér együtt) kisebb, ami rákényszeríti ezeket a hatékonyság folyamatos javítására.
8. Ausztriában a mezőgazdasági és erdészeti jövedelmek adózása elsősorban a személyi jövedelemadó alapján történik, mivel Ausztriában a családi gazdaságok jelentik a meghatározó mezőgazdasági vállalkozási formát. A családi gazdaságok hosszú távú fennmaradása érdekében az adójogszabályok az üzemek mérete függvényében egyszerűsített adminisztrációt és adószámítást tesznek lehetővé. Ez a rendszer elsősorban egyszerűsített adminisztrációt jelent a gazdáknak, ugyanakkor nem adja meg a lehetőséget bizonyos méret fölött az adóelkerülésre.
9. A gazdálkodók együttműködésének több mint 100 évre visszanyúló hagyományai vannak Ausztriában. A termelők szövetkezeteinek piaci részesedése szektoronként nagyon eltérő, de egyes termékpályákon, például a tejtermelésben a 95 százalékot is eléri. Kimagasló a szövetkezeti részesedés a gabona-, a zöldség- és a gyümölcsstermesztés területén is. Az együttműködés, integráció a termékpályák mentén is jól működik: szoros együttműködésekre van példa alapanyag-termelők és feldolgozók között is, de Ausztria meghatározó szövetkezeti alapú vállalkozása, a nálunk bankjáról ismert *Raiffeisen* az inputok beszerzésétől kezdve a betakarítási eszközökön át az energiaellátásban és építkezésben, beruházásban is segít tagjainak és természetesen a finanszírozási forrást is kedvezményesen biztosítja.
10. Ausztriában a mezőgazdaságban a humán erőforrás kedvezőbb összetételű, mint Magyarországon. A gazdálkodók nagyobb hányada rendelkezik szakirányú, magasabb iskolai végzettséggel, mint Magyarországon és a korösszetételük is kedvezőbb. Míg Magyarországon a mezőgazdasági termelők közel egyharmada 65 évesnél idősebb, azaz a termelői réteg elöregedő, addig Ausztriában a legnagyobb számú korcsoport a 35–54 közötti, ez a réteg képviseli a gazdálkodók több mint felét.

11. Az agrárgazdaság szereplőire kiterjedő ismeretátadás jelenlegi rendszerét (*Farm Advisory System*) 2007-ben vezették be Ausztriában. A jelentős állami támogatással működő tudás- és innovációközvetítő rendszer három pillérét (1) az egymásra épülő szakmunkás-, középfokú és felnőttképzési rendszer, (2) az agrárkamarákra támaszkodó képzési, tanácsadási szolgáltatások, valamint (3) a k+f, az oktatás és a gyakorlat közötti együttműködés képezi. Ausztriában a szaktanácsadás tartalmi elemeit tekintve a különböző célcsoportok igényeit kielégítő szaktanácsadási kínálat igazodik az osztrák mezőgazdaság multifunkcionális jellegéhez.
12. Ausztriában a mezőgazdasági üzemek nagyobb hozzáadott értékű termelését segíti az ökológiai gazdálkodás széles körű elterjedtsége is. Ausztriában a mezőgazdasági művelés alatt álló területeknek 20 százaléka, a mezőgazdasági üzemeknek pedig 17 százaléka ökológiai, ezzel Európa vezető országának számít. Kiemelkedően magas az ökológiai élelmiszerek fogyasztása is, a teljes élelmiszer-forgalom 7 százaléka öko minősítésű élelmiszerből áll. Ezt a fejlettségi szintet Ausztria átgondolt fejlesztési programmal érte el, ami nem csak az alapanyag-termelés, de a feldolgozás, kereskedelem és fogyasztás egyidejű, párhuzamos ösztönzését jelentette. E fejlesztési program fontos eleme volt a már működő és a jövőbeli ökogazdálkodók képzése, a témában elérhető szaktanácsadás, a feldolgozók és alapanyag-termelők közötti kapcsolat kialakítása, az ökoélelmiszerek bevitelének a modern kiskereskedelmi láncokba, ami lehetővé tette, hogy a fogyasztók széles körben találkozzanak e termékekkel és mérsékelt áron hozzá tudjanak jutni ezekhez.
13. Az osztrák élelmiszer-gazdaság vizsgált termékpályáinak mindegyikére jellemző, hogy szereplők nagy hozzáadott értéket állítanak elő, illetve ismertetnek el piacaikon, részben a termelési módoknak, a korszerű technológiáknak, a fejlett szaktanácsadói hálózatnak, a hatékony energiafelhasználásnak és a marketingnek köszönhetően. A multinacionális bel- és külföldi nagyvállalatok mellett ebben komoly szerepe van a kis családi gazdaságoknak, manufaktúráknak is. Az alapanyag-termelést a természeti és éghajlati adottságaik hatékony kihasználásával végzik, kibocsátásukban ezért meghatározó részarányt képvisel az állattenyésztés. A döntő többségükben családi gazdaságként működő mezőgazdasági vállalkozások életképességét magas szintű önszerveződő képességük biztosítja. Az osztrák viszonyok között az összefogás mind vertikálisan, mind horizontálisan nagyon erős: a feldolgozók többnyire termeltetnek, integrálják beszállítóikat, de a mezőgazdasági termelők is összefognak egymással annak érdekében, hogy termelési költségeiket csökkentse, esetleg – piacra jutási feltételeik javítása érdekében – közösen végezzenek feldolgozó tevékenységet. Ilyenkor közösen szerzik be az ehhez szükséges technológiát, közös marketingprogramot, promóciós kampányt indítanak. Az ilyen összefogásokkal amellet, hogy szűkebb vagy tágabb környezetük igényeit kiszolgálják kézműves termékekkel, esetenként akár a külfőiacra is képesek kilépni.
14. A gazdaságok sikeres működésének másik alappillére – mérettől függetlenül – a diverzifikáció. A termékekhez gyakran *non food* termékek, illetve szolgáltatások is kapcsolódnak, ami tovább növeli a termelők, feldolgozók jövedelmét. A garantáltan magas minőség és az ökológiai termelés feltételeinek biztosítása miatt ugyanakkor az osztrák termékek drágábbak, ezért a legtöbb szereplő törekszik a réspiacok igényeit kielégíteni. Értékesítésük ösztönzésére a vállalatok tudatosan felépített marketing- és PR-tevékenységet végeznek, az árakra kevésbé érzékeny hazai fogyasztók preferenciáinak befolyásolására kiválóan alkalmazzák például a társadalmi felelősségvállalás vagy a hazai eredet népszerűsítését. A feldolgozóiparban a helyi cégek mellett a külföldi tulajdonban lévő vállalatok is jól tudnak érvényesülni. Ezek nem csak az Ausztriában, de az anyaországban vagy más országokban előállított termékeket is forgalmazzák az osztrák piacon. A legsikeresebb élelmiszer-ipari szakágazatnak az árbevétel és a hozzáadott érték alapján az italgyártás (*soft drink*), a húskészítmény-gyártás, a sütőipar és a tejfeldolgozás tekinthető, de más szakágazatok is általában megfelelő jövedelmezőséggel és hatékonysággal működnek.

Tanulságok Magyarország számára:

Az osztrák „recept” a magyarországi viszonyok között nem adaptálható egy az egyben, hiszen a két ország több szempontból sem egyforma: eltérőek természeti adottságaik, mezőgazdasági üzem-szerkezetük, élelmiszer-gazdaságuk, makrogazdasági környezetük. Magyarországon az élelmiszerek iránti fizetőképes kereslet jóval gyengébb, mint Ausztriában, ami rövid és középtávon sokkal szűkebb perspektívát kínál a belföldi piacra értékesítő élelmiszer-termelőknek, erősen behatárolja a bevételeket és a nyereségességet. Az osztrák élelmiszer-gazdaság szereplői jobb tőkeellátottsággal is rendelkeznek, ami hozzájárul jobb technológiai színvonalukhoz, innovációs készségükhöz is. Ausztriában a turizmusnak eleve kiemelt szerepe van a gazdaságban, az Alpok síterepei miatt a külföldi vendégejszakákat tekintve Spanyolország, Olaszország, Franciaország és az Egyesült Királyság után az ötödik volt 2013-ban az Európai Unió országai között, míg Magyarország csupán a 15. Ebből kiindulva valószínűsíthető, hogy Magyarországon a mezőgazdasági üzemek közül lényegesen kevesebb tudja kiegészíteni bevételeit az agroturizmus keretében nyújtott szolgáltatások révén. Nem másolható az erős regionális gondolkodás sem, hiszen a regionális szerveződésnek Ausztriában történelmi gyökerei vannak, az ország a Habsburg-birodalom létrejötte előtt is önálló tartományokból állt, ezek a mai napig is szinte külön államként funkcionálnak, saját fővárossal és tartományi parlamenttel.

A különbségek ellenére mégis számos olyan piacszervezési gyakorlatot tudunk beazonosítani, ami hasznos tapasztalatokkal szolgálhat, a kapcsolódó intézkedések, módszerek magyarországi viszonyok között is eredménnyel alkalmazhatók:

15. A mezőgazdasági tevékenységek diverzifikációjának növelésére az agroturizmus mellett más lehetőségek is léteznek, például élelmiszer-feldolgozás, szolgáltatások nyújtása, üzemlátogatások szervezése stb. Az ilyen jellegű tevékenységek terjedése által a vidéki területeken lévő magyarországi kisüzemek is képesek lennének növelni jövedelmüket.
16. Az önszerveződés, összefogás kevésbé pénzügyi ösztönzés, inkább attitűd, elhatározás kérdése. Ehhez a legfontosabb a közös gazdasági érdek megléte és felismerése. A felismerés támogatásához viszont a kapcsolatépítés, az ismeretátadás, információcsere, általános képzés és konkrét adatszolgáltatás hozzájárulhat, és ezek megszervezésével a folyamat támogatható.
17. Fejleszthető a magyarországi szaktanácsadási rendszer. A fiatal agrárvállalkozóknak nyújtott támogatási program révén, az oktatás, szakképzés javításával növelhető lenne a humán tőke minősége. Ezáltal a korszerűbb termelési eljárások, modernebb gazdálkodási ismeretek is teret nyerhetnének a mezőgazdaságban. A képzésnek, szaktanácsadásnak nem csak a mezőgazdasági technológiai tudásátadásra kell fókuszálnia, de fejlesztendő területek a menedzsmentismertetek, a diverzifikációs tevékenységekhez kapcsolódó szaktudás, a marketing és az it-technológia ismerete is.
18. Hosszabb távú célkitűzésként megfogalmazható az adórendszer és támogatáspolitikai modernizálása is. Ez az agrártárca hatáskörén részben túlmutat, viszont kezdeményező szerepet betölthet benne.
19. Az ökológiai gazdálkodás fejlődése Magyarországon 2004 után megtorpant, ami azért is különösen sajnálatos, mert ez az ágazat a magyarországi termelők számára is kitörési pont lehetne. Az Ausztriában végrehajtott tudatos fejlesztési koncepció tapasztalatait Magyarországon is lehetne hasznosítani.
20. Mivel már Magyarországon is elindultak ilyen irányú kezdeményezések, mindenképpen követésre méltónak tartjuk az osztrák védjegyzési rendszer tapasztalatainak hasznosítását. Ausztriában a védjegyrendszer kiépítésével párhuzamosan zajlott a patrióta fogyasztói tudatformálás is. Két fontos elemét kell kiemelnünk az osztrák védjegyrendszernek, ami sikeréhez hozzájárult: egyrészt kevés védjegyet hoztak létre, de azokat erős marketingprogrammal támogatták meg,

másrészt a védjegyek értékét megnövelték azáltal, hogy tényleges minőség-ellenőrzést állítottak mögé, azaz a fogyasztók számára garantálták, hogy a védjeggyel ellátott termék nem csak osztrák, nem csak jó ízű, nem csak egyedi, tájjellegű stb., de biztonságos is.

21. Egy erős, jól működő védjegyrendszerre épülhetne második lépésben egy olyan információs adatbázis, ami segíthetné a fogyasztók eligazodását az élelmiszer-termékkínálatban, közvetlenebbé tenné az élelmiszer-előállítók és a vásárlók közötti kapcsolatot, átláthatóbbá tenné a termék útját a szántóföldtől az asztalig.

Summary

Analysis of the operation and success of the Austrian food economy

JANKUNÉ KÜRTHY, Gyöngyi (ed.) and TIKÁSZ, Ildikó Edit (ed.)

Austria is not an agrarian country. Although the share of agriculture in the GDP is only 1.6 percent the Austrian food sector is successful in many ways. Austrians often emphasise that they are self-sufficient in many food products despite the fact that the country is short of arable land. Moreover Austria is a net exporter of some food products. The country has created a multifunctional food sector which focuses not only on food production but on the environment, the landscape and the rural lifestyle which contributes to the success of tourism as well. In addition, Austrian food production provides sufficient revenue for those working in the sector, making the activity economically sustainable. Our work aimed to identify the keys to the success of the Austrian food industry:

1. Austria has a negative trade balance unlike Hungary but the volume of Austrian exports and imports is much bigger than that of Hungary's, so Austria has integrated better into international trade. Austria has a positive trade balance only in case of secondary processed food products and the export of these reached EUR 6.2 billion in 2014. This result is mainly due to some well-known multinational food company groups based in Austria (for example Red Bull, Agrana, Rauch and Manner). The fact that the importers of its products are countries with high purchasing power (for example the EU-15, Japan, South-Korea etc.) also contributes to the success of Austrian food production. It is an important part of the marketing strategy that the Austrian food is reliable and healthy and its quality is controlled.
2. The purchasing power of the country's domestic market is also high due to its GDP which is three times higher than that of Hungary. There is much bigger difference in the income per capita which is EUR 24 thousand per year in Austria and EUR 5 thousand per year in Hungary. Consumers in Austria spend about twice as much more money on food products yearly than in Hungary due to their better standard of living. The consumer price of food products is also more favourable for producers than in Hungary: While the average price of food products is 21 percent higher in Austria than the EU average, it is 13 percent lower in Hungary. A preferential tax rate of food products (10 percent) in Austria also increases the available revenue of producers while in Hungary there is a 27 percent tax rate on food products. That is why the revenue and profit of Austrian food producers is more favourable than in Hungary.
3. Owing to their higher income, Austrian consumers are very conscious and they prefer Austrian products. This was the result of a conscious programme to form the thinking and preferences of consumers. The programme was based on a control system which certifies the quality and reliability of Austrian food products with trademarks. It helps the success of the system that the number of trademarks is not too high so consumers can easily remember trademarks and what they guarantee. On the other hand, trademarks are regularly monitored in Austria.
4. The Austrian government had prepared to open up the market and it had utilised regional development sources expediently (protection of origin, supporting multifunctional activities, promoting the consumption of products produced in Austria) by its EU accession in 1995. Since then Austria has built on regional differences, special advantages and it has been a strategic aim to highly satisfy domestic food demand with domestic products. It mainly improves the situation of smaller producers because primarily they are the ones who sell on the domestic market.
5. The perception of agriculture is fundamentally different in Austria than in Hungary. It is based on a consensus that agriculture is competitive if it produces high quality products instead of

producing in high quantity. In addition, Austrians think that it is an important task of the sector to preserve the countryside, the environment and the landscape. It is a must for the success of the Austrian tourism and leisure time economy.

6. Additional activities strongly contribute to the profitability of Austrian agricultural producers, especially in case of smaller producers. Most common additional activities are food processing, rural tourism, contractual jobs, producing renewable energy and logging. This high level of diversification is reflected in the incomes. While in Hungary a significant share (71-81 percent depending on the size of the enterprise) of the revenues of enterprises derive from agricultural commodities, it is much lower in Austria (37-65 percent in the first three enterprise sizes (below EUR 100 thousand of equity). Only Austrian enterprises between EUR 100 and 500 thousand of equity reached the share of revenues derived from producing agricultural commodities measured in Hungary (80 percent).
7. The role of rural development subvention is high compared to direct subventions and they primarily support smaller farms from the second pillar sources in order to promote them to preserve landscape and rural lifestyle. Support of larger companies is lower (first and second pillar together) which forces them to improve efficiency continuously.
8. Taxation of incomes of agriculture and forestry is based first of all on personal income because family farms are the dominant enterprise form of agricultural activity in Austria. Tax regulations allow simplified administration and tax calculation depending on the size of the farm. Their main aim is to promote long term existence of family farms by simplification of their administration but on the other hand to hinder tax avoidance.
9. Cooperation of producers has a long, more than 100 year old history in Austria. The market share of producers' cooperatives is very different among sectors but for certain product chains such as milk, production reaches 95 per cent. Cooperative share is also significant in cereals, and vegetable and fruit production. Cooperation and integration works well along the value chain: there is a strong cooperation between commodity producers and manufacturers. Raiffeisen, which is a dominant cooperative-like enterprise in Austria (it is known in Hungary as a bank), is a good example. It helps its members to buy inputs and harvesting equipment, helps to supply them with energy and supports them in construction works. It also helps them with investments and provides them with preferential funding sources.
10. In Austria the composition of human resources is more favourable than in Hungary. A higher share of farmers has specialist, higher educational level than in Hungary and their age structure is also better. In Hungary one third of farmers are older than 65 years, so producers are aging while in Austria more than the half of the farmers are between 35 and 54.
11. In 2007 a knowledge transfer system (*Farm Advisory System*) of the players of agrarian economy was introduced and it currently operates with significant state support. This knowledge and innovation transfer system has three pillars: the first is the vocational training, intermediate and higher education pillar which are interlinked, the second is the educational and advisory services based on the chambers of agriculture and the third represents the cooperation among R&D, education and practice. In Austria, consultancy is adjusted on the one hand to the needs of the different target groups and on the other hand to the multifunctional characteristics of Austrian agriculture.
13. Organic farming is widespread in Austria and it contributes to the higher added value of agriculture. In Austria 20 percent of agricultural land and 17 percent of agricultural plants are organic which makes the country the European leader in organic farming. Consumption of organic food products is remarkably high as well, 7 percent of the total food consumption consists of organic

food products. This was based on a conscious development programme which meant not only the development of commodity production, but the improvement of processing, retail and consumption at the same time. An important part of this programme was to train present and future organic farmers, to grant consultancy in the topic, to establish relationships between processing firms and producers, and to establish the opportunity of selling these products in retail chains which made these products widely available for consumers at a reasonable price.

14. All the examined product lines realise high added value due to the production methods, modern technology, high level consultancy, effective energy use and marketing. Besides multinational domestic and foreign companies, small family farms have a decisive role in the results of the sector. They effectively use the makings of nature and climate in commodity production. That is why a high share of the output derives from livestock breeding. Agricultural enterprises are mainly family farms in Austria, their success is based on their ability to establish, organise and control relationships by themselves. In Austria cooperation is very strong vertically and horizontally at the same time: processors often integrate their suppliers and make them produce. Agricultural producers cooperate with each other to cut down production costs or to take part in manufacturing in order to improve their market possibilities. In the case of cooperation they jointly get the necessary technology, and they start a common marketing programme and promotion campaign. Cooperation like this makes it possible to better serve consumers with handicraft products in the narrower or wider market and sometimes they have the chance to sell products abroad.
15. Another pillar of the success of farms is diversification in every enterprise size group. They often connect non-food products or services to their basic product which increases the producers' and processors' income. Austrian products are cheaper because of the guaranteed high quality and because of establishing the requirements of organic farming. That is why many players try to focus on a niche market. Enterprises use a strong marketing and PR strategy in order to promote their sales. They effectively use corporate responsibility or they emphasise domestic origin in order to influence consumers with lower price sensitivity. Besides local firms, foreign companies can also prevail in processing. They sell products in Austria produced not only in the country but the ones that were made in the motherland or in another country. The most successful food branches according to turnover and added value are soft drink production, production of meat products, bakery and processing of milk. Besides these, other branches also have an adequate profitability and efficiency.

Conclusions for Hungary

The Austrian 'recipe' cannot be adapted completely to Hungary because the two countries are not similar from many aspects. They have different natural conditions, structure of agricultural plants, food economy and macroeconomic environment. In Hungary, purchasing power for food products is much lower than in Austria which determines the income and profit possibilities of food producers in the short and long term as well. Players of the Austrian food economy are better equipped with capital which contributes to their better level of technology and innovation abilities. Tourism has a very important role in the economy in Austria, according to foreign guest nights they were in fifth place in the EU after Spain, Italy, France and the United Kingdom, due to the Alps skiing areas. Hungary was only the fifteenth on this list. That is why in Hungary many fewer agricultural firms can expand their activities with services of agri-tourism. Hungary cannot adopt the strong regional thinking because it has its historical roots in Austria. The country had consisted of provinces even before the Habsburg Empire. These provinces operate as nearly separate states nowadays as well with their own capital and provincial parliament.

Besides differences, we can identify a list of market practices which serve as useful experiences. These method and regulations can be adopted within the Hungarian circumstances as well:

15. There are other ways of diversifying agricultural activity such as: food processing, services, organising factory visits etc. Hungarian small enterprises in rural areas could increase their revenues with these activities.
16. Cooperation is not a question of financial motivation but attitude and intention. Recognising the common economic interest is a must for cooperating. This can be supported by building relationships, knowledge transfer, information exchange, general education and data transfer. All these have to be organised in order to support players.
17. The Hungarian extension service system has to be developed. Young entrepreneurs should be supported, and the development of education and vocational training would contribute to the improvement of human resources. As a result, modern production methods and farming knowledge could be spread in agriculture. Education and consultancy should not only focus on transfer of agricultural technological knowledge but management, IT technology, and specialised knowledge of diversification and marketing.
18. The tax system and subsidy policy modernisation should be long term targets. It is beyond the Ministry of Agriculture's remit but it can play a proactive role in this topic.
19. Development of organic farming has stopped since 2004 which is regrettable because it could be a break-out point for Hungarian farmers as well. The experiences of the conscious development strategy of organic farming in Austria could be utilised in Hungary as well.
20. Initiations have started in Hungary in connection with trademarks but the experiences of the Austrian trademark system could be also used. Parallel to the establishment of the system they also formed the conscious thinking of consumers. There are two important aspects of the Austrian trademark system: there are only a few trademarks with a strong marketing campaign. On the other hand they increased the value of trademarks by their regular quality control which guarantees consumers that these products are not only Austrian, delicious, rural and unique but also safe.
21. On the basis of a strong trademark system a database could be made which would help the orientation of consumers among the huge amount of products and the relationship would be closer between producers and consumers so the way of the product from the land to the fork would be more transparent.

Kivonat

Az osztrák élelmiszer-gazdaság működésének és sikereinek elemzése

Jankuné Kürthy Gyöngyi (szerk.) és Tikász Ildikó Edit (szerk.)

A tanulmány az osztrák élelmiszer-gazdaság sikertényezőinek feltátásának céljából íródott. A sikeresség kiindulási alapjának azt tekintettük, hogy az élelmiszer-gazdaságban tevékenykedő vállalkozások megfelelő jövedelmet képesek realizálni. Megvizsgáltuk, hogy ehhez milyen makrogazdasági, környezeti, társadalmi és közigazgatási tényezők járulnak hozzá. Első lépésként összehasonlítottuk Magyarország és Ausztria mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termelésének hatékonyságát és jövedelmezőségét, majd elemeztük a két ország belső fogyasztását és élelmiszer-külkereskedelmét. Ezt követően tanulmányoztuk az osztrák adórendszert, a támogatáspolitikát, az együttműködések, valamint a szaktanácsadás rendszerét. Megközelítésünk termékpálya-szemléletű volt, azaz az alapanyag-termelést és feldolgozást együtt tekintettük át, emellett ismertettük a kiskereskedelem működését és az osztrák ellenőrzési és védjegyezési rendszert is. Jelentésünk elkészítéséhez széles körű szakirodalmi áttekintést végeztünk, emellett többféle adatbázisra (Eurostat, KSH, Austria Statistic, OECD stb.) támaszkodtunk. Legfőbb megállapításunk, hogy az osztrák élelmiszer-termelés sikeresnek tekinthető, hiszen a szektorban résztvevők jó jövedelmi helyzetben vannak, emellett az ágazat multifunkcionális teljesítménye is magas szintű. Ennek oka részben az ország kedvező makrogazdasági helyzetéből adódik, de a mezőgazdasági adórendszer, a támogatáspolitiká, a termelők önszerveződése, a magas szintű vertikális és horizontális integráció, a kiválóan működő védjegyezési, szaktanácsadási és oktatási rendszer is hozzájárul a sikerhez.

Abstract

Analysis of the operation and success of the Austrian food economy

JANKUNÉ KÜRTHY, Gyöngyi (ed.) and TIKÁSZ, Ildikó Edit (ed.)

The study explores the reasons for the success of the Austrian food economy. Our starting point was that an economy is successful if the stakeholders in the sector realise acceptable levels of profit. The research investigated how macroeconomic, environmental, social and administrative factors support the profitability of the sector. As a first step the effectiveness and profitability of agriculture and food processing in Austria and Hungary were compared, then the domestic consumption and external trade of the two countries were analysed. After this the Austrian tax and subsidy system, and the cooperation and the extension service were researched. During the analysis the value chain approach was used; in other words, both the production of raw materials and the processing sector were investigated. Furthermore, the operation of the retail and the trademark system were described. Several databases were used during the analysis (Eurostat, HCSO, Austria Statistics, OECD etc.). The most important result from our research is that the Austrian food economy is successful as all the stakeholders in the sector achieve remarkable levels of profit, and in addition the multifunctional performance of the sector is at a high level. This is partly due to the favourable macroeconomic environment but also to the good tax and subsidy system, the cooperation of the stakeholders, the good horizontal and vertical integration in the sector, the well-performing trademark system, the extension service and the good level of education.

Mellékletek

Mellékletek jegyzéke

1. melléklet: A TIVA adatbázisból származó adatok.....	116
2. melléklet: Ausztria élelmiszer-gazdasági exportjának szerkezete árucsoportok szerint.....	118
3. melléklet: Ausztria élelmiszer-gazdasági importjának szerkezete árucsoportok szerint.....	119
4. melléklet: A top-20 termékcsoporthoz az osztrák élelmiszer-gazdasági exportban 2000–2002, illetve 2012–2014 átlagában.....	120
5. melléklet: A top-20 termékcsoporthoz az osztrák élelmiszer-gazdasági importban 2000–2002, illetve 2012–2014 átlagában.....	121
6. melléklet: Az élelmiszerek EU-27 átlagához viszonyított árszintje az európai országokban (2012).....	122
7. melléklet: Az átlagos napi kalóriabevétel alakulása az egyes EU tagországokban (2000–2011).....	123
8. melléklet: A HS-nómenklátúra mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termékeket tartalmazó árucsoportja.....	124
9. melléklet: A termékek feldolgozottság szerinti besorolás termékcsoporthoz (HS-4) szintjén.....	125

1. melléklet: A TIVA adatbázisból származó adatok

1. táblázat: **Hozzáadottérték-exportarány – a bruttó export teljes hazai hozzáadottérték-aránya (százalék)**

	1995	2000	2005	2009
Mezőgazdaság	92,09	85,36	83,19	83,6
Élelmiszeripar	74,18	74,56	71,9	72,43
Összes feldolgozó ipar	72,85	68,21	67,67	68,36

2. táblázat: **A külföldi végső fogyasztás hazai hozzáadottérték-tartalma a GDP százalékában kifejezve**

	1995	2000	2005	2009
Mezőgazdaság	0,47	0,66	0,63	0,62
Élelmiszeripar	0,14	0,45	0,89	0,77
Összes feldolgozó ipar	23,84	29,59	31	29,26

3. táblázat: **A hazai végső fogyasztás külföldi hozzáadottérték-tartalma a GDP százalékában kifejezve**

	1995	2000	2005	2009
Mezőgazdaság	0,89	0,94	0,91	0,82
Élelmiszeripar	0,49	0,6	0,74	0,67
Összes feldolgozó ipar	24,76	27,84	27,01	24,51

4. táblázat: **A szolgáltatások hozzáadottérték-tartalma a bruttó exportban, a bruttó export százalékában kifejezve**

	1995	2000	2005	2009
Mezőgazdaság	12,62	18,09	17,4	17,23
Élelmiszeripar	38,85	32,76	31,34	32,19
Összes feldolgozó ipar	47,26	45,93	46,67	51,53

5. táblázat: **A hozzáadott érték aránya a bruttó exportban a forrásiparág százalékában kifejezve**

Mezőgazdaság	1995	2000	2005	2009
Összes ország mezőgazdasága	79,62	69,89	67,63	65,68
Ausztria mezőgazdaság	78,93	67,77	66,29	64,19
Élelmiszeripar	1995	2000	2005	2009
Összes ország élelmiszeripara	17,9	31,7	39,71	33,96
Ausztria élelmiszeripara	16,78	30,68	37,53	32,14

6. táblázat: **Részvételi index – GVC index**

	1995	2000	2005	2009
Összes feldolgozó ipar	48,4	55,8	58	55,8
Mezőgazdaság	0,3	0,4	0,4	0,3
Élelmiszeripar	0,9	0,9	1,5	1,5

7. táblázat: **Részvételi index – GVC index – hátramutató kapcsolatok**

	1995	2000	2005	2009
Összes feldolgozó ipar	27,5	31,8	32,3	31,6
Mezőgazdaság	0,1	0,1	0,1	0,1
Élelmiszeripar	0,9	0,8	1,3	1,4

8. táblázat: **Részvételi index – GVC index – előremutató kapcsolatok**

	1995	2000	2005	2009
Összes feldolgozó ipar	20,9	24	25,7	24,2
Mezőgazdaság	0,2	0,3	0,2	0,2
Élelmiszeripar	0	0,1	0,1	0,1

9. táblázat: **A gyártási szakaszok számát mutató index**

	1995	2000	2005	2009
Mezőgazdaság	1,5	1,9	2	2,2
Élelmiszeripar	3,3	2,5	2,4	2,6
Összes feldolgozó ipar	1,6	1,8	1,8	1,9

10. táblázat: **A hazai gyártási szakaszok számát mutató index**

	1995	2000	2005	2009
Mezőgazdaság	1,3	1,6	1,6	1,9
Élelmiszeripar	2,5	1,9	1,8	2
Összes feldolgozó ipar	1,3	1,4	1,4	1,5

11. táblázat: **A nemzetközi gyártási szakaszok számát mutató index**

	1995	2000	2005	2009
Mezőgazdaság	0,2	0,3	0,4	0,4
Élelmiszeripar	0,8	0,5	0,6	0,6
Összes feldolgozó ipar	0,3	0,4	0,4	0,4

12. táblázat: **A végső fogyasztás és a globális értéklánc adott szakasza közötti távolságot mutató index**

	1995	2000	2005	2009
Összes feldolgozó ipar	1,7	1,8	1,9	2
Mezőgazdaság	2,3	2,2	2,3	2,6
Élelmiszeripar	1,5	1,5	1,4	1,5

13. táblázat: **Re-exportált köztes termékek az összes köztes import százalékában kifejezve**

	1995	2000	2005	2009
Mezőgazdaság	20,16	45,17	51,51	46,48
Élelmiszeripar	10,84	24,25	38,75	38,27
Összes feldolgozó ipar	43,06	52,6	54,15	53,56

Forrás: OECD TIVA adatbázis alapján az AKI Agrárpolitikai Kutatások Osztálya által készített összeállítás

2. melléklet: **Ausztria élelmiszer-gazdasági exportjának szerkezete árucsoportok szerint**

millió euró

HS-kód	Megnevezés	2000–2002 átlaga	2012–2014 átlaga
1.	Élő állatok	69,5	158,8
2.	Hús, vágási termékek	518,2	1 115,3
3.	Halak, édesvízi állatok	9,4	51,7
4.	Tejtermékek	558,0	1 149,2
5.	Egyéb állati termékek	22,4	69,6
6.	Fa, egyéb növény	16,8	40,5
7.	Zöldségfélék	100,6	171,9
8.	Gyümölcs, dió	159,9	344,7
9.	Kávész, tea, fűszer	93,2	145,3
10.	Gabonafélék	175,4	392,8
11.	Malomipari termék	50,2	173,0
12.	Olajos mag, takarmány	63,9	234,1
13.	Növényi nedv. kivonat	7,6	5,5
14.	Egyéb növényi termék	2,6	1,3
15.	Állati és növényi zsír, olaj	67,0	256,7
16.	Állati ered. élelmiszer-készítmény	75,8	376,7
17.	Cukor, cukorárúk	129,6	249,3
18.	Kakaókészítmény	192,7	390,7
19.	Cukrászati termékek	264,4	813,0
20.	Zöldség-gyümölcs készítmény	316,4	593,8
21.	Egyéb ehető kész.	177,1	659,5
22.	Ital, szesz, ecet	792,0	2 227,7
23.	Állati takarmány	147,6	544,9
24.	Dohány és termékei	113,6	1,0
	Összesen:	4 123,9	9 862,7

Forrás: EUROSTAT adatok alapján az AKI Élelmiszerlánc Elemzési Osztályán készült számítások

3. melléklet: Ausztria élelmiszer-gazdasági importjának szerkezete árucsoportok szerint

millió euró

HS-kód	Megnevezés	2000–2002 átlaga	2012–2014 átlaga
1.	Élő állatok	79,6	239,0
2.	Hús, vágási termékek	414,7	909,2
3.	Halak, édesvízi állatok	110,9	269,4
4.	Tejtermékek	380,0	765,1
5.	Egyéb állati termékek	55,4	99,9
6.	Fa, egyéb növény	257,9	357,5
7.	Zöldségfélék	330,7	521,3
8.	Gyümölcs, dió	529,1	928,1
9.	Kávész, tea, fűszer	169,4	453,8
10.	Gabonafélék	107,9	424,1
11.	Malomipari termék	48,2	98,7
12.	Olajos mag, takarmány	118,4	365,4
13.	Növényi nedv. kivonat	22,3	40,5
14.	Egyéb növényi termék	2,6	3,6
15.	Állati és növényi zsír, olaj	120,1	440,4
16.	Állati ered. élelmiszer-készítmény	183,4	380,2
17.	Cukor, cukorárúk	186,9	283,9
18.	Kakaókészítmény	243,6	459,6
19.	Cukrászati termékek	391,7	802,6
20.	Zöldség-gyümölcs készítmény	321,2	699,4
21.	Egyéb ehető kész.	308,8	676,2
22.	Ital, szesz, ecet	313,2	1 045,6
23.	Állati takarmány	268,5	591,7
24.	Dohány és termékei	137,7	297,9
	Összesen:	5 102,2	11 152,8

Forrás: EUROSTAT adatok alapján az AKI Élelmiszerlánc Elemzési Osztályán készült számítások

4. melléklet: **A top-20 termékcsoport az osztrák élelmiszer-gazdasági exportban 2000–2002, illetve 2012–2014 átlagában**

(millió euró, illetve százalék)

HS-kód	Megnevezés	2000–2002 átlaga	2012–2014 átlaga	Növekedés
2202	Víz, ásványvíz, szénsavas víz, ízesítve; alkoholmentes italok	685,2	1 851,7	270,2
1905	Kenyér, cukrászsütemény, kalács, biscuit és más pékáru	196,8	504,1	256,1
0406	Sajt és túró	222,5	449,1	201,8
2106	Étrend kiegészítők, élelmiszer-alapanyagok, élelmiszer-adalékanyagok	90,0	430,5	478,4
0203	Sertéshús frissen, hűtve vagy fagyasztva	215,0	399,8	186,0
2309	Állatok etetésére szolgáló készítmények és takarmányok	116,5	383,6	329,2
1806	Csokoládé- és kakaótartalmú más élelmiszer-készítmény	185,7	372,9	200,8
0201	Szarvasmarhafélék húsa frissen vagy hűtve	139,3	359,4	258,0
0401	Tej és tejszín nem sűrítve, nem édesítve	221,2	353,4	159,7
2009	Gyümölcs- és zöldséglé, nem erjesztve, alkohol nélkül, édesítve is	183,5	282,8	154,1
1601	Kolbász és hasonló termék húsból, vágási melléktermékből	42,4	206,9	487,4
1001	Búza és kétszeres	98,0	178,8	182,6
1005	Kukorica	51,7	173,0	334,4
0403	Író, aludttej, tejföl, joghurt, kefir, tejföl sűrítve, cukrozva	56,9	159,2	279,6
1901	Malátakivonat; lisztből, darából, keményítőből vagy malátakivonatból előállított élelmiszer-készítmény	44,4	155,3	349,7
1602	Elkészített és konzervált hús, vágási melléktermék, belsőség és vér	31,1	154,6	496,4
2103	Mártások; ételízesítő keverék, mustár	56,1	154,6	275,5
2204	Bor friss szőlőből; szőlőmust (kiv. a szőlőlevet)	52,2	146,4	280,4
0207	Baromfihús, vágási mellékterméke és belsősége	65,2	141,5	216,9
0102	Élő szarvasmarhafélék	55,7	111,5	200,0

Forrás: EUROSTAT adatok alapján az AKI Élelmiszerlánc Elemzési Osztályán készült számítások

5. melléklet: A top-20 termékcsoport az osztrák élelmiszer-gazdasági importban 2000–2002, illetve 2012–2014 átlagában

(millió euró, illetve százalék)

HS-kód	Megnevezés	2000–2002 átlaga	2012–2014 átlaga	Növekedés
2202	Víz, ásványvíz, szénsavas víz, ízesítve; alkoholmentes italok	39,4	578,7	1 468,4
1905	Kenyér, cukrászsütemény, kalács, biscuit és más pékáru	252,5	523,1	207,2
0406	Sajt és túró	216,7	413,8	190,9
1806	Csokoládé- és kakaótartalmú más élelmiszerkészítmény	191,4	398,7	208,3
2106	Étrend kiegészítők, élelmiszer-alapanyagok, élelmiszer-adalékanyagok	154,3	370,6	240,1
0901	Kávé nyersen, pörköelve vagy koffeinmentesen is; kávéhéj és burok; bármilyen arányban valódi kávé tartalmazó pótkávé	134,0	367,8	274,4
2309	Állatok etetésére szolgáló készítmények és takarmányok	124,9	345,6	276,7
0203	Sertéshús frissen, hűtve vagy fagyasztva	150,1	328,4	218,8
0207	Baromfihús, vágási mellékterméke és belseje	146,3	288,2	197,0
2402	Szivar, manillaszivar, cigarillo és cigaretta	49,1	286,0	582,6
2009	Gyümölcs- és zöldséglé, nem erjesztve, alkohol nélkül, édesítve is	139,9	285,1	203,8
0602	Más élő növény /beleértve azok gyökereit is/, dugvány, oltvány és oltógally; gombacsíra	141,2	216,4	153,3
2204	Bor friss szőlőből; szőlőmust (kiv. a szőlőlevet)	132,4	207,0	156,3
0709	Zöldség frissen vagy hűtve (kiv. burgonya, paradicsom, hagyma-, káposzta- és salátafélék, élelmezésre alkalmas gyökerek, uborka és hüvelyes zöldségek)	117,1	198,9	169,9
2008	Nem denaturált alkohol kevesebb, mint 80% alkoholtartalommal; szesz, likőr és más szeszital	91,9	195,1	212,3
2304	Szójababolaj kivonásakor keletkező olajpogácsa és más szilárd maradék, örlve és labdac /pellet/ alakban is	123,2	189,7	154,0
1005	Kukorica	39,8	187,8	472,3
0201	Szarvasmarhafélék húsa frissen vagy hűtve	39,1	165,3	423,2
1602	Elkészített és konzervált hús, vágási melléktermék, belsej és vér	63,9	155,7	243,6
1604	Elkészített vagy konzervált hal; kaviár és halikrából készített kaviárpótló	68,7	139,2	202,5

Forrás: EUROSTAT adatok alapján az AKI Élelmiszerlánc Elemzési Osztályán készült számítások

6. melléklet: Az élelmiszerek EU-27 átlagához viszonyított árszintje
az európai országokban (2012)

	Élelmiszer	Nem alkoholos italok	Alkoholos italok	Dohány	Kenyer és gabona	Hús	Tej, sajt, tojás	Olaj és zsír	Zöldség- gyümölcs, burgonya	Egyéb élelmiszer
Norvégia	184	204	288	270	183	179	214	177	178	216
Svájc	159	116	120	131	148	221	133	155	148	141
Dánia	139	190	140	115	159	132	117	155	134	172
Svédország	124	126	161	132	135	126	112	114	141	117
Finnország	118	128	175	102	130	119	114	110	121	115
Luxemburg	119	101	90	81	117	129	119	113	120	108
Izland	117	124	212	131	130	119	112	92	122	127
Írország	117	131	162	199	110	110	119	103	138	118
Belgium	110	104	97	95	108	118	111	114	104	109
Franciaország	110	96	88	129	106	123	100	99	120	102
Hollandia	97	90	96	108	90	117	93	81	98	89
Egyesült Királyság	102	118	143	194	89	100	107	105	119	103
Ausztria	121	113	96	86	134	132	101	121	124	113
Olaszország	113	90	98	99	114	115	126	104	105	116
Németország	106	104	82	102	104	128	92	99	109	96
EU27	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Spanyolország	94	85	87	83	111	83	95	87	96	103
Görögország	104	111	131	74	115	91	132	123	79	122
Ciprus	109	114	110	82	121	89	141	118	92	124
Portugália	90	95	89	84	98	75	105	97	88	114
Szlovénia	98	91	101	67	101	93	101	121	92	106
Észtország	86	98	102	62	84	79	88	113	87	96
Málta	97	109	109	88	94	80	113	115	99	115
Lettország	85	111	111	64	80	75	96	116	86	99
Csehország	82	98	96	69	74	73	91	103	85	97
Szlovákia	85	104	91	73	82	71	97	119	88	96
Horvátország	90	108	103	57	94	75	97	103	87	110
Törökország	87	99	205	64	70	77	122	117	77	106
Litvánia	75	100	94	55	75	63	90	103	74	87
Magyarország	80	87	79	52	74	72	88	101	78	98
Lengyelország	60	79	93	58	58	55	63	74	55	73
Montenegró	75	85	95	34	72	67	77	102	76	95
Románia	67	74	75	68	63	57	93	93	59	86
Bosznia-Hercegovina	75	84	84	34	73	69	78	91	74	92
Szerbia	70	77	78	30	64	64	81	96	65	89
Albánia	66	91	72	27	66	52	84	92	61	85
Bulgária	67	79	67	57	57	59	92	99	61	88
Macedónia	58	65	65	25	54	55	67	72	49	73

Forrás: Eurostat

7. melléklet: Az átlagos napi kalóriabevitel alakulása az egyes EU tagországokban (2000–2011)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU28 átlaga	3 396	3 418	3 437	3 411	3 426	3 422	3 423	3 418	3 423	3 428	3 410	3 416
Belgium	3 767	3 786	3 775	3 745	3 747	3 733	3 764	3 772	3 767	3 756	3 763	3 793
Bulgária	2 813	2 816	2 779	2 757	2 764	2 723	2 759	2 733	2 699	2 822	2 782	2 877
Csehország	3 079	3 169	3 243	3 319	3 322	3 318	3 279	3 261	3 271	3 278	3 281	3 292
Dánia	3 313	3 335	3 368	3 343	3 382	3 408	3 410	3 435	3 329	3 346	3 396	3 363
Németország	3 336	3 363	3 427	3 391	3 411	3 449	3 463	3 525	3 512	3 513	3 500	3 539
Észtország	3 067	3 060	3 055	3 086	3 075	3 171	3 183	3 189	3 227	3 263	3 210	3 214
Izland	3 730	3 726	3 589	3 595	3 572	3 423	3 532	3 522	3 573	3 561	3 582	3 591
Görögország	3 601	3 614	3 639	3 651	3 725	3 597	3 490	3 508	3 592	3 542	3 482	3 433
Spanyolország	3 384	3 366	3 368	3 334	3 350	3 303	3 278	3 254	3 191	3 220	3 186	3 183
Franciaország	3 605	3 640	3 656	3 588	3 555	3 538	3 513	3 466	3 550	3 534	3 548	3 524
Horvátország	2 556	2 738	2 820	2 868	2 943	2 979	3 086	3 094	3 136	3 143	3 041	3 052
Olaszország	3 670	3 674	3 662	3 625	3 627	3 578	3 610	3 585	3 573	3 583	3 556	3 539
Ciprus	2 676	2 648	2 638	2 611	2 601	2 565	2 559	2 639	2 656	2 631	2 658	2 661
Lettország	2 787	2 888	2 979	3 036	3 080	3 149	3 230	3 213	3 270	3 277	3 251	3 293
Litvánia	3 155	3 264	3 273	3 187	3 364	3 464	3 463	3 567	3 495	3 454	3 396	3 463
Luxembourg	3 543	3 563	3 539	3 556	3 550	3 558	3 561	3 554	3 565	3 555	3 568	3 568
Magyarország	3 172	3 092	3 071	3 059	3 195	3 274	3 279	3 187	3 191	3 148	3 041	2 968
Málta	3 330	3 338	3 341	3 367	3 372	3 345	3 368	3 370	3 345	3 382	3 375	3 389
Hollandia	3 265	3 256	3 251	3 141	3 197	3 238	3 215	3 272	3 278	3 243	3 189	3 147
Ausztria	3 803	3 815	3 753	3 711	3 696	3 734	3 784	3 798	3 784	3 793	3 777	3 784
Lengyelország	3 419	3 421	3 429	3 421	3 382	3 371	3 353	3 361	3 338	3 412	3 416	3 485
Portugália	3 543	3 537	3 533	3 522	3 608	3 600	3 565	3 557	3 582	3 574	3 518	3 456
Románia	3 141	3 239	3 319	3 365	3 354	3 424	3 464	3 384	3 425	3 421	3 326	3 363
Szlovénia	3 057	3 057	3 081	3 113	3 157	3 090	3 234	3 159	3 203	3 208	3 184	3 173
Szlovákia	2 778	2 785	2 800	2 790	2 817	2 841	2 833	2 794	2 864	2 899	2 961	2 902
Finnország	3 151	3 171	3 153	3 152	3 189	3 199	3 232	3 278	3 233	3 229	3 276	3 285
Svédország	3 100	3 126	3 135	3 125	3 154	3 129	3 097	3 096	3 131	3 131	3 153	3 160
Egyesült Királyság	3 363	3 402	3 418	3 402	3 446	3 440	3 440	3 419	3 424	3 414	3 405	3 414

Forrás: Eurostat

8. melléklet: A HS-nómenklatúra mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termékeket tartalmazó árucsoportja

HS-kód	Megnevezés
01.	Élő állatok
02.	Élelmezési célra alkalmas hús, vágási melléktermék és belsőség
03.	Halak, rákok, puhatestű és más gerinctelen víziállatok
04.	Tejtermékek; madártojás; természetes méz; élelmezési célra alkalmas állati eredetű élelmiszerek
05.	Állati eredetű termékek (kivéve az élelmezésre alkalmas húsokat, belsőségeket, vágási melléktermékeket, a vízi állatokból származó ehető készítményeket és a tejtermékeket)
06.	Élő fa és egyéb növény; hagyma, gumó, gyökér és hasonló; vágott virág és díszítő lombzat
07.	Élelmezési célra alkalmas zöldségfélék, gyökerek és gumók
08.	Élelmezési célra alkalmas gyümölcs és dió; citrusfélék és a dinnyefélék héja
09.	Kávé, tea, matétea és fűszerek
10.	Gabonafélék
11.	Malomipari termékek; maláta; keményítő; inulin; búzasikér
12.	Olajos magvak és olajtartalmú gyümölcsök; különféle magvak és gyümölcsök; ipari és gyógynövények; szalma és takarmány
13.	Sellak; mézga, gyanta és más növényi nedv és kivonat
14.	Növényi eredetű nyersanyag, fonásra; másutt nem említett növényi termék
15.	Állati és növényi zsír és olaj; ezek bontási terméke; elkészített ételzsír; állati és növényi eredetű viasz
16.	Húsból, halból, rák, rákféléből és puhatestű, valamint más gerinctelen víziállatból készült termék
17.	Cukor és cukorárúk
18.	Kakaó és kakaókészítmények
19.	Gabona, liszt, keményítő vagy tej felhasználásával készült cukrászati termék
20.	Zöldségfélékből, gyümölcsből, dióból és más növényrészekből előállított készítmények
21.	Kávé- és teakivonatok, élesztő, mártások, levesek, homogenizált összetett élelmiszerkészítmények; fagylalt, étrend kiegészítők, élelmiszer alapanyagok, élelmiszer adalékanyagok
22.	Italok, szesz és ecet
23.	Az élelmiszeripar melléktermékei és hulladécai; elkészített állati takarmány
24.	Dohány és feldolgozott dohánypótló

Forrás: KSH

---

9. melléklet: A termékek feldolgozottság szerinti besorolás termékcsoport (HS-4) szintjén**Mezőgazdasági alapanyag-termelés**

- HS-01
- HS-0301
- HS-0407
- HS-05
- HS-06
- HS-07, kivéve: HS-0710-0714
- HS-08, kivéve: HS-0811-0814
- HS-10
- HS-12, kivéve: HS-1208
- HS-14
- HS-2401

Elsődleges élelmiszer-ipari feldolgozás

- HS-02
- HS-03, kivéve: HS-0301
- HS-04, kivéve HS-0403, HS-0405-0407
- HS-0710 – HS-0714
- HS-0811 – HS-0814
- HS-09
- HS-11
- HS-1208
- HS-13
- HS-15, kivéve HS-1517
- HS-17, kivéve: HS-1704
- HS-18, kivéve: HS-1806
- HS-2207
- HS-23, kivéve HS-2309

Másodlagos élelmiszer-ipari feldolgozás

- HS-0403, HS-0405-0406
- HS-1517
- HS-16
- HS-1704
- HS-1806
- HS-19
- HS-20
- HS-21
- HS-22, kivéve HS-2207
- HS-2309
- HS-24, kivéve: HS-2401

Hivatkozások jegyzéke

1. 2014-2020 Rural Development Programme for Austria. Annex I: Indicative public support for the Austrian Rural Development Programme. European Commission – Fact Sheet. European Commission, Press Release Database. Brussels, 2014. December 12.
http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/country-files/at/factsheet_en.pdf [2015.04.07]
2. Agrana (2014b): Éves jelentés, 2013/2014.
http://www.agrana.com/fileadmin/inhalte/agrana_group/annual_reports/2013_14/GB_2013_14_EN_170514_WEB.pdf
3. AGT (2015): Mischfutterproduktion, <http://www.mischfutter.at/daten>
4. AMA (2014a): Marktbericht Getreide und Ölsaaten, 7. Ausgabe 2014,
http://www.ama.at/Portal.Node/public?gentics.rm=PCP&gentics.pm=gti_full&p.contentid=10008.173800&Marktbericht_Getreide_Oelsaaten_07_2014.pdf
5. AMA (2014b): Merkblatt zur Teilnahme am System pastus+,
http://www.ama-marketing.at/home/groups/16/Merkblatt_zur_Teilnahme_am_System_pastus_Version_August_2014.pdf
6. APA OTS (2015): LLI setzt neues Führungsteam bei GoodMills Group GmbH ein.
http://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20131016_OTS0061/lli-setzt-neues-fuehrungsteam-bei-goodmills-group-gmbh-ein
7. BAG (2015): Unternehmen. <http://www.bagoil.at/index.php/de/unternehmen>
8. Bakery and Bake-off (2014): Market Study.
http://leo-fp7.eu/files/Bakery_and_Bakeoff_market_study.pdf 2015. április 22.
9. Bene Z. és Bene L. (2014): Környező országok mezőgazdasága 2014. Agro Napló. 2014. május, 28-30. o.
10. BEUC (2013): Where does my food come from? Consumer survey on origin labelling on food.
<http://www.beuc.org/publications/2013-00043-01-e.pdf>
11. BIOMÜHLE HANS HOFER (2015): MODERNSTE TECHNOLOGIE FÜR BESTE QUALITÄT, DAS HAT BEI UNS TRADITION. <http://www.biomuehle.at/Home/>
12. BMGF (2006): Herkunfts-Identität von Raps und Rapsprodukten am Markt in Österreich und Verarbeitung in dezentralen Ölmühlen. BMGF, 2006
13. BMLFUW (2010a): Lebensmittelbericht Österreich, 2010, Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft, Wien 2010,
http://www.bmlfuw.gv.at/publikationen/lebensmittel/lebensmittelbericht_oesterreich_2010.html
14. BMLFUW (2010b): LEBENSMITTEL IN ÖSTERREICH, ZAHLEN-DATEN-FAKTEN, 2013. Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft, Wien 2014
15. BMLFUW (2015a): Leinöl.
<http://www.bmlfuw.gv.at/land/lebensmittel/trad-lebensmittel/oel/leinoel.html>
16. BMLFUW (2015b): Steirisches Kürbiskernöl g.g.A.
http://www.bmlfuw.gv.at/land/lebensmittel/trad-lebensmittel/oel/steir_kuerbiskernoel.html

17. Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft: Grüner Bericht 2010-2014, <http://www.lebensministerium.at> (letöltve: 2015.03.09.)
18. Bunge-austria (2015): Volle Auslastung in der Bunge-Ölmühle. <http://www.bunge-austria.at/fileadmin/files/News/bunge.pdf>
19. Candy Industry (2014): Global Top 100. <http://www.candyindustry.com/articles/86039-global-top-100-candy-industrys-exclusive-list-of-the-top-100-confectionery-companies-in-the-world>
20. CASH (2012): Bio-Mühle Rannersdorf mit innovativer Steinmühle. <http://www.cash.at/archiv/bio-muehle-rannersdorf-mit-innovativer-steinmuehle/>
21. CBI (2013): CBI Tradewatch spices and herbs. CBI Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands. http://www.cbi.eu/system/files/marketintel_platforms/2013_tradewatch_spices_and_herbs_0.pdf
22. CEFS (2014): CEFS Sugar Statistics 2013. Comité Européen des Fabricants de Sucre. Brüssel, 2014. <http://www.comitesucre.org/site/statistics/>
23. Culliney, K. (2012): Scope to develop Austria's dark chocolate sector, analyst. <http://www.confectionerynews.com/Markets/Scope-to-develop-Austria-s-dark-chocolate-sector-analyst>
24. Das Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft (2012): Agrarischer Bildungs- und Beratungsbericht.
25. De Backer, K., Miroudot, S. (2013): Mapping global value chains, OECD Trade Policy Paper, No. 159. DOI: 10.1787/18166873
26. DG AGRI (2014): EU agriculture - Statistical and economic information – 2013. Consumption and Self-sufficiency. http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/agricultural/2013/index_en.htm
27. DG AGRI (2015): Sugar and isoglucose balance sheets. http://ec.europa.eu/agriculture/sugar/balance-sheets/balance-sheet_en.pdf
28. Die Presse (2013): Ankerbrot-Eigentümer verkauft 45 Prozent der Anteile. <http://diepresse.com/home/wirtschaft/economist/1510059/AnkerbrotEigentumer-verkauft-45-Prozent-der-Anteile> 2015. április 15.
29. Dokumentation Österreich Wein 2014. Österreich Wein Marketing. <http://www.oesterreichwein.at/daten-fakten/dokumentation-oesterreich-wein-2014/>
30. Donau Soja (2014): Donau Soja –Kernziele, <http://www.donausoja.org/Seiten/Kernziele.aspx>
31. ECO World Styria (2015): Heimat des weltbesten Green Tech Clusters. <http://www.eco.at/cms/5>
32. Euromonitor (2014a): Chocolate Confectionery in Austria. <http://www.euromonitor.com/chocolate-confectionery-in-austria/report>
33. Euromonitor (2014b): Bakery in Austria. <http://www.euromonitor.com/bakery-in-austria/report> 2015. április 16.
34. Európai Bizottság (2014): Taxation trends in the European Union. Luxemburg: Eurostat
35. European Commission (2015): Agriculture in the European Union and the Member States - Statistical factsheets. http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/factsheets/index_en.htm

36. European Commission (2012): Support for Farmers Cooperatives – Country Report Austria, pp 14-19, Wageningen: Wageningen UR.
37. Fandler (2014): Eine Leidenschaft seit 4 Generationen.
<http://www.fandler.at/de/die-oelmuehle.html>
38. Federal Ministry of Finance (2009): The Austrian Personal Income Tax and Corporate Income Tax.
39. FEDIOL (2015): Statistics 2013.
<http://www.fediol.be/web/statistics%202013/1011306087/list1187970201/f1.html>
40. Flöckmüller S. (2007): Österreich die Heimat authentischer Produkte. Unterlagen zum Vortrag am 16.11.07 im Rahmen der Herbsttagung des VÖLB in Wien
41. FM (2014): Jelentés a Darányi Ignác Terv- Új Magyarország Vidékfejlesztési Program végrehajtásának 2013. évi előrehaladásáról.
42. Fülöp Lajos (2010): Az osztrák szőlő-, borszabályozás sajátosságai. Hegyközségek Nemzeti Tanácsa.
43. Gaál Béla (2008): Marketing a gyakorlatban. Esettanulmányok, marketingtervek.
http://issuu.com/mutf/docs/marketing_a_gyakorlatban
44. GAM (2014): Manual on the European Flour Milling Industry 2014. Brussels: European Flour Milling Association, 2014
45. Garant (2015a): Über Garant. <http://www.garant.co.at/index.php?id=9>
46. Garant (2015b): Fisch aus Österreich.
[http://www.garant.co.at/index.php?id=111&tx_chproducts_pi1\[ch_products_categoryid\]=2&ux_tx_tnews\[t_news\]=455&cHash=ea70c2d5624ebc8507e026056a26df47](http://www.garant.co.at/index.php?id=111&tx_chproducts_pi1[ch_products_categoryid]=2&ux_tx_tnews[t_news]=455&cHash=ea70c2d5624ebc8507e026056a26df47)
47. Genuss-region (2015): Weinviertler Getreide.
<https://www.genuss-region.at/genussregionen/niederoesterreich/weinviertler-getreide/index.html>
48. GoodMills (2015): Österreichs führender Mehlproduzent,
http://www.goodmills.at/html/index.aspx?page_url=GoodMills-Oesterreich&mid=254
49. Grohsebner C., Beer R. (2014): Ministerium für ein Lebenswertes Österreich. Data, Facts&Figures. 2014
50. Helmutreiner (2015): Dezentrale Ölmühlen in Österreich.
<http://www.helmutreiner.at/de/oelmuehlenkarte>
51. ICO (2003): Executive Summary. International Coffee Organization.
<http://dev.ico.org/libser/executive%20summary.pdf>
52. Jochum, C. (2008): Local Marketing in Austria. International Forum on Leader and Direct Marketing, Landwirtschaftskammer Österreich (Tata, 2008. november 21.), 41 p.
53. Joya (2015): Unsere Marke. <http://www.joya.info/ueber-joya/unsere-marke/>
54. Juhász A. (2012). Élelmiszerörökség turisztikai hasznosítása Ausztriában. EOQ MNB Hagyományos Élelmiszer Munkacsoport, Budapest.
55. Juhász A. és Wagner H. (2012/a): Magyarország élelmiszergazdasági export-versenyképességének elemzése. Agrárgazdasági Tanulmányok, Agrárgazdasági Kutató Intézet, Budapest.

56. Juhász A. és Wagner H. (2012/b): A kemény diszkontláncok terjedésének külkereskedelmi hatásai. *Külgazdaság* 2012/3/4 pp. 87-102.
57. Klauser E., Reeh M. (2012): Österreich Agrarmärkte: Erfolg durch Wandel. Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft
58. Kőrösi István (2012): Ausztria Európa-politikájának meghatározó tényezői Külügyi Szemle. http://kki.gov.hu/download/1/7a/b0000/Kulugyi_Szemle_2013_02_Ausztria_Eur%C3%B3pa-politik%C3%A1j_.pdf
59. Kőrösi István (2013): Ausztria Európa-politikája és gazdasági pozíciója az Európai Unióban. Külügyi Szemle. http://kki.gov.hu/download/1/7a/b0000/Kulugyi_Szemle_2013_02_Ausztria_Eur%C3%B3pa-politik%C3%A1j_.pdf
60. Kühl, R. (2012). Support for Farmers' Cooperatives; Country Report Austria. Wageningen: Wageningen UR.
61. Landgarten (2015): DIE SOJABOHNE, NEU ERFUNDEN. <http://www.landgarten.at/>
62. Landwirtschaftskammer Österreich (2014): LK-Tätigkeitsbericht 2013/14: Die aktuelle Situation der österreichischen Land- und Forstwirtschaft.
63. Miniszterelnökség Irányító Hatóság (2014): Magyarország - Vidékfejlesztési Program 2014-2020, 1.0 verzió (sent: 04/09/2014-17:22:05 CEST), 653-655. o.
64. Ministerium Für Ein Lebenswertes Österreich (2015): Organic Farming in Austria http://www.bmlfuw.gv.at/publikationen/land/agrarumweltprogramm-biologische_landwirtschaft/ORGANICFARMING.html
65. NAVAX (2015): CUSTOMER SNAPSHOT GoodMills Group <http://www.navax.com/Media/490856a6-ee37-422f-bff2-0e5e02dd34f0/Referenzen/goodmills-2012-navax-snapshot.pdf>
66. OECD (2009): The role of Agriculture and Farm Diversification in the rural economy of Austria. <http://www.oecd.org/agriculture/agricultural-policies/43245339.pdf>
67. OECD (2013a): OECD/WTO Trade in Value Added (TiVA) indicators – Austria, http://www.oecd.org/sti/ind/TiVA_AUSTRIA_MAY_2013.pdf
68. OECD (2013b): Interconnected economies: Benefiting from global value chains, Synthesis Report. DOI: 10.1787/9789264189560-en
69. Ölmühle Leopold (2015): Bestes Geschäft 2013. <http://www.oelmuehleleopold.at/>
70. Opancar, Ch. (2014): AKIS and advisory services in Austria. Report for the AKIS inventory (WP3) of the PRO AKIS project. www.proakis.eu/publicationsandevents/pubs
71. Rapso (2015): Geschichte. <http://www.rapso.at/geschichte.html>
72. Reiner H. (2001): Qualität, Identität aund Authentizität pflanzlicher Lebensmittel. *Ernährung, Nutrition* 25/2001
73. RWA (2013a): Eine echte „Kraft am Land. Unser Land, vol 64., No. 10. pp. 9, Oktober 2013. Raiffeisen Ware Austria AG.
74. RWA (2013b): Lagerhaus-Märkte, gut betreut. vol 64., No. 10. pp. 17, Oktober 2013. Raiffeisen Ware Austria AG.

75. RWA (2013c): Unverzichtbarer Pflanzenschutz. vol 64., No. 10. pp. 15, Oktober 2013. Raiffeisen Ware Austria AG.
76. RWA (2013d): Lagerhaus, 24 Stunden erreichbar. vol 64., No. 10. pp. 17, Oktober 2013. Raiffeisen Ware Austria AG.
77. RWA (2013e): Vermarktungsprofi für die Bauern. vol 64., No. 10. pp. 23, Oktober 2013. Raiffeisen Ware Austria AG.
78. RWA (2013f): Sicherer Partner für Bio-Getreide. vol 64., No. 10. pp. 25, Oktober 2013. Raiffeisen Ware Austria AG.
79. RWA (2013g): Bedarfsgerecht düngen. vol 64., No. 10. pp. 21, Oktober 2013. Raiffeisen Ware Austria AG.
80. Schokoladenkonsum (2014): Milka weit voran.
<http://www.konsument.at/essen-trinken/schokoladenkonsum>
81. SEEG (2015): ECO Cluster-Partner.
http://www.eco.at/cms/99/20535/SEEG_-_Suedsteirische_Energie-_und_Eiweisserzeugung_regGenmbH/
82. Sopjarei (2015): Sojarei eine erfolgsgesichte. <http://www.sojarei.at/firma/geschichte/>
83. Statista (2013): Pro-Kopf-Konsum von Schokoladewaren in Europa nach Ländern im Jahr 2012 (in Kilogramm).
<http://de.statista.com/statistik/daten/studie/20040/umfrage/jaehrlicher-schokoladenkonsum-pro-kopf-in-ausgewaehlten-laendern/>
84. Statistik Austria (2013): Agrarstrukturerhebung. Gesamtergebnisse. Wien, 2013.
85. Statistik Austria: *Versorgungsbilanz für Getreide 2012/13*,
http://www.statistik.at/web_de/statistiken/land_und_forstwirtschaft/preise_bilanzen/versorgungsbilanzen/
86. Statistik Austria: *Versorgungsbilanz für Ölsaaten 2012/13*,
http://www.statistik.at/web_de/statistiken/land_und_forstwirtschaft/preise_bilanzen/versorgungsbilanzen/
87. Statistik Austria: *Versorgungsbilanz für pflanzliche Öle 2012/13*,
http://www.statistik.at/web_de/statistiken/land_und_forstwirtschaft/preise_bilanzen/versorgungsbilanzen/
88. SUS (2014): Schweinezucht und Schweinemast: Österreich startet „Exportinitiative-neu“.
<http://www.susonline.de/meldungen/markt/Oesterreich-startet-Exportinitiative-neu-1590387.html>, 2014. október 30.
89. Szakály Z. , Pallóné Kisérdi I., Nábrádi A. (2010): Marketing a hagyományos és a tájjellegű élelmiszerek piacán. Kaposvár
90. Székely, E. és Halász, P. (2010): A mezőgazdasági tanácsadás intézményi feltételei és működési tapasztalatai. Agrárgazdasági Kutató Intézet. Budapest.
91. Szente V., Temesi (2007): A német és az osztrák közösségi szervezetek védjegyzési gyakorlata. IFE Foodapest. Budapest,15-31.
92. Szigeti Szakály, Szente (2006): A közösségi marketing hazai anomáliái és lehetőségei a nemzetközi tapasztalatok függvényében. Gazdálkodás 50/2

93. Törzsök É. (1998): Ausztria agrárgazdasága az Európai Unióban, Egy integráció pillanatképei, Vas Megyei Agrár Közhasznú Társaság.
94. Troadbaecker (2015): DIE TROADMÜHLEN. <http://www.troadbaecker.at/>
95. USDA (2013): Austria, Retail Foods. USDA GAIUN Report, AU12010, http://gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/Retail%20Foods_Vienna_Austria_12-20-2012.pdf
96. USDA (2014): Austria, Exporter Guide, Road Map to the Austrian Market, GAIN Report, AU1414, <http://www.calwinexport.com/files/Austria%20Exporter%20Guide%202014.pdf>
97. VBÖ (2014): Statistische Daten über die österreichische Brauwirtschaft, 1980-2013. Verband der Brauereien Österreichs.
98. Verein Soja aus Österreich (2014): Prinzipien des Vereins, <http://www.soja-aus-oesterreich.at/prinzipien>
99. Vér, A. (2013): Magyar és osztrák mezőgazdasági tanácsadó rendszer – Farm Advisory System – összehasonlító vizsgálata és értékelése. Ph.D értekezés. Mosonmagyaróvár.
100. VFI (2015): Unser Leistungsspektrum. <http://vfi.co.at/>
101. Vida S. (2012) A magyarországi védjegyoltalom története. Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle. 2012/4. szám.
102. VOG (2015): VOG Firmengeschichte. <http://vog.hu/english/firmengeschichte.html>
103. Weinviertelbrot (2015): Weinviertel Backstube. <http://www.weinviertelbrot.at/>
104. Wirtschaftspresdienst (2012): Erlebnisbackerei Haubisversum zieht jedes Jahr 155.000 Besucher an. http://www.wirtschaftspresdienst.at/index.php?site=artikel_show&artikelid=7082&ausgab enr=1186 2015. április 16.
105. Wirtschafts Blatt (2014): Ankerbrot geht wieder in die Expansion. <http://wirtschaftsblatt.at/home/nachrichten/oesterreich/wien/3882519/Ankerbrot-geht-wieder-in-die-Expansion> 2015. április 15.
106. Wirtschaftskammer Österreich (2014): Lebensmittelindustrie https://www.wko.at/Content.Node/branchen/oe/Nahrungs--und-Genussmittelindustrie-Lebensmittelindustrie-/PA_FV-Entwicklung_2013-Prognose_200114.pdf (letöltve: 2015.03.11.)
107. WKO (2012): Wirtschaftskammern Österreichs: Zehn Jahre Lebensmittel-Exportinitiative – positive Bilanz. http://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20121121_OTSO143/zehn-jahre-lebensmittel-exportinitiative-positive-bilanz. 2012.november 21.

Egyéb internetes források:

108. Agrana (2014a) honlap - Key Data. <http://www.agrana.com/en/investor/key-data/annual-data/>
109. EUROSTAT külkereskedelmi adatbázis. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/newxtweb/>
110. FADN Public Database. European Commission, Agriculture and Rural Development, Farm Accounting Data Network. <http://ec.europa.eu/agriculture/rica/>
111. OECD-WTO Trade in Value Added database.
http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA_OECD_WTO
112. http://www.bmlfuw.gv.at/publikationen/allgemein/duz_englisch.html
113. <http://www.gutesvombauernhof.at>
114. <http://www.iso.org/iso/iso-survey>
115. <http://ec.europa.eu/agriculture/markets/wine/e-bacchus/index.cfm?event=pwelcome&language=HU>
116. <http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.html>
117. <http://ec.europa.eu/agriculture/spirits/>
118. <http://www.ama.at/Portal.Node/ama/public>
119. <http://www.pannonia-qualitaetsgetreide.at/pages/default.asp>
120. www.advantageaustria.org/zentral/publikationen/ae/old/140_Food_and_Beverages.pdf
121. www.amtirol.at
122. www.donausoja.org
123. www.gentechnikfrei.at
124. www.genuss-region.at/
125. www.kontrollstelle.at
126. www.laendle.at/produkte/alpschwein

